Dr. Đuro Gračanin
sveučilišni profesor

VERBUM DEI VIVI

/Nauka o propovjedništvu/

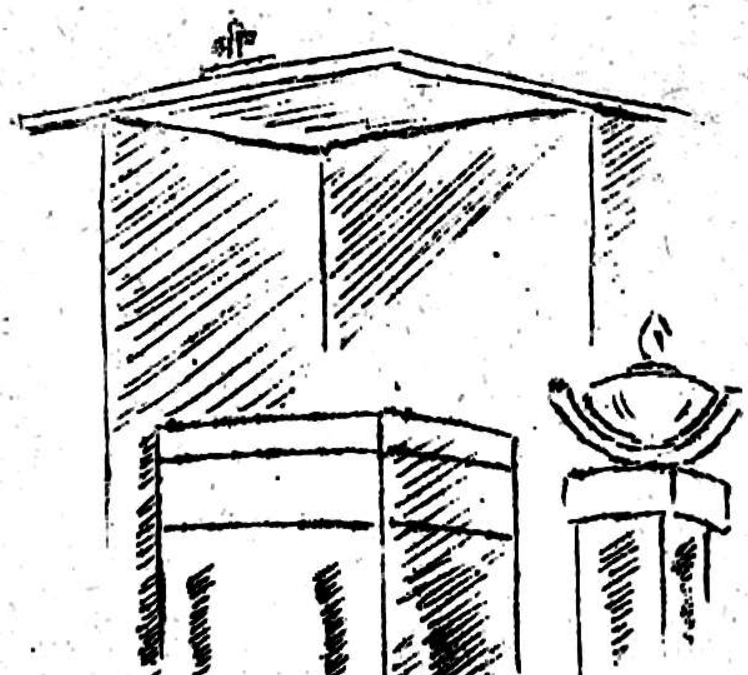

ZAGREB
1947

„Što smo čuli i što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o riječi života; i život se javi i vidjeli smo i svjedočimo i javljamo vam život vječni, koji bijaše kod Oca, a javi se nama."

I Iv. 1, 1-2.

„Živa je riječ Božja i djelotvorna." – *Hebr. 4, 12.*

„Ideal kršćanskog propovjedanja je živo propovjedanje žive riječi propovjedanje, koje ima pred očima izvor-živog Boga - i ljude, njihov život kakav jest, koji potiče čovjeka da katolički misli i djeluje, i koji govori razumu kao i srcu. Više radosti, svijetla, sunčana sjaja, topline, živosti, nutarnjosti tj. više duše u propovjedanju." – *Prema T. Toth: /Jugendseelsorge/ p. 7.*

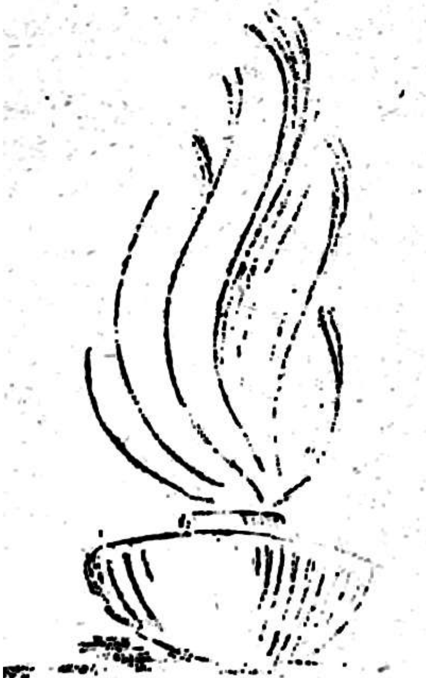

I. POLOŽAJ HOMILETIKE U SADAŠNJOSTI I PROŠLOSTI

SAMOSTALNA NAUKA ILI OGRANAK NAUKE?

Kao teološka disciplina homiletika[1/] je donedavna i čisto općenito, bila smatrana pukim ogrankom pastoralne teologije. U novije vrijeme ona sve više poprima značajke samostalne teološke discipline.

"Još do polovice prošloga stoljeća, piše Th. Soiron, gledala je ona svoju zadaću u tome, da upućuje kako se će starom retorikom služiti kod propovijedi. Ona je bila poluprofana poluteološka znanost ... Toj okolnosti treba pripisati, da se homiletika, kao jednakovrijedna znanost, tako teško mogla uklopiti u red ostalih teoloških disciplina, da je spadala na rub teološkog studija te služila samo kao tehnička priprava za praktično propovijedanje.

Međutim-zahvaljujući prije svega radovima biskupa v. Kepplera-teološki je značaj homiletike bivao sve više i više priznavan. Ucčilo se, da se u homiletici ne radi o zasebnom slučaju retorike, nego o jednoj vlastitoj teološkoj struci, koja je podređena svome vlastitom teološkom predmetu, koja se izgrađuje na svojim vlastitim načelima, koja pokazuje jednu vlastitu nutarnju strukturu i spada u red ostalih teoloških struka" (Die Verkündigung des Wortes Gottes, p. 1).

Promotrimo li uistinu homiletiku u sebi, vidimo, da ni po svojoj naravi, po svom predmetu, ni po svojoj metodi, ona ne može biti poistovjećena s kojom drugom stranom teologije.

Po svojoj naravi ili po svom predmetu ona je nauka o navještavanju riječi Božje, a to, zaista, nije po sebi predmet ni koje druge teološke discipline. To također nije ni predmet profanih znanosti, posebice ne retorike.

Metodološki homiletika, dakako, ne apstrahira od retorike i njenih pravila, ona je dapače na njih nužno upućena. No po tome ona samo sliči ostalim teološkim disciplinama, koje uzimaju u obzir

---

1/ od grčke riječi ὁμιλεῖν=saobraćati, općiti, izmjenjivati misli. Nalazi se već u Dj. Ap. 20, 11. zatim kod Ignacija, Euzebija i drugih Otaca u smislu: govor u službi Božjoj. H o m i l i j a kod Origena označuje posebnu, jednostavnu vrstu propovijedi nasuprot umjetnički dotjeranom logosu. Kasnije općenito označuje propovijed o tekstu sv. pisma, dok h o m i l e t i k a počevši od 17. st. označuje teoriju govorništva. Ovdje ćemo je uzimati kao sinonim propovjedništva obuhvaćajući time kako teoriju tako i propovjedničku praksu.

potrebna naravna sredstva,ali koje po tome nisu nikako bitno karakterizirana.Sve,što homiletika od retorike uzimlje to je tehnika što su ona opće izražajna sredstva,dok je u zbilji njezina metoda upravo zbog njezina predmeta daleko uzvišenijega,nešto sasvim drugoga.Dok se naime u retorici radi o jedstavnom predobivanju za bilo koju naravnu svrhu čisto naravnim sredstvima, homiletika ide za tim,da predobije duše za izražito nadnaravan cilj,upotrebom,da tako reknemo,ponadnaravljenih naravnih kao i izrazito nadnaravnih sredstava.I to je upravo ono,što homiletiku stavlja na jednu višu razinu,što je uzvisuje na stupanj bogoslovske discipline.

Nedovoljno je stoga homiletika karakterizirana u svojoj naravi i u svojoj metodi,kad se rekne da je "ona naučno praktična u p u t a u ispravno vršenje propovjedničke službe u kršćanskoj zajednici" ili "naučno-praktična uputa u umijeće vodstva duša pomoću riječi Božje".(F.Schubert,I.f.Th.u.K.[illegible]-Homiletik col.125).

Ona je više nego uputa,ona je jedna bogoslovska disciplina, možda još nedovoljno obrađena i preslabo precizirana,ali to svoje stanje ima dijelom upravo tome zahvaliti,što je bila smatrana pukom uputom i jednostavnom primjerom retorije na obrađivanje riječi Božje.

DALEKOSEŽNI ZAMAŠAJ HOMILETIKE

Promatranje homiletike s vidika retorike ili primjene retorike dovelo je i do jedne druge katastrofalne devijacije u pogledu ocjene njenoga značaja. Budući da retorika praktično zauzima podređeni i periferni položaj u skupu ljudskih nauka i umijeća 1/ a to jednostavno zato,jer se razmjerno malen broj ljudi posvećuje govorništvu,smatralo se logičnim,da se to podređeno mjesto podijeli i homiletici.Zastranjenje međutim katastrofalno,kažemo, jer homiletika u skupu teoloških disciplina nije nikako ono,što je retorika u skupu profanih. Kao sredstvo u službi jedne središnje Kristove odredbe-"idite i propovijedajte svim narodima"- ona tim samim poprima i prominentan položaj među svim ostalim teološkim disciplinama.Ona postaje disciplina kat'exohen svih bogoslovskih nauka,univerzalno,najuniverzalnije sredstvo pomoću kojega teolog,svećenik,učenik Isusov ima znanje, što ga je stekao u cjelokupnom bogoslovskom području,saopćavati drugim ljudima.

Značenje tog položaja,što ga homiletika u sklopu bogoslovskih

---

1/ Danas se samo kao povijesni naslov spominje njeno ime "regina artium".

disciplina zauzimlje, iskače još više u vidu perspektiva Kristove zapovijedi. Krist uistinu nije tražio propovijedanje zbog bilo čega, nego propovijedanje zbog vječnog spašenja duša, dakle najvećega što čovjek ima. Kako dakle mora biti spreman onaj, kome je takvo djelo povjereno! Kako izvanredan poznavaoc svega, što se na znanje i umijeće propovijedanja odnosi mora biti onaj, koji treba da duše predobiva! Nije li sve bogoslovsko znanje uzaludno, ako ga svećenik ne zna ~~xxxx~~ osobito prikladnim načinom i sredstvom ljudima komunicirati?

REZULTAT DUBOKO USVOJENA NAZORA

Ako stoga hoćemo da homiletiku pravilno shvatimo i potom ispravno obradimo moramo glavnu brigu posvetiti tome, da što potpunije i jače prodremo u njenu pravu narav, kako bi poznavanjem njenog nutarnjeg smisla pronašli *što uspješniji način propovijedanja.*

Problem, uistinu, o kome se u homiletici radi nije pitanje tehnike ni jednostavnih mehaničkih naputaka, koji bi bez puno refleksije omogućili dobro propovijedanje, nego problem je tako stvar zahvatiti, da uspješno propovijedanje bude resultanta jednog *duboko usvojenog nazora o propovijedanju.* Poći dakle od najdubljeg korjenja same stvari - biti, bitnih značajki riječi Božje - da se otud dođe do usvajanja one metode, koja će najbolje voditi visokoj nadnaravnoj svrsi: predobivanju duša.

Jest, o tome se radi:

Omogućiti usvajanje jednog *dubokog, snažnog shvaćanja propovjedništva* i s njime u vezi odabiranje među množinom raznolikih sredstava ona, koja će zaista s najvećom vjerojatnošću voditi k uspjehu - to je cilj ovih izlaganja.

Ako se dakle pri obradbi stvari sa širinom buda izlagalo razna mišljenja, sve to ne će imati druge svrhe nego da čitatelju omogući stvoriti svoj vlastiti, samostalni nazor i odabrati način, kojim će sam što uspješnije propovijedati.

U tu svrhu promotrit ćemo stvar ponajprije s historičkog stajališta, kako bismo zalazeći u napore oko izgradnje propovjedništva bolje uočili i njegovo značenje: njegovo mjesto, njegov napredak a i zastranjenja do kojih je moglo doći.

EMINENTNA ZNAČAJKA KRISTOVA ŽIVOTA

Da bismo dakle pravo mogli ocijeniti položaj propovjedništva u cjelokupnom svećeničkom radu moramo se prenijeti u kršćansku proš-

lost, njegove početke kao i njegov kasniji razvitak.

Na prve početke, samoga njegova začetnika.

Čitavo Kristovo javno djelovanje bilo je u znaku propovijedanja. S veličanstvenošću nekom, - pri prvom koraku u javni život -, u sinagogi Nazareta, otvarajući knjigu Izaije proroka, nađe mjesto, gdje je bilo pisano: Duh je Gospodnji na meni, za to me pomaza da n a v j e š ć u j e m evanđelje siromasima....da p r o p o v i - j e d a m zarobljenima otkup i slijepima vid... da p r o p o v i - j e d a m milosnu Godinu Gospodnju." /Lk 4,18-19/.

I stvarno, odmah po tom "započe Isus p r o p o v i j e d a t i ...."/Mt 4,17/.

To je otad njegova velika briga. Rano ujutro ustaje da moli /MK 1,35/ a onda govori: Pođimo u susjedna trgovišta d a i t a - m o p r o p o v i j e d a m, j e r z a t o s a m d o š a o /MK 1,38/. I otad "e r a t p r a e d i c a n s" ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν. /MK 1,39/. To je postalo trajnom i velikom njegovom funkcijom. Jedva što je na jednom mjestu završio, "otiđe odanle da uči i p r o- p o v i j e d a po njihovim gradovima" /Mt 11,1/. "I prolazio je po svim gradovima i selima učeći ...i p r o p o v i j e d a j u - ć i evanđelje o kraljevstvu"../Mt 9,35/.

Propovijedanje je dakle glavni sadržaj Isusova javnog života.

To su i velike i vrhovne preporuke njegove apostolima: "Idite i propovijedajte"../Mt 10,7/; "što u uho čujete, propovijedajte na krovovima" /Mt 10,27/. On proriče propovijedanje Evanđelja u čitavom svijetu /Mt 24,14/ i daje zapovijed o tome: "Idite po svem svijetu i propovijedajte evanđelje svakome stvorenju" /MK 16,15/.

PRVA BRIGA APOSTOLA

Zapovijed Kristovu uzeli su apostoli najozbiljnije.

Ako su uistinu, prva stoljeća kršćanstva dobrim dijelom protekla u propovijedanju krvlju i mučeničkim potvrđivanjem istinitosti Kristove nauke pa stoga i u relativno ograničenim mogućnostima oko izgradnje propovjedništva, ono je usprkos tome bilo trajna i v e- l i k a briga svih kršćanskih stoljeća.

Od Petrovih propovijedi odmah po silasku Duha Svetog i Pavlovih, na njegovim putovanjima, s onim neobično sjajno izvedenim govorom u Ateni - pa dalje, kroz sve nedaće, propovjedništvu se daje n a j u g l e d n i j e mjesto. Odmah na početku pojavit će se i druge brige brige ljubavi prema bližnjemu: dijeljenje milostinje - brige po Kristovoj nauci sigurno među najvećima. Usprkos tome dva-

naestorica apostola smatraju da ima još važnijih stvari. "Nije pravo, da mi ostavimo riječ Božju, pa da služimo oko stolova". Za to nađite druge. "Nos vero orationi et m i n i s t e r i o v e r b i i n s t a n t e s e r i m u s". /Dj Ap 6, 2 i 4/. I Pavao objašnjava u posl. Rimljanima /10,13 sl./ zašto je tako: uz propovijedanje je najuže povezano spasenje ljudi. "kako će vjerovati u onoga, za koga nisu čuli? Ali kako će čuti bez propovjednika?" Zato Bog, javi u pravo vrijeme riječ svoju p r o p o v i j e d a n j e m /Tit 1,3/. I premda Bog traži, da propovijeda "Krista razapetog: Židovima sablazan, a poganima ludost" "svidjelo se Bogu, da ludošću p r o p o v i j e d a n j a spasi one koji vjeruju" /I Kor 1,23,21/. "Za ovo sam postavljen ja kao propovjednik i apostol" /I Tim 2,7/. To je "riječ vjere, koju propovijedamo" /Rim 10,8/ I to je u tolikoj mjeri važno da će i krštenje, bez kog ipak nitko ne ulazi u kršćansku zajednicu,podjeriti drugima: "Krist me nije poslao da krstim, nego da evanđelje naviješćujem" /I.Kor 1,17/: "da poganima naviještam neistraživo bogatstvo Kristovo" /Efež 3,8/. "teško meni ako evanđelja ne propovijedam" /I Kor 9,16/.

I zaista rad apostolskih prvaka, Petra i Pavla kao i ostalih apostola sav se svodi na propovijedanje. "I oni otišavši propovijedahu svuda, uz suradnju Gospodinovu i potvrđivanje riječi znacima, što su slijedili" /MK 16,20/. Djela Apostolska, dobrim svojim dijelom, i nisu drugo do povijest apostolskog propovijedanja. Oko tog sve se usredotočilo. I čudesa, i progoni i obraćanja i nadasve velika Pavlova putovanja, sve je to vezano uz propovijedanje. To su i snažne preporuke Pavlove Timoteju: "Propovijedaj riječ,...u zgodno vrijeme i u nevrijeme, uvjeravaj, pokaraj, opominji,učeći" sa svom strpljivošću" /II Tim 4,2/.

Na to Pavao misli, i u vrhovnom trenutku, kad se oprašta od vjernika u Efezu:"Vi znadete, kako sam bio s vama jednako od prvoga dana, kad dođoh u Aziju, i kako sam služio Bogu sa svom poniznošću i sa suzama i u kušnjama, koje me snađoše... Ništa nisam propustio k a z a t i š t o j e k o r i s n o, nego sam j a v n o p o k u ć a m a n a u č a v a o, z a k l i n j u ć i Židove i pogane, da s e o b r a t e k B o g u i v j e r u j u u G o s p o d i n a n a š e g a Isusa Krista.... I sad evo znadem, da ne ćete više vidjeti lica mojega vi svi, kroz koje sam prolazio p r o p o v i j e d a j u ć i kraljevstva /Božje/" /Dj Ap 20,18-21,25/.

PROPOVJEDNIČKA PRAKSA I TEORIJA CRKV. OTACA

Silno značenje što ga je propovjedništvo imalo već od prvih stoljeća kršćanstva vidimo po preostalim djelima crkvenih otaca prvih stoljeća. Jasno je da u njima ne ćemo naći savršene teorije propovjedništva; to je razdoblje u kome propovjedništvo traži tek svoj sadržaj i svoje oblike. Govorništvo s profananog područja prelazi na jedno sveto područje pa se brojni problemi postavljaju kako u teoretskom, tako i u praktičnom pogledu: Hoće li se prezreti i zabaciti staro, što je pružala dotad poznata retorika? Hoće li, i ako hoće, u kojoj mjeri, filozofski problemi ulaziti u područje crkvenog govorništva? Kakvo će mjesto poduka u propovjedništvu zauzeti u sklopu drugih disciplina? Sve su to pitanja na koja će se, više tapkajući i praktično, tražiti odgovori.

1. Kod Origena, prvog među ocima susrećemo t.zv. homiliju- vrstu jednostavne pučke propovijedi, koja komentirajući Sv. Pismo podučava dogmu, moral, mistiku s namjerom da edificira. Origen je prema njegovom biografu Pamfiliju propovijedao g o t o v o s v a k i d a n. Dugo vremena je unaprijed diktirao svoje propovijedi svojim stenografima, no pod konac su ih pisali, dok ih je govorio s propovjedaonice. Tekstovi, što ih posjedujemo potječu većinom iza 240. g. Često su odveć kratki, a da bi mogli biti drugo do résumé propovjednikove misli. Međutim od tog silnog djela vrlo je mnogo propalo. Od 500 Origenovih homilija, za koje znamo, prestalo ih je svega 200, od kojih se četrdesetak odnosi na Evanđelje sv. Luke, dok sve ostale obrađuju teme Staroga Zavjeta. Neke su nam sačuvane na grčkom, dok većina ostalih sačuvana su na latinskom prijevodu Rufina i sv. Jeronima.

/P.G. 12, 13, 14, 17 V. također izdanja: W.A. Baerns i E. Klostermann u Corpus scriptorum... Berlin, Leipzig 1920 i 1921 i 1900/.

2. Među djelima sv. HIPOLITA nalazimo također brojne homilije o raznim mjestima sv. teksta /Genezi, Brojevima, Deuteronomija, I. Kraljev. knjizi, Psalmima, Isaiji/. Nažalost od tog silnog materijala preostali su nam tek fragmenti.

/P.G. 10 E. Amann, Dict. de Theol. cath. col. 2498. A. d. Ales. La théologie de s. Hippolyte, Paris 1906/.

3. Među prve velike govornike kršćanstva treba nesumnjivo ubrojiti i TERTULIJANA, čovjeka velike literarne, filozofske, medicinske i naročito juridičke naobrazbe. Teško je međutim razlučiti da li su njegova djela i koja su između njih specifično govornička. Mnoga su

od njih pisana govorničkim,polemičkim načinom osobito, ona iz skupine: obrane kršćanstva /pet apologetskih rasprava/ i borbe proti herezama /8 polemičkih rasprava a među prvima napose: "Apologeticum". To je neuporedivo remek-djelo, u 50 poglavlja u formi juridičkog plaidoyera u kome pisac stegnutom i snažnom argumentacijom dokazuje guvernerima provincija da su izvanredne mjere proti kršćanima nezakonite i nepravedne. No bez obzira da li su to održani govori ili spisi pisani govorničkim načinom, činjenica je, da je T. silno mnogo doprinio kršć.govorništvu i Harnack dobro kaže: "Tertullian hat der lateinischen Christenheit die Spache schaffen helfen; vor ihm hat sie nur gestammelt, von ihm sie reden gelernt"

/nav.J.Martin u L.Th.u.K.Tert.col.1055; P.L.1-3./

4. Pod imenom EUSEBIJA CESAREJSKOG objelodanio je Sirmod 14 homilija, iako sve ne pripadaju njemu. /P.G.19-24/.

5. Posebnu vrstu homilija u stihovima imamo sačuvanih od sv. EFREMA. To su poetski sastavci pripovjedačke i epske vrste, pisane u vidu crkvenih svetkovina i čitane pri raznim obredima. O tim njegovim govorima kaže Lamy, da "dirljivi, uvjerljivi,zanosni i uzvišeni", i u tom nisu bili nikad nadmašeni. "Nitko kao on nije imao dara da izazove suze", i slušatelji "duboko pokrenut nije ni primjećivao da je govor malo razvučen".

/N.J.Lamy, S.Ephram syri opera et sermones 4 vol. Malines 1882-1902/.

6. Osobito važno mjesto među propovjednicima prvih stoljeća zauzima sv.BAZILIJE. Učenjak, klasično izobražen,filozof,čovjek praktičnog rada i duboke vjere, on je kako kaže jedan njegov biograf, u v i j e k i p o s v u d govornik. On je propovjednik, koji ostaje u dodiru s ljudima, koji im zbilja zna govoriti i voditi ih. Od njegovih ~~gx~~ propovjedničkih djela poznata nam je: 1.devet homilija o Hexaemeronu, t.j. o stvaranju svijeta u 6 dana, što ih je još kao obični svećenik za jedne korizmene sedmice propovijedao u Cesareji doživjevši s njima veliku popularnost; 2.trinaest homilija o Psalmima, u kojima versikul po versikul komentira nastojeći da povuče moralne zaključke na pobudu vjernicima; 3. i zbirka 24 govora o raznim dogmatskim i moralnim temama, posebice o milosrđu, među kojima je slavno ono proti lihvarima, zatim o učenju poganskih klasika, te četiri panegirika. /P.G.29-32,naročito 29 i 31/.

Saint Ephram, u Université catholique 1890,t.IV.str.165.

7. Još istaknutije mjesto u prvokršćanskom propovjedništvu zauzimaje i sv. GRGUR NAZIJANSKI. Četrdeset i pet njegovih govora koji su nam preostali prava su remek djela govorništva i nauke. Jedni su izrazito teološki nazvani οἱ τῆς θεολογίας λόγοι. U preliminarnom od njih Grgur prvi pokušava zacrtati neka lineamenta homiletike: govori naime o osobinama što ih mora imati onaj, koji hoće da o Bogu govori i u kakvim okolnostima može govoriti, dok u ostalim izlaže opstanak Božji, njegovu narav, atribute, neshvatljivost, itd.i opovrgava zablude i sofizme Eunomije.

Druga skupina govora obuhvaća propovijedi o velikim svetkovinama, panegirike svetaca, posmrtne govore, dva napadaja na Julijana Apostatu, moralne govore /o ljubavi prema siromašnima/, te konačno prigodne govore. Među ovima posljednjima "O b i j e g u" govor što ga je Grgur sastavio iza svoga svećeničkog ređenja i pri povratku svome ocu, pravi je traktat /117 poglav./ o veličini svećeništva. /P.G.35-38, naročito 35 i 36 /.

8. Manje značajne oblikom, ako i ne opsegom su homilije sv. GRGURA Niškog: to su homilija pro octava o Ps.6., osam homilija o Eklesiastu, petnaest o Pjesmi nad pjesmama, osam o Blaženstvima i pet o Molitvi Gospodnjoj; zatim dogmatske propovijedi proti arijevcima, tri moralne propovijedi, više propovijedi o svetkovinama, panegirici svetaca, posmrtni govori te još nekoliko izoliranih homilija. Iako propovjedništvo sv.Grgura Niškoga ima nešto umjetna i preveć razrađena, bar u posmrtnim govorima, te nema ni otmene jednostavnosti Bazilijeve i kolorita Grgura Nazijanskog, ipak je u Bizantu bio vrlo cijenjen i Focije tvrdi da "nijedan govornik nema rečenice tako sjajne i uhu mile". / P.G. 44-46,naročito 44/.

9. Najslavniji homiletičar među svima istočnim ocima i kao teoretik i kao praktični propovjednik nesumnjivo je sv.IVAN HRIZOSTOM. Kako je njegov rad na tom području vrlo opsežan to ćemo istaknuti ponajprije njegove zasluge I.za teoriju propovjedništva; zatim dati II.pregled njegova propovjedničko -govorničkog rada i III. osvrnuti se kritički na njegovo djelo.

I. U svom poznatom djelu o svećeništvu Hrizostom je čitavu IV. i V. knjigu posvetio k r š ć a n s k o m g o v o r n i š t v u. U njima postavlja velike zakone o službi propovijedanja. Pokazavši u IV.knjizi ponajprije odgovornost onih, koji zaređuju nedostojne, on dokazuje potrebu dara govora kod svećenika; riječju će moći izliječiti i popraviti duše, pobijati krivovjerce i braniti "državu Božju", spriječiti konačno nerazboritu radoznalost. On zabacuje i prigovore onih, koji se pozivaju na sv. Pavla, koji da je pokazi-

vao prezir prema govorničkom umijeću - "praedicatio mea non in persuabilibus humanae sapientiae verbis", I Kor 2,4 - : ako sv. Pavao, kaže Hrizostom, nije kultivirao to umijeće kao retori, on je u najvećem stepenu posjedovao znanje i moć govora: a s rječitošću je sjedinio i dar čudesa, čega dakako, svi propovjednici nemaju. Njegove su poslanice uostalom najbolje vrelo kršćanskog propovijedanja. Potrebno je da svećenik, ako hoće da uspješno propovijeda, vodi i svet život. U V. knjizi Hristostom ističe osobito dva uvjeta po kojima propovjednička riječ, postaje p l o d n o m: to je s jedne strane n a p o r , s t u d i j, v j e ž b a - Οὐ φύσεως ἀλλὰ μαθήσεως τὸ λέγειν. - što se nameće čak i osobito najdarovitijima; a s druge strane p r e z i r p o h v a l a, indiferentnost kako prema kuđenju, tako i prema hvalama; i prosječno sposobni moraju se ih osloboditi. Sloboda duše, koja je posljedica toga, najbolji je oslonac kršćanskom govorništvu.

II. Među govorničkim radom Hrisostomovim mogu se razlikovati p r o p o v i j e d i i h o m i l i j e razumijevajući pod ovim posljednjim izrazom niz vezanih poduka o čitavim ili gotovo čitavim knjigama Sv. Pisma /iako inače i mnoge Hr. propovijedi spadaju u vrstu homilija/.

Njegove propovijedi dadu se svrstati u 6 s k u p i n a:

Prigodne propovijedi su najpoznatije, to su: govor na dan svoga sveć. ređenja; 21 govor o kipovima; 2 govora o padu Eutropa, 2 govora prije i poslije izagnanstva.

Polemičke propovijedi: 12 značajnih govora proti anomeencima o neshvatljivosti Božjoj, u kojima se obara na oholost arijevaca i brani consubstancijalnost Sina s Ocem; te 8 govora proti Židovima ili točnije judeo-kršćanima /koji prisustvuju židovskim svetkovinama/.

Moralne propovijedi: 2 "ad Illuminandos" prije njihova krštenja, 1 o neredima o Novoj Godini, 9 o pokori /3 posljednje nisu sigurno autentične/ 1 o milostinji, 1 o cirkuskim igrama i kazalištu, 3 o napastima.

Propovijedi o tajnama, vezane velike svetkovine: Božić, Epifanija, Vel. Četvrtak, Vel. Petak, Uskrs, Uzašašće, Duhovi.

Panegirici, vrlo brojni. Najslavniji su mu 7, što ih je držao u Antiohiji o sv. Pavlu, zatim: Jobu, Eleazaru, Makabejcima, 3 homilije o mučenicima uopće i govori o pojedinim mučenicima: Ignaciju Antiohijskom, Lucijanu Antiohijskom, itd.

Egzegetske propovijedi o pojedinim mjestima Sv. Pisma: 7 o Lazaru i zlom bogatašu, ~~12~~ 4 o raznim evanđeoskim tekstovima,

8xx 8 o počecima Dj. Apostolskih, dvadesetak o versikulima poslanica sv. Pavla, te konačno nekoliko drugih govora o raznim temama.

H o m i l i j e obuhvaćaju najobilniji dio književne ostavštine Hrisostomove. Ima ih preko 700, što o St. Z. što o Novom. To su: O historičkim knjigama St. Z.: 76 o genezi, 5 o Ani, majci Samuelovoj, 3 o Davidu i Saulu. O Psalmima - o nekih 60 ps. - koje se kako oštroumnošću tako rječitošću broje među najznatnija djela autorova. O prorocima: o nejasnoći proroka, 22 6 o Izaiji. O Evanđeljima sv. Mateja 90 i sv. Ivana 88 homilija. O Dj. Ap. 55 homilija. O poslanicama sv. Pavla 250 homilija, koje se ujedno smatraju najboljim komentarom o djelima apostolovim.

III. Kao slavni učenik retoričara Libanija Hristostom se u nekim svojim djelima poslužio "govorništvom čarobna sjaja, koje, pokraj svih razlika potsjeća na veliko klasično atensko i rimsko govorništvo te se često s njime izjednačuje" /Puech, Saiut Jean Chrisostome p.191/. Pod konac života, za konflikta s dvorom, izgleda da mu je taj velikogovornički način postao dapače običajem. Ipak, izuzev homilija o kipovima, govorima o Eutropu i nekoliko velikih propovijedi, što su ih nadahnule okolnosti, velika većina njegovih govora prožeta je jednostavnošću i familijarnošću, s tonom snažnog nagovaranja, što je sve stvorilo od njega savršen uzor kršćanskog propovjednika.

Tri se stvari osobito ističu kod Hrisostoma: 1/ d u b o k a s i m p a t i j a i z m e đ u g o v o r n i k a i s l u š a t e l j a , simpatija kojom on na neki način prenosi svoju dušu u duše slušatelja te mu dopušta da sve rekne, a slušateljima da sve čuju. I to je ono, što je Hr. omogućilo za opore borbe oko kipova da predobije srca: svi su, pa i najveći protivnici osjetili da on istinski ljubi vjernike, da se žrtvuje za njihovo dobro, za njihove duhovne interese. Male pojedinosti, kojima on podržava taj odnošaj od duše k duši, odraz su samo i učinak te međusobne simpatije.

2/ P r a k t i č a n n a č i n p r i k a z i v a n j a i d j e l o t v o r n o s t n j e g o v e r i j e č i prema Puechu je najdragocjeniji dar Hrisostomov. Nitko se kao on nije tako trajno trudio do n e p o s r e d n o k o r i s t i, da za svaki svoj govor o d a b e r e t o č a n c i l j, da u v i j e k i z r a v n o i d u b o k o d j e l u j e n a d u š e. Tu moralnu brigu popraćuje vrlo fina i uvijek budna psihologija i apostolski dar poticatelja, koji uostalom temperira svoje riječi blagošću i silno praktičnim zdravim razumom. 3/ Dar za govorničku amplifikaciju još se možda više ističe kod Hr. od prеđašnjih. Nje-

gov profinjeni i oštri um uz bogatu, izobilnu,kraljevsku upravo, kako rekoše, maštu stvara slike sad pune čara, sad pune plemenštine, uvijek dostojne, uvijek protkane čvrstom mišlju. Kadgod se opisi vrlo odužjuju, a ipak stvar ne postaje monotonom, jer je slika u službi ideje i jer se osjeća da sve prožimlje nutarnji žar, suzdržan većinom, ali koji se na mahove diže do najveće patetičnosti.

Dakako, da s našeg današnjeg gledišta mnoge su stvari odveć duge. Ali govornička sklonost Hrisostomova, vrsta govora koju je odabrao, pa onda ukus istočnjaka, koji su volili taj skladni i jasni govor mnogo toga objašnjava,

/P.G. 47-64; franc.prijevod par les prêtres de l'Immaculée Conception,Bar-le-Duc 1863-1867 11 vol.; par J.Bareille,Paris 1864-1878,20 vol; vrlo brojne studije: E.Martin,Saint Jean Chrysostome,ses oeuvres et son siècle,3 vol.Mompellier 1860.A.Puech,Saint Jean Chrysostome.Coll. tes saints.Paris 1900 5.izd.1905.Paul Albert, Saint Jean Chrysostome considéré comme orateur populaire;6.Bardy,Saint Jean Chrysostome /saint/u Dict.de Théol.Cath.col.660-690 itd,itd/.

10.PRIJATELJI I PROTIVNICI sv.Ivana Hrisostoma ostavili su nam takodjer nekoliko govora odnosno homilija: Tako: FLAVIJE ANTIOHIJSKI ostavio nam je čitavu jednu propovijed o milosrdju i razne fragmente drugih govora. /P.G.48,83, 86. /.
Vrlo cijenjen kao govornik u Konstantinopolu bio je ANTIOH PTOLEMAJSKI, koga prijatelji još na života prozvaše "Hrizostomom". SEVERIJAN GABALA najprije prijatelj, a onda neprijatelj sv.Ivana Hrisostoma i koji je u vlastitoj njegovoj kući radio proti njemu, bio je poznat svojim govorničkim talentom i svojim poznavanjem Sv.Pisma. Od njega je sačuvano 6 homilija. O stvaranju svijeta, fragmentarno:7 raznih govora, na grčkom petnaestak drugih govora, prema jednoj sirskoj verziji i nekoliko govorničkih fragmenata na sirskom i koptskom.

Od istočnih otaca spomenut nam je još sv.CIRILA ALEKSANDRIJSKOG koji je, kako izgleda bio auktor mnogih homilija, ali koje su većim dijelom propale. Ostale su samo: homilije o sv.Luki 156 /pisane iza 291 i uskrsne homilije, te homilije zvane efeške, slavne u prošlosti.

11. Medju latinskim ocima ističe se kao crkveni govornik sv.

AMBROZIJE. Bio je vanredan govornički talenat i svojim propovijedima vršio velik utjecaj na vjernike. Svoj malo potvrdi stil rimskog činovnika on je moderirao blagošću, koja je oduševljavala Augustina još prije njegova obraćenja: v e r b i s e j u s s u s p e n d e b a r i n t e n t u s...e t d e l e c t a b a r s u a v i t a t e s e r m o n i s /Conf.l.VI,3/. U zbilji Ambrozije i nije tražio od svoje klasične kulture tajne govorništva nego od Sv. Pisma i Otaca, osobito istočnih. Njegovo je propovjedničko podučavanje medjutim više praktično nego spekulativno i u tome se vidi da je ostao Rimljanin usprkos utjecaja istočnih otaca. Teme njegovih propovijedi poznate su nam po njegovom egzegetskom djelu,koje ih resumira, ili čak po njegovim raspravama,koje većinom nisu drugo do govori, koje je na brzinu pregledao i predao javnosti pod novim oblikom. Ne brinući se puno za svoju biskupsku slavu, Ambrozije se trudio samo da dobro čini. To se vidi kako po izboru tema tako i po načinu izlaganja. Poznati su, medju ostalim, njegovi govori: Proti Auxenciju, u kome je rekao: "Imperator intra Ecclesiam et non supra Ecclesiam est", govor na adresu Teodozija, posmrtni govori: mladom Valentinijanu II. te samom Teodoziju. Većina njegovih homiletičnih govora odnosi se na St.Zavjet: o hexaemeronu, posebno o dva prva poglavlja Geneze, o starim patrijarsima, pa onda o velikim biblijskim ličnostima popatrijarške epohe. Sami Psalmi pružili su Ambroziju gradju za dvije serije propovijedi: prva obuhvaća 12 a druga 22 propovijedi. Propovijednik u njima nastoji pokazati kršćanima način kako će doseći savršenstvo i služi se u tu svrhu svim svijetlom svoje mističke duše i svim izvorima svoje tople rječitosti. Komentar o sv.Luki u 10 knjiga najopsežnije je djelo Ambrozijevo. Izuzev III.knjige to su homilije, koje odaju još više nego ostali spisi pastoralne brige autorove. Najvećom govorničkom snagom Ambrozije govori o djevičanstvu i suzdržljivosti, čemu je posvetio pet spisa... Osim toga Ambrozije u djelu de Officiis daje praktične savjete o vanjskom držanju kršćanskog govornika.

/D.L.14-17. - A.Largent, Ambroise /saint/ u Dict.Theol.cath.; col.942-951,/

12, Mjesto,što ga sv,Ivan Hrizostom zauzimlje na Istoku,drži sv. AUGUSTIN na Zapadu. Kroz osam godina sam učitelj retorike u Kartagi a zatim tri godine u Milanu, on će nakon svoga obraćenja postati najslavniji kršćanskim govornikom svoga vremena. Veliki će dio njegovih polemičkih djela proti manihejcima, donatistima,pelagijancima i polupelagijancima imati više ili manje jasan govornički ka-

rakter.No uz to, on objelodanjuje čitav niz što praktičnih što teoretskih djela iz područja propovjedništva.

Ponajprije u djelu De doctrina christiana čitava je IV.knjiga rasprava o propovjedništvu. U njoj sv. Augustin, ne prezirući naravne izvore govorništva, traži da propovjednik bude prije svega "divinarum Scripturarum tractator et doctor". On priznaje nesamo korist nego i potrebu,da propovjednici budu obrazovani u govorništvu u retorskim školama, jer je sam podučavajući druge uvidio od kolikog je to značenja. No on hoće da propovjednik teži mnogo manje za rječitošću a više za mudrošću, koja je u Sv.Pismu. Uostalom ta je svetopisamska mudrost, kako kaže, nerazdvojiva od rječitosti. Od tri propisa,na koja Cicero svodi čitavu retoriku: docere, delectare, flectere sv. Augustin povlači ovaj opći zakon za kršćanskog govornika: on mora govoriti tako, da ga se sluša: zbog jasnoće nauke intelligenter, zbog blagosti njegove dikcije libenter, zbog snage kojom priklanja volje obedienter. Zato mu riječ mora biti sad ponizna, da poduči, sad umjerena, da se svidi, sad velika da uvjeri. On, za razliku od profanih auktora obradjuje samo velike teme,i ako mu je život u skladu s riječima, lako će uvjeriti. Napokon, veliki jedan zakon mora ravnati svim ovim propisima, čak i ljubavlju a to je istina: treba tako govoriti, da istina sja, da se istina dopada, da istina dira.

Od prve skupine posjedujemo oko 200 homilija: to su Enarrationes in Psalmos, koje su manje egzegeza nego govorničko djelo, "remek - djela pučkog govorništva sa zanosom i originalnošću,koja se ne dadu oponašati" /E.Portalié, Augustin /saint/ u Dict. Théol.cath,,col. e 301/ te koje su izvanredno pune kršćanskog života. Neke od ovih nisu bile nikad održane. One su djelo čitava života Augustinova.

Propovijedi u pravom smislu ima 363, a svrstane su pod naslove: Sermones de Scripturis, Sermones de tempore, Sermones de sanctis et Sermones de diversis. Izdavači dodaju još nekih tridesetak propovijedi, kojih je autentičnost dvojbena. Tako je bar u izdanju Migne-a P,L. Medjutim u raznim novijim izdanjima objelodanjeno još ukupno preko 80 propovijedi, koje se smatraju kao autentične,tako da ukupan broj iznosi blizu 450.

U ovom golemom djelu sve dakako nema jednake vrijednosti. Mnogo je toga plod improvizacije i sačuvalo se samo u bilješkama stenografa. Taj nam rad ipak otkriva izvanredno dobro način, na koji

je sv.Augustin shvaćao kršćansko propovijedanje. Istina, on sam uvijek izjavljuje da je slabo zadovoljan s onim što je rekao: "Ja težim za boljim...i ako opazim da su /riječi/ ispod misli, žalostan sam da moj jezik ne može zadovoljiti srca" /De catech. rudibus c,II,3/. Ali ne otkriva li to samo već velikoga govornika, koji i sa svojim najboljim nije nikad zadovoljan? Uistinu sv. Augustin je sasvim opravdano bio usporedjivan sa sv, Ivanom Hrizostomom. Oni se takmiče u veličini..."Ako učitelj kod njega /Augustina/ gospodari govornikom, ako ima manja boja, obilja, suvremenosti i istočnjačkog čara nego Ivan Hrisostom, on zato ima jaču logiku, smionije poredbe, više uzdignuća i dubine u mislima, a kadgod u svom zanosu srca i svojim smionim dialogismima, on izjednačuje neodoljivu moć grčkog govornika". /E.Portalié. nav. dj. col.2305/.

Pod konac starog vijeka posjedujemo još homilije od sv.EUHERIJA, no teško je zasad razlučiti koje su njegovo osobno djelo, a koje su dodane,/P,L.50/; jednako i od sv.HILARIJA /P,L.50/.

13. Istaknuti homiletičar toga razdoblja je i papa sv.LEON VELIKI, /* oko 390-400/, od koga nam je preostalo devedeset i šest homilija. Polovicu ih po prilici je održao prigodom svetkovina Spasitelja i svetaca, dok ostale govore o dogmi proti Eutihiju, zatim o postu, milostinji, papinskoj moći ili tumače mjesta N,Z, Njegov je način propovijedanja uzvišen i jednostavan, stil mu je izvanredno čist i može se smatrati jednim od najboljih kod latinskih otaca. Vrlo značajna i neobična stvar za to razdoblje:njegove su propovijedi, redovno, vrlo kratke. A usprkos tome on je smatran klasikom kršćanskog govorništva. Njegove propovijedi nisu stenografirali n o t a r i i, nego ih je sam pisao, bilo prije nego što ih je govorio, ili iza toga. On ne komentira Sv.Pisma kao egzeget, nego govori u vezi s liturgijskim ciklusom. Ton mu je dostojanstven, svečan i emfatičan na rimski način. Rečenica mu slijedi jedan odredjeni tok i ne svršava se gotovo bez antiteza pa i asonacija. Ipak on ne govori radi forme nego zato samo da uvjeri. Najviše voli propovijedati o Kristu: njegovom djelu i njegovim tajnama. Inače je po tendenciji prije svega moralista. /P.L.54-56;P.Batiffol,Leon I -Saint - u Dict de theol.cat.col.218-301; v.takodjer A.de Saint -Cheron, Histoire du pontificat de saint Léon le Grand... Paris 1846/.

14, Medju suvremenicima i prijateljima sv.Leona Velikog treba spomenuti sv.PETRA HRISOLOGA /* oko 406/ od koga posjedujemo zbirku propovijedi koje obuhvaćaju 176 brojeva, a koje je sabrao njegov nasljednik Felix. I ove su propovijedi većinom vrlo kratke,ističu

se raznolikošću tona i stila, proširenom slika i antiteza te čestim živim i konciznim sentencijama, koje jednom riječju ocrtavaju neku situaciju ili ucijepe neku istinu. Većina ih obradjuje koji tekst sv.Pisma, dok ih se 7 odnosi na Vjerovanje apostolsko. Obzirom na neke postoji dvojba da li su autentične.

/P,L.52; v.takodjer o P.Hris.propovjedniku, Böhmer 1919./

Kao što je Petar Hrizolog zadivljavao svojim propovijedima Ravenu, tako je biskup MAKSIM , Turin -/oko 430/ U sadanjem izdanju njegovih djela od o.Bruni-a ima 139 propovijedi, homilija ili traktata, no nije sasvim sigurno da su sve njegove. Velika medjutim većina jest i odlikuju se sličnim osobinama kao i one Petra Hr.: živošću izraza,prodornom snagom, koja izvire iz revnosti propovjednika.

15. Konac ovoga razdoblja završava poduljim zastojem i dekadencom: veliki nemiri i neprekidne perturbacije izazivane navalama barbara, a onda očito i nedostatak sposobnih ljudi utječu porazno na čitav kulturni rad pa tako djelomično i na propovjedničku književnost. Dogmatske raspre koje se još tada vode daju doduše poticaja za razvitak govorničkih sposobnosti ali pravi govornici rijetki su. Većina homiletičko-egzegetskih x stvari iz tog razdoblja /od 461 do 750/ prilično je bezlična. Ističu se ipak: GENADIJE I /458 -471/, "vir lingua nitidus et ingenio acer", kako kaže njegov homonim iz Marseille-a /Vir. illustr. 39/, koji mu pripisuje čitav komentar Danijela i brojne homilije. Prema drugoj jednoj kronici rastumačio je i sve poslanice sv.Pavla. No nama su preostali samo fragmenti. Jedan od njegovih nasljednika EUTIHIJE /552-582/ ostavio nam je jedan važan ali nepotpun govor. Spomenut nam je i redovnika ALEKSANDRA iz Salamine, patrijarka GRGURA Antiohijskog /570-593/ i patrij.MODESTA Jeruzalemskog /631-634/; sv.GERMANUSA / * 635/ od koga posjedujemo 9 govora, no koji imaju zajednički pogreške istočnjačkih govornika:pomanjkanje jednostavnosti, te monotoniju, koja dolazi od neprekidne upotrebe istog načina amplifikacije.

16. Od kršć.ličnosti, koje su u ovom razdoblju svoj život poglavito posvetili propovjedništvu treba posebno spomenuti i papu sv.GRGURA VELIKOG / * oko 540/. On teoriji propovjedništva posvećuje čitavu treću knjigu Pastorala, t,j, dvije trećine čitava djela. Sve svoje savjete svodi na jedan jedi-

ni zakon: prilagoditi se položaju i značaju osoba, kojima se obraća, da bi ih se svaku predočilo za Isusa Krista načinom koji svakome odgovara. Zatim govori pojedince o raznim vrstama osoba koje suprostavlja jedne drugima kroz 40 poglavlja: "Treba poticati ljude na jedan način, a žene na drugi, drugačije mladiće, drugačije djecu...." Iza stanja dolaze značajevi: šutljivi i brbljavi, lijeni i marljivi, itd. zatim griješnici, na kojima se najdulje zaustavlja. O samim zakonima kršćanskog govorništva govori u svom djelu Moralia, osobito u knjigama XXX i XXXI i najpotrebnijim za propovjednika smatra kontemplaciju. Usprkos zdravlju satrvenu radom u bolešću on pokazuje kako u svemu tako i u propovijedanju silnu revnost. Preostala su nam dva njegova djela homilija: 22 homilije o Ezehijelu i 40 homilija o Evanđelju. Ove posljednje obuhvaćaju potpun ciklus propovijedi za čitavu godinu. Pisane su bez brige za klasike; to su familijarne i ozbiljne riječi oca svojoj djeci. Papa ih je ili sam govorio ili dao čitati, između 590-591 te 92 godinu, dvije kasnije i izdao; kasnije su mnoge prešle u liturgijske lekcionarije i danas ih čitamo u Brevijaru.

/P.L.75-79,ed.des Mauristes 1705; H. Leclercq. S.Gregoire le Gr.u Dict.Arch. col.1753-1776; P.Codet,Gregoire-saint- u Dict de theol.cath.col.1776-1781./

17. Kod Gallo-rimljana i Gallo-franaka treba spomenuti: sv. CESARIJA, nadbiskupa Arlesa./+543/, koji se kao govornik osobito proslavio. Posjedujemo zasad 150 njegovih govora, neke su prave homilije,drugi su često praktične admonitiones. Stil mu općenito nije dotjerivan i elegantan, negc uglavnom korektan,pučki,jednostavan,jasan,živ,protkan slikama i familijarnim poredbama, jezikom punim uzbuđenja i srca. Nema ništa namještena, to su spontane riječi, koje vuku svoju snagu iz želje govornikove da čini dobro onima, koji ga slušaju. Veliki mu je uzor sv.Augustin.

18. U Italiji je ne samo kao filozof nego i kao govornik bio slavan A. M. BOETHIUS / * oko 480/, a poznat je i M.A. CASSIODORIUS / * oko 477/, ali nam ni od jednog ni drugog nije mnogo šta preostalo.

Ugledno mjesto zauzimlje i sv, IVAN DAMAŠĆANIN / pod konac VII. st./ sa velikim brojem polemičkih govora te desetak homilija, Bio je vrlo rječit govornik, te su ga u Jeruzalemu vrlo rado slušali. Znao je u jednom danu održati po tri govora. Svejedno je ostao vrlo osoban i vrlo bogat naukom /

/P.G. 94-96; ~~xxxxxxxxxxxx~~ M. Jugie, Jean Damscene -saint - u Dict. de theol. cath. col. 693-751/.

Sv. BEDA ČASNI /673-735/ ostavio nam je takodjer veći broj lijepih homilija u kojima komentira evandjelje glavnih godišnjih svetkovina. To su propovijedi održavane redovnicima samostana. U njima prevladava alegoričko tumačenje i moralna poduka. /P.L. 90-95/.

RAZVOJ PROPOVJEDNIŠTVA KROZ SREDNJI VIJEK

1. U poredbi sa silnim propovjedničkim stvaranjem Otaca moglo bi izgledati da slijedeća stoljeća ne pokazuju jednakog zamaha. I zaista od Grgura Velikog pa do sv. Bernarda iz Clairvaux-a dolazi jedno razdoblje, u kome se redovito propovjedništvo ograničava na preuzimanje i izdavanje homilija od Otaca te je stoga bilo nazvano razdobljem homilijarija ili t,zv. "postilja" /= post illa scaverba Evangelii/, te je svaki propovjednik morao imati od njih po jedan primjerak na svoju upotrebu. No u tom istom razdoblju započinju i radovi na teoretskoj izgradnji i propovjedništva, koji će u tišinama samostana i izvan njih pripremati one silne propovjednike, srednjega vijeka - pokretače narodnih masa, obraćatelje puka i inteligencije, ljude, koji će svojom riječju potresati dvorovima kraljeva i srcima vjernika.

Dok tako s jedne strane nadovezujući se na sv. Augustina bl. /H/RABAN MAURUS /* oko 780/. O.S.B. nazvan „Praeceptor Germaniae" i najučeniji zapadni teolog svoga vremena izdaje zbirke homilija za crkvenu godinu i kršćanski život kreposti, zbirke, koje sa odlikuju mjerom, i dostojanstvom, te vrši veliki utjecaj svojim djelom De institutione clericorum libri tres, koje je jednim dijelom posvećeno i homiletici a radjeno je prema djelima Augustina, Izidora i Alcuina.

/Od 819 nije bilo ponovno izdavano. 1900 izdao je dobre izvatke iz njega A. Knöpfler./

dok jednako u redu sv. Benedikta GUIBERT de NOGENT / 1053 / piše kratku, ali samostalnu i jasnu raspravu Quo ordine sermo fieri debet.

/ Migne P.L.156; v.Etudes d'histoire du moyen-Age,Monod,Paris,1896,285/306; Revue Hist.1904, 51/70; Quartalschr.1929,66/34, 279/305. /;

a redu? cistercita ALANUS ab Insulis / *1120/, ugledni prof. filozofije i teologije u Parizu piše teoretsko djelo S u m m a d e a r t e p r a e d i c a t o r i a i izdaje zbirku propovijedi pod naslovom Sermones / P.L.210,111 sl./;

pa dominikanac HUMBERT de ROMANIS / + 1277/ prof. u Parizu i Lyonu u d j e l u E r u d i t i o r e l i g i o s o r u m praedicatorum /Max Bibl. XXV, 567 sl/, teoretski daje/i pruža pravila za propovjednika propovjedničku gradju, zapravo veliki broj nacrta propovijedi;

dok sv.BONAVENTURA /*1221/ u svom djelu A r s c o n c i o n a n d i/ed Quaracchi IX /1901/ 8/21/ raspravlja naročito o raspodjeli propovijedi dadući uostalom i sam praktično i izdajući 9 svezaka propovijedi kao i komentare sv.Pisma dajući neiscrpivo vrelo misli i dispozicija;

a Elzašanin J.U. SURGANT /+ 1503/ župnik i sveuč.prof. u Baselu pruža svojim "H o m i l i a r i u s d o c t o r u m" djelo jasno, učeno i praktično, a "M a n u a l e c u r a t o r u m" zbirke dobrih starih propovjedi,

d o t l e, u t o m i s t o m r a z d o b l j u, r a d j a j u s e p r o p o v j e d n i c i, k o j i ć e s n a g o m s v o j e r i j e č i, d u b i n o m m i s l i k a o i ž a r o m s v o j e d u š e p o k r e t a t i n a r o d e:

Francuski benediktinac ODO de LAGERY /* 1042/, kasnije papa URBAN II. svojim plamenim govorima u Clermontu /1095/ potiče vjernike na križarski rat. A odmah iza njega PETAR iz AMIENSA /+1115/ svojim propovijedima sabire u istom cilju mnoštvo naroda u Francuskoj, te s njime kreće u Njemačku, da i tu još broj poveća i krene prema Konstantinopolu.

Medjutim jednog i drugog nadmašuje: Sv.BERNARD de CLAIRVAUX /*1090/ čovjek silno dubokog, nutarnjeg života, koji svojom plemenštinom, čistoćom, snagom i blagošću povlači za sobom u samostan množinu ljudi svih staleža, izaziva suze pokajnice kod stotina tisuća, svojom rječitošću sklanja dvojicu vladara - francuskog kralja Ljudevita VII. i njemačkog cara Konrada III.- da krenu na krstašku vojnu, te oduševljava za to i silne narodne mase u Francuskoj, Flandiji, Rainskom području. Nemoćan pak da svuda osobno prispije on žar svoga srca prenosi i pismenim

putem te svojim pisanim porukama podiže ~~narode~~ Engleske, Španij., Italije, Češke, Moravske, Poljske i Danske pa i samog Istoka. Njegova su djela izašla u bezbroj izdanja. L. Janauschek, Bibliographia Bernardina /Wien 1891/ nabraja 2761 tiskano izdanje.

/Prvo cjelokupno izdanje je: A. Bocord, Paris 1508. Propovijedi /sermones/ su posebno kod Migna P.L.183 ili bolje kod Janauschek, Yenia Bernard. I. i II., Wien 1891. Djelo o sv. Bern. propovjedniku: E. Vacanard Saint Bernard orateur, Rouen 1877; E. Geruzez, Essai sur l' éloquence et la philosophie de saint Bernard, Paris 1839./

Snažan propovjednik istog razdoblja je i papa INOCENT III /* 1160/, koji se takodjer istakao govorima u prilog križarskih vojni, te pariški biskup MAURICE de SULLY /+1196/ od koga je preostalo oko 20 rukopisa.

2. To je razdoblje kad se i pojavljuje č i t a v j e d a n p r o p o v j e d n i č k i r e d -ORDO PRAEDICATORUM -sa svetim DOMINIKOM /* 1170/ kao osnivačem. Iako sam zbog slaba zdravlja nije bio kakav izvanredan propovjednik, on je na podizanju propovjedništva silno mnogo radio. Po smrti svoga prijatelja biskupa Vidakusa, koji je, po primjeru heretika, bio osnovao kraj Toulouse-e misijsko središte za propovjednike, preuzme Dominik upravu stanice Sancta Praedicatio, pretvori je u samostan augustinaca, te 1215. osnuje prvi propovjednički dom u samoj Toulouse-i. Primivši papinsko odobrenje za novoosnovani red, on ga proširi i po drugim zemljama: Španiji, Italiji, Madjarskoj, Njemačkoj i Engleskoj, gdje su njegovi članovi vršili svojim propovjedničkim, kao i inim radom, silno veliki utjecaj. Značajno je da su se oni na propovjedanje pripravljali godinama studija i šutljive molitve.

U ovom /1 i 3. st./ razdoblju glasovitih propovjednika kako dominikanskih i franjevačkih tako i svjetovnoga svećenstva spominju se imena nekih tri stotine propovjednika.

3. Medju Malom braćom u Njemačkoj djeluje kao najveći pučki propovjednik BERTHOLD iz REGENSBURGA / +1272/. Kao vanredan poznavalac ~~narodnih~~ potreba on je u svojim kulturnopovijesnim i pučki zanimljivim propovijedima govorio silno zorno i živo. Iako je udarao na ćudoredne mane svojih slušatelja u cilju da ih popravi, znao ih je - prema možda nekoliko i pretjeranim vijestima

kroničari ... do sto tisuća, tako da je većinom morao propovijedati pod vedrim nebom.

/propovijedi je djelomično sam izdao a djelomično su od drugih sabrane. G.Jacob, Die lat. Predigten des sel. B.v.R 1880, Rieder, Berthold v.R.u.dessen Predigtsammlungen 3 Vereinsschrift des Görres Ges.1909,21 sl.O.H.BrandtBertholdt v.R. Deutsche Predigten übertragen u.eingeleitet 1924./

Dvojica manje istaknutih ali ipak poznatih i cijenjenih propovjednika ovoga razdoblja su HENRIK SUSO / 1295/ O.P., koji je djelovao naročito u samostanima od Švicarske do Nizozemske vodeći duše do najviših mističkih vrhunaca; te IVAN TAULER / oko 1300/ propovjednik u Strassburgu, od kojega posjedujemo više propovijedi.

GERHARD GROOTE /Gerardus Magnus/ - ✱ 1340 ugledan je pokornički propovjednik, koji u nizozemskim gradovima propovijeda proti nećudorednosti, posebice medju svećenstvom, što je putem intriga dovelo do toga da su 1383 bili mu zabranili propovijedati.

IVAN GERSON / ✱ 1363/ učeni teolog i kancelar pariške univerze bio je takodjer i veliki propovjednik. U propovijedima mu, prema duhu vremena prevladava etički momenat, a obzirom na način alegorija i skolastička argumentacija. No on pokraj sveg govorničkog zanosa nije nikakav pučki propovjednik, iako je kao župnik 15 godina puku propovijedao.

4. Jedan od najslavnijih propovjednika dominikanskog reda bio je Španjolac sv. VINKO FERERSKI/1350-1419/. Savremenik stogodišnjeg rata, on je, piše M.M.Gorce, bio jedna od najznačajnijih ličnosti na zalazu Srednjega Vijeka. Redovnik -prosjak, pogrbljen već godinama, u doba, kad drugi misle na počinak, on je stao obilaziti zapadnom Europom pješice ili jašeći na jednom slabom magaretu. Svakim danom on bi propovijedao neizmjernim masama, koje su se kadgod selile zajedno s njime. Kraljevi su ga tražili, pitali ga za savjet, narodi su ga uzimali za suca..." /Saint Vincent Ferrier, Paris, 3 e édit., 1924/. On je poduzeo da ideal "kršćanskog svijeta" ucijepi u dušu svojih suvremenika, da ih nauči čitavu jednu socijologiju, prilagodjenu njegovom vremenu da obrani kršćanstvo od rasula, koje mu je prijetilo. Od silne navale naroda mogao je većinom govoriti samo pod otvorenim nebom, a slava mu je bila tolika, da su se nesamo ljudi pučani nego i teolozi i drugi učeni ljudi natiskivali oko njegove propovjedaonice, bilježili neumorno njegove riječi, iako

je on govorio dva do tri sata! Ti nečuveni uspjesi doveli su dotle, da su ga suvremenici počeli smatrati - a tako ga prikazuje jedna slika od J.O.Tiepola - "Andjelom Apokalipse". Vrijedno je stoga promotriti izbližega njegov način propovijedanja.

Na propovijedaonici on bi se prekrižio i započeo kojom izrekom iz Sv.Pisma, uzetom iz oficija ili Evandjelja dana, ali takvom da odmah svojom krepošću ili paradoksalnošću ili zvučnošću ili svime time skupa frapira slušatelje. Exordium mu je sasvim kratak, naglašen s nekolikih poklika "dobri ljudi" s čime bi se sasvim približio slušateljima. Zatim, prema novo-uvedenom običaju zazvao bi Bl. Djevicu, sa "Zdravo Marijo" ili njenim prvim riječima. Tad bi sa skolastičkom preciznošću navijestio raspodjelu. Nije se zadovoljavao s dva dijela nekih današnjih propovjednika ili s tri nekih starijih. On je bivši profesor logike i to logike, koja nikad stvari olako ne dokazuje. Medjutim ovo izlaganje točaka i dokaza napunjalo je slašću učene, zadivljavalo neuke, i u svakom slučaju bilo dokazom bogatstva duha propovjednikova. Bilo je to uostalom korisno: ostajući tri sata na propovjedaonici bilo je uputno dati pregled gradiva, kako pri oduljem izlaganju jedne točke - ljudi ne bi pomislili da će se sva tri sata o njoj jednoj govoriti. Te su podjele bivale, dakako, nekad sretne i pune psihologije, drugi put čudne, upravo neobične. Izlaganje je pak bilo popraćeno slikama, akcentima, duhovitim mislima, neočekivanim refleksijama. Čim opazi da bi pažnja slušateljstva mogla popustiti, on prekida tok svojih misli i pripovijeda. Služi se u tu svrhu "Zlatnom legendom" ili čim drugim. Da to ne dosadi, on sve zaodijeva moralnom ili elementarnom dogmatskom podukom. Sve svodi na konkretnu stranu i na praktične zaključke. Da bi izlaganje vjerskih istina postalo ugodnim često se služi i s dialogom. To mu dopušta, da bude direktan, raznolik, slikovit do najveće familijarnosti. Tako navodeći onu noćnu konverzaciju izmedju čovjeka i žene. Žena dosadjuje mužu da joj kupi nove nakite. Čovjek odgovara: "Hum! Hum! Ne mogu mirno ni spavati. Nemam novaca. " Žena odgovara: "Treba ih pronaći", i nagovori ga da proda namještaj. Kadgod su te stvari za naš mentalitet 20 vijeka mučne, čak i nedopustive. Ali to je njegov način, koji je očito u duhu vremena. Medjutim ove slike, poredbe itd. nikad ne odvode sv. Vinka od njegova silno ozbiljna predmeta. On navodi u istoj propovijedi ljude da plaču i da se smiju. A zna i varirati način tako da se ton jedne propovijedi silno razlikuje od druge. Bogatstvo pak teme je toliko da se izdavači nisu mogli odlučiti da mu propovijedi

izdaju u jednoj jedinoj seriji.

/Sermones na latinskom od 1474. do po- četka 16.st. imadu mnogo izdanja. U no- vije vrijeme izdane su i njegove propo- vijedi na katalanskom, v.Revista de Ar- chivos sv.VI.sl.;zatim J.Sanchis Sivera, Quaresma de s.V.F.Barcelona 1927./

5. Pod konac djelovanja sv.Vinka,t.j.1417.pojavljuje se u Ita- liji drugi jedan glasoviti pučki propovjednik BENARDINO di SIENA /1380-1444/, OFM. Svojim propovijedima punim religiozne dubine, svježe naravnosti i miline težio je naročito za tim, da podigne ćudoredje, stiša svadje medju strankama, promiče pobožnost prema Majci Božjoj, sv.Josipu i osobito prema imenu Isusovu.

/Izdanja:45 propovijedi održanih u Sieni 1427. L.Bianchi, 3 sv.Siena 1880/88. Ser- mones,što ih je izdao J.de la Haye u 5 sv. u opera omnia,Paris 1636.- sačinjavaju hi- miletičko priručno djelo B.propovijedi. Slično je tomu i zbirka materijala "Itine- rarium anni". Izvadak iz propovijedi izdao je kard. J.Vivès,Rim 1903./

6. Intimni prijatelj sv.Bernardina bio je sv.IVAN KAPISTRANIN /*1386/ najveći franjevački putujući propovjednik toga vremena. On je kao i sv.Vinko F.propovijedao gotovo svaki dan, prolazeći Italijom,Češkom,Turinškom,Saskom,Šleskom,Poljskom,Austrijom,itd. Svojim propovijedima i čudesnim djelima 1456 spasio je Beograd 1456.

/A.Chiappini, La produzione letteraria cli S. Giovani da Capestrano, Gubbio 1927/.

7. Jedan od najvećih propovjednika u redu sv.Dominika bio je GIROLAMO SAVONAROLA /1452-1498/. Čovjek izobražen studijem Tome Akvinskog i Aristotelove filozofije, Savonarola je videći u Firen- ci silno lakouman život viših krugova odlučio propovijedanjem tome doskočiti. S početka medjutim nije imao gotovo nikakva uspjeha. No kad je proučavajući Sv.Pismo počeo naviještati proročanstvo o sko- roj kazni Italije i Crkve sve je hrlilo na njegove propovijedi. Nije štedio nikoga, posebice pak ne one pokvarene više krugove.Pre- lazeći medjutim i na praktičko područje, mnogima se zamjerio,oglu- šio se bio takodjer o crkv. poslušnosti, što je konačno dovelo do njegove tragične smrti. Ako u njegovim propovijedima imade pretje- ranosti, to nije njemu vlastito /i drugi su pokornički propovjednici

u tome griješili, ali one su pune duboke pobožnosti. I danas dobro mišljenje o Savonaroli sve više sebi probija put tako da se već pogovara o njegovoj kanonizaciji.

8. OLIVIER MAILLARD /? + 1502/ generalni vikar francuskih franjevaca i ispovjednik Karla VIII. propovijedao je od 1460 do 1502 na sve strane. Brojne njegove propovijedi bile su objelodanjene na latinskom a na francuskom samo tri: la Confession, la Passion et le Sermon de Bruges. One nam pokazuju neobično velik zanos i originalan način postupanja sa slušateljstvom bez obzira na stalež. On je istodobno realista i patetičan u najvećoj mjeri.

9. IVAN GEILER, zvan od Kayserberga, najpopularniji je njemački propovjednik pod konac 15. i početak 16. stoljeća. Ma da je bio kompilator i volio tuđe stvari obrađivati, imao je svoju originalnost, koja se isticala naročito u pučkoj obradbi građe, ilustriranju s pripovijestima, poredbama, anegdotama, šalama, humorom i satirom. Ovo posljednje dolazi do izražaja osobito u propovijedi o "brodu luđaka". Govor mu je inače često otresit, uvredljiv, ali to, kao i alegorični način odgovara grubosti vremena. On je prije svega moralni propovjednik. On hoće da čovječanstvo podredi pokazujući mu njegove opačine, otkrivajući neštedimice njegove prestupke, optužujući nevjerojatnom smionošću neurednosti biskupâ i svećenikâ, svjetovnog i redovnog svećenstva, plemstva i građanstva, siromaha i bogatih. No to nisu optužbe radi optužaba; on odmah označuje put ozdravljenju: samosvladavanje, ljubav prema Bogu, misao na smrt i sud, molitva, dobročinstva. Bio je ipak odveć opor, i odveć sarkastičan. Nedostajala mu je također ljubav koja razumije, i nutarnji ton pa je stoga često slušatelje više odbijao nego predobivao, i Strassburg, u kome je djelovao, par godina iza njegove smrti postao je protestantskim. Sam je malo svojih propovijedi izdao.

10. Slično kao prvo razdoblje i ovo se, općenito bar, svršava s nekim opadanjem propovjedništva. Utjecajem humanista, iznošenjem školskih raspri na propovjedaonicu, suhoparnošću izlaganja, te potiskivanjem Sv.Pisma, došlo je do pravih zastranjenja. Usprkos tome nalazilo se uvijek propovjednika, koji su proti tome reagirali, tražeći pravu mjeru u svemu.

U tom pravcu značajni su, iako možda ne uvijek sasvim sretni teoretski radovi: JERONIMA DUNGERSHEYMA, Tractatus de modo praedicandi /1513/ kao i njegove propovijedi proti Lutheru /sve do smrti 1540/; te IVANA REUCHLINA s njegovim djelom Liber de arte praedicandi /Pforzheim 1504/ u kome daje upute u smislu klasične retorike, te ERASMOV Ecclesiastes /Basel 1535/. Ova posljednja dvojica, kao humanisti, nastupaju naročito proti zloporabama skolastike u propovijedanju.

No usprkos mnogih i praktičnih i teoretskih radova, položaj homiletike ostao je nepreciziran kako iznutra tako i izvana. Premalo se bila odredila njezina bit, premalo istražila njena narav da bi se otud mogla ostvariti jedna jedinstvena zamisao o propovjedništvu. Još je manje bio preciziran položaj homiletike u skupu bogoslovskih znanosti.

Hoće li novovjeka nastojanja u tom biti sretnija?

Da će to biti razdoblje silnog zamaha propovjedništva o tom nema sumnje. No dokle će u tom svom poletu doći?

To je što nam preostaje da vidimo.

PREPOROD PROPOVJEDNIŠTVA U NOVOM VIJEKU

U vezi s općim nastojanjima oko obnove vjerskog života nakon Lutherova otpada, dolazi i do rada oko preporoda propovjedništva kako u teoretskom, tako i u praktičnom pogledu. Tridentski sabor /1545-1563/ izdaje niz propisa o propovijedanju /sess. 5.c.2.De reg.; sess 24, cc.4,7/ a pojedinci često od reda sveci, traže puteve nogog, što uspješnijeg načina propovijedanja.

1. Među prvima iz ovoga razdoblja moramo spomenuti LJUDEVITA GRANADSKOG /1505 - 1588/ O.P., uglednog teologa, mistika, na čijoj se kanonizaciji danas radi, te istaknutog propovjednika i teoretičara propovjedništva. Osim što je naime sam mnogo propovijedao, on je izdao veliko djelo u 6 svezaka Rhetorica ecclesiastica /Lissabon 1576/ te zbirku propovijedi: Conciones, koja su jedno i drugo prevedeni što u cjelini, što u izvatcima na mnoge jezike.

Novo, kritičko izdanje njegovih djela je

iz 1908. u 11 sv. in 4°; propovijedi na njemačkom prijevodu u 5 sv. su 1868, ... Dict. de Theol. cath. IX, 953/59/.

2. Nasuprot pak Erasmu, sv. FRANJO Borgia BORJA/ /1510-1584/ D.I. u svome L i b b e l u s d e r a t i o n e c o n c i o n a n d i /Antwerpen, 1556/ zabacuje njegovu primjenu stare retorike na propovjedništvo te smatra da se ono može obnoviti samo vraćanjem sv. Pismu u smislu riječi Ps 138,4: "Slavit će te, Gospode svi kraljevi zemaljski, kad čuju riječ usta tvojih"; 50,17: "Gospode, otvori usne moje, i usta će moja navješćati hvalu tvoju", te I Tim 3,16: "Velika je tajna pobožnosti /vjere/: Onaj, koji se javi u tijelu, opravda se u duhu, pokaza se anđelima, propovijeda se poganima, vjerova se u svijetu, uznese se u slavi".

Radeći na obnovi kršćanskog duha sv. KARLO BOROMEJSKI /1538-1584/ u Milanu kao i drugim mjestima i krajevima znatno utječe na izgradnju propovjedništva svojim podizanjem sjemeništa, održavanjem dijecezanskih sinoda, uvođenjem pastoralnih konferencija, pozivanjem redova na suradnju, te svojim sasvim praktičnim "Instructiones pastorum", gdje su održane mnoge vrlo prikladne upute propovjednicima.

/Najbolja stara biografija K.B. je od C. Bascape, Ingolst. 1591; zatim od J.P. Giussano Roma 1610; izvatci iz ovog posljednjeg od J.M. Sailer, Augsb. 1823; A. Ratti, Acta ecclesiae Midiol. II-III. Milano 1892/96; L. Celier, Paris 1923./

3. Od nemanjeg je značenja za propovjedništvo, iako u nešto drugom pravcu, bio sv. FRANJO SALEŠKI /1567-1622/. On je odmah po svom svećeničkom ređenju bio poslan kao misionar u protestantske krajeve, te je tamo svojim jednostavnim i uvjerljivim načinom propovijedanja, kao i uostalom i svojom kršćanskom blagošću uspio obratiti mnoge. O načinu njegovu kaže jedan pisac: On je govorio polagano, kao da bi tražio svoje riječi, glas mu je bio jasan, bez bljeötavosti; činio je malo gesta; izbjegavao svečane, komplicirane periode, u modi u to vrijeme; njegova misao ukrašavala se svježim poredbama uzetim iz Sv. Pisma ili svagdanjeg života; ton mu je bio miran, nasmiješen, srdačan, poput prijateljskog razgovora, pun zdrava razuma i dobroćudnosti; ali o Kristu bi govorio s tako uvjerljivim i punim ljubavi glasom, da je začuđavao, očaravao, osvajao srca.

Jedan suvremenik kaže za nj: "Čim bi svršio vidjeli ste slušatelje, koji su prije izgledali kao kipovi, kako se pomiču i mnogi kojima je nježnost pobožnosti izazvala suze, iskazivali su mu ti-

suću pohvalu" /M.Henry-Coüannier, Saint Francois de sales et ses omitiés, 2 e éd. Paris,1922, str.56-57/ Kao pomoćni biskup u Genevi odlazi u Paris, gdje na dvoru Henrika IV. drži korizmene propovijedi i toliko osvaja slušateljstvo, da ga kralj pokušava - no uzalud - zadržati u Parizu. On i dalje nastavlja s propovijedanjem u Annecy-u i drugdje tako da je sav njegov život prošao u propovijedanju i pisanju te administrativnim poslovima. Glavna su mu propovjednička djela: Controverses contre les protestants, Sermons /govori i duhovne poduke u samostanu Pohođenja/. On naglasuje vezu između religioznosti i zemaljske kulture, udara most između humanizma i kršćanstva, pokazuje združivost osobne svetosti i najtočnijeg ispunjavanja staleških dužnosti.

/Kompletna izdanja njegovih djela izlaze od 1892 u Annecy-u te su dosad izašla neka 22 sveska/.

4. Osobito veliki promicatelj propovjedništva bio je u 16.st.sv. PETAR KANIZIJE /1521-1597/. D.I. Nakon posljednje probacije u redu, on postaje profesorom retorike i propovjednikom u Messini. Kao apostol Njemačke on kroz gotovo pola stoljeća djeluje propovjednički u Bavarskoj,Austriji i Češkoj. U Beču postaje katedralnim i dvorskim propovjednikom a od 1559-66. katedralnim propovjednikom u Augsburgu, gdje tisuće i tisuće svojim propovijedanjem privodi nazad Crkvi. Za vrijeme korizme 1578 i 1579 propovijedao je ~~na dvoru~~ dojvode Wilhelma Bavarskog. No zbog silne mudrosti slali su ga na sve strane i zato je kao propovjednik djelovao posvud sve do svoje smrti. No on je radio na podizanju propovjedništva i uspostavljajući sjemeništa,kao i potpomažući čvrstu teoretsku naobrazbu u tom pravcu.

5. U Poljskoj poznat i slavan propovjednik bio je PETAR SKARGA, D.I. /1563-1612/. Ponajprije djeluje u Lavovu kao propovjednik stolne crkve, zatim kao najutjecajniji dvorski propovjednik kralja Sigismunda III.poljskog. On je smatran najdomoljubnijim propovjednikom Poljske, a on je i "poljski Hrizostom". Skupna djela: 4 sv.Wilno 1610.

6. U Francuskoj sv.VINKO PAULSKI /≠1581 - ne 1576 - + 1660/ uz ogromnu karitativnu djelatnost razvija i značajan propovjednički rad: općenito dajući poticaj svojom prvom misijskom propovijeđu 1617.za osnutak kongregacije misija /Lazariste/ s ciljem da održavaju misije i izobražavaju kler. A onda konkretno tražeći od svojih propovjednika da propovijedaju jednostavnim načinom. To je njegovo t.zv. "la petite méthode", koja zahtijeva: 1. utemeljenje istine, 2.njeno razlaganje i 3. sredstva predobivanja. /usp.Pastor bonus 1912/13, 669/72/.

Sam je također držao glasovite konferencije u St.Lazare-u u Parizu.

Velike zasluge za obnovu propovjedništva ima i kongregacija oratorijanaca koju, po uzoru na talijanke, osniva kard. Petar de Bérulle u Parizu 1611. i koja je dala više odličnih propovjednika. Tako je:

7. Istaknutim pučkim misionarom u Francuskoj bio oratorijanac IVAN LEJEUNE /1592-1672/, koji je propovijedao s čudesnim uspjehom. Oslijepivši na propovjedaonici 1635. on je nastavio propovijedati sve do svoje smrti, pomagao naročito biskupima pri njihovom reformatorskom radu, posvećivao se osobito djeci: neukima te obraćanju grješnika. Kao pokornički propovjednik rekao bi istinu neumoljivo svakome i samim svećenicima. Uspjehe u propovijedanju dugovao je svojoj jednostavnosti spojenoj s velikom krepošću života.

/Njegove sabrane propovjedi iznose 10 sv.: Le missionnaire de l'Oratoire, Toulouse 1662 i sl; Izvatci: Joannis Junii Delicioe pastorum Mainz 1667.-L.Pruni, La reforme cath.en France au 17 s.Paris 1921/.

8. Kod Talijana je u 17.st.glasovit propovjednik PAOLO SEGNERI, stariji /1624-1694/, koji djeluje najprije kao pučki misionar u Toscani, a zatim kao propovjednik na papinskom dvoru. Svojim naravnim tonom postizavao je osobito pri pučkim misijama - u zajednici s Pinamonti-em - čudesne uspjehe. Kadgod inače, odveć dulji a u primjerima prelazi i u neukusnosti; no Talijani će ga uspoređivati s Bourdaloue-om.

9. Epohu u francuskom crkvenom, a možemo reći jednostavno i epohu u crkvenom govorništvu otvara JACQUES BENIGNE BOSSUET /1627-1704/. Doktoriravši u Parizu 1652. i postavši svećenikom iste godine on odlazi u Metz, gdje će sedam godina vršiti sve obične svećeničke funkcije. Ali već se tada pokazuje u njemu velika i žarka propovjednička duša, već sa svojim panegiricima i posmrtnim govorima /"oraisons funèbres"/ on dolazi na glas. Ali do prave svoje slave dolazi osobito počevši od 1659., kad prelazi u Paris, gdje drži brojne propovijedi, panegirike, posmrtne govore, kontroverse i konferencije obraćajući mnoge ugledne protestante. Imenovan biskupom Condoma /na čemu se brzo zahvaljuje/, odgojiteljem prestolonasljednika, pa članom Francuske akademije on između 1669. i 1680 - dospijeva tek rijetko propovijedati. No govori što ih kroz to vrijeme drži čine silni dojam; to su posebice 1669. Oraison funèbre d'Henri-

ette de France i godinu iza tog Or.f.d' Henriette d'Angleterre. Kad po završetku podučavanja dauphina bude imenovan biskupom Meaux-a /1681/ njegovom radu nema granica. Suvremenici su mnogo govorili o njegovom blagom načinu i sposobnosti da se svima svidi i nema sumnje da je dominantna nota njegovog propovjedničkog nastupa bila dobrota. S druge strane, obdaren vanrednom radnom sposobnošću, on pripravlja, produbljuje, dokumentira svoja izlaganja. Nikad se taj izvanredni govornik ne igra riječima. Svoje uspjehe zahvaljuje ne samo genijalnosti svoje misli, nego i originalnoj snazi govorničkog prikazivanja, u kojoj se jednostavnost izjednačuje s uzvišenošću. Njegov nasljednik Bourdalou nadmašit će ga u brižljivosti razradbe, ali ne u veličanstvenosti koncepcije i prodornoj snazi govora.

Zanimljivo je k a k o j e Bossuet s h v a ć a o k r š ć a n s k o g o v o r n i š t v o. On se o tome izjasnio u slijedećim svojim spisima: le Panégyrique de saint Paul, l'Oraison funèbre du P.Bourgoing, propovijedi: sur la Prédication i sur la Parole de Dieu, te jednom djelcu: Sur le style et la lecture des écrivains et des Pères de l'Eglise pour formes un orateur, i u nekolikim drugim propovijedima. Bossuet je, očito, d u g o r a z m i š l j a o o svome umijeću. On ne smatra propovjedništvo odvjetničkim govorništvom nego s v e t o m s l u ž b o m, usporedivom sa službom svećenika na oltaru, službom u kojoj se radi o sudbini čovjeka. Traži stoga od propovjednika ponajprije da se za tu službu dobro spr... Kako s govorničke - ili kako on veli stilske - strane tako i sa strane poznavanja stvari. On se istina evanđeoskom vehemantnošću podiže proti literarnim pretenzijama kršćanskog govornika i proti grješnoj radoznalosti slušatelja. Sveti Pavac, veli on, odbacuje sve te govorničke smicalice: On posjeduje način uvjeravanja, koga Grčka ne podučava i koga Rim nije naučio.... krepost više nego ljudsku koja uvjerava proti pravilima, koja ne laska ušima, nego pogađa točno u srce....Ne gledajmo propovijedanje kao duhovnu razonodu; ne tražimo od propovjednika retoriku, nego nauku Sv.Pisma. Barem znajmo razlikovati začin od solidne hrane! "Savjest hoće istinu, i kako ... propovjednici govore savjesti, oni moraju tražiti ne sjaj koji razveseljuje, ni harmoniju koja naslađuje, ni kretnje koje gode, nego bljesak, koji prodire, grmljavinu koja uzbuđuje, grom koji mrvi ...". No kakva je onda uloga govorništva pri propovijedanju? "Mudrost mora ići naprijed, a govorništvo dolazi iza, kao pratnja... Ono mora slijediti a da i nije zvano. Ono mora doći samo privučeno

veličinom stvari i da služi kao tumač mudrosti koja govori...."
Ali i tu govorničku stranu propovjednik mora tražiti u Sv.Pismu. On će uzeti sve iz Pismâ ne samo da dokaže nego i da uljepša svoj govor. On će proučavati i Oce: Augustina,Hrizostoma,Tertulijana itd. To dakako ne znači da bi on u svom spremanju trebao apstrahirati od profanih auktora. B.izričito preporuča proučavanje Homera, Platona,Sokrata,Demostena; Cicerona,Tita-Livija,Salusta,Terencija, Virgila; pa Balzaca, gospodu iz Port-Royal-a, Corneille-a. Bossuet međutim postavlja zahtijeve i na slušatelje i oni moraju "znati unutra slušati", i zato osuđuje one, koji uspoređuju propovjednike kao da bi propovjedaonica bila kazalište.

Ova ponosna i apostolska teorija propovijedanja objašnjava donekle zašto B., usprkos nadmoćnosti svoga genija nije doživjeo uspjeha Bourdalou-a i Massillona. Sigurno, on uvijek govori divnim, korektnim i snažnim jezikom, ali on zna, kad to predmet traži,sići do familijarnosti a i iznenaditi svoje slušatelje osornošću i žestinom svoga govora. Tako u l'Oraison funèbre d'Anne de Gonzague među ostalim veli: "Moj govor, kome se vi smatrate sucima sudit će vas u posljednji dan; i ako s njega ne izađete većim kršćanima, izaći ćete većim krivcima". To su mu suvremenici zamjerali kao što bismo i mi danas zamjerili kome propovjedniku da tako govori. Ali suvremenici su Bossuetu zamjerali nešto zbog čega bismo mi bili prije skloni 1/ propovjedniku čestitati nego kuditi ga a to je onaj lirizam,koji izbija iz njegovih propovijedi. Taj lirizam izbija u općem nastojanju govora: Bossuet se povodi za nutarnjim uzbuđenjem, koje daje ritam njegovoj misli i vodi je. On nije hladni logičar, on je strastven logičar i njegov ton je osoban i često zapovijedan kao u kakvog vizionara; on se diže često do psihološkog i mističkog razmatranja, tada sasvim sliči modernim francuskim liričarima: Lamartine-u, Vigny-u itd. On ide do ekstaze i gubi se u boli i adoraciji.... Ipak kod Bossueta razum ravna i lirskim žarom.

Bossuet se najviše proslavio sa svojim posmrtnim govorima, /oraisons funèbres/ pa ćemo dati analizu nekolicine od njih.

I. Henriette de France, reine d'Angleterre /15.XI.1669 u prisutnosti gospodina brata kraljeva, i gospođe, u crkvi redovnica de Sainte Marie de Chaillot, gdje počiva srce njenog Veličanstva/.

Textus: Et nunc, reges, intelligite; erudimini, qui judicatis ter-

---

1/ kažem: skloni,jer u zbilji s v e u takvom načinu nije baš za čestitati.

ram /Ps 2/.

Exordium : Bog, suvereni gospodar kraljevâ, zna im dati, kad mu se svidi, velike i strašne poduke. Primjer Henriette, čiji sam život skuplja sve skrajnosti ljudskih stvari.

Divisio: Henriette-a je znala k r š ć a n s k i s e s l u ž i t i d o b r o m i l o š o m srećom.

Prima pars: Blagostanje - Obitelj Henriette; obitelj Engleske. - Njezine osobine: "Njezino veliko srce nadmašilo je njeno rođenje". - Njena uloga u Engleskoj.

Secunda pars: Nesreće. - Pobune u Engleskoj. S kojih razloga? Portret Karla I. Religiozne sekte. Portret Cromwella. - Kako je kraljica podnijela te kušnje. - Ona vidi svoju obitelj ponovno na engleskom prijestolju.

Peroratio /zaključak/: Ona zahvaljuje Bogu što ju je "učinio nesretnom kraljicom" i umire u pobožnoj povučenosti.

II. Henriette d'Angleterre, duchesse d'Orléans /21.VIII.1670.u Saint - Denis-u u prisutnosti grand Condé-a/.

Textus: Vanitas vanitatum et omnia vanitas /Ec 1,2/

Exordium: Sve je isprazno u čovjeku, ako se promatra ono, što daje svijetu; sve je, naprotiv, dragocjeno i važno, ako se promatra što duguje Bogu.

Divisio: Vidimo šta joj je nagla smrt otela; vidimo što joj je sveta smrt dala.

Prima pars: Veličina rođenja. - Njene osobine duha i srca. Usluge, što ih čini Francuskoj. - Nagla smrt u Saint-Cloud-u. Šta od nas ostaje u grobu.

Secunda pars: Ova je smrt milost za princezu. Bog ju je štitio od kolijevke. Hrabrost i pouzdanje što ih pokazuje u posljednjim trenutcima; ostavlja život pun pogibelji.

Peroratio: Primjer te nagle smrti opomena je da se obratite.

Pravi umjetnik u posmrtnim govorima, Bossuet, ipak kaže da žali propovjednike, koji drže panegirike prinčevima i svjetskim velikašima. Jer raspuštenost i ambicija, nerazdružive gotovo drugarice velikog bogatstva, interes i nepravda....miješaju se u njihov život...da Bog ima malo udjela u njihovom životu, te je teško naći nekoliko djela, koja bi zaslužila da ih se pohvali. Zato on nastoji izbjeći sve lažne pohvale prelazeći na historiju i u propovijed, tako svaki njegov posmrtni govor ima jedan povijesni i jedan propovjednički dio.

/Oeuvres complètes,izd.F.Lachat 31 sv.Paris 1862/66.Oeuvres oratoires,izd.J.Lebarq 7.sv.

Lille i Paris 1890/1926.-G.Scpiéter. La doctrine catholique tirée des Oeuvres de B. Paris 1927. O Bossuetu kao govorniku: E. Freppel 2. vel. Paris 1893, O. Prosheintz, L'estetique oratoire de B. Bern, 1915./

10. Istodobno kad i Bossuet djeluje u Francuskoj drugi veliki propovjednik LOUIS BOURDALOU /1632-1704/, D.I. Njega su nazvali "Propovjednikom kraljevâ i kraljem propovjednikâ", Kad je Bossuet 1669. propovijedao posljednji put advenat na dvoru. Bourdaloue je po prvi put govorio u Parizu u kapelici isusovačkih profesa i doživio je ogroman uspjeh. Odmah je bio pozvan na dvor. Bio je običaj da se na dvor ne poziva isti propovjednik više od tri puta. Bossuet je ipak propovijedao četiri puta, a Bourdaloue deset puta!. On je jednostavno sve osvojio. Čime? Kad čovjek čita propovijedi jednog i propovijedi drugog izgleda gotovo neshvatljivo da je 17. stoljeće volilo Bourdaloue-a više nego Bossueta. Silnu mu reklamu pravi obrazovana žena Mme de Sevigné, koja prije nego ga je i vidjela i čula daje se impresionirati s onim što se o njem govori. Ona piše: "On je nadmašio sve prošle divote...on propovijeda božanski..." A kad ga sama počinje slušati veli: "On mi je često oteo dah silnom pažnjom s kojom čovjek visi o snazi i točnosti njegovih govora; i ja san disala tek kad mu se svidjelo da svrši". A na drugom mjestu: "sve je ispod pohvala, koje zaslužuje". Mme de Sevigné divi se i Bossuetu, ali nikad o njem ne govori ovim riječima. I Voltaire je pisao: "Kad se Bourdaloue pojavio, Bossuet nije više bio smatran prvim govornikom".

Šta je bio pravi razlog tim silnim uspjesima Bourdaloue-ovim?

S jedne strane silna minucioznost u pripravi. Bourdaloue je pisao svoje govore od početka do kraja i govorio ih je s mnogo umjetničkog dara. Ponio bi dapače sobom rukopis, da ga u potrebi pogleda. Otud silna sigurnost, nijedna od manjkavosti, koje znadu izmaknuti govornicima koji improviziraju. A slušateljstvo je u tom pogledu imalo vrlo velike zahtjeve. Tu su bili svi posjetnici književnog salona Mme Rambouillet.

S druge strane Bourdaloue, mjesto da kao Bossuet pokušava jednim zamahom uzdići slušatelje do najvećih visina kontemplacije, silazi, da tako reknemo, među njih. On im kaže: "Ja vas poznam... znam koje su vaše strasti, vaše mane, vaše loše strane". I on portretira, analizira srca, zahvaća u život dvorjanika da mu nasuprot stavi evanđeosku poduku. On ne oklijeva reći da je dvor mjesto, gdje svi poznaju, kri-

tiziraju, crne.

Konačno Bourdaloue govori više u duhu vremena. On se ne obraća ni maštš ni osjećaju, nego jedino razumu i volji, oslanjajući se na čvrste dokaze Sv. Pisma i Otaca. Govor mu nije kićen, nego jednostavan i lako shvatljiv, s odlučnim definicijama, neumoljivom logikom i majstorski izgrađen.

Fénelon će otklanjati ovaj Bourdaloue-ov način kao nov i preveć siromašan osjećajima. On je međutim odgovarao raspoloženju, duhu vremena i francuskom ukusu - koji je bio sasvim pod utjecajem Descartesa. On uvijek rezonira, pa se, veli jedan njegov biograf, čovjek pita, je li to govorništvo ili geometrija. On je majstor u podjeli propovijedi. On ide dapače u tom koadgod predaleko.

Među najbolje njegove propovijedi spadaju: la Pensée de la mort, le Respect humain, l'Ambition, le Devoir des pères, L'Hypocrisie, l'Aumône, le Pardon des injures, la Sévérité évangélique, la Médisance, le Jugement dernier, les Divertissement du monde, La Restitution. U svemu imamo od njega 85 propovijedi.

/Krit. izd. E. Griselle, 3 sv. Paris 1901/06./.

11. Pozaat propovjednik istoga razdoblja bio je i ESPRIT FLECHIER /1632-1710/, ponajprije profesor u kolegiju kasnije biskup. Njegove osobito omiljele propovijedi zadovoljavale su više sjajnim oblikom i spretnim iznalascima nego dubinom misli. Iako je propovijedao na dvoru korizmu i advent, postao je glasovit osobito posmrtnim govorima.

/Oeuvres, 10 sv. Nimes 1782, poslj. izd.
2 sv. Paris 1856 i sl.; Oeuvres choisies,
par H. Bremond Paris 1911./.

12. Oratorijanac JULES MASCARON /1634-1703./ već kao profesor retorike i teologije u Le Mans-u uživao je glas priznata propovjednika. Iza svoga posmrtnog govora kraljici Ani Austrijskoj, 1666, postaje dvorskim korizmenim propovjednikom u Versaillesu sve do 1671. Postavši zatim biskupom u Tulle-u dovede svojim propovijedima, kao i mudrim iskorištavanjem nantskog edikta, 28.000 kalvinaca do obraćenja.

13. Među propovjednicima, koji su djelovali u Srednjoj Europi znamenit je ABRAHAM A SANTA CLARA, po krsnom obiteljskom imenu Johann Ulrich Megerle /1644-1709/, D.I. Propovijedao je ponajprije kao hodočasnički propovjednik, a zatim kao nedjeljni propovjednik u Beču, te je dobio rijedak naslov "kraljevskog propovjednika". Smatra se da je bio zbilja vrlo darovit i velik čovjek pa

i protestantski pisac A. Klöckner naziva ga "najvećim od svih pokorničkih propovjednika, koji još danas jača i osvježuje", a "u pogledu mašte i snage zornosti najvećim govornikom koga su Njemci ikad imali". On je ne-dosegnut majstor igre riječi i otac "novijih humorista". Začuđenje izaziva njegova mnogostrukost: jer sve na nebu i na zemlji i između njih, sve u prošlosti i sadašnjosti: knjiška mudrost, svjetovna i duhovna iskustva, priroda i ljudsko znanje, ukratko: sve mu postaje usporedbom, sve mu mora služiti jedinom cilju svega propovjedničkog stvaranja. U dva posmrtna govora 1709 i 1710. /ponovno ih izdao "Gral", studeni 1925. u Monatsblatt des Ver.F.Volkskunde v.Nieder - Osterr. u. Wien 1926. Heft 7/8/ naziva se A. "Čudom našeg vremena". Ono što nama ne odgovara, to je barokni način u duhu onog vremena.

/Reimb Dich 1.Predigtsammlung 1848; Geistlicher Kramerladen 2.Predigtsammlung 1710; Gehab dich wohl! 12-14 nachgelassene Predigten 1729. Potpunog izdanja njegovih djela još nema. Postoji započeto: Passau-Lindauer 21 sv.,1834 sl. H.Strigl,Auslese mit Anmerk.,6 Bde,1904/06.I. nepropovjednička njegova djela - vrlo su zanimljiva i neobična već u samim naslovima: Heilsames Gemisch-Gemasch; Huy und Pfuy der Welt; Centifolium stultorum und Mala Gallina; Besonders möblierte und gezierte Totenkapelle itd.- V.K.Berche,Die Werke Abrahams in ihren Frühdrucken, Freib.Diöz.Arch.50 /1922/ 50/81 i isti: Einiges aus neuentdeckten Handschriften Abrahams,im Euphorion 1928,3.Heft./

14. Zaslužan na polju propovjedništva bio je također FRANCOIS FENELON, ~~/1651.-1715./~~ kako svojim praktičnim propovjedničkim radom, tako i ~~teoretskim~~ direktivama u djelu " D i a l o g u e s s u r l' é l o q u e n c e e n g é n é r a l e t s u r c e l l e d e l a c h a i r e e n p a r t i c u l i e r" /Paris, 1706/. To su tri dialoga. U prvom F. kritizira propovijedanje, koje je bilo u modi, te ga optužuje da teži za dopadanjem. U drugom dialogu F. raspravlja o tri dijela govorništva: p o d u č a v a t i, s v i d j e t i s e, d i r n u t i. Oštro napada

govornike, koji upotrebljavaju preveć podjela i umovanja. U trećem govori naročito o kršćanskim izvorima govorništva: Sv.Pismu i Ocima. On ne voli nikakva udaljivanja od jednostavnosti starih i smatra propovijed kao neku vrstu homilije u kojoj unkcija mora nadvisivati govorništvo.

Što se tiče njegovih vlastitih propovijedi suvremenici su ih, izgleda, vrlo volili zbog njihove topline i unkcije, otmene lakoće i svježe punine. Nažalost kakva je prava vrijednost njegovih propovijedi teško nam je danas ustanoviti jer ne posjedujemo do 2 potpune propovijedi i nekoliko fragmenata ostalih propovijedi. /Oeuvres complètes 10 sv. Paris i Lille 1852 sl./.

15. Od velikih propovjednika toga vremena treba spomenuti još JEAN MASSILLON-a /1663-1742/, oratorijanca, prof.teologije, a od 1704. dvorskog propovjednika u Parisu. Na glas je došao s dva posmrtna govora i ciklusom korizmenih propovijedi u Monpellieru 1698. Svi su ga suvremeni kritičari smatrali najsavršenijim crkvenim govornikom vremena. Čak se i Voltaire o njem vrlo pohvalno izražavao: Propovjednik koji je najbolje poznavao svijet, svježiji od Bourdaloue-a, ugodniji /također/, i u čijem se govorništvu osjeća čovjeka srca, akademika i čovjeka duha; osim toga filozofa i umjerena čovjeka. I u zbilji Massillonove propovijedi obraćaju se poglavito osjećaju, s naglašavanjem moralnih dužnosti. Prednost im je otmen patos, savršen stil, praktična tendencija, spretno zabacivanje prigovora. A nedostatci su im janzenistička strogost, tu i tamo dogmatska netočnost, površan red misli, siromaštvo dispozicije i premalena upotreba sv.Pisma.

/Sermons, 15 sv.Paris 1745/49. Odabrane propovijedi: Lanvert, Paris 1891, L. Pauthe Paris, 1908./

16. S 18. stoljećem propovjedništvo će izgleda, izblijediti u svom vanjskom sjaju, ali samo zato da potraži čišće,naravnije,praktičnije i više pučke načine izražavanja.

U tom pravcu radi o.B.GISBERT, D.I. u svom djelu L' é l o q u e n c e c h r é t i e n n e d a n s l' i d é e e t d a n s l a p r a t i q u e /Lyon 1702; mnogo izdanja, nouvelle édition par A. Crampon et J.Boucher, Paris 1860./ On smatra da propovjednik "doit n'avoir d'esprit que pour aller au coeur" t.j. da mu glavni cilj mora biti dirnuti,obratiti. Zato traži naravnost,koja međutim ne isključuje rječitosti, pokazuje da joj emfaza, šuplje riječi mnogo škode. Govori ponajprije o lošim propovjednicima koji nemaju

tih spomenutih svojstava ili koji propovijedaju da se dopadnu publici. Upozorava na izvore lošeg ukusa, na bitne uvjete dobrog propovijedanja - biti dobar čovjek -, zatim o propovjedničkoj slobodi, novosti, raznolikosti u načinu; govori o opisivanju ćudorednih likova, potrebi da propovj. bude dobar teolog i dijalektičar; o uzrocima dosadnosti propovijedi, popularnosti itd. Suvremenicima se ovo djelo u tolikoj mjeri sviđalo, da je protestant J. Lenfant pisao: "O divne li knjige! Može se reći o ovom piscu... da g o v o r e ć i o u z v i š e n o m o n j e s a m v r l o u z v i š e n". I drugi su jednako povoljno o njemu sudili. Nedostatak mu je jedino nedovoljno jasan red što bi bilo poželjno u strogo didaktičkom djelu.

17. U Njemačkoj u prvoj polovici 18. stoljeća istakao se u sličnom/ali više praktično pravcu FRANJO HUNOLT /1691.-1746./, D.I. Smatra ga se najznačajnijim propovjednikom vremena. Izdao je 6 sv. moralnih propovijedi u pučkom jeziku, sa zgodnim poredbama, poslovicama, zornom i iz života uzetom obradbom, spretnim iskorištavanjem tekstova Sv. Pisma i bogatom građom. Dogmatske propovijedi i pohvalni govori nisu mu odgovarali. Inače stil mu je ponešto suhoparan, a primjeri su mu premalo kritični.

18. SEBASTIAN SAILER /1714 -1777/ O.Praem. smatra se također vrlo istaknutim propovjednikom i nazvan je "švapskim Cicerom". Kao i zemljak mu Abraham a Santo Clara, bio je višekratnim propovjednikom na carskom dvoru u Beču.

/Propovijedi su mu većinom sabrane pod naslovom: Geistliche Reden bei mancherlei Gelegenheiten über verschiedene Materien gesprochen, 3 Bde, Augsburg 1736/70/.

Za pročišćavanje homiletike od racionalizma i njezino privođenje nutarnje proživljenoj nauci Biblije i predaji zaslužan je IVAN MIHAEL SAILER /1751-1832./ Sa spisima Von der dreyfachen P o p u l a r i t ä t   m P r e d i g e n" i "A n l e i t u n g f ü r d e n a n g e h e n d e n P r e d i g e r".

19. Nadalje: IGNAZ WURZ /1727-1784/ D.I. prof. homiletike u Beču reformator duhovnog govorništva u Austriji i južnoj Njemačkoj, kako svojom metodičkom A n l e i t u n g z u r g e i s t l i c h e n B e r e d s a m k e i t /2 Bde, Wien 1770 bis 1772/ tako i svojim vlastitim govorima.

20. DENIS de FRAYSSINOUS /1765.-1841./ inaugurirat će 1801. u

Parizu konferencijalne propovijedi, koje će uz prekide držati do 1822. Kod suvremenika imati će velik uspjeh svojom aktualnošću, t.j. stoga što će religiozno pitanje postavljati na teren što ga je odabrao Chateaubriand. F.je publicirao jedan njihov dio pod naslovom: Défense du christianisme. Danas nam izgledaju hladne i afektirane.

21. Daleko značajniji i slavniji bio je HENRI LACORDAIRE /1802-1861/, O.P. koji je već kao gotov čovjek i odvjetnik postao svećenikom. On je kao propovjednik nastupio ponajprije u Saint-Roche 1833. bez ikakva senzacionalna uspjeha. Slijedeće međutim godine već je doživio veliki uspjeh i otad njegova slava napose s konferencijama u Crkvi Notre-Dame u Parizu, neprestano raste. To ga je dovelo i do poslaničkog mjesta u parlamentu, ali se doskora posvećuje odgoju mladeži "ne htijući više da zna za laku govorničku slavu".

Njegove konferencije, 73 na broju, govore o kršćanskim istinama prema planu koji nema ništa teološkog. Njegova je originalnost u tome, da slijedi na neki način dušu koja se od iskrene sumnje diže postepeno vjeri. Kako su pravo rekli, povijest njegove vlastite duše postaje nacrtom argumentacije. Zato, iako nam danas izgleda preveć govornički nastrojen, on je ipak dirljivo iskren. Nastojao je biti suvremen ističući socijalnu i ljudsku vrijednost kršćanstva. Konferencije su inače po svojoj zamisli vrlo prostran okvir u koje L.lako uvodi historičke i političke digresije. Po tendenciji su izrazito apologetske, a po tonu vrlo raznolike: on ide od jednostavne i srdačne kozerije do romantičnog lirizma. Glas i gestikulacija davali su njegovom propovjedništvu nezaboravljiv sjaj. Tomu svemu, kao i svom patriotizmu, imade zahvaliti svoje velike uspjehe.

/Izd. Conférences de N.D de Paris, Nancy,Lyon,Grenoble,4 sv.Paris 1844/51; Sermons,Allocutions et Instructions 8 sv.,Paris 1844 sl., ; Cjelokupno izdanje,9 sv.,Paris 1911/12; G.Ledos, Morceaux choisis et bibliogr. de L. Paris 1923/.

22. U Austriji je jedan od najvećih homiletičara u 19.st. IVAN EMANUEL VEITH /1787-1876/ Židov podrijetlom a rođen u Češkoj. Ponajprije student medicine, zatim vrlo tražen liječnik, od 1818. slušač predavanja teologije, dok konačno ne postane

"Dompre_diger zu St.Stephan". Propovijedi su mu bile vrlo cijenjene, pa se i danas smatraju, svojim misaono-bogatim i pobudnim sadržajem, propovjedničkim uzorima. Bio je silno produktivan. /Homilet. Vorträge für Sonn- und Festtage, 7 Bde; Homilienkranz für das kath. Kirchenjahr, 5 Bde; Homilet.Werke, 16 Bde; Fastenpredigten 16 Bde; v.C.Wolfsgruber, Veith als Homilet, in erster homilet. Kurs, Wien 1911 129/49./

23. "Dompredìger in Breslau" i značajan propovjednik uopće bio je i HEINRICH FÖRSTER /1799.- 1881./, knez-biskup istog mjesta, poznat posebice sa svojih smionih propovjedničkih nastupa proti Rongeanismu, te revolucionarnom pokretu 1848. On ima velike zasluge za ponovni procvat propovjedništva. Kao i Iv.M.Sailer radio je naročito proti racionalističkom duhu u propovijedanju, nastojao da propovjedništvo dovede nauci vjere, te uspostavi vezu između dogme i morala, nauke i praktičnog života. /Predigten auf die Sonntage der kath. Kirchenjahres, 2 Bde 1843, [5] 1878 i druga skupina pod istim naslovom 1845., 1912. i dr., te Gesammelte Kanzelvorträge 6 Bde [7-8] 1912./

24. Zaslužni su također: IVAN B. ZARBL /1794-1862/ svojim H a n d b u c h d e r H o m i l e t i k /Landshut 1838/ te P r e d i g t - E n t w ü r f e auf alle Sonn-u. Festtage, 4 Bde, Regensburg 1848/51.

PETAR ROH /1811. - 1872/, od 1850. kroz 20 godina misijski propovjednik, te konferencier i održavatelj duh. vježbi gotovo u čitavoj Njemačkoj kao i izvan nje. Propovijedi mu se odlikuju jasnoćom, snagom i apologetskom okretnošću /Djelce "Što je Krist?" prevedeno je i na hrvatski./

Propovijedi MATIJE EBERHARDA /1815.- 1876./ smatraju se najboljim propovijedima 19.st. /6 Bde [4] 1904/12/. Jednako je obljubljen propovjednik bio JOSIP G.EHRLER /1833.-1905./ te se njegove propovijedi zbog ljepote i snage jezika, jasnoće [illegible] i [illegible], obilja i vrsnoće gradiva smatraju ponajboljima. /"Das Kirchenjahr" 4 Bde [4] 1912/16.; "Apologet.Predigten uber die Grundwarheiten des Christentums" 3 Bde 1876/78. 3 izd. kao "Kanzelreden" 5-7 sv. 1920/24./.

25. Kod Francuza su još poznati u 19. st. XAVIER de RAVIGNAN /1795-1858/: nasljednik Lacordaire-a, kao konferencier u crkvi

Notre-Dame, gdje propovijeda kroz 9 godina i 6 kasnijih g. po drugim, - i inozemnim,- velikim gradovima. Svojim uvjerljivim načinom govora kao i dubokom religioznošću mnoge je inteligente i aristokrate priveo vjeri.

/Konferencijalne njegove propovijedi izdao je Ch. Aubert, 4 sv. [6] 1904./

FELIX DUPANLOUP /1802.-1878./, biskup Orléansa odlikovao se kao propovjednik te svojim teoretskim djelom Entretiens sur la prédication populaire; prev. na hrv. Dr. Josip Stadler pod naslovom: "Kako valja navieštati rieč Božju" propoviedu i katehezom", Zagreb, 1886.

26. NIKOLA SCHLEININGER /1817.-1888/ obrađuje duhovno govorništvo u strogo znanstvenom sistemu te mu daje pravac svojim djelima: Grundzüge der Beredsamkeit [6] 1905; Das kirchl. Predigtamt, [3] 1881, Die Bildung des jungen Predigers [6] 1908; Muster des Predigers [4] 1912; Die Heiligenfeste, 6 Bde [4] 1893/94.

JOSIP JUNGMANN /1830.-1885./ prof. homiletike, poznat osobito svojim propovjedničkim i praktičnim djelom: Theorie der geistl. Beredsamkeit, 2 Bde, 1877/78. Izdanje [4] 1904 u 1 svesku od Gatterera. Ovo je djelo, uz Schleiningerovo odgojilo čitave generacije propovjednika u Njemačkoj.

27. U Francuskoj je sličnu ulogu igrao LOUIS J. MONSABRE /1827.-1907./ O.P. sa svojim teoretskim djelom Avant, pendant, après la prédication /Paris 1900/ kao i svojim vlastitim propovijedima.

Papa LAV XIII. napokon oštrom enciklikom /31.VII.1894/ biskupima Italije ustaje proti pretjeranom intelektualizmu u konferencijama te zanemarivanju Sv. Pisma.

PROPOVJEDNIŠTVO KOD HRVATA

U kolikoj je mjeri propovjedništvo kod Hrvata išlo uporedo s istovrsnim naporima u ostaloj Evropi, teško je ustanoviti. Najezde i gospodstvo stranih zavojevača uništavali su povremeno mnogo kulturno blago hrvatskog naroda, pa tako, vjerojatno, i ono što se je odnosilo na propovjedništvo.

Do pred novi vijek jedva da što nalazimo.

U 17. stoljeću nailazimo na djelo franjevca MATIJE DIVKOVIĆA /+ 1631/, Beside svarhu evangjelia nedjljnih.

Ali od 18. st. i dalje propovjednička je književnost prilično obilna. Prvi propovjednici tiskaju svoje propovijedi u Mletcima, pa su sva, koja slijede-izuzev protivne oznake-tamo tiskana: JOSIP BANOVAC, Pripoviedanja na svetkovine korizmene 1737., Predike od svetkovina došašća Isukrstova, 1759. Razgovori duhovni pastira s oltąra u svetkovine došašća Gospodinova i korizme, u Jakinu 1763. PAVIČIĆ, Propoviedanja nediljna složena u jezik taljjanski od sv.Iv.Kampadella prenešena u hrvatski,1749., Govorenja sveta ćudoredna itd. 1749., Beside 1757.,Propoviedanje vrhu ljubavi, 1759, Propoviedanje od sv. sakramenta, kriepostí stožernih, dilah od milosrdja i druga, 1765. PETAR DEMELLI, Beside ćudoredne, 1758. JERKO FILIPOVIĆ, Pripoviedanje duhovno nauka karstjanskog složena i u razlika govorenja razdiljeno,3 knjige,1750-1765.,više izdanja, posljednje u Sarajevu 8 sv.g. ? . GJURO BAŠIĆ,Besjede kršćanske za nedeljnieh i blazieh dana od godišta, 1765. U domovini već tiskaju IVAN MULIH, Prodečtva kratka i gotova od prve nedelje korismene do trojačke, Zagreb 1782. Prodečtva od prve nedelje korizme do andjelske, Zagreb, 1794. BERNARDO ZUZZERI, Besjede duhovne, Dubrovnik 1793. izdao dr.I.Rieger u Zagrebu 1872. BERNARDIN LEAKOVIĆ, Govorenja sveta za sve nedelje godišnje, Osiek 1895, i Govorenja za svečane dneve, Osiek 1802. TOMINKOVIĆ, Sveta govorenja, Osiek 1797. ANDRAŠEVIĆ, Besjede korizmene. FRANJO VRINJANIN, Razgovori za svete nedelje kroz godinu, Rieka 1825. te jedan prijevod s tal. - HORVAT, Nedeljna govorenja, 2 sv. Budim 1824., Korizmena goverenja, Budim 1824. ŠIME STARČEVIĆ, Homilije ili tumačenja sv. Evanđelja, 2 sv. Zadar 1850. VILHELM ŠVELEC, Propovjednik sadržavajući u sebi svete govore za nedelje, blagdane i razne prigode, 3 sv. Zagreb 1855. BABIĆ, Propoviedi nedeljne, svetkovne i prigodne, 2 sv. Zagreb 1857. Hrvatske pučke propoviedi, troškom A. Jakića 2 dijela, Zagreb 1862. FRANJO ŠIC, Propoviedi

za sve nedelje i blagdane, što ih je predavao Valerijan Jissik, 3 sv. Zagreb 1863. ADOLF VEBER, Korizmene propovijedi, što ih je kazao u zagreb. prvostolnoj crkvi god. 1871 i 1874. KALIĆ, Propoviedi, Dubrovnik 1872. HINKO HLADAČEK, Katolički propovjednik, Vinkovci - Vukovar, šest tečajeva. 1871 - 1882. MATIJA GALOVIĆ, Kršćanske propoviedi za svako vrieme, knj. I. Varaždin 1882. DR.J.RIEGER, Sedam besjeda o dostojanstvu besmrtne duše, Đakovo 1885. JOSIP LACH, Duhovni govornik, Mađarevo kod Varaždina, počeo izlaziti 1886. - DR.MARTIN ŠTIGLIĆ, Divi Joannis Chrysostomi - homiliae selectae. Savonae 1889; Homilije, Zagreb 1891; Propovijedi za sve nedjelje, Zagreb 1894, Propovijedi za sve blagdane, Zagreb, 1894, Propovijedi za razne prigode, Zagreb 1897. IVAN BECIĆ, Duhovni govori za sve nedjelje i blagdane Zagreb 1894. Duhovni govori o djelu našeg otkupljenja 1898. "Dušobrižnik" 1896. izdavali oci franjevci. Varaždin. - Hladaček H.,Katolički propovjednik.Gradište 1877 i 1881.

Pripomenut je na koncu i teoriju propovjedništva u djelu bivšeg jav. red.prof.pastirskog bogosl. na kr..sveučilištu u Zagrebu DR. MARTINA ŠTIGLIĆA: "Katoličko pastirsko bogoslovlje" Zagreb 1885: Propovjedničtvo, od str. 27 do 165, te DR. JOSIP STADLER, Kako valja navieštati rieč Božju propoviedju i katehezom, Zagreb 1886. prijev. već spom. Dupanloupova djela.

Drugih teoretskih djela do pod konac 19. st. izgleda nemamo.

SUVREMENA KRIZA PROPOVJEDNIŠTVA

1. Osvrnemo li se na silni propovjednički rad u prošlosti, nevjerojatno velike napore u pravcu izgradnje propovjedništva u pogledu i prakse i teorije, mogli bismo misliti da se danas, iza svega toga, nalazimo u izvanredno povoljnom položaju. Po sebi naime izgleda da su toliki i tako zamašni radovi morali konačno

uroditi sintetičkim pogledima na problem propovjedništva, stvor... tako zaokružene i duboke nazore o njemu, da će suvremenom propovjedniku najznatniji dio oko samoizgradnje u tom smjeru biti silno olakšan. Nažalost nije tako.

Iako je posljednjih stoljeća, a osobito posljednjih decenija 19. stoljeća ulagano mnogo truda oko teoretske izgradnje homiletike, situacija do koje smo danas došli izgleda više nego porazna. Homiletika se – izuzev u rijetkim iznimkama – uči kao puki privjesak pastoralne teologije, negdje na rubu svih teoloških disciplina, kao neki parergon svega, što svećenik mora znati. One uostalom u većini pastoralki u svoje dvije trećine obrađuje tek pravila retorike, ne dajući ni po kakvoj dubljoj obradbi stvari naslutiti da bi ona bilo nešto i veće i dublje od nje, nešto specifična, jedna izrazita bogoslovska disciplina. Nikakva većinom zalaženja u narav propovjedništva, nikakav pokušaj koji bi premašivao običnu retoričku sistematizaciju, i ništa što bi duboko i iznutra poticateljski ... djelovalo na čovjeka.

Propisi. Odredbe. Razdiobe. Minuciozno razglabanje o svim vrstama tropa i figura i td. Sve te stvari, koje po sebi spadaju, dakako, u Ars dicendi. Ali iza svega toga čovjek se pita šta je propovjedništvo? Zar ono zbilja nema ništa vlastita, ništa čime bi se moglo označiti u svojoj biti, u onome što je po nj i za nj bitno važno? Zar ne postoji način da se u propovjedništvo zađe dublje, da se otkrije njegova nutarnja narav i pronađu poticaji daleko drugačiji i dublji nego su jednostavni o p i s i govorničkih pravila i puke tehnike govora? Propovjedništvo kao govor nesumnjivo pretpostavlja tehniku govorništva, ali zar ono nije daleko iznad njega? Zar ono za sebe nije nešto, što nadmašuje ... tehniku i što zaslužuje da kao takvo bude obrađeno?

I nije li baš nedostak takve obradbe, takvo poznavanje propovjedništva u njegovim dubinama često glavnim uzrokom da se općenito dosta loše propovijeda?

2. U svim zemljama, da u čitavoj Evropi, piše veliki propovj. naših vremena dr.Tihamer Toth, tuži se na sve veće zanemarivanje i neosvrtanje na propovijedi. U prijašnja vremena vrijedile su duhovne propovijedaonice kao moć, koja vlada svijetom, i mnoga je propovijed bila od odlučnog značenja. One su"sila,kojom se svijet preokreće" - rekao je još pred nedugo vremena jedan njemački socijaldemokrata. Ipak, ako ćemo biti iskreni, moramo bez ikakva ispričavanja priznati, da privlačiva snaga propovijedi u naše vrijeme biva svakim danom manja. Možda će se čudnim činiti, da mi tu tužnu činjenicu tako otvoreno priznajemo, ali nažalost nije to shvaćanje ni u kome slučaju odveć pesimistično.

Čovjek mora samo promatrati, kako razmjerno malen broj posjetilaca nedjeljne mise u gradovima običava slušati propovijed, - a čuju se tužbe, da i u selima većina ljudi za vrijeme propovijedi briljira svojom odsutnošću - pa da shvati, da ni gradsko ni seosko svećenstvo ne može ne osvrtati se na tu krizu, u koju je navijestanje riječi Božje u moderna vremena zapalo.

Ovo zaziranje, ovo odvraćanje od nekoć tako obljubljenih propovijedi ima dakako razne uzroke: materijalističko svjetovno naziranje, slabo pogodno nadzemaljskim mislima - instinktivno povlačenje čovječanstva - odveć sklona grijehu - pred Spasiteljevom naukom, koja traži odricanje i samosvladavanje; pa onda preopterećenost, duševna rastrganost, i konačno po sebi već slaba vjera današnjeg čovjeka, sve su to sasvim očiti razlozi, kojih nikako ne smijemo smetnuti s uma. Ipak ne radi se o tome da svako zlo svaljujemo na "moderni pokvareni svijet". Mnogo je dostojnije - a onda ćemo također brže naći sredstvo ozdravljenja - da reknemo svoj vlastiti "mea culpa", i pri-

namo: jedan od mnogih raz loga ovog upadnog izbjegavanja propovijedi leži u našoj zastarjeloj metodi propovijedanja.

U posljednjim desetljećima gotovo svaka grana duhovnog istraživanja obradovala se plodonosnom i obnoviteljskom oživljenju. Samo način i metoda navještanja riječi Božje ostao je desetljećima - morao bih reći stoljećima - neizmijenjen. Promotrimo na pr. veličanstveni napredak, što ga je "katehetski pokret" polučio u religioznoj obuci! Sadanja religiozna obuka, koja radi sa zornom obukom, s pet formalnih nastavnih stupanja münchenske metode, s načelom radne škole itd. te tako čitavu nastavnu građu živahno, slikovito, i živopisno obrađuje, izgleda prema religioznoj obuci s onim analizama katekizma, običajnim pred jedno pol stoljeća, kao najmoderniji aeroplan prema poštanskoj diližansi prošlih stoljeća.

Ali i u drugim granama dušobrižništva susrećemo ove nove, životvorne težnje. Omladinski pokreti puni života ... liturgijski ili misijski pokreti, kućno dušobrižništvo, laički apostolat itd. Sve sami počeci puni nada i pionirski pothvati - samo homiletika ostade ukočena u svojim starim oblicima kako u teoriji tako i u praksi. Jedino ovdje zahtjev sv. Klementa: "E v a n đ e l j e m o r a m o s a s v i m n o v i m n a č i n o m p r o p o v i j e d a t i" nije našao nikakva odjeka. A da je iza raznolikih spomenutih "pokreta" skrajnje vrijeme bilo za jedan novi, životom prožeti "homiletički pokret", koji bi izgradio teoriju kao i vježbu, to rječito svjedoče osirotjele propovjedaonice.1/

Slično govori i drugi suvremeni homiletičar Willibrord Bessler: "Našoj je današnjoj homiletici potrebno temeljito liječenje za najdublju nutarnju reorganizaciju. Ona boluje na podmukloj, možda stoljeća staroj bolesti. Žaljenja je vrijedna zabluda što se s homi-

---

1/ Dr. Tihamer Toth, Die zehn Gebote, Paderborn, 1931. Vorwort, str. 6,7.

letikom postupa kao podvrstom svjetovnog govorništva. U toj žalosnoj činjenici leži uzrok svih šteta, na kojima još boluje naviještanje riječi Božje".

O tom nema sumnje. Zato: "Homiletika mora slijediti svoje vlastite zakone i ne smije se s njome postupati kao s nuz - ili podvrstom svjetskog govorništva".1/

To spoznaju i drugi.

3. Ali šta pozitivno učiniti, da se kako teorije tako propovjednička praksa pomakne naprijed? Šta učiniti da se uklone uzroci kako pogrešnog shvaćanja propovjedništva tako i lošeg propovijedanja?

Prema jednima sve je u tom da se od propovjedništva u d a l e - č i retorika.

"Propovjednik mora, govornika ostaviti pred crkvenim vratima" kaže jedan predstavnik ove skupine/prema cit. W. Besslera nov.dj. str.216/.

Prema Tihameru Tothu izgleda da stvar baš obratno stoji: sve je u traženju novih oblika, pronalaženje novog govorničkog načina, koji će biti bliži današnjem čovjeku.

Kako, dakle, da na stvar gledamo?

Nije li u zbilji problem još mnogo dublji i složeniji nego pretpostavlja ovo jedno i drugo mišljenje? Ne radi li se o jednoj pravoj krizi u pogledu shvaćanja propovjedništva kao takve?

"Svake nedjelje 30.000 propovijedi u Francuskoj i ljudi još uvijek vjeruju!" pisao je polovicom 19. st. Mgr Dupanloup. Htio je reći: 30.000 loših propovijedi!

Je li to moguće? Da velika većina propovjednika čitavog jednog naroda sasvim loše propovijeda? To sigurno ne stoji za današnju Francusku. Ali kako je kod nas?

1/ Der Frohe Predigen, Freiburg i. Br. 1927, str.216-217.

Koliko je kod nas loših propovijedi preko nedjelje?

Bez obzira međutim na koju se zemlju to pitanje postavljalo, sigurno je, da loše propovijedanje ima mnogo dublje uzroke nego je puko pitanje forme. Forma je i te kako važna, i nije nikako svejedno u kakvom se obliku propovijeda. Zato ćemo taj problem posebno ispitivati. Ali prije pitanja forme postavlja se pitanje podrijetla i naravi, cilja i bitnih sredstava propovjedništva. To su osnovni problemi, o kojima konačno ovisi rješenje i svih drugih pitanja.

II. PODRIJETLO I NARAV RIJEČI BOŽJE

Da bismo pravo mogli ocijeniti značenje i zamašaj propovjedništva kao i otkriti temeljne zakone koji ravnaju njegovom uspješnošću moramo prije svega pokušati prodrijeti u njegovu narav. Ispitati i odrediti šta je ono u sebi, u svojoj biti.

Sudeći po naslovima mnogih djela: - l'Eloquence chrétienne, Formation oratoire des cleres, l'Orateur chrétien, Theorie der Geistlichen Beredsamkeit, Summa de arte praedicatoria itd. itd. - mogle bi se misliti da propovjedništvo ne predstavlja drugo do poseban slučaj govorništva odnosno da nije drugo do puko umijeće govora.

Promatrajući propovjedništvo u njegovom vanjskom obliku, jasno je da ono nema drugih izražajnih sredstava do onih, kojima raspolaže svaki govor: do riječi. A ipak propovjednička riječ po svojoj naravi, po svojim dubokim nutarnjim izvorima nešto je sasvim drugoga nego obična ljudska riječ. I nju čovjek dakako izgovara s ljudskim glasovnim sredstvima, ali po svojoj naravi, ona je nešto drugo. Ona izvire iz dubina većih od zemaljskih. I kad se čini kao jednostavni odraz stvorene stvarnosti, ona vuče svoje podrijetlo iz dubina Božje stvarateljske ili posvetiteljske moći.

Hoćemo li stoga da upoznamo pravu narav propovjedništva ili naviještenja riječi Božje, moramo poći na njene izvore: promotriti je u njenim prvim manifestacijama: 1. pri stvaranju u prirodi, 2. u njenim prvim manifestacijama, kroz sv. Pismo, kao i 3. u njenom očitovanju po Isusu Kristu.

Prvo dakle pitanje na koje moramo odgovoriti ispitujući narav propovjedništva jest pitanje podrijetla riječi Božje. Otkud ona među ljudima? Kako se ona pojavljuje? Kakve su njene značajke?

Kakvi su njezini učinci? Kakva je njezina moć?

RIJEČ BOŽJA U PRIRODI

Prvi, upravo veličanstveni opis pojave riječi Božje susrećemo na početku Geneze /1,1/. Nad pustom, i praznom zemljom, nad kojom još leži tama, Bog progovara... i sama njegova riječ s t v a r a. Stvara mora i kopna, bilje i drveće, zvijezde na svodu nebeskom, ribe u vodi i ptice u zraku, sva raznolika živa bića "po vrsti njihovoj", i konačno čovjeka "na sliku svoju". Neugledna planeta, situirana negdje u svemiru postaje sjajna, bogata, p u n a ž i v o t a, jer je B o g p r o g o v o r i o. "Ipse d i x i t et f a c t a s u n t, ipse m a n d a v i t et c r e a t a s u n t" /Ps 32,9/.

U svojoj dakle prvoj manifestaciji riječ se Božja očituje kao r i j e č s t v a r a n j a, r i j e č ž i v o t a, u z r o k i i z v o r ž i v o t a. Po njoj - ni iz šta - nastaju stvorenja, svemir u svoj svojoj raznolikosti i bogatstvu, po njoj iz mrtve tvari nastaje život u svojim bezbrojnim stupnjevima i nijansama. "Bog reče: Neka pusti zemlja iz sebe travu, bilje, što nosi sjeme, i plodonosno drveće, što rodi plodove po vrsti svojoj, plodove, što u s e b i s a m i m a nose svoje sjeme na zemlji." I dogodi se tako. Tada Bog reče: "Neka vrvi voda posvuda od živih bića, i ptice neka lete iznad zemlje na svodu nebeskom". Tako Bog stvori.. sva živa bića... i blagoslovi ih riječima: Rađajte se i množite se!. Tada reče Bog: Neka zemlja proizvede živa bića svake vrste...I tako se dogodi". /Gen 1,11,20 -22,24/. I tada reče: "Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju!" "I načini čovjeka od praha zemaljskoga i udahnu mu u lice duh života". /Gen 1,26; 2,7/.

I ta živa riječ odjekuje u svoj prirodi.

Čitavo je stvorenje dapače riječ Božja, jer o Bogu govori

"V e r b u m d i v i n u m e s t o m n i s c r e a t u r a, q u i a D e u m l o q u i t u r" /sv. Bonaventura, Com. in Eccli c.I.,VI b/.

Živa se riječ Božja očituje svagdje, po svakom stvorenju.Svako je stvorenje izgovara, jer svako stvorenje nije drugo do riječ Božja, koja je poprimila lik stvorenja. I zato Bog govori po stvorenjima. On govori po zvijezdama, po morima i potocima, po brdima i dolinama, po cvijeću i travi. On tako neprekidno govori i mi čujemo njegovu riječ. Čujemo je u svjetlucanju zvijezda, u bljesku munje, u grmljavini oluje, u žuboru vode, u cvatu cvijeća, u dozrijevanju voćaka, u pijevu ptica, u rici lava, u životu ljudi, u povijesti narodâ.

I u najdubljem značenju istinite su Preradovićeve riječi:

Malen potok i velika rijeka.
Hridje,drvlje,ravnice i gore
Slavu Bogu pjevaju odv'jeka.

Boga vidi,tko mu gleda stvore,
Boga čuje,tko ne će da n'jeka
Živa glasa kroz sv'jeta prostore.
/Sveslavlje Boga/

Sve govori o Bogu, i sve govori da je Bog život neizmjerno velik, beskrajno lijep i dubok.

RIJEČ BOŽJA KROZ STAROZAVJETNU POVIJEST

1. Život što je proključao na riječ Božju u svemiru i prirodi ne izbija manje snažno kroz stranice starozavjetne povijesti. Kod Boga je "izvor života" /Ps.35 10/, Bog će sve svoje riječi u tom smjeru upravljati izlijevajući riječi svoga blagoslova na ljude, učeći ih upravo, da život zavisi o riječi Božjoj /5 Mojs 8,3/, i o obdržavanju svega što je Bog rekao /5 Mojs 30,15-20/. Riječ njegova donosi "dug život", godine blagostanja i puno sreće" /Prič 3,1-2/ i kao mudrost Božja ona je dragocjenija od bisera

i nikakve se dragocjenosti ne mogu s njome izjednačiti /3,15/. Ona je stablo života onome koji je prihvati". /3,18/; i tko nađe riječi Gospodnje, za njega su život, zdravlje svemu tijelu njegovu" /4,20,22/; one su "put k životu" /6,23/ i tko ih ljubi, ljubi život /Sir 4,12/. Zato govori Gospod: "Prignite uho svoje i dođite k meni! Poslušajte i duša će vaša živjeti" /Iz 55, 3/. Zato i kaže Bog narodu "Privijte k srcu sve riječi, što vam ih danas svečano nalažem. Stavite ih na srce djeci svojoj....Jer to nijesu za vas prazne riječi. T o j e ž i v o t v a š!" /5 Mojs. 32, 46 - 47/. Može se reći da je to upravo dominantna nota svega starozavjetnog naučavanja: "hodaj po zapovijedima, što vode k životu" /Ez 33,15/, jer Gospod hoće da živi čovjek komu je život dao i nije mu milo ni da bezbožnik umre, "nego da se vrati s puta svoga i da živi"./Ez 33,11/.

I život se stvarno nalazi po riječi Božjoj i po njenom obdržavanju. Zato govori psalmista: "Poništen sam veoma, Gospode,po riječi tvojoj daj mi da nađem život" /Ps 118, 107/; "U prahu leži duša moja, oživi me riječju svojom" /Ps 118, 25/; "izbavi me, po riječi tvojoj, daj mi da nađem život" /Ps 118,154/; "Podupri me po riječi tvojoj da živim /118,116/. I"to je utjeha moja, što me riječ tvoja oživljava" /118,50/.

2. Ali ta svesilna riječ, koja pada kao melem na dušu slušatelja, također će odjeknuti u "tutnjavi gromova i sijevanju munjâ" /2 Mojs 19,16 sl/, lomiti cedre libanske,sipati plamen ognjeni, potresati pustinjom, tutnjiti valovima /Ps 28,5,7,8,3/. Puna najtoplijih obećanja i nada - "dulciora /verba tua/ super mel et favum" /Ps 18, 11/, "quasi stillae super gramina" /5 Moj. 32, 2/ - pod njom će ipak, kad ustreba potresti zemlja /Ps 45,7/ tako, da će sav narod zadrhtati i ostati u dolini govoreći "non loquatur nobis Dominus ne forte moriamur" /2 Moj 20, 19/.

To će biti riječ, na koju će mana s neba padati /2 Mojs 16,4 / i voda iz stijene poteći /2 Mojs 17, 61/, ali i riječ koja će navještati uništenje /4 Mojs 33, 52/, osvetu /4 Mojs 31,3/, srdžbu /1 Mojs 11,7, 2 Mojs 22,22; 32,10; 27; 3 Mojs 26, 4 Mojs 16, 21 itd/ za one koji je ne obrdžavaju. No to stoga jer je strah potreban i jer je upravo strah Gospodnji izvor životu" /Prič 14,27/,

Gospod je "živi Bog" /II Mak 15, 4/ i"ne raduje se propasti živih."/Mudr 1,13/; on "nije Bog mrtvih nego živih" /Mt 22,32/, ali za one, koji ne prihvaćaju njegovih riječi života, on pokazuje da životom suvereno gospodari /5 Mojs 32, 39/. On je Gospodin, "svemogući dobrostiv, sklon da oprosti, bogat blagošću i milošću za sve koji ga zazivaju" /Ps 85, 5/,i te mu se sažali i prašta, kad vidi raskajana srca /Jon 3,10/; da je "milosrdan i milostiv Bog, strpljiv, bogat milošću i vjernošću", "koji prašta krivnju,opačinu i grijeh, ali nikoga ne pušta bez kazne, nego krivnju otaca pohodi na djeci i na unučadi, na trećem i četvrtom koljenu"/Ez 34,6,7/.

Zato također njegova riječ suvereno upravlja sudbinom narodâ . Na njegovu se riječ "diže vihor, koji uzburka valove" i ljudi stadoše posrtati i ljuljati se kao pijani....A kad povikaše u tjeskobi svojoj ...On obrati buru u tišinu i valovi morski umuknuše". "Posla riječ svoju i iscijeli ih, i izbavi ih iz groba" /Ps 106, 25,27, 28,29,20/. "On šalje riječ svoju, i sve se rastopi" /Ps 146, 18/. "Oganj i grad, snijeg i para, vihor" nisu drugo do izvršitelji riječi njegove /Ps 148,8/. Za Iliju se veli: verbo Domini continuit coelum - et non pluit annos tres et menses sex /Jak 5,17/ - et dejecit de coelo ignem ter /Ecli 48, 3/. To su riječi čudesâ i čudesnih djela: "Posuit in eis verba signorum suorum et prodigiorum in terra Cham" /Ps 104,27/.

3. Po toj se riječi vidi osobito da je "Gospod, višnji, strašan, kralj velik nad svim svijetom" /Ps 46 3/; "sjajan u divnom veličanstvu"; strahovit u slavnim djelima" /Ez 15,11/; "Bog i najviši Gospod, veliki, s...i, strašni Bog" /Deut 10,17/; "Gospod, Bog nad vojskama". /Ps 88,9/, strahovit u vijeću svetih, silno uzvišen iznad sviju oko njega" /Ps 88,8/; "sjajno obučen" sišao je Slavni, od gora pradavnih" i pod njegovom prijetnjom popadali su konj i konjanik" i kad je izrekao "presudu zemlja se prepala i zanijemila" Ps.75,5-7,9/.

To je očito riječ Boga živoga, koja se ispunjava već time što je izrečena. "Dominus Deus locutus est" znači isto što i učinio: "sicut locutus sum, ita faciam" /4 Mojs 14, 35/ i "et scient, quia ego Dominus non frustra locutus sum" /Ez 6,10/. "Nijedna moja riječ ne će se dulje odgađati. Riječ, koju govorim, ispunit će se" /Ez 12, 28/. I ako progovori i da mrtve kosti poprime život, one će oživjeti /Ez 37/.

Ali kraj sveg toga to je riječ koja dolazi iz tame /5 Mojs 5,19/, "iz daljine" i ako se po svemu, što Gospod govori vidi da je on živi Bog, da su njegove riječi očitovanje njegove slave i veličanstva i za sve koji ih slušaju izvor života, one nam intimni nutarnji život Božji daju jedva naslutiti.

Riječ o tom beskrajno veličanstvenijem životu - izvoru našeg života - bit će ostavljeno novozavjetnoj objavi.

OSOBNA RIJEČ BOŽJA

1. Bog nam je konačno progovorio o svom intimnom životu. O svom vlastitom tajanstvenom životu. Životu, kojim on živi. U kom Bog Otac misleći sama sebe i izgovarajući svoju misao čini daleko više nego je učinio svojom stvoriteljskom riječju: on rađa Božansku osobu, sebi bitno jednaku. I Riječ je njegova upravo osoba.

U svom dakle najvišem i supstancijalnom značenju Riječ je Božja sama druga božanska osoba. "U početku bijaše Riječ ... i Bog bijaše Riječ" /Iv 1 s/.

S ovih visina stvaraju nam se posve novi i neslućeni vidici na značenje i zamašaj riječi Božje u svijetu. Po njoj, "koja bijaše u početku kod Boga", sve je postalo i bez nje nije ništa postalo,... U njoj bijaše život, i život bijaše svijetlo ljudima"....i ta je "Riječ tijelom postala i prebivala među nama" /Iv 1, 2-4,14/. I ta je Riječ progovorila našim ljudskim glasom.

Riječ u kojoj je Otac čitava sebe izrazio!

2. Je li time Bog poništio, što je prije po stvorovima rekao ? Ili porekao ono, što je o sebi kroz stari Zavjet izrazio? O poništavanju nema govora: stvorovi dalje govore: "Nebesa pripovijedaju slavu Božju i djela ruku njegovih naviješta svod nebeski. Dan na dan šapće on tu vijest, noć na noć donosi on taj glas. To nijesu govori, nijesu riječi, kojima se ne razabire glas. U sav svijet prodire njihov povik, riječ njihova do na kraj zemlje". /Ps 19 /18/ 2-5/. I utjelovljena će Riječ o njima - i kako divno - govoriti.

Pa ni o poricanju starozavjetnih manifestacija riječi Božje ne može biti govora. Krist će se više puta na te riječi pozvati. Ali on dolazi da nam kao Riječ Očeva otkrije intimnosti razgovora između Oca i Sina u ljubavi Duha Svetoga. To je nešto neizrecivo više i dublje, to je život, ali ne više život samo u svojim vanjskim manifestacijama, to je supstancijalni život samoga trojedinoga Boga.

To je nešto, što nadmašuje ne samo sve manifestacije Božje pri stvaranju, u prirodi, nego i sve što je rekao kroz Stari Zavjet. To je nešto daleko tajanstvenijeg i dubljega, to su tajne, o kojima nikako ljudsko uho nije ništa čulo, kojih nikakvo oko nije vidjelo, nikakva duša nije sama po sebi ni naslutila.

3. Bog je, na te tajne tek izdaleka čovječanstvo pripravljao. "Bog, koji je nekada mnogo puta i različitim načinom govorio ocima po prorocima, p r o g o v o r i n a m a u... ove dane po Sinu, kojega postavi baštinikom svemu, po kojemu stvori i svijet". Ali to je sad nešto sasvim drugoga: "On, jer je sjaj slave njegove i živa slika bivstva njegova, nosi sve s v e s i l n o m r i j e č j u s v o j o m; ... uzvišeniji od anđela.... Jer kojemu je od anđela ikad rekao: "Ti si Sin moj, ja sam te danas rodio?" i opet: " Ja ću mu biti Otac, i on će mi biti Sin?" /Hebr. 1,1 sl./

Riječ Očeva otkrila nam je neslućeno veliki život Oca i Sina i Duha Svetoga.

Život kojim kod Oca živi: "ja ono govorim svijetu, što sam čuo od njega"; "kako me je Otac naučio, onako govorim" /Iv 8,26, 28/. "Nisam govorio od sebe, nego Otac, koji me je poslao, on mi dade zapovijed, što da kažem i što da govorim. I znam, da je zapovijed njegova život vječni". /Iv 12, 49,50/.

Krist govori o životu Božjem i životu čovjekovu po nalogu Očevu i što je kod Oca vidio. On hoće da čovjek po njemu dođe u s a o b r a ć a j s O c e m, da odgrne zastor, koji od prvoga grijeha pokriva čovjeku pogled na Boga, da mu otkrije tajne božanskog života. "Koji vidi mene, vidi i Oca. Kako ti /Filipe/ govoriš: pokaži nam Oca? Zar ne vjeruješ, da sam ja u Ocu, i da je Otac u meni?" /Iv 14,9,10/.

4. Na nevjerojatan i upravo veličanstven način prigeo se najednom neizmjerni Bog, tvorac zvijezda i čitava svemira sićušnom čovjeku i pozvao ga da promatra ne više vanjsko djelo njegovo, nego sam tajanstveni život Božji! Pozvao ga da sudjeluje pri rađanju vječne Riječi od Oca i proizlaženju njihove Ljubavi – Duha Svetoga. Kao da bi bio ravan Bogu, čovjek je pozvan da spoznajom i ljubavlju učestvuje na t o m životu! I to ne prolazno, nego trajno,

za svu vječnost: "ovo je život vječni, da upoznaju tebe jedinog Boga istinitoga, i koga si poslao, Isusa Krista" /Iv 17,3/. Po trećoj božanskoj osobi. Po Duhu istine, koji od Oca izlazi", koji "će svjedočiti za mene" /Iv 15, 27/ i "proslaviti mene, jer će od mojega uzeti i javiti vama" /Iv 16,14/, "jer ne će od sebe govoriti, nego što čuje, govorit će vam" /Iv. 16, 13/.

Taj će Duh govoriti. O ž i v o t u z b i l j s k o m, n a j z b i l j s k i j e m, n a j r e a l n i j e m, n a j i s t i n i t i j e m, j e r u s e b i i p o s e b i p o s t o j e ć e m, ž i v o t u t r i j u b o ž a n s k i h o s o b a. Životu također n a j u z v i š e n i j e m i n a j s r e t n i j e m, ž i v o t u koji j e p u n i n a ž i v o t a i k o j i m j e i č o v j e k p o z v a n d a ž i v i.

4. I onda, kad Kristova usta zašute, Duh će Sveti govoriti. U mističnom tijelu Kristovu - njegovoj Crkvi. Krist će po njemu govoriti, dahom Duha Svetoga saopćavat će božansku istinu i božanski život. Krist će to tako usko povezati, da će reći: "Tko vas prima, mene prima; a tko prima mene, prima onoga, koji me je poslao" /Mt 10,40/. "Tko vas sluša, mene sluša, i tko vas prezire, mene prezire. A tko mene prezire, prezire onoga, koji je mene poslao" /Lk 10,16/. "I tko vas ne primi i ne posluša riječi vaših, izašavši iz kuće ili grada onoga otresite prah s nogu svojih. Zaista vam kažem: Lakše će biti na sudnji dan zemlji Sodomskoj i Gomorskoj, nego li onome gradu". /Mt 10,14,15/.

Propovjedništvo je, kako se po svem ovom vidi, najuže povezano uz božanski, nadnaravni izvor, uz život samih božanskih osoba, i usmjereno u pravcu davanja tog života. Propovjedniku je stavljena u usta Očeva riječ, koju je on po svom Sinu svijetu uputio. To nije riječ kakve god ljudske mudrosti, to je riječ beskrajne mudrosti Božje. Nju Krist svojim Duhom hoće da preko propovjednika neprestano

upućuje svijetu: riječ, što se izgovara u krilu presvetog Trojstva.

ZNAČAJKE RIJEČI BOŽJE

Po svom dakle podrijetlu propovjednička riječ transcendira sav stvoreni poredak i nadovezuje se neposredno na tajanstveni život Božji.

Kao takva riječ je Božja nešto bitno različita od obične ljudske riječi. Nadovezana neposredno na savršeno istiniti, zbiljski, beskrajno uzvišeni i neizrecivo sretni život Božji, ona u s e b i nosi značajke toga života: značajke nepogrješive istinitosti, nedostižive uzvišenosti i dostojanstva te najveće sreće. Potekla uistinu s izvora svega bitka, svega što jest, ona nema u sebi osnova ne-bića, ona ne može biti neistinita kao što može ono što jest i nije, ona je i s t i n i t a u svojim najvećim dubinama, po izvoru iz koga proizlazi i u kome se ontološka istina identificira s logičkom, stvarnost s idealom, u kome je dvojnost subjekta i objekta iščezla zajedno s potencijalnošću jednoga i drugoga, te je on sam uzrok i izvor sve istine /v. I a q 14 a 4 i a. 2/. Svojom veličinom, svojim sadržajem ta riječ dominira svim zemaljskim. Sve što zemlja ima ili može imati stoji beskrajno ispod te vječne riječi, što neposredno odrazuje savršeno dobar i svet život triju božanskih osoba. Ni traga u njoj grijehu ili griješnosti, ni traga bilo čemu, što bi bilo okaljano. Ona je e m i n e n t n o s v e t a. Proizlazeći pak s neizrecivo čista i sveta izvora, neokaljana ljagom krivnje, koja tereti sve stvoreno, ona n e - m a j e c a j a, kojom odjekuje svaka pa i najveselija zemaljska riječ. Ona ne nosi u sebi vapaje za odrešenjem i otkupljenjem, što odzvanjaju u stvorenim riječima. Ona, naprotiv, po sebi odjekuje r a d o š ć u i v e d r i n o m, ona je kao takva v j e s n i k s r e ć e, spasenja. No jer je vjesnik jedine sreće, jedinog spasenja koja za čovjeka postoji ona je po sebi i presadna riječ.

Tako nam se iz promatranja podrijetla i naravi riječi Božje pokazuju četiri velike i bitne njezine značajke. Ona je u sebi i po sebi riječ života, riječ nepogrješivo istinita, prava,

2. neizrecivo uzvišena i sveta,

3. beskrajno dobra, radosna, τὸ εὐαγγέλιον, dobra vijest, vijest života, 4. ali ujedno, kao jedino spasavajuća, neizbježivo presudna.

Ovih četiriju značajki nema po sebi nijedna stvorena riječ, nijedna riječ, koja crpe svoje podrijetlo na zemlji. To su značajke samo izvorne riječi Božje i kao takve one su od silno velikog zamašaja za propovjedništvo.

RIJEČ BOŽJA U PROPOVJEDNIČKIM USTIMA

Ako propovjedništvo nije uistinu ništa drugo do nastavljanje riječi života, koju je Bog pri stvaranju pa po prorocima i konačno po svom Sinu govorio čovječanstvu, onda propovjednikova riječ - to je jedna od osnovnih stvari - mora u sebi nositi četiri značajke riječi Božje: istinitosti ili zbiljnosti, realnosti, svetosti, radosti, dobre vijesti spasenja, te presudnosti.

Uzdignuta nad sve zemaljske mogućnosti, propovjednička riječ s ovim četirima - značajkama poprima svoje bitne karakteristike. Ona mora prije svega i nadasve biti istinita riječ, naviještati vječnu istinu, govoriti o zbilji i zbiljskim načinom. Ona mora nositi dah svetosti izvora s koga je potekla, biti sveta odnosno posvećena, ukoliko je propovjednik crpe s Božjih izvora i proživljava u duši milošću posvećenom. I konačno ona mora donositi čovječanstvu riječi spasenja, sreće, otkupljenja, života, ukoliko teži, da ljude svakako Bogu privede, i biti konačno presudna ~~xxxxxx~~ po ljudski život.

Ako sad na temelju dosad stečenih pogleda pokušamo definirati propovjedništvo, reći ćemo da je ono t e o r e t s k o - p r a k t i č n a n a u k a o n a v i j e š t a n j u i s t i n i t e, s v e t e, p o č o v j e k a s p a s o n o s n e, p o ž i v o l j u d s k i p r e s u d n e r i j e č i, p o t e k l e s a s a m i h i z v o r a b i ć a B o ž j e g a.

DJELOTVORNOST RIJEČI BOŽJE

1. Svojim prodorom u svijet riječ je Božja proizvela u njemu preokret kakav nikad prije nije bio učinjen. Ma da je s naravnog stajališta izgledala u mnogom pogledu ludost, ta je riječ krila ipak u sebi silnu moć. I premda po sebi daleko slabije zamjetiva nego su riječi u stvorenjima oličene, ona je daleko snažnije od njih djelovala. Dolazeći neposredno od Boga i kao izravni odjek Božjeg života, njegove istinitosti, njegove svetosti, i njegove dobrote ona je u sebi nosila sve potrebno da se nametne, predobije ljudske duše i srca: da poduči um pružajući istinu, da potakne volju i osjećaje, pružajući užitak, da sklone na ljubav prikazujući dobrotu onoga, što je naviještala. Ona je po sebi takva, jer proizlazi iz božanskog izvora, jer je nošena dahom Duha Svetoga.

Jer evanđelje naše nije došlo k vama s a m o u r i j e č i, nego i u s i l i i u D u h u S v e t o m e i v e l i k i m u v j e r e n j e m" /I Sol 1,5/."I riječ moja i propovijedanje moje ne bijaše u uvjerljivim mudrim riječima, nego u dokazivanju Duha i sile, da se vjera vaša ne oslanja na mudrost ljudsku, nego na silu Božju" /I Kor 2,4,5/. To se pokazivalo i na djelu: "prepirahu se sa Stjepanom, ali nisu mogli odoljeti mudrosti i Duhu, kojim je govorio" /Dj Ap 6,10/. Pa stoga i sv. Pavao veli "Jer se ne bih usudio ništa govoriti, što Krist nije učinio po meni da obratim pogane riječju i djelom, u sili znaka i čudesa, u sili Duha Svetoga, tako da sam od Jeruzalema i naokolo do Ilirika na-

punio evanđeljem Kristovim" /Rim 15,18,19/. "Jer riječ je Božja ž i v a i d j e l o t v o r n a i oštrija od svakoga mača, oštra s obje strane i prodire do rastavljanja duše i duha i zglobova i mozga, i sudi mislima i namjerama srdaca" /Hebr.4,12/.

2. Kao nastavljanje riječi Kristove p r o p o v j e d n i č k a riječ ima po sebi dakle djelotvornost od Boga proizašle riječi. Ona kao Božja riječ dolazi od najvećeg a u k t o r i t e t a i s božanskom j e d n o s t a v n o š ć u, prilagođena svim ljudima svih vremena. Ona također s v e t o n a s l a đ u j e čak i kod teške zapovijedi strogo nameće, pa i kad povređuju zle sklonosti grješnika, ipak srce njihovo duboko privlači i donosi im mir. Ona konačno, usprkos zapreka pa i progonstava, p o t i č e u s p j e š n o ne samo učene i neuke pojedince, nego čitave skupine da prezru prolaznost, vidljive zamamnosti svijeta i prigrle strogost božanskog života na zemlji. Kao takva ona se pokazuje kao eminentno presudna po ljudski život: po njoj ljudi biraju život ili smrt. Ove svoje značajke ona u sebi nosi, i za razliku ljudskih riječi, koje većinom djeluju u pojedinim vremenima ili sredinama, riječ Božja trajno ovako djeluje. /V.II a, II ae, q. 177, a.l. v. također Garrigou - Lagrange, De Revelatione, Romae 1932, str. 310/.

Božja riječ nosi dakle u sebi ton i odjek svoga podrijetla:

svoj silni auktoritet i jednostavnost,

svoju životnu privlačivost i toplinu,

svoju nutarnju uspješnost.

i to kao trajne i neodjeljive značajke.

3. Ovo nam dopušta, da gore danu definiciju upotpunimo i reknemo, da je p r o p o v j e d n i š t v o t e o r e t s k o - p r a k t i č n a[x] n a u k a o n a v i j e š t a n j u

x/ Puštamo sad po strani problem o naravi nauke kao takve, da li je naime nauka svaka kao takva tek teoretska a praktična samo po svojoj primjeni.

i s t i n i t e, s v e t e, s p a s o n o s n e i p r e s u d- n e r i j e č i, p o t e k l e o d B o g a t e z a t o p u- n e a u k t o r i t e t a i j e d n o s t a v n o s t i, ž i- v o t n e p r i v l a č i v o s t i i t o p l i n e, t e n u- t a r n j e u s p j e š n o s t i.

S ovom definicijom dobivamo sasvim nove i druge vidike o propovjedništvu nego što ih obično po raznim površno pisanim priručnicima nalazimo. Daleko od toga da bi bilo neki poseban slučaj retorike ili zemaljske neke discipline, ono je po svojoj naravi zaronilo u Boga. Ono od Boga potječe, od Boga poprima svoj auktoritet, svoju veličajnost, svoju privlačivu životnu moć i snagu, svoju internu uspješnost. Po tom se svemu ono bitno razlikuje od svake zemaljske riječi. To je riječ, s kojom se zemaljske riječi ne mogu mjeriti. Ni jedna od njih niti se oslanja na tako silan auktoritet, niti po sebi ima takvu privlačivost, niti može računati na takvu uspješnost.

SVRHA NAVIJEŠTANJA RIJEČI BOŽJE

Ovi pogledi na narav riječi Božje otvaraju nam i prave perspektive obzirom na njezin c i l j odnosno s v r h u.

1. Potekša iz dubina bića Božjega, kao odraz tajanstvenog života triju božanskih osoba, riječ se Božja uputila u svijet da ljudima komunicira taj život, "u t v i t a m h a b e a n t e t a b u n d a n t i u s h a b e a n t" /Iv 10,10/. U samoj nestvorenoj Riječi "bio je život", ona je sama život i punina života, javila se kao život /I Iv 1,2/. /Iv 1,4/ i njezine riječi na zemlji "duh su i život" /Iv 6, 64/.

To su "riječi vječnog života" /Iv 6,69/. One izražavaju i dominantnu misao Kristova propovijedanja: "Ako hoćeš da uđeš u život" /Mt 19, 17/; "bolje ti je sakat ući u život" /MK 9,42/: "bolje ti je hrom ući u život" /MK 9,42/; "bolje ti je s jednim okom ući u

život" /Mt 18,9/.... Sve je bolje nego taj život izgubiti.Prvi, vječni život.Život,koji često poprima naziv "vječni",ali koji u zbilji već ovdje započinje. Tko vjeruje u Sina,ima život vječni,a tko ne vjeruje Sinu ne će vidjeti života" /Iv 3,36/. "I koji žanje...sabira plod za život vječni" /Iv 4,36/.I kruh života daje se za život /Iv 6,55/. "Starajte se za jelo...koje ostaje za život vječni" /Iv 6,27/.I onima koji slušaju njegove riječi,koji čuju njegov glas,on daje "život vječni" /Iv 1o,28/. Svi,koji su mu dani,dani su mu zato da im dadne život vječni /Iv 17,2/. I po tome će se ljudi konačno razlučiti što će jedni ići u vječnu muku a drugi u vječni život /Mt 25,46/.

2. O životu se dakle radi.

Životu kome treba privesti,koga treba ponovno buditi,koga treba osiguravati,koga treba podržavati i povećavati,koga pod svaku cijenu treba u dušama sačuvati.

Za tim ide naviještanje riječi Božje.

Prije svega i nadasve da d u š e p r i v e d e t o m ž i v o t u. Da ih p r e d o b i j e i o d u š e v i za taj život. Da im pokaže i da ih uvjeri kako je taj život silna stvar, kako je u njemu jedini pravi smisao svakog ljudskog života. Kako je izvan toga samo propast i tuga i besmisao. Kako uopće ničeg nema što bi taj život moglo nadoknaditi ili zamijeniti. I kako je stoga vrijedno sve dati i uložiti da do tog života čovjek dođe.

Propovijedanje hoće posebice da u dušama z a m r l i m ili m r t v i m ponovno p r o b u d i b o ž a n s k i ž i v o t. Da grješnike - velike, i male takne u njihovom mrtvilu i privede ih životu milosti, i pokaže im kako je strašno bez tog života biti,kako je kukavno i nekorisno bez njega na zemlji bivovanje provoditi.

A onda propovijedanje ide i za tim da o s i g u r a taj život, da ga p o d r ž a v a i p o v e ć a v a upozoravajući i ističući sva sredstva, koja čovjeku za to stoje na raspolaganju. Ono dakle hoće da o t k r i v a s v e i z v o r e t o g a ž i v o t a, da potiče ljude na upotrebu svega, što im se daje da taj život u sebi njeguju i razvijaju.

Naviještanje riječi Božje, konačno hoće da na sve načine u v j e r i l j u d e o p r e s u d n o j p o t r e b i č u v a n j a t o g a ž i v o t a. O tome da je uz čuvanje ili upropaštavanje toga života vezana jedna beskrajna sreća ili jedna beskonačna katastrofa.

3. Ako bismo jednom riječju sve to htjeli da izrazimo, rekli bismo da je svrha naviještanja riječi Božje predobiti čovjeka, čitava čovjeka, sa svim njegovim umnim, voljnim i osjetnim sposobnostima i sklonostima za božanski i jedino pravi život čovjekov. Ovim je uistinu izražena bitna svrha propovijedanja: PREDOBITI I PREDOBIVATI LJUDE ZA BOŽANSKI ŽIVOT.1/

To je ona svrha, onaj cilj, finis "cujus gratia cetera fiunt", "ad quem omnia ordinantur" i sa stajališta koga sve moramo promatrati, ako hoćemo da ispravno shvatimo smisao propovjedništva.

Polazeći sa stajališta da propovijedanje spada u učiteljsku službu razni auktori označuju kao cilj propovjedništva podučavanje asimilirajući ga tako više manje s drugim učevnim oblicima. No kao štogod propovjedništvo nije puka retorika niti zasebna vrsta govorništva, tako ono nije ni podučavanje ili vrsta podučavanja. Ono ima zadaću i da podučava kao što ima i zadaću da pruži užitak i da pokreće nutrinu - to se sve sasvim opravdano ističe i naglasuje: u t v e r i t a s p a t e a t, p l a c e a t, m o v e a t - ali sve to ne za sebe i u sebi nego poradi glavnog cilja: predobivanja za pravi

---

1/ Imajući time u vidu kako "gloriam Dei externam", tako i "beatitudinem vel vitam beatam hominis".

ljudski život, ~~koga nam je Krist oznadio~~.

PODREĐENI CILJEVI PROPOVJEDNIŠTVA

Imajući dakle pred očima svrhu ili glavni cilj propovjedništva, reći ćemo da u službi toga cilja i poradi njega propovijed mora prije svega podučavati /illuminare intellectum/, zatim pružati užitak /pie delectare affectum/ te pokretati nutrinu /efficaciter movere interna hominis/. Samo u vezi s glavnim ciljem ili svrhom možemo ove podređene ciljeve pravo razumjeti.

PODUČAVANJE

Izvan svake je sumnje da propovijed mora podučavati.

"Život je vječni, da upoznadu tebe, jedinoga Boga istinitoga, i koga si poslao Isusa Krista /Iv 17,31/.

Ako je uistinu svrha ili glavni cilj propovijedanja predobiti duše, sklonuti ih, ne radi se o tome da ih se sklone ili predobije bilo za što, nego da ih se predobije za istinski život u Bogu. Za istinu, koja spašava, koja vodi u život. I to je tim potrebnije, što ljudi često, vrlo često, znadu o vjeri samo toliko koliko čuju iz pogrda i prigovora proti njoj, i što i najnaobraženiji inače ljudi imadu o vjeri sasvim krive pojmove: nose u duši veliki broj predrasuda proti njoj, dok većina ne zna ni za najelementarnije istine..

Ali baš činjenica da je ovo podučavanje u službi konačne svrhe:- dovesti, predobiti, oduševiti za božanski život, - pokazuje nam za kakvim podučavanjem propovijed mora ići: onim kojim će se određeno slušateljstvo za taj život predobiti. To dakle nije nikakvo kabinetsko izlaganje naučne građe, pa ni puka obradba stvari s čisto didaktičkog stajališta, nego podučavanje u c i l j u, s n a m j e r o m d a s e p r e d o b i j e za život o kome se radi. To znači da se pri propovijedanju mora trajno imati pred očima ne

samo temu, predmet nego i slušateljstvo, potrebu da se predmet iz-loži ne jednostavno kao u sebi vrijedan i zanimljiv, nego kao značajan, važan, presudan po slušatelje. Govoriti naime tako da se slušatelji konačno sami suglase s propovjednikom u ocjenjivanju stvari.

Konkretno ostvarenje ovoga cilja polučuje se dakako prije svega zbiljskim dokazivanjem. Ljudi se, kao intelektualna bića, dadu pridobiti samo istinom, dokazanom istinom. A dokazati u najdubljem, skolastičkom smislu znači staviti stvar u odnošaj s umom. V e r i t a s e s t a d e q u a t i o r e i e t i n t e l l e c t u s. No ono na što ovdje treba misliti to je da se radi o dovođenju stvari u dodir ne s umom u sebi, nego konkretnim ljudskim umovima. Umovima, kojima većinom nije potrebno vidljivo i upadno isticanje silogističke forme - iako u dnu svakog dokazivanja pa i propovjedničkog mora biti silagizam - nego je uputnije da argumentacija izbija više iz činjenica, riječi i stvari koje izlažemo. Dokaz je to bogatstvo duha i duhovne dubine ne argumentirati odveć, nego uvjeravati jednim jednostavnim pogledom vlastite misli.

Ovo, dakako, nikoga ne rješava dužnosti da se drži svih pravila dobre kompozicije. Propovijed, kao i svaki produkt ljudskog duha, mora se podvrgnuti načelima dobrog literarnog sastavljanja i u pogledu dispozicije gradiva i progresivnog izlaganja misli, prijelaza, oblika završetaka.

PRUŽANJE UŽITKA

1. Što smo naglasili za podučavanje u propovijedi, to vrijedi - samo još izravnije - i za pružanje užitka: o n o i d e z a t i m, d a u t j e č e n a i n t e l e k t u a l n o - a f e k t i v n e, n a e s t e t s k e d i s p o z i c i j e č o v j e k o v e. No daleko od toga, da bi bilo samo sebi svrhom - što bi bilo apsurdno - ono samo hoće, da doprinese tomu, da se volja lakše odluči slijediti

istinu, koju propovijed pruža. Radi se dakle o tom, da se sklone volja djelujući na cio skup intelektualno - afektivnih, estetskih osebina ljudskoga bića.

Ako propovijedanje ide za tim da privuče k životu, onda, sasvim shvatljivo, mora voditi računa da je ugođaj, užitak, eminentno vezan uz život. Život, obilje i punina života nužno uključuju d o b r o, s r e t n o i z a d o v o l j n o s t a n j e i bilo bi posvemašnja izdaja sa stajališta svrhe propovjedništva ne dati ljudima osjetiti da taj život, što ga religija pruža nosi značajke te punine.

A onda, čovjeku posve naravno prija lijep način govora, pa ako hoćemo da ga na nešto sklonemo, moramo se truditi, da mu se i s v i đ i o n o, š t o g o v o r i m o. "I l l u m, q u i e s t d e l e c t a t i o n e a f f e c t u s f a c i l e q u o v o l u e r i s d u c e s", kaže sv. Augustin. Onoga, koga si napunio nasladom, lako ćeš dovesti kamo želiš. A dovesti slušača tamo, gdje hoće, to je upravo cilj propovjednika. To su znaći svi veliki govornici i propovjednici i stoga su oko toga i te kako nastojali. Za sv. Franju Saleškog rekli su, da je tako privlačivo govorio, da je težko bilo ne slušati ga. Bio je kako rekoše " u n s e d u c t e u r d'â m e s", osvajač /doslovno "zavađač"/ duša.

U stvari u ovakovom privlačivom načinu govora nema ništa, što bi se protivilo dostojanstvu riječi, kojom Boga navješćujemo. Bog je i s t i n a, d o b r o t a i l j e p o t a. On u sebi združuje u nedostiživoj punini sve što ljudski duh može osvojiti i privući. Nije li dakle posve opravdano, da govoreći o njemu i njegovoj religiji, uložimo sve svoje napore, kako bismo ljudima prikazali n e s a m o i s t i n i t o s t, n e g o i d o b r o t u i l j e p o t u B o ž j u i n j e g o v e r e l i g i j e? N e b i l i d a p a č e b i l a i z d a j a d r u g a-

č i j e o B o g u i v j e r i g o v o r i t i ? Ljudi i tako imadu mršave pojmove o svemu, što im vjera obećaje, pa ako im o svem tome hladno budemo govorili /dok im se u drugim područjima: literaturi, umjetnosti itd. i te kako lijepo nastoji govoriti/, kako možemo očekivati, da ćemo postići bitnu svrhu propovijedanja: privući volju, čovjeka sklonuti na nov život? Sve ovo pokazuje kako je pružanje užitka pri propovijedanju opravdano i neophodno potrebno.

2. Pitanje je sad samo na kakav način propovijed može i mora postati privlačivom?

Isticanjem jednostavno religiozne i s t i n e u s v e m n j e n o m s j a j u, d o b r o t e u s v o j n j e n o j p o ž e l j n o s t i, l j e p o t e u s v o j n j e n o j č a r o b n o s t i. Propovjednik treba znati pokazati i dokazati istinu u njenom zornom zbivanju: kao crtač, pjesnik, umjetnik. On, ako je zgodno, treba znati i dramatizirati stvari, prikazati ih stavljajući riječ u usta onim osobama, s kojima se susrećemo ili ćemo se jednom sresti. Onako na pr. kako čini knj. Mudrosti./V./: "Oni će govoriti jedni drugima puni gorčine i jecajući od muke u duši: Ovo su oni, kojima smo se nekoć rugali. .. Mi ludaci..... Njihov smo život smatrali ludošću, a oni su postali sinovima Božjim. Dakle mi smo se prevarili!" Ali pri svem ovom ne smijemo ni trenutak smetnuti s uma, d a s e n e r a d i o t o m, d a m i s t v a r a m o s l i k a r s k a, l i t e r a r n a i i n a u m j e t n i č k a d j e l a, n e g o d a p o m o ć u u m j e t n i č k i d o t j e r a n o g p r i k a z i v a n j a s k l o n e m o l j u d e, n a djela ih potaknemo. Prema tome sve, što z a d r ž a v a na putu tome cilju, treba zabaciti pa ma kako lijepo i privlačivo inače bilo. Načelno dapače nije dobro biti preopširan u slikanju ili umjetničkom ocrtavanju sujeta, jer svako produljivanje lako odvede misli i propovjednika

i slušača od teme.

POKRETANJE NUTRINE

1. Propovjednik, konačno, neće sigurno postići svoje svrhe, ako ne znade u z b u d i t i, p o k r e n u t i n u t r i n u. Životna svrha propovjedanja to iziskuje, jer je pokretanje također jedna od bitnih značajki života. Time odmah naglasujemo, da se više ne radi o kakvom čisto estetskom uzbuđenju, što ga uzrokuju sami odsjevi vanjske ljepote, uzbuđenju, koje uglavnom takne površinu duše. Ne, uzbuđenje, o kome se sad radi, treba da pokrene, z d r m a s a m u d u š u, d a p o t r e s e n j o m e u n j e n i m ž i v o t n i m d u b i n a m a. Po ovome prodoru u dušu propovjednik se najviše približuje s v o j o j s v r s i: o b r a ć a n j u v o l j e, o d n o s n o č i t a v o g a č o v j e k a /ako je naime istina, što su stari rekli: Homines sunt voluntates/. To je, kaže Platon, upravo učinak govorništva, da otrgne slušaoca od njega samoga i njegovoga pređašnjega stanja. To naglašuju i drugi pisci. P â s s e r i n i kaže: "Vlastitost propovijedi nije baš da p o d u č a v a, nego da u v j e r i". A uvjeriti konačno, definitivno ne možemo, ako nijesmo pograbili u čovjeku sve duboke i najdublje faktore na kojima uvjerenje počiva , ako nismo pokrenuli nutrinu, tako da se čovjek otrese svih zapreka, koje stoje na putu stvaranja uvjerenja.

To je pokretanje tim potrebnije, što, često puta, slušatelj je umno već spoznao stvar, zna za određenu istinu, ali ona ga ne dira: njegova bolest nije bolest uma, nego bolest volje ili srca; volja je nepokretna ili srce je očarano varavim dobrima; volju, srce, treba dakle, trgnuti i istrgnuti, te povući prema boljem životu. S ovog razloga je uzbuđivanje govorniku isto tako potrebno kao bolesniku ljekovi; "u z b u đ e n j a s u l i j e k o v i" - kaže Novalis.

2. Pitanje je sad samo čime će ~~propovjednik moći~~ uzbuditi?

Prije svega onim što je po sebi uzbudljivo. A što je to? Sve onà, što se slušatelja duboko tiče. Ne dakle kakvim izvanjskim bezvrijednim stvarima, nego onim, što je u njima: stanjem njihove duše, vrednotama koje su u njima sakrivene, dobrom, koje ih resi, zlom, koje ih nagrđuje i čini odvratnim, težnjama koje ih sigurno napunjaju, strahom, koji ih zaokuplja itd. Ako sve to znamo zahvatiti prijateljski, ali istodobno silno ozbiljnim načinom, kako da ne uzbudimo, kako da ne pokrenemo nutrinu?

Drugo, čime će propovjednik uzbuditi, to je njegova vlastita uzbuđenost. Ne dakako kakva površna, vanjska uzbuđenost - to bi prije moglo škoditi - nego nutarnja, duboka uzbuđenost. To, da je naime sam u dubini duše zbiljski potresen istinama koje propovjeda. Ako su se naime istine, o kojima govori, tako duboko ukorijenile u njegovu biću, da potresaju njegovom vlastitom nutrinom. To znači da je prethodan i trajan uvjet za stvaranje uzbuđenja kod drugih to, da smo sami sasvim pokrenuli vlastitu nutrinu snagom istina, o kojima govorimo. Po ovoj vlastitoj nutarnjoj uzbuđenosti, koja je eminentno ljudska, čovjek dolazi odmah u nutarnji dodir sa slušateljima i cio onaj svijet misli, težnja, želja, poriva, odbojnosti itd., koji se sada u vlastitoj duši nalaze, nezamjetno, ali sigurno prelazi u duše drugih. Čovjek se ne otimlje jednoj jasno obrazloženoj misli, koju prate drhtaji jedne ljudske duše.

Ne radi se pri ovome ni malo o tom da m o ž d a l a s k a m o. Ne. Radi se samo o tome, da ljudski govorimo, da teme vječne, božanske i ljudske, zahvatimo načinom, koji neizbježivo potresa. Jedna osoba upitana o dojmovima, što su ih na nju proizvele neke vrlo hvaljene propovijedi, rekla je: "Divne su, ali to se pravo ne da reći: sad dižu i šire srce, sad stišću čitavu nutrinu, sad opet polagano kucaju unutra, sad izazivaju radost, sad stid, i svi koji ih slušaju, samo šute, spuštaju oči preda se, da unutra što jače doživljuju sve ono, što se govori. Ostavljaju čovjeka tako zamišljena, i tako zadubljena sama u se i iznutra n e k a k o p r e o k r e n u t a. Upravo savršene su".

O ovom se upravo radi: d j e l o v a t i n a c i o n u t a r n j i s v i j e t. N e d a k a k o n u ž n o u j e d n o j p r o p o v i j e d i n a s v e t e ž n j e i l i o d b o j n o s t i, a l i u v i j e k b a r n a n e k e o d n j i h. Ne uzbuđivati dakle vanjskim efektnim dojmovima. Spretan govornik može lako izvana uzbuditi, osobito malo osjetljiviju, recimo žensku publiku. No to još ne znači nikakav stvaran i trajan uspjeh. "N i š t a s e n e s u š i t a k o b r z o k a o s u z e". Ne radi se dakle o izazivanju suza u očima, nego o tom, da srce proplače, ili da duša stane kliktati od radosti. Uspjeh je, i to vrlo velik, ako netko uspije izazvati zaprepaštenje nad stanjem duše slušatelja, a malen je ili možda nikakav uspjeh – obzirom na svrhu propovijedi, ako slušatelji dovedeni govorničkom vještinom i načinom obrazlaganja teme počnu pljeskati u crkvi /kao što se to u romanskim zemljama zna dogoditi/.

Pokrenuta nutrina dalje će, uz pomoć milosti, sama raditi i ići k posvemašnjem obraćenju. Duše su često puta kao silne nepomične vode na podnožju brijega: treba samo da se u njih sruči kakav moćan slap, kakva snažna gorska bujica i već sve mrtve vode krenu i pođu

naprijed.

DOSTOJANSTVO VIJESNIKA RIJEČI BOŽJE

Sve nam što smo rekli o podrijetlu, naravi i djelatvornosti i svrsi riječi Božje govori dovoljno jasno kakvo je silno dostojanstvo propovjednika.

1. Ako uistinu što uzdiže čovjeka na zemlji - uz moć pretvaranja kruha i vina u tijelo Kristovo i njegovu krv - to je nesumnjivo pravo propovijedanja riječi Božje. Biti delegat, zastupnik samoga Boga! U ime njegovo pružati riječi, nauku, koja vodi u život! Kakva divna misao, kakva uzvišena služba! Govoriti u ime Božje, čovječanstvu donositi njegove poruke i njegove istine! Propovijednik međutim nije samo izaslanik Božji, on je njegov pomoćnik.- DEI AJUTORES SUMUS! /I Kor 3,9/.- On je produljeni Krist, Krist svojih suvremenika, jer uskrsli Krist već ne umire. To je divno, odveć divno. "C' e s t a b s u r d e m e n t b e a u" rekao je netko. To premašuje sve, što bi čovjek i snivati mogao. I nije li uistinu sama ta misao sposobna da neopisivim zanosom napuni dušu propovjednikovu? Da ga potakne da neusporedivo dobro i lijepo govori!

2. Ali nije samo to! Propovjednik govori ne o čem god, nego o istinama koje su vječne, presudne po vječni, neisporedivo vrijedan život. Profani govor, i kad se najviše diže trpi redovno od uskosti i malenosti sujeta.. Ovdje ništa od toga. "O m n i a m a g n a q u a e d i c i m u s", kaže sv. Augustin. Sve je veliko o čem govorimo. I najpriprostija, najskromnija propovijed raste u razmjeru s univerzalnošću, s neizmjernošću, s vječnošću svega sujeta. O onome, o čem propovjednik ima da govori rečeno je: "Nebo i zemlja će proći, ali riječi moje ne će proći". Kakva veličina, kakvo dostojanstvo u samoj toj činjenici!

3. No ni to nije još sve. I u vezi sa slušateljstvom kome se obraća, izražava se njegova veličina. Čitav zbor ljudi obrnut samo jednom čovjeku, da u ime Gospodinovo primi od njega riječi života! On je doduše čovjek, neznatan i malen kao i svaki drugi, ali kao vjesnik riječi Božje on je uzdignut do visine, s koje bez himbe i namiještanja može ima reći: "braćo", "djeco". Pred kraljevima i siromasima on može govoriti istim tonom, ne ustručavajući se niti najmanje reći jednima kao i drugima iste, pa i najtvrđe istine. Kao Hrisostom pred caricom Eudoksijom. Kao Ambrozije pred Teodizejem. Kao Bossuet i Bourdalou pred onim, koga nazvaše "le roi-solei" - Ljudevitom XIV.

4. Konačno i po onome, što propovjednik hoće da pobudi kod slušatelja vidi se njegova veličina. On ne ide za tim da probudi kakvu prolaznu radoznalost, da potakne kakvo prolazno zanimanje, kakvu ljudsku pa i najplemenitiju simpatiju. On se obraća onome, što je najdublje i najtrajnije u čovjeku: njegovu smislu za bezgraničnom dobrotom, savršenom ljepotom. On se obraća njegovom glasu savjesti, koji tajanstveno šapće u svakom pa i najpropalijem čovjeku. On se obraća neodoljivim težnjama čovjekova srca, težnjama, koje ništa zemaljskoga ne može smiriti.

DUŽNOST NAVIJEŠTANJA RIJEČI BOŽJE

1. Kad je riječ Božja po svojoj naravi nešto istodobno i tako uzvišena i spasonosna, presudna po ljudski život, treba li posebice govoriti o dužnosti propovijedanja? Nije li to jedna od najdivnijih i najslađih-pa makar i po sebi inače teških svećeničkih dužnosti? Nije li mu pri ređenju, kao čitav jedan životni program biskup rekao: "S a c e r d o t e m o p o r t e t p r a e d i c a r e"? (Pont. Rom. in ordin. presbyt.). To je nesumnjivo dužnost tako usko vezana uz svećenički životni poziv, da je svećenik, ako ne uvijek e x j u s t i t i a.

a ono svakako e x c a r i t a t e - kad postoje ostali pravni uvjeti: dopuštenje ordinarija odnosno upravitelja crkve - dužan naviješt[illegible] riječ Božju, ako mu je to moguće.

Da ta stvar ipak ne ostane nepreciziirana ili premalo precizirana, Crkva je na tridentskom saboru odredila da je naviještanje riječi Božje stroga dužnost dušobrižnika, prije svega biskupâ a zatim župnikâ te svih koji imaju župsku ili koju drugu crkvu, u kojoj se vrši duhovna pastva na koji mu drago način. Ta dužnost obuhvaća dakle i kapelane /Conc. Trid.sess.5.c.2.De ref.sess.24, c.4 De ref.; c [illegible]

2. Na čem se zasniva ta dužnost?

Prije svega na naravnom zakonu. Pravo je naime i dolično, da vlastiti pastir pase svoje stado, kao što je pravo i dolično da vojskovođa upravlja svojom vojskom, da je bodri i oduševljava, kao što je pravo i dolično da otac hrani i odgaja svoju djecu, da se skrbi za njihov život.

Drugo,na pozitivnom Božjem zakonu izraženom u primjeru i riječima Kristovim kao i njegovih apostola. Krist je, kako smo vidjeli, proveo pretežno svoj javni život u naviještanju riječi Božje pa nije smatrao uzaludnim i jednoj jedinoj duši govoriti riječi spasenj /Iv 4,6/. Apostolima je također, kako znamo, naložio da imadu propovijedati /Mt 28,19 MK 16,15/ i apostoli su taj nalog izvršavali kao dužnost : "Jer ako propovijedam Evanđelje, nema mi hvale, jer mi je dužnost. Teško meni, ako Evanđelja ne propovijedam" /I Kor 9,16/. I tu dužnost izlaže sv. Pavao Timoteju "Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom, koji će suditi žive i mrtve, i dolaskom njegovim: propovijedaj riječ" /II Tim 4,1/.

Konačno, ta se dužnost zasniva i na pozitivnim odredbama crkvenog zakonika. / Conc. Trid. sess.23, c.1. De ref.; sess.5.c.2 De ref. - CIC Can 1344 sl/. U Zagrebačkoj nadbiskupiji određeno je

/Const.syn.eccl.Zagreb.p.209/: "Instructione publicam a praecepto Concilii Tridentini omnibus diebus Dominicis et Festis sine ulla intermissione per totum annum fieri oportet".

Tridentinski sabor naziva propovijedanje "m u n u s p r a e c i p u u m" (sess.5.c.2,De ref.), sv.Karlo Boromejski " g r a v i s s i m a f u n c t i o", a razni crkveni sabori o p u s p r a e s t a n t i s s i m u m, s u b l i m e, d i v i n u m, g r a v i s s i m u m".

Poziv je dakle propovjednikov silno uzvišen poziv. Ali to je također poziv odgovoran i težak. No upravo stoga svega mogu se s pravom primijeniti na nj riječi:

QUI... AD JUSTITIAM ERUDIUNT MULTOS FULGEBUNT QUASI STELLAE IN PERPETUAS AETERNITATES

/Dan 12,3/ x)

---

x) Zaštitnikom propovjednika i govornika proglasio je Pijo X. sv.Ivana Hrisostoma /S.R.C. 8.VII.1908/.

III. PROBLEMI IZVORA SREDINE PREDMETA

Nakon što smo promotrili narav riječi Božje u sebi, ispitali značajke, što ih ona po sebi ima, treba pokušati odrediti uvjete uz koje će ona takva kakva po sebi i po svojoj biti jest, biti također i u ustima propovjednikovim. Kada će, drugim riječima, biti *istinska, zbiljska, uzvišena, sveta, dobra vijest, presudna, auktoritativna, jednostavna, životno privlačiva i nutarnje uspješna*? Kada će, da sve jednom riječju sažmemo, biti živa riječ, koja djeluje i predobiva snagom svoje životnosti?

Nesumnjivo prije svega, ako bude izvorna riječ Božja, *proklijala na autentičnim vrelima i u duši Boga svojim životom srodnoj*. Ali zar će time sve biti riješeno? Nije li riječ propovjednikova karakterizirana i time, da je situirana u vremenu i danoj sredini pa da prema tome i o njima mora voditi računa? Nije li također vezana uz predmet objektivno dan, ali i uz način i oblik, koji joj najbolje odgovaraju? U ovom odsjeku govorit ćemo o tri prva problema: izvorima, sredini i predmetu, dok će načinu i oblicima biti posvećen čitav slijedeći odsjek.

NA IZVORIMA PROPOVJEDNIŠTVA

Pitanje izvora kao i sva ostala koja će slijediti postavljaju se u najužoj vezi s osnovnom zamisli propovjedništva kao naviještanja žive riječi Božje, te ih je pravilno moguće rješavati samo u tim perspektivama.

To je tim potrebnije, što je većina izvora pohranjena u knjigama, fiksirana mrtvom tvarju, koja po sebi ne odaje života i što u praksi

katastrofa mnoge propovjedničke karijere započinje upravo pri dodiru propovjednikovu s izvorima. Jedni upropašte svoj propovjednički talenat, što problem izvora promatraju kao mrtvo - knjiški problem: obraćaju se izvorima ne kao početcima života nego kao mrtvom slovu, crpući mehanički i isključivo iz knjiga ono, što im dođe pod ruku bez ikakve brige da pronađu život i povedu k životu. Drugi se ne razviju u dobre propovjednike, što sve i znajući da je u izvorima život, ne umiju da se njime služe; stoje pred njima kao pred nečim odveć kompleksnim ne znajući za kojim bi izvorimâ posezali.

No ako na dnu uspješnog propovjedničkog djelovanja stoji temeljna zamisao o propovjedništvu kao živoj riječi u cilju da dovede k životu, onda se na ta pitanja otvaraju sasvim drugi pogledi. Propovjednik će posezati samo za onim izvorima, koji su zaista izvor života, i u okolnostima, gdje će te životne značajke moći doći do izražaja; izvorima, koji dolaze od Boga; koji k njemu vode, bez obzira na to, gdje se oni nalazili. Ali on će im se također obraćati s mišlju da otkrije, pronađe život koji ključa pod mrtvom korom zemlje, koji se sakriva iza slova, ili događaja, koji se pred njim odigravaju. Od samih slova i riječi ne proključa nikad život. "Non mortui laudabunt te Domine" /Ps 113, 17/.

Problem je i z v o r a barem u dvostrukom smislu životni problem: u sebi, kao nalazište, a onda u propovjedniku kao onome kroz koga živa, pronađena riječ mora prolaziti, u kome mora proključati. Koncepcija dakle koja mora biti istodobno i dovoljno prostrana i dovoljno duboka i snažna da obuhvati sve momente koji se na stvar odnose.

1. (~~I z v o r i p r o p o v j e d n i š t v a u s e b i~~)

Sasvim je, prema rečenome jasno, da izvori načelno moraju obuhvatiti sve, gdje se božanski život nalazi pohranjen, odakle ključa, gdje se odrazuje. Bez obzira radi li se o knjigama ili prirodi: pisanoj ili usmeno predanoj riječi Božjoj, ili o riječi Božjoj u stvore-

njima oličenoj. Sve, što govori o Bogu, sve što ga naviješta, sve što progovara njegovim glasom u naravnom i nadnaravnom redu može i smije biti izvorom propovjedništva. I posve je pogrješna, uskogrudna i zato kriva koncepcija, koja bi htjela ograničiti izvore riječi Božje na pisano slovo. Ne, i danas kao i nekoć vrijede riječi: "Benedicitè, omnia opera Domini, Domino!" /Dan 3,57/; sve i posvud propovijeda Boga i stoga su izvori propovjedništva tako prostrani kako je prostrana stvarnost Božja.

Činjenica je međutim ipak, da je i z r a v n o objavljena riječ Božja pohranjena u Sv. Pismu, da se nalazi i u Predaji, i liturgiji, da se vanredno živo odrazuje u životu Crkve i odabranika Božjih, a onda da je na svoj način pohranjena u bogoslovskim djelima, u propovjedničkoj književnosti raznih vrsta. To nam kaže, da izvori propovjedništva imadu svoju da tako reknemo hijerarhijsku poredanost i da su tim vredniji, što su bliže Bogu od koga su potekli. Zato ćemo postepeno o svima govoriti.

S V E T O P I S M O

Ako propovjednik hoće da ostane u pravcu autentične riječi Božje, njenih eminentnih životnih značajki, on će svakako morati posezati za onim izvorima, u kojima je ona sačuvana u svom najprvotnijem, najneposrednijem izrazu i obliku, za sv. Pismom. Ta je svetopisamska riječ bila dakako obrađivana, i po bezbroj puta i po drugim djelima. No u Sv. Pismu ona je pohranjena u svom najizvornijem obliku, onakva kakva je izašla iz usta Božjih, Sina Božjega i njegovih najintimnijih suradnika. Činjenica pak, da je nalazimo obrađenu i prerađenu u drugim djelima ne lišava nas dužnosti, da za njom na vrelu posegnemo. Voda, što neposredno iz brijega ključa najčišća je i najsvježija. I kao što, kad hoćemo da se fizički okrijepimo, idemo na izvora čistog zraka, u predjele netaknutih sunčanih zraka, čiste gorske vode, tako je isto potrebno, kad se radi o

duhovnom preporodu, posegnuti za najčišćim, prvim izvorima duhovnosti.

Riječ Božja na svom izvoru ima svježinu, snagu i čistoću, s kojima se nikakva druga religiozna riječ ne može usporediti. I propovjednik, koji bi mimoilazio Sv.Pismo i pabirčio po auktorima, sličio bi umjetniku, koji bi zanemarivao originale t.j. prirodu precrtavao po modelima muzeja i fotografijama. Ovo mišljenje o potrebi posizanja za prvim izvorima riječi Božje dijelili su svi veliki kršćanski propovjednici.

Pitanje je sad samo u k o m s m i s l u Sv. Pismo mora biti našim izvorom?

Ako na to pitanje hoćemo da ispravno odgovorimo, moramo paziti na slijedeće momente:

1. Sv.Pismo treba uzimati u svoj njegovoj p r o s t r a n o s t i iskorištavajući njegov s a d r ž a j koliko više moguće u d u b i n u i š i r i n u, Moramo se prema tome kloniti odveć uskogrudnog i šablonskog shvaćanja n a u k e, z g o d a i d o g a đ a j a u njemu pohranjenim, shvaćanja, po kome čitav St. Zavjet treba iskorištavati tek u smislu - inače ispravna načela: H a e c o m n i a i n f i g u r a c o n t i n g e b a t i l l i s /J u d a e i s /x po kome se traže samo doslovne ili materijalne sličnosti između St. i N. Zavjeta. Sigurno, da je i u tom smislu moguće obilje građe. Ali još je daleko plodonosnije tražiti u sv. Pismu nešto drugo: čitav religiozni život, živo religiozno poimanje svijeta i života, djelotvornu vjeru kako pojedinaca tako i mnoštva. S te strane promatrati stvari znači crpsti na jednom upravo neiscrpivom vrelu. U tome su crkveni oci pravi uzor.

2. Uz nauku i događaje ne smijemo zaboraviti l i č n o s t

---

x/ I Kor 10,11.

snažnih ličnosti Sv.Pisma, posebice božanski lik Isusa Krista. Ljudi, pa i najinteligentniji, i koji su vikli na apstraktni način mišljenja, vole da im se ocrtavaju žive ličnosti u njihovim stavovima, postupcima, djelima.

3. Sv.Pismo mora biti izvorom snažnog r e a l i s t i č k o g i istodobno i d e a l i s t i č k o g promatranja svijeta i života. Nijedna knjiga uistinu nije tako povezala religiju i život kao Biblija. Ona je, kao što je rekao jedan pisac, "b r e v i j a r s t v a r n o g a ž i v o t a". Ona je sva prislonjena uz život no ne zato što bi puzala po zemlji, nego stoga što se sva oslonila o Boga, koji je život i punina života - i koji svemu daje život. Biblijske slike, poredbe, opisi tako su stvarni i grandiozni u svom realizmu, da im nema ravnih. A kraj toga,oni su i puni idealizma, idealnog shvaćanja i djelovanja da u sebi sjedinjuju najmoćnije izvore inspiracije. U njima su realizam i idealizam potpuno uravnoteženi. I slavni pisci - kao Victor Hugo, Alfred de Vigny, Lamartine, Chateaubriand, a osobito Racine u svojoj Athalie, pa naš Preradović, izvukli su iz nje svoje najsnažnije poredbe i našli u njoj poticaj za moćna nadahnuća.

4. Ne smije se nadalje zaboraviti da su snažan izvor nadahnuća pri propovjedničkom stvaranju l i r s k i d i j e l o v i Sv. Pisma. Lirizam u govorništvu općenito igra veliku ulogu i propovjedništvo, ma da nije govorništvo u običnom smislu riječi, nalazi u biblijskim stranicama izvanredno jako vrelo u tom pogledu. Psalmi, Mojsijev kantik /5 Mojs. 34/, Pjesma nad pjesmama, Job, proroci, posebno Izaija, i Jeremija sa svojih prvih 15 poglavlja, neusporedivi su u tom pogledu. Zatim također Novi Zavjet s mnogim svojim poredbama i parabolama, te nadasve svojom krasnom propoviјeđu na gori. To je r j e č i t o s t s t v a r i, protkana najistinskijom poezijom, rječitost ukorjenjena u stvarnosti, a koju ipak nadilazi.

"Lijepa Ciceronova latinština, kaže Guillelmo Ferrero, postaje djetinjim tepanjem pred čudesnošću te gole riječi, bezbrižne prema sebi samoj i pune beskrajnih perspektiva" /prema franc.prijev.Discours aux sourds.,str.45/.

Dakle kao poklad nauke,događaja i istinskog religioznog života, kao djelo u kome se ocrtavaju snažne ličnosti, kao brevijar realističkog i idealističkog shvaćanja i nadahnuća, te kao moćan poticaj lirskih inspiracija Sv. Pismo mora biti našim prvim i glavnim propovjedničkim izvorom.

Sve ovo zahtijeva dobro poznavanje ne samo teksta nego i duha Sv.Pisma, jer je samo tako moguće njime se pravilno služiti.

Osim toga dobro je pripaziti na nekoliko čisto praktičnih pravila u pogledu služenja Sv.Pisma, a to su ova:

a/ Treba prije svega biti v j e r a n svetom tekstu. A biti vjeran tekstu, znači nadasve biti vjeran m i s l i. To znači dakako i točno navoditi, ali ne navoditi protivno smislu, zapadati u ono, što je jedan učeni teolog /P.Bainvel/ nazvao "L e s c o n t r e s e n s b i b l i q u e s d e s p r é d i c a t e u r s"x/ - biblijske besmislice propovjednika. Postoji, dakako akomodacija, prilagođivanje biblijskoga teksta, to je dopušteno. Ali i tad, ako tekst sami prilagođujemo, onda tako prilagođeni tekst ne smijemo nazivati riječju Božjom. Pogotovo pak nije dopušteno nešto, što je krivo shvaćeno ili prevedeno proglašavati riječju Božjom! Hvaliti na pr. - kao što su neki propovjednici dugo vremena činili - neznanje pozivajući se na tekst: "quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini" /Ps.70,15-16/.

b/ Treba, nadalje, biti umjeren u n a v o đ e n j u. S kompozicijskog stajališta svako pretrpavanje zaustavlja normalan tok i raz-

x/ Vrlo korisno djelce od 184 str. osmine, Paris, Lethielleux, troisième édition, 1924.

vitak misli, a sa stajališta ukusa i zdravog razuma čini stvar smiješnom, pa prema tome škodi cilju, koga smo sebi postavili. Nekoć kad su ljudi poznavali dobro Sv.Pismo, to je manje smetalo. Navađanje iz njega nije prekidalo tok misli. Danas međutim kad većina ne zna gotovo ništa o Bibliji, umetati, pogotovo [illegible] obavijestivši, njene tekstove u svoje rečenice znači stavljati pred ljude suvišne teškoće.

c/ Isto ovo načelo traži i da ne c j e p i d l a č i m o tumačeći tekstove. Crkveni su oci kadgod zapadali u tu pogrješku, ako je to za njihova vremena uopće bila pogrješka. Za naše bi svakako bila. Ako ne znamo za doslovni smisao, posve je nekorisno natezati ga, kako bismo ipak iz njega nešto izvukli. S ovog stajališta glavno je pitati se: da li tumačenje koje dajemo koristi cilju propovijedi ili mu škodi. Ako škodi, prođimo ga se, pa bilo najljepše, pa bilo i najprikladnije za kakvu naučnu raspravu ili što slična.

d/ Konačno sa stajališta ljepote kompozicije moramo prosuđivati _i citiranje na latinskom._ Neki propovjednici smatraju da svaki citat - pa bilo ih sto u jednoj propovijedi, - moraju navesti latinski a onda i u prijevodu. Ako napočetku navodimo, možemo ga reći latinski a zatim u prijevodu, pa eventualno još jednom, dvaput u toku d u l j e propovijedi, ali činiti to prečesto znači samo zamarati slušateljstvo, a neke poticati na smijeh. To isto vrijedi i o spominjanju poglavljâ, redakâ itd. Nekad su to ljudi volili, danas ih to razdražuje, osobito kad se u tom ne zna držati mjere.

PREDAJA SV.OTACA I LITURGIJA

1. Kao prvi tumači Sv.Pisma su sv.oci najvjerniji čuvari pokl[a]da vjere, izvora s koga praktično ključa religiozni život u najvećem obilju. Obrađujući i tumačeći sv.tekst oni, dakako, nijesu svega rekli, a ni načinom kojim bismo mi rekli: Oni su govorili svojim suvremenicima. Ali oni su toliko toga rekli, i mnogo toga tako

divno izrazili, da svatko, i učenjak teolog i pučki propovjednik, imadu u njima p r v o r a z r e d n o v r e l o s k o g a u v i j e k m o g u c r p s t i. Ukoliko sačinjavaju "tradiciju", oni su dapače jednako vrijedan izvor kao Sv.Pismo.

To međutim vrelo obzirom na svoju zamašnost - /217 svezaka Series latina, i 162 sv.Series graeca, u izdanju Abbea Jacques Paul Migne-a-/ tehnički je mnogo manje pristupačno od Sv.Pisma. Dok se sav tekst Sv.Pisma nalazi sažet u jednoj knjizi, koju je lagano moguće pri ruci na stolu imati, patrološka djela nalaze se po rijetkim bibliotekama u gotovo 400 omašnih svezaka, i to mnoge odbija i odvraća da k njima pristupe. Dive im se kao velikom vodocrpu, no iz koga ne misle nikad piti. Zapravo ne znaju kako i gdje zahvatiti. Problem je nesumnjivo prilično kompleksan. Ne samo s tehničkih razloga, nego i zato, što taj izvor poprima punu vrijednost tek po skladnom naučavanju otaca, a tu skladnost izlagati i dokazivati u našim suvremenim, redovno kratkim propovijedima nije većinom uputno. Hoćemo li onda ovaj tako važan izvor zbilja sasvim izlučiti iz našeg propovjedničkog rada? Obzirom na sve navedeno napast bi bila zaista velika da to počinimo, ali to bi bila neprocjenjiva šteta. Jer ako propovijedanje nije nikakvo teološko dokazivanje i izlaganje teza pa i ne traži obilje patroloških tekstova, ipak zanemariti ih sasvim značilo bi sebi oduzeti jedno veliko vrelo misli, nauke, poredaba itd. koje na koncu u propovijedima nije ni potrebno iscrpivo navoditi. G o e t h e je rekao: Čovjek zaista darovit instinktivno traži predmet svojih misli ili svojih djela na izvorima i u školi velikih ljudi. " U p r a v o o v a p o t r e b a s a o b r a ć a j a s n a š i m v e l i k i m p r e d š a s n i c i m a, z n a k j e v e l i k o g p o z i v a" /Goethe Conversations avec Eckermann; franc. prijevod 12.II.1851./ Naša osobnost pojačava se i povećava, kad u njoj odjekuju ovi davni

glasovi, ona poprima nešto od one čvrstoće prošlosti, i snage st... ljeđa, koja su prkosila svemu prolaznome. A za tu svrhu postoje već o Patrologiji radovi, koji su siguran vodič, a i izvatci, koji nisu na odmet.x/ Svakako, tko je za vrijeme svojih teoloških studija ozbiljnije nastojao upoznati djela crkvenih otaca, taj će već biti dovoljno orjentiran, da se njima mogne korisno poslužiti kao izvorom.

No kako se tim izvorima služiti da doista budu izvor života a ne mrtvo slovo?

Sigurno nije moguće iz njih crpsti jednostavnim preuzimanjem njihova gradiva. Iako su neki od tih otaca pravi govornici, često je potrebno njihovu misao r a z r a đ i v a t i, p r e r a đ i v a t i, p r i l a g o đ i v a t i n a š i m p r i l i k a m a i s u v r e m e n o m m e n t a l i t e t u.

2. Jednako važan, ako ne još v a ž n i j i i z v o r propovjedništva jest l i t u r g i j a. Ona nije izravno tumačenje sv.Pisma, ali je njegov résumé i primjena na praktični religiozni život. Ona je, mogli bismo reći, t e o l o g i j a u d j e l o v a n j u, d r a m a t i z i r a n i r e l i g i o z n i ž i v o t, i upravo kao takva ona je nepresušivo vrelo nadahnuća a i predmet tumačenja.

Šta uistinu divnije od religioznih tajna, što ih predočuju velike svetkovine? To su događaji, koji neizbježivo nadahnjuju i

---

x/ Svi iscrpiviji priručnici Patrologije već su dobri u tom pogledu, posebice onaj od T i x e r o n t-a, Précis de patrologie i Histoire des dogmes, 3 sv. Paris, zatim C a y r é , Précis de patrologie 2 sv. Paris; a onda R o u e t d e J o u r n e l, Enchiridion Patristicum, Enchiridion Asceticum, K i r s ch, Enchiridion Fontium Historiae ecclesiasticae Freiburg i. Br. i konačno Generalregister zu Band 1-61 der Bibliothek der Kirchenväter.Bearb.v.S.E.Stöckerl.OFM,Pustet,München 1931.

svojom stvarnošću, svojom vezom sa životom, kao i svojom poezijom i veličinom. Sa svojim d v o s t r u k i m c i k l u s o m, v r e m e n s k i m i s v e t a č k i m, ona pruža t o l i k o o b i l j e g r a d i v a, d a b i g o d i n a m a b i l o m o g u ć e s a m o o n j e m u p r o p o v i j e d a t i. Konačno, u liturgiji se tekst Sv. Pisma nalazi često u neobično zgodnom obliku, primjeni, kojom poprima poseban čar, pa kao i takav može služiti kao izvor bilo nadahnuća, bilo navođenja.

ŽIVOT CRKVE I NJENIH ODABRANIKA

1. Osnutak i razvoj Crkve, njezin život kroz stoljeća nešto su po sebi tako velebna, da pružaju propovjedniku jedan veoma obilan izvor.

Na početku povijesti Crkve stoji nečuvena činjenica, da je ona - izvana promatrana - djelo tesara iz Nazareta i dvanaestorice neukih ljudi, priprostih ribara. A zatim dalje, da se širi i razvija, kraj svih zapreka, kraj svih strahovitih progona, da opstoji i pokraj svih opasnosti, koje joj u pojedinim njenim razdobljima prijete i iznutra od nevjernih ili nerazboritih njenih sinova, te da nadživljuje tolike i tolike države, režime, ljude, koji su je htjeli uništiti. Sve su to činjenice, koje po sebi zaslužuju i da zasebno budu obrađivane ili da služe kao ilustracija kršćanske nauke uopće.

Povijest, a naročito znamenite zgode iz povijesti Crkve imadu posebnu snagu i u danim slučajevima omogućuju velike govorničke efekte. /Primjer: Prigodom beatifikacije žrtava Francuske Revolucije drži kard. Baudrillart propovijed u crkvi St.Sulpice u Parizu na istoj propovjedaonici, s koje je jedan od vođa Revolucije poveo svoje sumišljenike na ubijanje svećenika i navijestio neposrednu propast Crkve, i kard. Baudrillart pita: "Gdje je taj vođa? Gdje su oni koji su Crkvu htjeli uništiti? Njih nema, a Crkva živi, njeni svećenici dalje djeluju!/.

2. Posebno prikladno područje iz povijesti Crkve jesu životi njenih velikana - svetaca. Ti su velikani živa, oživotvorena nauka Kristova, utjelovljenje uzvišenih načela, te su i kao takvi neobično zgodan izvor propovjedništva. Čovjek teži za idealom, ali taj ideal na nj najsnažnije djeluje, kad mu ga se može predočiti živa, utjelovljena, kad mu se može pokazati čovjeka, koji je po naravi, kao i svi ljudi, bio slab, ali koji se je borio i borbom ideal ostvario. U tom pogledu neke su suvremene hagiografije upravo divne i mogu poslužiti i kako izvor tema i kao zbirka živih, nenamještenih primjera /na pr. život župnika Arškoga, sv.Ivana Vianney od F.Trouchu-a/.

STRUČNA BOGOSLOVSKA DJELA

Veliki izvor propovijedanja jest sama nauka Crkve obrađena u djelima naučavatelja bogoslovlja. Njihova djela imadu tu prednost, da u strogo sistematskom obliku sadržavaju gotovo sve gradivo /apologetike, dogmatike, morala, ascetike -/ koje treba propovijedati i kao takva ona su vrlo bogat i redovito, siguran izvor. Sustavni oblik, u kome su ta djela pisana može zbog izvjesne suhoparnosti izgledati kome nezgodan, smetati ga da se njima služi kao neposrednim izvorom, ali tko ima hrabrosti, da za njima posegne bit će siguran, da će pružati ispravnu, solidnu nauku.

Bilo bi međutim sasvim krivo misliti, da je propovijedanje priređivanje i presađivanje stručne bogoslovske književnosti u kraće izdanje. Propovijedanje, upravo stoga, što je određeno za život i praktične životne potrebe ne smije se vezati za sisteme i šablone, koji su neizbježivi pri strogo stručnoj obradbi.

Bogoslovska dakle stručna literatura može poslužiti samo kao izvor nauke i sigurnih naučnih podataka.

PROPOVJEDNIČKA DJELA

Mnogo je jednostavnije, ali i mnogo opasnije posezati za prividno najneposrednijima izvorima propovjedništva - gotovim zbirkama propovijedi, no koje nisu izvori, nego mrtve stajaće vode, a nekad kaljuže u kojima utonu mnogi propovjednički talenti. Imajući ih pri ruci i gotove propovjednik se izlaže pogibli da mehanizira svoj rad oko pripravljanja propovijedi, da zapravo upropasti ono za čim ide: dati iz dubine duše kršćanske istine, pokrenuti naime nutrinu drugih pomoću istina, i stvarnosti, koje su v é njega samoga pokrenule. Ta je opasnost tim veća, što doista propovjednička književnost izgleda najneposrednija, najpristupačnija izvor propovijedanja.

Duhovito à propos toga piše o.R.Plus:

Nesreća velike većine propovjednika su ... propovjednici, koji su im prethodili i koji su ostavili - ili dali - tiskati svoje propovijedi. Tuđe su propovijedi zlo našeg osobnog propovijedanja.

Jer šta se događa?

Čovjek pograbi kakvugod zbirku propovijedi, novu ili staru, - jedan "dormi secure", potraži prigodnu propovijed i stvar je u redu. Bez ičeg istaknutog. Bez ičeg osobnog. Ali to prišteđuje posao. Pa na koncu, kad drugi nisu napravili bolje, ne ću ni ja.

To je "dormi secure", ali s obje strane!

Spava sigurno propovjednik, no sutra će još sigurnije spavati slušatelji. S prvih riječi slušatelji će dobiti dojam nečeg starog, pljesnivog, što tukne, neosobnog, mrtvoga -potpuno nerealnoga. I oni će se odlučno smjestiti na svojim stolicama ... drijemajući,

Nije li to jedan od velikih uzroka letargije kršćanskog služiteljstva?

Sve, čak do izraza staromodnih: "pobožni leviti", "sjena svetišta"... čitava kobna literatura demodiranih "pjesama" - ili koje bi trebale da su takve - daje do kraja propovijedi onaj daleki, nepomični izgled fosila iz davnoga doba, oduzimljući mu svaki utjecaj na duše.

Radi ovakovog shvaćanja propovijedanja znadu propasti posve čitave serije propovijedi, korizmene i druge... kako to spominje Mgr Gay.. "des mots, des mots, et encore des mots, mais au fond le vide", riječi, riječi i opet riječi, ali na dnu svega praznina /nav.dj.str. 40-43/.

A ipak propovjednička književnost ima svoju zadaću u i z g r a d n j i p r o p o v j e d n i k a, no u sasma drugom pravcu nego se obično misli.

1. Ona, prije svega - ako je doista na visini - treba služiti kao u z o r, pokazivati naime k a k o treba propovijedati, a ne toliko podučavati š t a x/ treba propovijedati. Ona dakle u t o m s m i s l u nema služiti kao neposredan izvor propovijedanja, n e g o k a o d a l j i i z v o r, s r e d s t v o i z u č a v a n j a p r o p o v j e d n i č k i h m e t o d a, i kao takva ona se svakome propovjedniku nameće. N i j e m o g u ć e n e z n a t i z a u z o r e u j e d n o j s t r u c i. Ali to nam ujedno kaže, da oni kojima se obraćamo moraju zaista biti uzori. xx/ Dakako, da je tu slobodan izbor. Preveć učitelja i tako nije nikad dobro. One međutim, koje odaberemo moramo p r o u č a v a t i, i s p i t i v a t i n j i h o v e p o z i t i v n e, a i n e g a t i v n e s t r a n e /jer jednih i drugih imadu i najveći govornici/.

x/ prigodice, može sugerirati misao o čemu da se govori.

xx/ Mogu se proučavati i loši propovjednici: zato, da vidimo kako ne treba propovijedati.

Uzmemo li starije propovjednike trebat će uočiti divnu točnost i jasnoću Bourdalou-a, analitičke finase i bogatu maštu Massillona, duboku osjećajnost Lacordairea.

Ali će trebati također primjetiti, da Bourdalouu nedostaje pjesnička nota, Massillonu točnost u sudovima, Lacordaire-u magistralna dubina misli. Bossuet je možda sjedinio u sebi sve govorničke odlike, ali i njemu ne bi škodilo više ljudskog osjećanja.

Treba s olovkom u ruci ispitivati i bilježiti s t r u k t u r u p r o p o v i j e d i svih velikih ljudi, te proučavati prelaze, tražiti kulminantnu točku, izučavati završetke.

Ali svo bi to proučavanje i analiziranje s t a r i j i h propovjednika bilo uzaludno, kad ne bismo zamijetili, da oni ne mogu biti našim posvemašnjim uzorima, osobito obzirom na suvremenost kao takvu.x/ Ne radi se nipošto o tom da u njima pronađemo svoje posvemašnje praktične uzore, da ih slijepo oponašamo - naše bi propovijedi bile onda strašno demodirane - nego da ugledajući se u njih, ali vodeći računa i o suvremenim prilikama naučimo se, po onome što je kod njih trajno vrijedno, s n a ž n o izgrađivati svoje propovijedi.

U svrhu usvajanja suvremenog propovjedničkog mentaliteta potrebno je proučavati - no ne kopirati! - suvremene slavne propovjednike: Totha, Pfliegera, Mädera, Jacques Debout-a, R.J. Kerby-a i druge, o kojima će još biti govora.

2. Druga n e p o s r e d n i j a već uloga propovjedničkih auktora jest, d a n a s p o t a k n u, d a p r o b u d e

---

x/ Ovi nam ne mogu biti uzorima ni obzirom na svoju čestu opsežnost. Massillonova propovijed o Krepostima i manama /sur les "Vertus et les vices"/ ima 40 velikih tipkanih strana i u svakoj točci brojne podjele i raspodjele: ukratko čitav jedan traktat. Mora da je trajao sat i pô .

n a š u v l a s t i t u m i s a o. U jednomjernosti svakidanjih dužnosti svima nam treba poticaja; to su priznavali svi umjetnici, svi stvaratelji. S a s v i m j e s t o g a o p r a v d a n o, t r a ž i t i n a d a h n u ć e k o d d r u g i h p r o p o v j e d n i k a. Bitna je stvar da ne tražimo gotove propovijedi, nego i poticaj na razmišljanje.

3. Konačno, nije nedopušteno potražiti u propovjedničkim djelima zasebno g r a d i v o: z g o d e, i p r i m j e r e pa i misli koje nam mogu pomoći pri vlastitoj izgradnji propovijedi. O s n o v n a j e s t v a r p r i s l u ž e n j u o v i m i z v o r o m p r o p o v j e d n i š t v a t a, da ma šta uzeli, ma šta posudili, ne dadnemo to ropski, opetujući tuđu misao, nego osobno samostalno, p r o ž i v j e v š i s v e i z n o v a u c i l j u n a š e p r o p o v i j e d i. Gradivo je dopušteno od svakud uzimati, ali ga se ne smije mehanički slagati. Tome ćemo pak izbjeći, ako pazimo, da p r o p o v j e d n i č k o j k n j i ž e v n o s t i n e p r i s t u p a m o n e p o s r e d n o p r e d p r o p o v i j e d, n e g o n a s t o j i m o d a j e u n a p r i j e d i z u č a v a m o, i skupljamo građu u cilju osobno zamišljene propovijedi. Tu književnost treba čitati, proučavati, i zadržavati material, koji odgovara našoj strukturi duha, a sve ostalo odbacivati, a onda s tako usvojenim materialom g r a d i t i živu zgradu propovijedi.

HOMILETSKA "DJELA IZVORA"

Posebnu skupinu zaista praktičnih propovjedničkih djela zauzimaju tako zv. homiletska "djela izvorâ", koja sažeto i po nekom sistemu sadržavaju n e o b r a đ e n u građu za propovijedi, bilo u cjelini bilo djelomično. Imade ih raznih, počevši od takvih, koja daju samo primjere pa do takvih, koja pružaju cjelokupno

gradivo upotrebivo u jednoj propovijedi. Silna prednost ovih "djela izvorâ" - osobito kad su iscrpivija, - leži u tom, što propovjedniku, koji inače hoće da ozbiljno pripravi svoje propovijedi, pružaju kao na dlanu materijal, koji ga može nadahnuti, o kome može reflektirati s kojim može graditi a da pri tom ne bude izložen opasnosti kopiranja kao kod propovjedničkih djela.

Tu uistinu nema ništa gotova, ništa, što bi moglo potači na slijepo oponašanje. To je, da tako reknemo, samo građevni materijal: kamen, opeka, grede, spojnice, cement, pijesak itd., ali naslagano jedno uz drugo; da do propovijedi dođe treba sjesti, zamisliti, pronaći osnovnu misao, izraditi plan, a onda zasukati rukave i graditi. Izgraditi i sagraditi propovijed. Jer propovijed je građevina i na njoj se, kao na svakoj građevini, vidi ne samo ingenioznost, snaga zamisli i mašte propovijednikove, nego i njegova upornost, dosljednost u provođenju vlastite zamisli. Nijedan se ingenieur ne stidi da je upotrijebio gotovu građu, ali bi se svaki morao stidjeti da je kao na dlanu serviranu mu građu bilo-kako upotrijebio.

Postojanje ovakvih djela koristi naročito mladim propovjednicima nevještim u pronalaženju građe, a i svima onima, koji odveć okupirani poslom, ne dospijevaju građu postepeno za svaku propovijed pobirati. Ali kad ta djela postoje, ići pribjegavati gotovim propovijedima da se izbjegne životni napor oko izgradnje propovijedi značilo bi izbjegavati temeljni zakon života na zemlji: život i trud u znoju lica svoga.

Najpoznatije je među ovim djelima:

A n t o n K o c h S.T. H o m i l e t i s c h e s Q u e l l e n w e r k, dosad 6 sv.; 4 za propovijedi /1939g./, a 2 /1941./ za kršćansku poduku. Freiburg i. Breisgau. Propovjednički svesci obuhvaćaju: I. Bog. Bog - čovjek II. Božje kraljevstvo. Božji život u

čovjeku. III. Život s Bogom. Život u zajednici. IV. Ljudski život. Život savršenosti. - Građa je iscrpiva, vrlo sistematski raspoređena. U svakom svesku ima 299 naslova, a svaki naslov obuhvaća uglavnom c i t a t e: 1.Sv.Pisma 2. crkvenog učiteljstva, 3.crkvenih otaca i sl. 4.svetaca,blaženika itd., 5. mislilaca, pjesnika itd.; p r i m j e r e: 6. iz Sv. Pisma, 7 iz života svetaca itd., 8. iz povijesti i života, 9. slike, poredbe itd. Posebna kazala na kraju svakog sveska i na koncu čitava djela omogućuju laganu orijentaciju. Srodne ili suprotne teme nabrajane su ispod naslova teme, što opet vrlo olakšava rad.

Slična su na talijanskom djela:

S a c. V i n c e n z o M u z z a t t i, P r o n t u a r i o d i s e n t e n z e f a tt i e s i m i l i t u d i n i per rendere gradita ed efficace la spiegazione del Vangelo, 4 sv., Torino, Marietti 1937 i sl.

Od istoga: R a c c o l t a d i s i m i l i t u d i n i p e r l a s p i e g a z i o n e d e l c a t e c h i s m o, 3.vol. Torino 1924 - 1926: I. Il Credo, II. Comandamenti di Dio. Precetti dela Chiesa. Peccati, vizi e virtu. III Dei Sacramenti.

Od istoga: F i o r d a f i o r e F a t t i, a n e d d o t i, s p u n t i, e p i s o d i per rendere la parole di Dio gradita ed efficace. Torino, 1932.

Od istoga: F l o r i l e g i o d i e s e m p i M a r i a n i. Torino.

Od istoga: F l o r i l e g i o d i e s e m p i s u l S. C u o r e. Torino.

B o n g i o a n n i, Dizionario di similitudini. Torino.

C a l d e r o n i, Raccolta di esempi, Roma, Desclée.

Na francuskom:

C o u r a t, Le C h r i s t i a n i s m e e n e x e m -

p l e s. Paris, Retau - Bray.

E. D u p l e s s y, H i s t o i r e d e c a t h é c h i s m e. 3 vol. Paris, 1925.

1. Les vérités à croire, 2. Les devoirs à pratiquer, 3. Les moyens de sanctification.

Od istoga: L e p a i n d e s P e t i t s 3 vol. Paris.

" " " G r a n d s 3 vol. " 1935.

L'abbé M i l l o t, Trésor d'H i s t o i r e s, Paris, 1908.

Oberhamer, Nouveau recueil d'exemples, Mulhouse.

P o u s e i n, Catechisme tout en histoire, Paris, Mignard.

S i f f l e t, Traits d'histoire, Paris, Beauchesne.

Načelno svi ovi knjiški izvori ne idu za tim da uguše ili priguše našu vlastitu izvornost, koja ima svoj temelj u našoj duhovnosti i našoj izvjesnoj stvaralačkoj sposobnosti. Naprotiv ti izvori, ukoliko su nosioci duha, kao eminentno dapače duhovni - a to nadasve vrijedi za Sv.Pismo - treba da pojačaju, uzdignu našu vlastitu duhovnost, da našoj sposobnosti za izvornim stvaranjem dadnu daleko veću, upravo neslućenu moć.

Smrt stoga izvornosti bilo bi čisto mehaničko usvajanje tekstova bez proučavanja, bez uživljavanja u njih. S izvorima stoga treba biti u živom i trajnom dodiru: čitanjem, proučavanjem, saživljanjem s njima, učenjem napamet/nekad je točno dapače doslovno navađanje od kapitalne važnosti/.

ŽIVOT U ZBILJI I UMJETNOSTI

Izvori propovjedništva nisu, dakako, dosadanjim nabrajanjem nikako iscrpljeni i bilo bi, kako je rečeno, sasvim pogrješno misliti da su izvori propovjedničkog rada sadržani isključivo u knjigama. Religija, kao eminentno životna stvar odrazuje se u stvarnom životu, prožimlje život kao njegov sastavni dio, ona odjekuje u njem odnosio se čovjek prema njoj pozitivno ili negativno. Bog sam, vrhov-

na religiozna zbilja,posvud je zamjetiv. I stoga će propovjednik, želi li biti suvremen, što češće posegnuti za tom životnom stvarnošću, za stvarnošću prirode, za doživljajima, zgodama, primjerima, koji su iz njega živo uzeti. Iz života kakav jest, kakav se odigrava pred našim očima, kao i života oličena u umjetnosti: književnosti, prozi i poeziji, slikarstvu,kiparstvu,filmu,kazalištu itd., ukoliko,dakako, ovi posljednji nisu svedeni na neku vrstu dirigirane proizvodnje po unaprijed stvorenim oblicima bez života /tipičan primjer: filmska proizvodnja hitlerovske Njemačke/.

Život, ponajprije kao stvarnost sa svojim bezbrojnim oblicima i varijantama u prirodi, zgodama i nezgodama svakidašnjice, primjerima dobra kao i zla, junaštva i kukavičluka, plemenitosti i sitničavosti, velikodušnosti i sebičnosti, religiozno intenzivna ili religiozno nikakva života itd. itd., neiscrpivo je more poduka i primjera, koji sjajno osvjetljuju velike religiozne istine.

Kulturan propovjednik ne može također ignorirati svoju narodnu a i stranu književnost, koja je poznata njegovim slušateljima. On mora biti na visini svoga vremena, i nadilaziti ga svojim poznavanjem "zajedničkog književnog poklada". On treba dakle pratiti suvremeno književno stvaranje kao izvor informacija i kao izvor nadahnuća /poticaja ili reakcije/. Časopisi i dnevna štampa - ukoliko nije odveć uniformirana - može mu također služiti u istom smislu,a i davati mu primjere iz života. Nije stoga za nj suvišno - cum debita cautela - da prisustvuje kazališnim komadima i kinopredstavama, jer su sve to odsjevi života i kao takovi izvori informacija, koje mogu pri propovijedi poslužiti.

No pri ovom posljednjem mora paziti da ne postane isključiv, da ne crpe odveć jednostrano svoje primjere na umjetničkim odrazima života, a zaboravi na sam stvarni život.

2. I z v o r i u d u š i p r o p o v j e d n i k o v o j.

"Svom ćeš glasu dati akcenat snage,
ako budeš osjećao da si sam uvjeren
o onome, o čem uvjeravaš"
Sv. Bernard /In Cant.Serm IX/

Usprkos izvanrednih značajki, što ih izvori propovjedništva po sebi posjeduju kao i njihove relativno lagane pristupačnosti, propovijedi u praksi često boluju na mrtvilu, daju dojam mrtvog slova, koje ubija mjesto da oživljuje. "Čovjek toliko puta ima dojam slušajući ovu ili onu propovijed da je to pročitano, naučeno, sabrano iz staretinarnice - zanimljivo možda, ali nerazrađeno, nerazmišljeno, ne izravno viđeno; jednom riječju površno" /Raoul Plus, Prédication réelle & irréelle, Paris 1926, "Spes" str. 27/.

Otkud to dolazi?

Otud što bi možda izvori bili oskudni? Oni su - vidjeli smo - u obilju, lako pristupačni i ne može se pretpostaviti da bi njihova manjkavost bila glavnim uzrokom lošeg propovijedanja.

To je otud, što je općenito malo ljudi - a možda zbilja i malo propovjednika - koji sasvim žive s onim što naviještaju, koji žarko vjeruju u ono, o čem govore.

C o r m e n i n je o T h i e r s u rekao: "P e r s o n n e n e c r o î t e n l u i, p a s m ê m e l u i", "Nitko u nj ne v j e r u j e, č a k n i o n s a m". Zašto? Jer je govorio bez uvjerenja, ne stojeći kao čovjek za onim što je govorio.

A u tome i leži duboki razlog što većina propovjednika ne uspijeva. Većina govori mrtvo, neuvjerljivo, ne potrudi se da izvori žive vode proključaju posve u njihovoj vlastitoj duši s njihovim životnim značajkama, i akcentom živoga uvjerenja. Mnogi ih odmah na izvoru mehanički pretaču, da tako reknemo u posude u kojima od žive izvorne vode postaju mrtvim vodama stajačicama, koje se usmrde prije nego se izliju. Što - mjesto da im omoguće po zakonima njihove naravi teći i spajati se s drugim vrutcima živih voda u duši

propovjednikovoj - oduzimlju im i njihov vlastiti život.

Riječ Božja, da govorimo bez poredaba, ima svoje zakone koji uvjetuju njeno djelovanje. Ona daje život uz uvjet da je živa. "Život dolazi od života; i sama riječ Božja uspješna je zato, jer je živa" /Sertillange, L' Orateur chrétien, Invisy, 1930 str.80./ Život, što ga ona u sebi krije može se dakako priopćiti i po mrtvim instrumentima, ali tako Providnost redovito ne djeluje. Već je to dosta veliko čudo da po nama i u najboljim prilikama obraća; bilo bi presmiono očekivati i još daljnja čudesa, da po mrtvima daje život.

Ako dakle hoćemo da uspješno naviještamo riječ Božju moramo živjeti što potpunijim životom.

Živjeti, ponajprije, o s o b n o ž i v o t o m B o ž j i m. Tako elementarna i po sebi shvatljiva preporuka izgleda suvišna. A ipak nije nikad dovoljno moguće naglasiti njenu važnost za propovjednika. Ne radi se samo o tom da hic et nunc čovjek bude u stanju milosti - to je onaj minimum bez koga propovijedanje postaje internom kontradikcijom - nego da živi intenzivno kreposnim životom. Da živi po zakonima Riječi, da u sebi imadne život i da ga izobilno ima, što ga naviješta. Jer o intenzitetu toga života zavisi snaga akcenta naše riječi. "Kad čovjek nije krepostan, govoreći o kreposti, slab je, nalazi akcenta, ili je akcenat, što ga nalazi, kriv. Čovjek govori, ali kao p r o f a n u s u tehničkom značenju riječi; nema otvorenog gledanja, spontanog osjećanja i akcije koja prinukava. Sve je tada smanjeno; sve postaje namješteno; čovjek vrši zanat, ali nema više one nutarnje potrebe iz koje riječ izvire kao od prepunine". / Sertillange, nav. dj. str.77/. Nema više prave slobode. On može govoriti i iskreno, ali kakva ukočenost u izražavanju. I nije li baš u tome tajna izvjesnog verbalnog kukavičluka, izvjesne barem negativne prijaznosti prema onome što bi trebalo raskrinkavati? Čovjek se boji da ne satre sama sebe. I obratno: nije li u intenzivno kreposnu životu tajna silnih uspjeha nekih propovjednika? Oni obraćaju čim se pojave; prije nego su progovorili. Sam pogled na njih otkriva da žive životom koga naviještaju pa njihova riječ postaje kao nadopuna onoga, što govore. Oni samom svojom pojavom rječito potvrđuju da je moguće ono, što od drugih traže. I zato zlo u dušama - na sam njihov pogled - osjeća optužbu, optužbu blagu a ipak tako snažnu da navodi na kajanje.

Izvan toga nada, da ćemo uspješno djelovati kao propovjednici, vrlo je malena.

Ljudi se ubiše učeći kako će lijepo propovijedati, kaže o.Lj. Lallemant, a ipak nemaju gotovo nikakva ploda. Otkud to? Otud, što je propovijedanje nadnaravno vršenje dužnosti isto kao i spasavanja duša za kojim propovijedanje ide... pa treba da oruđe odgovara cilju. A ne čine nas ni znanje, ni rječitost, ni ljudski talenti, nego s v e t o s t života, sjedinjenost s Bogom sposobnim oruđem za spas duša. Većina propovjednika ima dosta znanja, ali nema pobožnosti i svetosti". /Nauka o duhovnom životu, Sarajevo 1934, str.62/.

A pravi način, kaže isti pisac, da čovjek steče tu znanost svetaca te znadne kako će ispuniti svoju propovijed ... ne stoji toliko u tome da čitamo, koliko u nutarnjoj poniznosti i čistoći srca, sabranosti i razmatranju. Tako su radili... sveti propovjednici, koji su propovijedali Evanđelje s najviše ploda po slušatelje... Tako je o. Edmond Auger, pretrpan poslovima i nemajući gotovo vremena da uči, zadivljavao Francuska svojim propovijedima, koje su uzrokovale divno obraćenje.

Što je razlog svemu tome?

To, što takve propovjednike Bog sam podučava. "Sad unkcijom duhovnih utjeha i nutarnjom slašću, sad blagom i milom svjetlošću." /nav. dj.str.62,63/.

Treba li izostaviti i još jednu stvar u vezi s time? Stvar uključenu već u pređašnjem obrazlaganju o svetosti, ali koju se kadgod u vezi s propovijedanjem oklijeva posebno spomenuti: p o k o r n i č k i n a i m e ž i v o t. A ipak snaga riječi - izuzev izvanrednih milosti - u točnom je omjeru s načinom života, što ga čovjek provodi. Hoće li ikad zbilja snažno moći govoriti čovjek koji nikad nije bičem krotio svoga tijela? Koji nikad nije opasao kostrijeti, x/ koji sebi nikad ništa ozbiljno i tvrdo ne uskraćuje? Akcenat uvjerenja kod dokonih pušača ili ljudi koji uz čašicu i karte provode život? Da li vi u to vjerujete? To je dakako skrajnost, ali k njoj vode mnogi koraci. Žarke propovjedničke duše ne će sigurno nikad imati, tko ne živi pokornički.

Propovjednički uspjesi svetaca time se objašnjavaju. Oni su govorili što i mi govorimo u pogledu sadržaja; u pogledu oblika govorili su nekad bolje od nas, ali nekad i slabije. Usprkos tome oni su uvjeravali, predobivali. Zašto? Jer je iz njih govorio život. Život koga su naviještali. Život Duha. Superiorni, viši moćni život, pred kojim

---

x/ Neuputno je držati takvo što na sebi z a v r i j e m e propovijedanja.

se - osim slučaja sotonske zloće - uvijek pada na koljena. To je prva i temeljna tajna velikih latinskih propovjedničkih uspjeha: imati u sebi snažan duhovni život, jer ljude se može pobijediti samo ako se u sebi pobijedi čovjeka te u njemu prevlada Duh i Život Božji.

Kad su glasovitog "slijepog oca" Lejeunea u XVIII. st. neki mladi propovjednici pitali da im dadne nekoliko uputa da dobro propovijedaju on im reče: "Prvi savjet, koga vam dajem da dobro propovijedate je u tom da dobro Boga molite; drugi da dobro Boga molite; treći, četvrti i deseti, da dobro Boga molite".

To bismo mogli nadopuniti onim što reče jedan seoski župnik: "Mnogo moliti i mnogo propovijedati samome sebi, bitni su uvjeti da dirnemo srca. Izvan toga postizava se samo plamen od slame ili /plamen/ vatrometa" /Plus, nav.dj.str.17/.

P O Z N A V A N J E   S R E D I N E

Prvi i temeljni uvjeti uspješnosti propovijedanja o kojima smo dosad govorili ne dadu se ničim nadomjestiti ni zamijeniti, a ipak oni sami nedostaju. Nije dovoljno živjeti općenito životom koga se naviješta, životom milosti kao takvim, treba konkretno ž i v j e t i ž i v o t o m s t v a r i o k o j o j s e g o v o r i kao i sredine u kojoj se govori. Pronaći način da se uživimo i saživimo s onim o čemu u danoj zgodi hoćemo da govorimo, kao i mentaliteta ljudi kojima se obraćamo. Zapravo da život stvari i sredine prenesemo u svoju dušu, [illegible] život što je vani spojimo sa svojim životom, uključimo ga u životnu struju vlastitog života, povežemo život sa životom.

To zahtjeva ispravnu opću orjentaciju i konkretno poznavanje prilika.

Na nedostatku toga boluju mnoge propovijedi. W.B. O' Dowd pisac poznatog djela Preaching /Oxford, Wesminster Library for catholic priest and students/ navodi s humorom jedno mjesto Sketch Book od Washington Irvinga "Propovjednik je [illegible] jed o obredima i svečanostima Božića oslanjajući se... na hrpu... otaca... u stvari, koju nitko među slušateljstvom nije osporavao". On je mačem raspolavljao ljude Reforme od pred četiri sto godina /nav. P. Plus, nav. dj. str. 38, 39. /

1. O p ć a o r j e n t a c i j a

Treba dakle ponajprije dobro se orjentirati obzirom na sredinu i vrijeme u kojima govorimo, mentalitet ili duh koji vladaju našim suvremenicima. To poznavanje do u pojedinosti ne može se steći nego na terenu, živeći među ljudima, kojima treba propovijedati, ali prije toga pojedinačnog upoznavanja potrebno je bezuvjetno steći opću orjentaciju obzirom na prilike, u kojima se propovjednik sa svojim slušateljima nalazi. To pretpostavlja pomno ispitivanje d u h o v n e s i t u a c i j e s u v r e m e n o g s v i j e t a.

Gdje smo mi? Gdje se danas nalazimo? U svijetu spremnom da nas sluša, da primi riječ Božju kao poslušno dijete Očevo, ili možda naprotiv u svijetu revoltiranom proti svemu Božjemu? Prilike su nesumnjivo raznolike u raznim zemljama i krajevima pa i vremenski dolazi do raznolikih stavova u istim pokrajinama pod dojmom sve novih i novih događaja i proživljavanja, pa je tu potrebno trajno orjentiranje i preorjentiranje u najboljem smislu riječi.

Ako bismo pak pokušali da odredimo sadašnji trenutak mogli bismo s ruskim piscem Nikolom Berdjajevom reći da se nalazimo "u historijsko doba smjenjivanja epoha" /Novo srednjevjekovje, prev. s ruskoga, Varaždin, 1932, str. 5/, kad je uopće teško predvidjeti što će donijeti novo razdoblje u koje ulazimo. "Sav način mišljenja, kaže isti pisac, već proživljenog sunčanog dana neprikladan je, da bi se snašli u događajima i pojavama našeg historijskog sata. Po svim znacima mi smo istupili iz historijske epohe dana u epohu noći. - U kom smislu?

/O svjetskoj krizi, o smjenjivanju epoha govore Špengler x/, Kajzerling, Špan, T. Lesinp, G. Ferero, ... R. Viper, ... od pjesnika A. Bijelij: /. Šta će biti ta epoha? Kakva će biti ta noć? Berdjajev veli da "Noć nije manje lijepa, nego li dan, nije manje božanska. U noći jarko svijetle zvijezde, u noći bivaju otkrivenja, kojih ne zna dan". /nav. dj. str. 6/. On ne poriče da ta noć ne bi imala značajke tame po svojim užasima i stravama. On s ruskim pjesnikom Tjutčevom veli:

---

x/ Ovo ime kao i slijedeća pisana fonetski kako ih je pisac odnosno prevodilac ispisao.

Kad padne noć.

Nag bezdan pred nama je tad,
Posvuda užas, magla siva,
Sve strašnijom pred bezdnom biva,
Tjeskoba noći i njen jad.

Kad nastupa sumrak, gubi se jasnost obrisâ, stalnost granicâ. I Tjutčev karakterizira to doba, kao "čas tuge neizrecive". A svejedno naziva noć "svetom", te zatim kaže:

Pred bezdnom ovim ko beskućna sirota,
Sam stoji čovjek nemoćan i nag,
I sluša glas pradavnog života,
Što davno,davno bio mu je drag.
Tek sada sve mu jasno živo biva,
Jer naslijeđa kobnog spoznaje trag,
Što strašna,zagonetna noć mu skriva". /Nav.dj.str. 6,7./

A što to sada u noći tako jasno biva?

To da "ako nema Boga, nema ni čovjeka" - to "eto empirički objelodanjuje naše vrijeme.... razgolićava se i razotkriva da bezreligioznost, religiozna neutralnost ne postoji, da je religiji živoga Boga suprotstavljena samo religija đavla, da je religiji Hrista suprotstavljena jedino religija antihrista. Neutralno humanističko carstvo, koje se htjelo urediti u srednjoj sferi, među nebom i paklom, rastvara se i objelodanjuje viši i niži bezdan. Bogočovjeku nasuprot ne stoji čovjek neutralnoga i srednjega carstva već čovjekobog, čovjek koji je sebe postavio na mjesto Boga. Objelodanjuju se suprotni polovi bivstva i nebivstva". /isto,str.13/.

U tim novim perspektivama sve jasnije postaje da"religija ne može biti privatna stvar"---- "Religija opet postaje u višem stepenu općenito, sveopće, sveodređujuće pitanje. Nove pojave to pokazuju." "One zahtijevaju sakralno društvo, sakralnu kulturu"... /13/ "Evo zašto se o njima ne smije misliti u kategorijama nove historije, na nj primmenjivati kategorije slobode ili [illegible] francuske revolucije, kategorije humanističkog pogleda na svijet, kategorije demokracije i dapače humanističkog socijalizma. U njima je nešto zagranično i sonustvano, neki tjeskobni dodir nečega posljednjega. Orjentirati se u njima moguće je tek po zvijezdama. /str.14/.

Ovo polufilozofsko, polupjesničko promatranje razdoblja u kome živimo ima mnogo istinita. Nema nikakve sumnje da su ljudi danas mnogo jasnije nego nekoć stavljeni pred alternativu da biraju između

vjernosti Bogu i odbacivanja Boga te će propovjednik u tom smislu nailaziti na jednu sve jasniju situaciju. Svi znaci govore da će nestati onih bezbrojnih stupnjeva u opredijeljenosti prema religiji kako je to nekoć bilo pod utjecajem svih mogućih naturalističkih strujanja posljednjih dvaju triju stoljeća. A to će u velikoj mjeri omogućiti propovjedniku da se orjentira obzirom na milieu u kome moradne djelovati.

S jedne naime strane bit će ljudi sasvim pozitivno opredijeljeni prema Bogu i kršćanstvu, spremni stoga da prime otvorene nutrine riječ Božju, žedni milosti i vjerske poduke. A s druge strane stajat će svijet potpuno raskršćanjen s diametralno oprečnim koncepcijama stvarnosti: života, povijesti, gospodarstva, znanosti, politike. Ovim posljednjim nije rečeno da će svi stari negativni utjecaji prestati, strujanja će se nacionalizma i naturalizma, liberalizma i humanitarizma itd. osjećati i dalje, ali sva će se ta strujanja sve više i više slijevati u jednom izrazitom pravcu.

2. Konkretne prilike

1. Kolikogod je opća orjentiranost propovjedniku potrebna, on ne može ostati pri njoj samoj. On bezuvjetno mora pristupiti pobližem upoznavanju prilika u kojima djeluje. On se mora dati podučavati - i to trajno - konkretnom stvarnošću i stoga je potrebno da ide svijetom otvorenim očima i ušima, s pažnjom upravo usmjerenom prema svemu što mu može poslužiti kao građa za ilustriranje njegovih propovijedi. Jedan na oko neznatan događaj na ulici, u tramvaju, na polju, radionici, uredu poslužit će spretnu propovjedniku kao izvrsna podloga za razvijanje dane misli ili kao zaključni kamen koje propovijedi. A to još ima prednosti da propovijedanju daje značajke povezanosti sa životom i njegovom suvremenom zbiljom.

2. Propovjednik, koji za tu životnu stvarnost ne bi znao, izgledao bi naivan i stoga nesposoban da djeluje na slušatelje. "I n t e l i g e n t n o j e d j e l o v a n j e, kaže Aristotel, o n o, k o j e p o l a z i o d n u t a r n j o s t i s p o z n a v a n j e m s r e d i n e d j e l o v a n j a". Uzalud bi dakle propovjednik pokušavao snažno djelovati polazeći od same nutrine - duha vjere - a bez poznavanja sredine. Konkretno nepoznavanje stvarnosti izaziva posmijeh a kome se ljudi posmjehuju taj ne znači puno. Ljudi se ne daju podučavati od nekoga tko obzirom na život čini dojam đačeta. "Iljko je dobar da drži kadionicu", ali da bi išao odrasle

podučavati, tko je to vidio!? Ljudi su međutim skloni da nas sve smatraju Iljkama, ljudima, koji ne znaju za stvari života. Tim misle lakše moći otkloniti naše sudove, osobito u delikatnim stvarima. Nek je u tom i mnogo farizeizma, ali u našem nepoznavanju on nalazi svoje opravdanje.

3. Nek je propovjednik međutim čovjek, kome ništa ne izmiče, koji stoji pred slušateljima vidovit, čitajući u dušama, dajući dojam nekoga tko boravi u njihovoj sredini, u njihovim kućama, društvima, skupinama, on nastupa sasvim drugim ugledom. Ljudi se tom poznavanju toj svjetlosti ne umiju opirati. Njima je drag taj anonimni prodor u njihovu osobnu situaciju, u njihovu nutrinu; dobar poznavalac ih poziva da se pogledaju kakvi su, navodi ih da se osude, ma da ih pojedinačno ne optužuje. Pa ako se pri tom osjeća i prava ljubav kod propovjednika, on gotovo sigurno može računati na uspjeh.

Dakako, da to sve, osobito kad se radi o delikatnim stvarima mora biti dano sa skrajnom finoćom i dovoljnom visinom. Propovjednik ne smije davati dojam čovjeka familijarno pomiješana među druge, s istim iskustvima i doživljajima i na isti način stečenim. Ne, njegovo znanje - kako ćemo reći - mora biti odozgo, slično znanju anđela i svetaca, koji sve znaju "ni za što ne znajući".

4. Navijestitelj dakle riječi Božje mora bezuvjetno poznavati sredinu, u kojoj razvija svoje djelovanje, posjedovati točan pogled na ćudorednu situaciju u kojoj govori, ne samo općenito, nego konkretnu situaciju svoga vremena, svoga naroda, svojih obitelji, skupina, društava, mondenskog i pučkog milieu-a. On mora znati kako je stalo s djecom, mladeži, muškom i ženskom, kakva je društvena odgoja u raznim socijalnim okolnostima, kakve ideje i težnje u njima vladaju kakvi su običaji, predrasude i strasti, što se čita, kakvi se kazališni i kino komadi posjećuju, kojima se zabludama podliježe pod kakvim to izlikama, kakvi se odnošaji podržavaju, itd. itd. Sve je to potrebno poznavati, ako hoćemo da naše propovijedi budu točne, praktične i da djeluju na duše.

Sve nam međutim ovo kaže, da se tu ne može raditi o kakvom jednokratnom upoznavanju stvari. To je živa stvarnost, s kojom treba trajno biti u dodiru, koju treba promatrati, pratiti, proučavati, dati se njome impresionirati u izvornom smislu riječi. I ako je i pri kome poslu moguće drijemati, mehanički gatobavljati, pri propovjedničkom nije. Propovjednik mora u najvećoj mjeri hodati budan među svojim suvremenicima, pratiti sasvim probuđena duha sve manifestacije

života ljudi, među kojima djeluje, jednako kao i zahtjeve božanskog života, za koji treba da predobiva.

U vezi s ovim postavlja se još jedno vrlo važno pitanje: na kakav način da upoznajemo prilike? Njihova raznolikost i mnogostrukost izgleda da stavljaju propovjednika vrlo teške dužnosti. Kako doći do toga da čitav suvremeni život, sa svim njegovim oblicima i nijansama, sa svim njegovim pozitivnim i negativnim stranama bude propovjedniku ne samo sumarno poznat, nego čitan kao na dlanu vidljiv i jasan?

No na koji način?

Najjednostavnije izgledalo bi: pomiješavši se što intenzivnije s tim vanjskim životom, zašavši izvana u nj. I nema sumnje da se jedan minimum veza sa svijetom nameće. I ako bezuvjetno treba eliminirati dokone posjete i veze, ipak - uz potrebne mjere razboritosti i opreza - održavati saobraćaj s ljudima raznih sredina u cilju obogaćenja svoga iskustva sasvim je na mjestu. No to nam odmah kaže da te veze ne će biti stvar našeg ukusa i ugode, nego potrebe. Ne će se međutim također raditi o tome da ispitujemo, da vodimo ankete koliko da promatramo, dajemo se podučiti. To je dakle više pitanje nutarnjeg stava nego istraživanja. Treba znati šutke promatrati. Brbljavci se nikad ne uče. Treba imati pažnju okrenutu, usmjerenu u pravcu iznalaženja propovjedničkih zanimljivosti i podataka. Ali to je tek početak upoznavanja. Paradokson je života da se izvana uopće ne da pravo dosegnuti. U nj treba prodrijeti sasvim drugim putevima. Mišlju, efektom, meditacijom, molitvom. Zapravo uzdižući se u visine Božje. Samo na taj način zapažaju se stvari na Božji, istinski, živi način. Samo na taj način dobiva se o njima pogled dovoljno prostran i doista dubok, slobodan od zamagljenosti od koje pati svako neposredno sjetilno zapažanje. Samo na taj način stiču se sudovi oslobođeni od privlačivosti, što ih na naše sudove vrše naše strasti. Pravi vanjski svijet - onakav kakav je u sebi i u očima Božjim, često nam izmiče upravo stoga, što smo s njim odveć pomiješani, što je odveć naš, poput našeg oka, koga ne vidimo. Oko upoznajemo tek refleksijom, tako i svijet i sebe u njemu tek meditacijom. Samo prenoseći se do vidika vječnosti možemo o vremenitim stvarima pravo suditi, otkrivati njihovu vrijednost, ocjenjivati stvarnost života kojim one žive.

To je velika naivnost misliti da je poznavanje stvari u izravnom razmjeru s poljem opažanja. C e t e r i s p a r i b u s, to je dakako istina. Ali ono što spoznaju čini zaista ispravnom to je nadasve dubina pogleda, proučavanje stvari u dubinu, a put k tome je upravo

meditacija ili nutarnja molitva. Samo iskustvo, ukoliko izlaže čovjeka u dodiru sa svijetom, krije u sebi dosta opasnosti i gdje te opasnosti otkloniti ako ne u dodiru s Bogom? U mirnom promatranju svega s vidika Božjih. "Nutarnja molitva desinficira iskustvo, pročišćava ga kao blagotvorno sunce. Čovjek, koji je obavlja može ići posvud da se ne umanji, jer posjećuje svoju dušu, kao što se životinja tople krvi može kretati u svim klimama ne mijenjajući topline, jer nosi u sebi svoju klimu i jer je obnavlja svakog časa" /Sertillange, nov.dj.str 65/. Po nutarnjoj molitvi, jednom riječju, vanjština dolazi u nutrinu u najboljim okolnostima upoznavanja.

Da je zbilja tako vidimo kod motrilaca, svetaca, pustinjskih otaca. Njihovi su pogledi na svijet - uz uvjet dakako da su imali prilike s njime se susresti - bili kud i kamo dublji, točniji od opisa ljudi, koji su u nj posve utonuli. Sveci imadu čudesnih vizija o čovjeku i upravo proročkih pogleda na sve ljudske stvarnosti.

PREDMET PROPOVIJEDANJA

"Si l'abbé nous avait parlé un peu de religion, il nous aurait parlé de tout."

Louis XVI après un sermon de l'abbé Maury 1/

Poznavaocu vlastitih izvora propovjedništva kao i sredine u kojoj se propovijed odvija moglo bi izgledati suvišno zaustavljati se na predmetu propovijedanja. Ta o čem će propovjednik govoriti nego o onome što se nalazi u svetim knjigama i što je u vezi s time prikladno za danu sredinu!? O kome će govoriti, ako ne o Isusu Kristu, o njegovoj nauci pohranjenoj u Evanđelju, o spasenju, koga je ljudima donio? Zar bi uopće moguće bilo, da svećenik bude u kakvoj sumnji o predmetu svoga propovijedanja ili u napasti da govori o čem drugom nego o velikim, uzvišenim religioznim temama?

1/ "Da nam je velečasni govorio malo o religiji, bio bi nam o svemu govorio". Ljudevit XVI. iza jedne propovijedi dvorskog propovjednika vlč.Maury-a. Spomenimo, pravednosti radi, da je vlč. Maury 1800. spalio sve svoje propovijedi, što ih održao na dvoru Louisa XVI. jer,kako reče,nije htio da se sjeća vremena,"kad se nije usudivao izgovoriti ime Isusa Krista".

Nažalost, usprkos silne evidentnosti stvari, mnogi i u starija i novija vremena izgleda nisu bili s time na čistu, te su se odlučivali bilo za jedno tjesnogrudno shvaćanje propovjedničke tematike, shvaćanje, koje im je posve zatvaralo horizont propovjedničkih mogućnosti, bilo zajedno tako široko poimanje propovjedništva, da su o svemu više govorili nego o Kristovoj religiji. Mora se uostalom priznati da su kadgod i teoretske direktive a još više praktični primjeri na mnoge u tom pogledu pogubno djelovali.

O. Mach na pr. išao je dotle, da je pisao: "Što da reknemo o onim nadutim govornicima koji, misleći privući novo i odabrano slušateljstvo, ne uspinju se na propovjedaonicu nego da ... pobijaju više imaginarne nego stvarne zablude....Ateizam, politeizam, socijalni napredak, nova odkrića, filozofski sistemi, moderna civilizacija... to je oslonac, oko koga se kreće to neplodno i prazno govorništvo... I zar bi moguće bilo da službenik Svevišnjega bude tako nevjeran svojoj svetoj misiji?" /J. Berthier, M.S., Le Sacerdoce. § M. De la prédication, str. 590/. Sve i dopuštajući da su ovi problemi, u doba kad je o. Mach pisao ove riječi /pod konac XIX. st.? /bili možda manje vidljivo povezani s Evanđeljem, posve je očito, da je ovakovo gledanje na stvari sposobno da odvede jednom zaista uskogrudnom shvaćanju propovjedničkih dužnosti.

U protivnom su pak pravcu isto zlo djelovali više primjeri nego teorija. Za volju mode, iz želje da se stekne glas modernosti, da se približi slušateljstvu, upuštalo se - i upušta se - u probleme, koji s Kristovom naukom ništa zajedničkog nemaju, i dok se njegovo sveto ime prešućivalo i govorilo o "Apsolutnom Biću" / da se ne bi spomenulo ime Božje!/, isticale su se - proh, pudor! - veličine vremena pod svodovima katoličkih crkavâ!

Između ovih dvaju ekstremnih stajališta, obzirom na predmet propovijedanja postoje i druga manje izrazito nastrana ili možda i ne toliko nastrana koliko nedovoljna po odabranoj polaznoj točci, po izlučivanju stvari iz cjeline, po snižavanju ili prevranom uzdizanju perspektiva itd. I u ovome je moguće grješiti na bezbroj načina.

Tako inače ugledni i već spomenuti auktor Th. Soiron govoreći o sadržaju ili predmetu propovijedanja uzimlje kao temeljnu činjenicu: u z v i š e n j e G o s p o d i n o v o. Izvan svake je sumnje da je ta činjenica od kapitalnog značenja u kršćanskoj religiji, ali njena kapitalnost /baš zato, što je kapitalnost!/ p r e t p o s -

tavlja čitav niz drugih činjenica po kojima ona dolazi vidljivo do izražaja. Pred tim naime, i upravo da bi se moglo istaći njezino silno značenje, pretpostavlja se problem života, pravog života, života dobrog, svrhovitog, života kakvom nas je Spasitelj došao učiti. Prije svega naime i prije svih konkretizacija u vremenu, postoji opći problem egzistencije, bivovanja, života, po kome se sve rasvjetljuje i u naravnom i nadnaravnom pravcu: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος... καὶ... ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. /Iv 1,1,4/

Neusvojivo je dakle stajalište samovoljnog konstruiranja temeljne zamisli propovjedničke tematike, jer se ona nameće ex natura rei. Religiozni je život najuže povezan uz cjelokupnost temeljnih egzistencijalnih i životnih problema, ali u tome, upravo znatnom broju propovjednika, nedostaje prava orjentacija. I otud, više puta, i kod iskreno pobožnih, ona sitničavost, skučenost, pomanjkanje perspektiva, koje bi uvijek i najmanje pojedinosti kršćanskog života činile zanimljivima. Otud ono isijecanje kršćanskih stvarnosti i stavljanje na rub života najvećih i najsnažnijih tajna naše vjere.

Sve štogod propovijedamo mora se - bar u kom pogledu - nadovezivati na osnovnu zamisao o predmetu propovjedništva i stoga prije nego budemo promatrali problem s raznih pojedinačnih stajališta moramo ga u sebi, objektivno, promotriti.

1. O s n o v n i   p o g l e d i   n a   p r e d m e t   p r o p o v j e d n i š t v a.

1. Ako je naše propovjedanje po odredbi Kristovoj upravljeno svim ljudima, problem ćemo propovjedničke tematike - u općim potezima - ispravno i uspješno riješiti samo onda, ako svoje propovijedanje priključimo na ono što je temeljno i zajedničko svim ljudima.

A zajednički je svim ljudima život: Pravi, potpuni, trajno sretni život, za kojim svi svijesno ili nesvijesno teže.

Dakle propovijedanje treba bezuvjetno priključiti na temeljni i zajednički ljudski problem t.j. život, pravi, potpuni, trajno sretni život.

A d m a j. Da je faktički Krist naložio apostolima da naviještaju njegovu riječ svim ljudima, to znamo po tekstovima, koje smo već dosad vidjeli, "euntes ergo docete omnes gentes" /Mt 28, 19;/ ; Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae /MK 16, 15/ itd.

A da je takav problem moguće ispravno i uspješno rješavati samo nadovezujući se na nešto, što je zajedničko svima, to je jasno iz

naravi stvari. Tko bi mogao pomišljati da će se uspješno svima obraćati, ako bi kao predmet svoga naučavanja uzeo kakvo zasebno pitanje, koje interesira pojedine ljude ili skupine?

A d m i n. Živjeti žele svi. Trajno, potpuno, sretno. "Vitam beatam omnes desiderant." A zbilja sretna života nema u prolaznim dobrima. Zato je temeljna težnja svih ljudi upravljena prema životu neprolaznih dobara i zato ih svi problemi, koji se na to nadovezuju, po sebi zanimaju. I naravno i u nadnaravnom poretku to je temeljni ljudski problem.

Ergo: predmet propovijedanja kao upravljen svim ljudima mora se nadovezivati na temeljnu i zajedničku ljudski misao i težnju: živjeti.

No pitanje je da li se u zbilji nadovezuje?

2. Da je u nakanama Kristovim tako o tom nema sumnje. To smo vidjeli u II. dijelu govoreći o svrsi propovijedanja.

No da li je tako i danas?

Po optužbama koje se većinom oslanjaju na propovjedničku praksu, čovjek bi mislio da nije.

Po jednom uistinu prilično raširenom mišljenju propovijedanje je sasvim promašena vrsta govora. "Un faux genre", kako vole reći Francuzi, jedna kriva, promašena vrsta govorništva, koja iskonski boluje na nedostatku sujeta pa stoga i načina. "Slušajući propovijedi, vele zastupnici ovoga mišljenja, čovjek ima dojam da se govori o posve stranom, ne opstojećem predmetu, koji s ljudskim životom i ostalom stvarnošću nema nikakve veze i koji stoga nuka propovjednika da govori nemogućim načinom. Situiran u nerealnosti, on govori, no izvan svijeta i ljudi; služi se možda pravilima retorike, ali bez mogućnosti da pronađe svoju temu; govori, ali s osjećajem, možda čak i s uvjerenjem, da ono o čem govori nije moguće dovesti pobliže u vezu sa životom i otud čisto polemički ton na adresu onih koji šutke protestiraju proti njegovim tvrdnjama. Propovijed je ukratko nemogućnost, s kojom bi jednom za uvijek trebalo obračunati. Svećenici, ako hoće da govore, neka drže predavanja o socijalnim, humanim, karitativnim pitanjima, ali neka se odreknu tih tema, koje sa životom nemaju veze".

Ali ovi prigovori, makar i imali izvjesnu podlogu u činjenici da neki propovjednici govore loše i daju tako dojam da nemaju pravog sujeta o kome bi govorili, nisu objektivno niti najmanje opravdani.

Po onome, naprotiv, što smo već prije spominjali, ako je kome dan zbilja zahvalan predmet, tà to je baš propovjedniku!

Daleko od toga, da bi uzimalo kao sujet nešto nerealna, bez veze s čovjekom, p r o p o v j e d n i š t v o u z i m a n a j d u b l j e i n a j s t v a r n i j e t e m e, k o j i h č o v j e k k a o m i s a o n o b i ć e n e m o ž e m i m o i ć i. S a m o p o v r š n o m p r o m a t r a č u m o ž e s e u č i n i t i, d a s u r e l i g i o z n e t e m e - n e s t v a r n e i b e z v e z e s a ž i v o t o m.

Ta šta je bliže čovjeku nego pitanje:
Ima li netko tko ga je stvorio?
Netko od koga dolazi i kome ide?
Je li se taj netko objavio ili nije?
Ako jest, o čemu je govorio?
Je li rekao kako moramo živjeti, da kao ljudi ne promašimo svoj život?
Da li je štogod izričito naložio?
Da li je možda govorio o tome kako se postizava mir savjesti?
Kako se zadovoljava za grijehe?
Kako se pročišćava duša?
Kako se živi zaista pošteno, čestito?
Kako se konačno dolazi do podpune sreće za kojom neutaživo čezne ljudska duša? -
A onda ako je to sve objavio, po kome je to učinio?
Nekome njemu dalekom biću, ili po nekome tko mu je blizu?
Zar po Sinu svome, koji sve zna kao i Otac?!
A kako je to učinio?
Tako, zar, da se je približio posve nama?
Da je postao čovjek kao i mi?
Boravio među nama, razgovarao s ljudima?
Postavio čak nasljednike, čuvare njegove nauke i djelitelje dobara /milosti/, koje nam je donio!
A kako je on sam lično živio?
Kakva je njegova osobna koncepcija života?
Na kakve je stvari naročito polagao važnost?
Šta je najznačajnije u njegovom životu?
Kako su živjeli /kako žive/ oni koji ga slijede?

Po samim ovim najistaknutijim pitanjima vidimo, da je tematika

...šćanskog propovijedanja daleko od toga da bi bila izvan života, situirana je u središtu najživotnijih ljudskih interesa. Značajka je upravo pravoga katoličkog propovijedanja da odbacuje teme s periferije ljudskih interesa i traži one, koje su u središtu njegovu i koje ne mogu ne zanimati normalno razvijena čovjeka.

Propovijedanje je dakle po s v o j o j n a r a v i ili s v o j o j b i t i o b r n u t o r j e š a v a n j u v e l i k i h ž i v o t n i h p i t a n j a, k o j a č o v j e k a k a o č o v j e k a n u ž n o z a n i m a j u. Predmet propovijedanja nije kopanje po nekom nepostojećem /irealnom/ svijetu i unutar nemogućih tema, kako to neki misle, nego je njen predmet najzbiljskije stvarnosti: Bog, d u ša, l j u d s k a s t v a r n o s t, koja dakako nij je odijeljena od ostale stvarnosti, nego je na nju usko, najuže vezana. Tu su stvarnost proučavali ljudi naravnim svijetlom razuma, i homiletika ni najmanje ne apstrahira od toga svijetla. Ali ona se služi i jednim i drugim jačim, potpunijim i posve novim, nadnaravnim svijetlom Riječi Božje, Mudrosti, koju je sam Sin Božji ljudima donio i u tom svijetlu rješava sva ta velika životna pitanja. Uvijek, dakako, pazeći da pokaže kako se ovo svijetlo ne protivi svijetlu razuma, nego kako ga nadopunjuje i nadilazi, te kako za čovjeka upoznati istine, koje je Bog objavio ne znači skučavati svoje obzorje, zavlačiti se u tamu, nego proširiti svoj horizont i dolaziti u sve podpunije svijetlo duha.

Da pogdjekoji propovjednik, nedovoljno uvjeren u svoju stvar ili slabo pripravan, ne proživjevši je naime, dovoljno osobno, daje dojam da nema pravo o čem govoriti, to je moguće. Ali po samom svom istinskom sadržaju propovijedanje ide za tim da obrazlaže velike životne teme čovjekove, prije svega za tim, da pronađe, označi, pokaže same i z v o r e ž i v o t a, p r a v o g a, r e a l n o g ž i v o t a, tamo gdje se nalazi: u Bogu, u Kristu, u sakramentima, u molitvi. A to su sve teme tako neiscrpive, tako veličanstvene, tako pune i zanosne, da je samo polemika ili bar polemički ton posve suvišan i neprikladan, kad se o njima radi.

Po svojoj naravi propovijed ide za tim da g r a d i, e d i f i c i r a, u etimološkom i prenešenom značenju riječi, a materijal s kojim propovjednik razpolaže po sebi je odveć čvrst, a da bi polemiziranje nužno bilo potrebno. A i kad se služi s materialom protivnika, i to će kod pravo shvaćene propovijedi služiti izgradnji, a ne pukom polemičkom obaranju protivničkih pozicija. Propovijed hoće da p o t a k n e, da u č i n i b o l j i m, a l j u d i se redovno ne

popravljaju pred hrpom ruševina, pogotovo ruševina koje su ostatci uporno branjenih pozicija. /Bolje, da se same sruše, kad se istina dobro obrazloži/.

ŠTO NE SPADA NA PROPOVIJEDANJE

S ovim osnovnim pogledima na predmet propovijedanja vidimo odmah i što na propovijedanje ne spada:

1. Ponajprije i sasvim općenito sve, što ne spada na život, što nema dovoljno jasne i izrazite veze s istinskim kršćanskim životom.

2. Načelno dakle ne spada na propovijedanje izlaganje zasebnih ili zamršenih teoloških i filozofskih problema, ma kako inače bili važni i zanimljivi. /V. za 1. i 2. točku Th. Soiron, nav.dj. str.43,44/.

3. Ne spadaju na nj ni čisto svjetovni problemi, koji su dočuše u vezi s jednim dijelom ljudskog života - na pr. brigom za materijalnu egzistenciju - ali nisu usmjereni problemu religioznog života.

4. Ne spadaju na propovjedaonicu ni politički problemi ukoliko su politički; pa ni socijalni ukoliko su socijalni; književni kao takovi itd.

5. Ne spadaju tamo ni sumnjive, a pogotovo krive nauke; zatim nove objave, čudesa itd., ako nisu odobrena od Crkve.

6. Nije uputno, bez temeljita pobijanja, iznositi prigovore proti vjeri, sumnje, načela vjeri protivna, a za koje slušatelji uopće ne znaju niti su u prilici da za njih doskora doznaju.

7. Napokon nerazborito je govoriti o stvarima, koje bi makar jedan dio slušateljstva mogle nezdravo uzbuditi, uputiti prije u grijeh negoli potaći na krepost.

U ovaj popis građe, koja ne spada na propovjedaonicu, ne ubrajaju se pobožna mnijenja, običaji i pobožnosti: o njima je dopušteno govoriti uz uvjet, da im se označi točno mjesto u cjelini kršćanskog života.

2. Zasebna stajališta u promatranju predmeta propovjedništva

Osim temeljnog stajališta u pogledu predmeta propovjedništva moguće je propovjedničku tematiku promatrati i s drugih stajališta, vremenskog, staleškog, sposobnosnog itd.

PREDMET U SKLADU SA SV.VREMENOM

Religiozni se život kršćanina odvija uporedo s dvostrukim ciklusom liturgijske godine: svetačkim i vremenskim, a i prema svetosti trenutaka svakog pojedinog dana pa je sasvim na mjestu da se propo-

vijedanje često po njima ravna.

1. S v r e m e n s k o g s t a j a l i š t a, ponajprije, otvaraju se propovjedniku veličanstvene perspektive.

Svaki put, uistinu, iznova započinje crkvena godina s pripravom na dolazak Spasiteljev s kulminantnom točkom njegova očitovanja svijetu: u rođenju, te svetkovini "Epifanije", da zatim zaroni u šutnju predkorizmenog vremena te duboku ozbiljnost i pokoru, što počinju s Čistom srijedom. Iza te četrdesetdnevne korote, koja nije bez radosti, pridolazi velika, najveća radost kršćanskog života: Uskrs - spomen uskrsnuća Kristova i zalog našeg vlastitog uskrsnuća. Po njem se nižu druge svetkovine: Spasovo, - blagdan uzašašća Spasiteljeva na nebo, Duhovi - sjećanje na dolazak obećanog Tješitelja, blagdan presv. Trojstva, s kojim se zaključuje uskrsno vrijeme. Svi ti veliki događaji iz života Kristova u životu njegove Crkve sasvim spontano sugeriraju propovjedniku teme o kojima će govoriti: prislonivši svoju misao uz trenutak života crkvene godine.

Teme i duh u kom treba govoriti izbijaju većinom iz samog teksta sv.mise ili oficija. U Adventu to su riječi liturgije iz pisma Rimljanima 13,11-14: "Fratres, scientes, quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. Sicut in die honeste ambulemus, non in commessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et aemulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum" /Poslanica 1. nedjelje Adventa/. Dolazi zatim Evanđeljo Lk 21, 25-33 o dolasku Isusovu na koncu svijeta. U popričesnoj molitvi moli Crkva: "Suscipiamus, Domine, misericordiam tuam in medio templi tui, u t r e p a r a t i o n i s n o s t r a e v e n t u r a s o l e m n i a c o n g r u i s h o n o r i b u s p r a e c e d a m u s" / 1.nedj./. U istom i sličnom smislu govore Introitus, Oratio, Graduale, Evanđelje, Communio druge adventske nedjelje te dijelovi mise slijedećih dviju nedjelja adventa, kao i petka i subote kvatara.

Šta je dakle dominantna nota adventa? "H o r a d e s o m n o s u r g e n d i", sat u kome treba ustati, dići se iz grijeha ili mlakosti k pravom i intenzivnom božanskom životu, kako bi se na taj način pripravili na svetkovinu našeg otkupljenja ili "ad praeparandas Unigeniti tui vias, ut, per ejus adventum, purificatis tibi mentibus servire mereamur" /Oratio 2.nedj. adv./. To je dakle

r a z d o b l j e o č e k i v a n j a dolaska Kristova i p r i p r a v e n a n j. Stoga će propovijedi u ovom razdoblju biti prožete tim duhom.

Božić nas već sa svojom vigilijom uvodi u nove perspektive. Introitus vigilije započinje riječima: "Hodie scietis, quia veniet Dominus et salvabit nos: et mane videbitis gloriam ejus". A u oraciji molimo: Deus, qui nos redemptionis nostrae annua expectatione laetificas, praesta, ut Unigenitum tuum, quem Rdemptorem laeti suscipimus, venientem quoque Judicem securi videamus..." U gradualu se veli: "Crastina die delebitur iniquitas terrae; et regnabit super nos Salvator mundi". Što se sa svim ovim naglašuje? Gledanje slave Božje u rođenju Sina Božjega, radostan doček Spasitelja, uništenje grijeha. S jednakom jasnoćom govori i tekst misâ same svetkovine: Introitus i graduale prve mise imaju versikul Psalma /2,7/: "Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te". U drugoj misi Introitus započinje riječima: "Lux fulgebit hodie super nos, quia natus est nobis Dominus: et vocabitur Admirabilis, Deus, Princeps pacis, Pater futuri saeculi: cujus regni non erit finis". Slično govori i Introitus treće mise. Oracije zazivaju pomoć Riječi, koja se utjelovila, pomoć toga svijetla, koje se pokazalo: "ut, qui nova incarnati Verbi tui luce perfundimur, hoc in nostro resplendeat opere, quod per fidem fulget in mente"; ut nos Unigeniti tui nova per carnem Nativitas liberet". Jednom riječju: sve nas upozorava na prelaz iz noći k svijetlu, danu Gospodnjem, koji nas je obasjao, te duša spontano vapi za milošću da bi u tom svijetlu mogla živjeti. To je poseban duh i ton toga razdoblja, koji će sasvim naravno obojiti, da tako reknemo, propovijedanje, dati mu bitne značajke dosežući vrhunac u svetkovini Epifanije.

Što vrijedi za adventsko i božićno razdoblje, to, mutatis mutandis, vrijedi i za ostala:

Liturgija sama karakterizira u kom duhu se život Crkve odvija i u kom, prema tome, propovijedi moraju biti udešene. Ono, što je pri ovome važno to je, da u tajnama, koje slavimo svraćamo pozornost na s a d a n j u m i l o s t, milost vezanu uz vrijeme, ili momenat kroz koji prolazimo; po riječima sv. Pavla: "Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvite. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis" /2 Kor 6,2/.

2. Uz ovaj ciklus liturgijske godine, smjer propovijedanja mogu davati i s v e t k o v i n e s v e t a č k o g c i k l u s a s bnojnim životima apostola, mučenika, ispovjedalaca, djevica....Proma-

tuani u svojoj historičkoj zbilji, kao događaji, koji su se svojom stvarnošću usjekli u život Crkve, oni predstavljaju silne uporišne točke za propovjednikov rad. Njihove kreposti, njihova djela, njihovi životi sjaju kao blistave zvijezde na nebu Crkve i traže da ih komemoriramo, slavimo ne samo u misi nego i propovijedanjem, kao što je već prije bilo rečeno. Kako će se to propovijedanje uskladiti s observiranjem duha razdoblja same Crkvene godine, to zavisi o prilikama, o momentima više ili manje važnim, koje je potrebno istaknuti.

3. Svetost vremena, u kome živimo označena je također i t r e n u t k o m d a n a i u tom pogledu najveći i najsvečaniji je trenutak misne žrtve. Po sebi, po svojoj naravi celebriranje sv. mise na našoj zemlji najveći je historijski događaj dana i nemoguće je da propovjednik mimo njega prolazi, da na nj ne svraća pažnju vjernika.

Šta se u njoj događa? Šta se odigrava? Najgrandioznija drama povijesti. Bog za čovjeka umire na križu. Ne u metafori, ne u slici. Nego u zbilji. Nekrvnim, ali jednako stvarnim načinom kao na Kalvariji. Na neki način međutim u misi je povezan i čitav život Kristov ukoliko vodi tom najvećem trenutku njegovu, i od njega k slavi. Zato kažemo: Unde et memores, Domine, nos servi tui,....tam beatae passionis, nec non et ab inferis resurrectionis et in coelos gloriosae ascensionis".

U misi se dakle radi - da tako reknemo - o "posadanjenju" čitavog otkupiteljskog djela Kristova, o usredotočenju svih milosti, što nam ih je svojom smrću kao i svojim životom zaslužio. Stoga, iako je sv. misa eminentno drama smrti Kristove, ona je u vezi sa svetkovinama, koje slavimo, - Božićem, Uskrsom, Duhovima.... blagdanom koga sveca, - i kao takva ona posebice nosi sobom i milost tih svečanosti.

Na ovaj se način ukazuje svetost trenutka sv.mise kao i njeno značenje s razdobljem ili slavom crkvene godine, a to sve otvara propovjedniku najizrazitije smjernice rada. Zaronjen, tako reći, u duhovnu stvarnost svetog vremena, on treba samo da crpe na tim nepresušivim vrelima života i milosti pa da s lakoćom pronalazi teme svojih propovijedi.

PREDMET U SKLADU SA STALEŽOM I POTREBAMA

O čem će propovjednik govoriti zavisi također i o staležu i potrebama onih, kojima se obraća. Ako načelno stoji činjenica da su sve osnovne kršćanske istine svima za spasenje potrebne, ne može se ipak uvijek svima pristupati s jednakim temama. I stalež, i dob i prethodna naobrazba slušatelja kao i njihove konkretne potrebe treba da od-

slučaju o čemu će se govoriti.

1. Općenito ponajprije:

Bilo bi posve neuputno pristupiti obrazlaganjem pojedinih kršćanskih tajni ljudima, koji još nemaju ni vjere u Boga ili kod kojih je ta vjera pokolebana. Jednako kao što bi bilo nepotrebno dokazivati opstanak Božji onima, koji ne samo da u Boga živo vjeruju, nego i vode intenzivan religiozni život.

Dakako da između ovih skrajnjih slučajeva stoji publika, koja doduše vjeruje, ali kojoj je vjera stalno zapljuskivana krivim utjecajima iz vana. Toj je publici korisno često govoriti o svim osnovnim problemima religioznog života: počevši od opstanka Božjeg pa do najvećih tajna kršćanstva. A jer je u takvom slučaju većina, to propovjedniku znatno olakšava orjentaciju u pogledu izbora tema.

2. Ali ako je sve ovo generalno istina, konkretno ima i drugih momenata, koji su odlučni po izbor tema. Među njima se osobito ističe dob i naobrazba. Dob je često presudna u tom pogledu te je osobito važno paziti na to šta se govori djeci a što mladeži. Tu su obaziravost i pažnja u najvećoj mjeri potrebni. Ali i naobrazba nije bez značenja. Naobraženijim moguće je govoriti o temama, kojih ćemo se kod priprostijih ljudi jedva trebati dotaći.

3. Konkretne potrebe vremena ili mjesta, prilika kao i pojedinih slušateljskih krugova mogu odlučivati o temama propovijedi. Kad slušatelji proživljuju osobite izvanredne radosne ili žalosne događaje, kad ih stiže kušnja, kad čitevi krajevi, narodi proživljuju stvari, koje ih duboko potresaju te kao takve imadu odjeka i u religioznom životu, sasvim je uputno izaći u susret željama ljudi da ih se utješi, potakne, da ih se obodri i pridigne. Propovjednik, koji bi zanemarivao te potrebe i te želje oduzimao bi sam sebi osobito povoljne psihološke momente, da blagotvorno djeluje na duše. Što više, propovijedajući o temama, koje sa snažnim proživljavanjem nemaju pravih dodirnih točaka izlagao bi sebe potpunom neuspjehu.

No pri svem ovom treba mnogo razboritosti: svima očekivanjima i svim željama ne može se u svakom pogledu odgovoriti.

To osobito vrijedi onda, kad su želje slušatelja upravljene na teme, koje baš ne spadaju na propovjedaonicu. U tim slučajevima, kad je pažnja slušateljstva - uslijed vanjskih događaja - posve usmjerena u određenom nereligioznom pravcu, treba se na stvar indirektno, s religioznog stajališta osvrnuti, ali s mnogo, vrlo mnogo razbora.

Na jednom konkretnom primjeru to će se bolje vidjeti:

Čitav jedan narod teško je pritisnut tuđinskim jarmom. Narod stenje

pod težinom tereta, cvijet mladosti umire nasilnom smrću, najbolji njegovi sinovi čame po zatvorima, ruše se njegovi domovi, tuđinac harači, pljačka, otimlje sve do čeg dođe. Bol je općenarodna. Sva srca plaču, sve se grudi nadimlju od jada, sva usta samo što ne provale na psovku i proklinjanje. U toj nevolji pak sve su oči uprte u Crkvu. U selu kao i gradu. Šta će svećenik, šta će propovjednik?

Hoće li im početi propovijedati o Izakovoj smrti ili Ezavljevoj zdjeli leće? Razumije se da ne. Ali šta onda? Hoće li reći: Narode -ustaj! Nedaj se tlačiti! Zgrabi za oružje. Dotuci ugnjetavača!? Ni to ne. Nije njegov poziv pozivati na oružje.

Šta onda? Mimoići stvar? Nipošto ne. Njegova je dužnost da u stvar zagrabi, ali s jedne sasvim druge, dublje strane.

Ne zaustavljajući se na osobama odnosno lokalnim konkretnostima - što bi bilo nerazborito - on će zaći u problem kao takav i promatrati ga s religiozne strane. Onako, kako na nj Bog gleda. Poći dalle do korjenja stvari: Pitati se zašto dobri i milosrdni Bog to pripušta? Je li kad tako već postupao s narodima? I ako jest, koji su tome bili razlozi? Je li o tome sam šta govorio u Sv.Pismu? Je li bio neumoljiv? Je li se dao s čime sklonuti i odvratiti svoje kazne? Šta su radili ljudi kojima je Bog prijetio ili ih kažnjavao? Kako je bilo s onima, koji se nisu obratili pod udarcima kazne? I s onima koji su "in pulvere et cilicio" činili pokoru? Čitav eto niz eminentno religioznih problema, koji se sasvim nadovezuju na proživljavanu stvarnost, koji je ne mimoilaze, nego, koji po svom religioznom rješenju pružaju najuspješnije ustuk zlima koja haraju.

Dakako da nije uvijek jednostavno i o tom govoriti.

U Njemačkoj su na pr. vlasti za vrijeme Hitlera zabranjivale tvrditi da bi rat mogao biti kazna za njemački narod i bilo je svećenika udarenih teškim kaznama, što su se tu istinu usudili javno propovijedati. Slične su se zabrane pojavljivale i u fašističkoj Italiji.

IV. NAČIN PROPOVIJEDANJA

Na putu k praktičnom ostvarenju propovjedničkog djela najpresudnija je točka način propovijedanja. Kako treba propovijedati pa da nas ljudi slušaju? Koji je način općenito najprikladniji i koji su oblici, u kojima je uspješno moguće govoriti? To su dvije velike skupine pitanja, na koja se praktično premalo važnosti polaže. Ljudi nisu zadovoljni s našim načinom propovijedanja. On je dalek od njihova načina mišljenja i znatan dio ako ne i velika većina propovjednika govori

prije načinom, koji odbija nego predobiva. Načinom, koji ne spada u XX. stoljeće. A to su ozbiljne stvari. Biti poslani od samoga Krista, da ljude predobivamo za jedino spasavajuću istinu, a razgoniti ih, tjerati ih od sebe! Koliki su tako otišli s propovijedi u našim crkvama? I možda u nepovrat. Možda u propast, jer im se nije znalo govoriti ili jer se nije htjelo potruditi, da im se govori načinom, koji bi ih privukao. Ljudi nisu bili zle volje, pokušali su posjećivati crkve, sad jednu, sad drugu ne bi li našli riječi života, ali ih nisu pronašli.

"Umoran od govornika u crkvi Saint-Germain-des-Pres pisao je Cornudet svom prijatelju Montalambertu..., otišao sam jučer slušati propovijed u crkvu Saint-Thomas d'Aquin. Oh! prijatelju, zar je moguće iznakaziti Muku kako je to učinio propovjednik jučer u večer! Ni jedne proćućene riječi, ni jedne riječi, koja bi išla duši!...Ne bi li se moglo tražiti od propovjednika da govore naravno, da usklade svoje misli, svoj stil i način govora s vremenom!

"Ima mnogo mladih ljudi, koji osjećaju prazninu i neku neodređenost, koje ne znaju kako da ispune..Religija im manjka..Ali ako idu u crkvu, kako da budu uzbuđeni s govornicima, koji izazivaju sućut kod najvećeg neznalice..Kakvo bi veliko djelo izvršio onaj, koji bi s rječitošću, i s naravnom rječitošću u vezi s drugim potrebama te mladeži, koja žeđa za religijom, govorio joj jezikom, koga bi ona razumjela, s kojim bi ona simpatizirala te je malo pomalo doveo religiji..Prvi korak, koga treba učiniti to je uskladiti svoj jezik s duhom vremena."[1]

S velikom vebementnošću upravo obara se E m m a n u e l M o u n i e r - u ... Francuskoj, gdje ipak danas ima velik broj sjajnih propovjednika-na način kojim se negdje ponekad govori: "t e l s s e r m o n s d e s e s p e r e m e n t v i d e s" "takve propovijedi očajno prazne" "prazne kao buče i kao prazne bačve".[2]

"..Riječ je postala tijelom, i kao čovjek, ona s tijelom slabi i umire. Duh Crkve nije obljutavio: on zauzimlje u savršenoj punini neshvatljivi prostor ljubavi. Ali njegovo je slovo gotovo umrlo. Njegove se riječi više ne razumiju, njegov[illegible] svijet je izgubio ključ njegova jezika, a Crkva je izgubila ključ

1/ Lettre des Cornudet a Montalambert, 18 avril 1829. Correspondant 1884, t CXXXV, p. 384. nav. R. Plus. Pr. r.& ir. pp. 52, 53.

2/ L'agonie du christianisme, u Esprit XIV e annee, /mai 1946 str. 73o/ riječ "agonija" uzeta je u članku u smislu "borba" a ne posljednja borba, umiranje/.

jezika ljudi. Kršćanin /-propovjednik!/ je kao lutak u ... govori a da ga se ne razumije, a misli da su svi drugi ludi" /n. mj. str. 725/.

Ove kritike ne odnose se samo na riječi nego i na stil. Zato što se upotrebljavao stil.../odnosno/ način izražavanja Sv. Pisma s nekoliko nespretnosti.....došlo je kadgod do "crkvenog" stila, bolje da reknem do posuđenog i šablonskog, umjetnog i zastarjelog oblika izražavanja, koji boli, jer diskreditira religiju, te čini da se stoga i nju smatra arhaizmom, ili barem izvorom duboke dosade.[1]

Istom rezultatu vodi i t.zv. "propovjednički ton"[2], način govora, koji uspavljuje svojom monotonošću, pjevanjem, konvencionalnošću, banalnošću i koji nije moguće pronaći ni u kome drugom načinu ljudskog govora.

Pred tom situacijom, koja je vrlo teška treba se ozbiljno zamisliti: Ili ćemo pronaći pravi način propovijedanja, ili ćemo se odreći tog poziva, o kome zavisi spasenje tisuća dušâ.

Da bismo u tom pronašli pravo rješenje promotrit ćemo ponajprije ustaljene, recimo klasične oblike propovijedanja.

KLASIČNI OBLICI PROPOVIJEDANJA

Prema jednoj dugotrajnoj tradiciji postoje uglavnom dvije vrste ili dva oblika propovijedi: h o m i l i j a i t e m a t s k a propovijed. Jedna i druga imadu svoja pravila, kojih se pomno treba držati, ako hoćemo da nam se propovijed smatra oblikom "uspjelom". Ne može se poreći da teorija propovijedanja u ta dva pravca nije vrlo daleko došla. Dokle je međutim došla praksa i kako ona danas stoji, o tom smo već nešto vidjeli: i na jedan i drugi način propovijeda se dosta loše. No usprkos prilično poraznom stanju prakse oba ova oblika imadu svoje uporne zastupnike i branitelje pa je pravo da ih u što vjernijem obliku izložimo.

HOMILIJA

Polazeci sa stajališta, da se riječ Božja mora u prvom redu odnositi na tumačenje Sv. Pisma, pristaše ovog oblika smatraju, da je to moguće činiti na dva načina: bilo tumačeći jednu izreku ili rečenicu, bilo obrađujući čitav odlomak Sv. Pisma. U prvom slučaju bit će to homilija u širem značenju, a u drugom pak homilija u strogom značenju riječi. Pogledajmo, dakle, ta dva oblika!

1/ R. Plus, nav. dj. str. 54-55.

2/ Isti, str. 72.

1. Propovijed o jednoj izreci ili rečenici.

Uzmimo MK 1,15: "I govoraše: Ispunilo se vrijeme i približi se kraljevstvo Božje. Pokoru činite i vjerujte Evanđelju".

Isus govori: "Ispunilo se vrijeme". Koje vrijeme? Vrijeme, što su ga proroci unaprijed prorekli, o kome je posljednji među prorocima, Ivan, govorio, kad je spominjao "Jačega", koji će iza njega doći, vrijeme, što su ga stoljeća najžarčih težnji očekivala, za kojim su žudili najbolji u Izraelu, to se vrijeme ispunilo. Velebni, silni, novi poredak pojavljuje se na obzorju. Sviće ono veliko razdoblje, kome su bili usmjereni svi planovi Božji, u kome će najdublje Božje objavljenje biti dano, u kom će biti na rod ljudski izljevena punina milosti. To se vrijeme približilo, u Isusu i po njemu ono nam je došlo. U njemu i po njemu sja svijetlo, pred kojim svako svijetlo blijedi, u njemu otkucava posljednji presudni čas svjetske povijesti, u njemu se svijet dijeli na staro i novo doba. Staro je prošlo, novo je nadošlo. Međutim starome, prošlome će pripadati, tko novome ne pripada. Novome, vječno novome će pripadati onaj, tko se uza nj veže. Zato: "Obratite se /činite pokoru!/ i vjerujte Evanđelju". "Obratite se" od staroga, koje propada. Odvratite se od pravičnosti, koju sami izgrađujete... "I vjerujte Evanđelju", vjerujte veseloj vijesti o Božjoj milosti i smilovanju njegovu po kom dolazi na nas gospostvo Očevo i po čemu postajemo djecom njegovom.

Spasitelj označuje dakle sama sebe kao prekretnika vremena dvaju svijetova i dvaju razdoblja. On je pravac, koji dijeli dva velika razdoblja čovječanstva, razdoblje obećanjâ i razdoblje ispunjenjâ, razdoblje čovjekova gospostva i razdoblje Božjeg gospostva, razdoblje grijeha i razdoblje milosti....

A gdje dolazi do lučenja tih razdoblja?

U jednom povijesnom trenutku, a l i i u d u š i s v a k o g a č o v j e k a, koji se opredijeljuje za vlast Boga i njegove milosti u vlastitoj duši, ili koji se naprotiv odlučuje ostati pod vlašću grijeha. Kakav presudan čas!

Evo, po tome Kristove riječi: "Ispunilo se vrijeme" poprimaju z a n a s silno historičko značenje.

Kao što smo ovdje uzeli jednu p o u č n u rečenicu tako bismo mogli uzeti i rečenicu u kojoj se nešto jednostavno p r i p o v i j e d a, na pr. MK 1,14: "Pošto predadoše Ivana, dođe Isus u Galileju propovijedajući Evanđelje Božje"; ili Iv 2,11: "I on objavi svoju slavu i povjerovaše u nj učenici njegovi" itd.

Ovakav način propovijedanja smatra se prikladnim, kad tema nije posebno indicirana liturgijom ili nedjeljnom perikopom, u prigodnim, popodnevnim i večernjim propovijedima kao i propovijedima o ugodnicima Božjim.

Prednost je ovakovog načina propovijedanja, što i kod najraznolikijih tema odabrana rečenica daje perspektivu, po kojoj se stvar uključuje u svetu povijest ili crkveni život. Razumije se da ta rečenica mora zaista po svom smislu odgovarati temi.

2. Propovijed o čitavom odsjeku Sv.Pisma.

Homilija u strogom značenju, za razliku od propovijedi o jednoj izreci, obrađuje kraći ili dulji odsjek Sv.Pisma /perikopu/. Na kakav način?

Po jednom davnom shvaćanju tumačeći jednostavno riječ po riječ, rečenicu po rečenicu bez obzira na jedinstvo i bez obzira na cilj. Danas se taj način smatra posve zastarjelim te se naziva "nižom homilijom", koju jedva da je kad i moguće primijeniti. /Moglo bi se jedino na perikope koje su po s e b i p o s v e jedinstvene kao na pr. Lk 11, 24 sa 26/.

Prava homilija ili ono, što se danas općenito smatra homilijom odlikuje se kao i jedinstvom misli i jedinstvom cilja, tako i uvažavanjem ostalih pravila izgradnje govora. Obuhvaćati može bilo poslanicu bilo evanđelje nedjelje ili blagdana, u cjelini ili djelomično, ili pak slobodno izabrani odsjek sv. teksta. Po svojoj naravi homilija je b i t n o e g z e g e t i č n a , ali ne jednostavno biblijski egzegetična, n e g o p r o p o v j e d n i č k i, t.j. s ciljem da pobudno djeluje i predobije. Ide dakle za tim, da stvar egzegetski produbi no ne jednostavno za to, da proširi znanje slušateljâ, nego da s dogmatsko-moralne strane stvar iskoristi te pobudi na dublji religiozni život. Kao takva ona se mora vezati na misaoni sadržaj perikope te je u bitnim potezima bezuvjetno iskoristiti. Tek nevažne pojedinosti mogu se ispustiti.

Praktična obradba homilije može uslijediti na dva načina: bilo tako, da se dominantna misao istakne na početku obrazlaganja te se ujedno u obliku podjele diskretno navedu razni momenti obrazlaganja, bilo tako, da se smjesta pređe k tumačenju teksta a vrhovna misao svega tek na koncu izvede. U prvom slučaju metoda je sintetična, u drugom analitična. Kad će koji način biti prikladniji, to zavisi o samom sadržaju i o prilikama u kojima se govori. Provodila se međutim obradba homilije na jedan ili na drugi način bitna je stvar ne

zaboravíti, da se ne radi o jednostavnom obrazlaganju, nego o otkrivanju interne pragmatske stvari u cilju praktičnog predobivanja za nju.

Uzmimo kao primjer perikopu Iv 2.1-11, svadba u Kani Galilejskoj s dominantnom mišlju, prvo očitovanje božanske moći Isusove.

I. Raspodjela, osvrćući se jednostavno na egzegetske momente mogla bi biti ovakva:

Tema: Prvo očitovanje božanske moći Isusove.

<u>Dispozicija:</u> Očitovanje je:

1. u p r i l i č e n o:

a/ svadbom, na koju su pozvani Isus i njegovi učenici,

b/ nezgodom, u koju su uzvanici zapali.

2. u z r o k o v a n o:

a/ posredničkom brigom Majke Isusove,

b/ odlukom nebeskog Oca.

3. d o š l o j e n a v i d j e l o:

a/ svjedočanstvom slugu, koji su vodu crpli,

b/ svjedočanstvom stolonadziratelja, koji ustanovljuje stvar.

4. p o s t a l o d j e l o t v o r n o:

a/ time, što je pokazalo božansku moć Isusovu,

b/ time, što je sklonulo učenike, da povjeruju u Isusa.

U prvi mah ovakova podjela izgleda sasvim iscrpiva i dobra. A usprkos tome ona imade jedan veliki nedostatak. Ona ne pokazuje odnošaj između evanđeoske i životne stvarnosti slušateljâ, između događaja, koji se obrazlaže i života, kojim slušatelji žive ili treba da žive. Da bismo taj nedostatak uklonili potrebno je osnovnu misao promatrati u praktičnom, pragmatskom smjeru, pitati se naime što je Isus učinio da pobudi vjeru kod svojih apostola? Mjesto usvojenog naslova prihvatit ćemo dakle drugi: P o č e t a k č u d e s a I s u s o v i h - p o č e t a k v j e r e a p o s t o l â . Tumačenje teksta odgovarat će ne na pitanje, da li se je čudo dogodilo, nego k a k o se dogodilo t.j. šta je Isus učinio da postigne vjerovanje kod svojih učenika?

II. Interna, prema tome, pragmatika teksta Iv.2,1-11 odvijat će se u slijedećim etapama: U početku stoji vjera Majke Isusove. Ona izražava na prvom mjestu vjeru u božansku moć svoga Sina moleći ga za pomoć i nalažući slugama da poslušaju, što im Isus rekne. Druga etapa određena je voljom Oca nebeskoga. On ustanovljuje trenutak očitovanja moći Isusove i upravo taj trenutak dovodi, da se po prvom čudu očituje njegovo božanstvo. Treća je etapa samo očitovanje čudom: do

njega dolazi po slugama stolaravnatelju, ~~zaručnicima i cijelom~~ društvu. Posljednja je etapa, ~~učinak čuda:~~ vjera učenika. ~~Prema tome~~ stvar će izgledati ovako:

Tema: Početak čudesa Isusovih - početak vjerovanja učenika.

Dispozicija: Kako je do toga došlo?

1. Po svjedočanstvu Marijinu, koja:
   a/ zna za njegovu božansku moć,
   b/ pouzdava se u njegovu božansku moć.
2. Po svjedočanstvu njegovog božanskog Oca, koji:
   a/ određuje trenutak njegovog očitovanja,
   b/ taj trenutak upravo sad privodi
3. Po svjedočanstvu uzvanika svadbe:
   a/ onih, koji su znali za njegovo čudesno djelo,
   b/ onih, koji su ga potvrdili.

Ovakova zamisao i ovakove raspodjele ne znače, da se ovim načinom sasvim i u svim pravcima iskorišćava predložena perikopa.

III. Istu je perikopu moguće promatrati i s jednog sasvim drugog stajališta. Ono je učenicima otkrilo i jedno sasvim novo gledanje na stvorenu stvarnost. Oni su dotad promatrali Ivana Krstitelja, komu je odijelo bilo od devine dlake, a hrana skakavci i šumski med. Mora da su bili zaprepašteni tim strahovito strogim asketskim likom i često se pitali, hoće li ga moći slijediti. A ... najednom pojavljuje se Isus. Nutarnje svijetlo kaže im, da je to obećani Mesija. Hodaju s njim. U Kani su pozvani na svadbu. Isus sjeda za svadbeni sto i njegovi učenici s njime. To je događaj, koga u društvu Ivana Krstitelja nikad ne doživješe. On im otkriva jedan način života, kakav su kod Krstitelja smatrali nemogućim. A to je ipak tek početak njihovih iznenađenja.

Isus sjedi za stolom, jede i pije, veseli se bezazlenim veseljem mladenacâ i uzvanikâ. Tad najednom, kao da se svadbeno raspoloženje prekida. Učenici gledaju brižni pogled ~~Majke, kada je Majke... diže~~ kako se oko Sina nešto trudi, kako s njime napušta dvoranu, kako se doskora smireno i pouzdano vraća nazad. Učenici gledaju mladence. Vidjeli su, kako im je stoloravnatelj pristupio, opazili su neprilliku na njegovim crtama, ali još veću kod njih. Šta se je desilo? Ali još je ... je da je njihov učitelj izašao, da je vani ostao i opet se u dvoranu povratio. To je sve učenicima zagonetno. Ali doskora je

zagonetka riješena. Stoloravnatelj je također ponovno u dvorani. On glasno prigovara mladencima, da su dotad, proti svim dobrim običajima, sačuvali dobro vino. Ali sad zna Majka Isusova, da se čudo dogodilo, to znaju sluge, to saznaju mladenci, doskora to znadu svi gosti za stolom – Isus je učinio čudo, on je pretvorio vodu u vino.

To je za učenike nečuven događaj, to je iznenađenje, kakvo nikad nisu doživjeli. Krstitelj je izgledao sasvim drugačije. Kakva strogost u čitavoj njegovoj pojavi, u čitavom načinu života!.... A sad gledaju Isusa, svoga novoga Učitelja. On učestvuje na svadbi, jede, pije, on čak čini čudo pretvarajući vodu u vino, da se svečanost ne bi pokvarila, da se uobičajena duljina svečanosti ne bi prekinula. To nije Ivan Krstitelj, to je Isus iz Nazareta, to je onaj u kome su oni spoznali Mesiju i Sina Božjega.

Sigurno, učenici će imati prilike, da ga i drukčije upoznaju. Oni će se diviti njegovoj poniznosti; oni će dijeliti njegovo siromaštvo; oni će ga slijediti u samoću i čuditi se srdačnosti, kojom će on govoriti sa svojim Ocem nebeskim. Oni će doživjeti, kako se on uklanja svakoj ljudskoj počasti, kako podnosi nepripoznavanje i mržnju, kako prima trpnju na se, kako u smrt ide. Ali će ponovno doživjeti, kako tu i tamo opet koji poziv prihvaća, kako ljubi sve, u čem odsijeva veličina i moć njegova nebeskog Oca, kako sve posvećuje i blagosiva, svijeće uz rub puta, klasove u polju, kao i časna i nevina ljudska veselja. To je Isus od Nazareta, to je Mesija i Sin Božji. On priznaje stvorenje, jer priznaje Stvoritelja, on ljubi stvorenje jer ljubi Stvoritelja; on posvećuje svijet, da bude Očev svijet, blagosivajući ga kao jedinorođeni Sin Božji.

Učenici su sad proživjeli čas obuke, koga nikad ne će zaboraviti; primili su mudrost, o kojoj nikad nisu sanjali. Oni znaju sad, da Mesija, Spasitelj i Sin Božji ne uništava naravnog životnog reda, ne, on ga posvećuje za viši poredak i blagosiva ga. Kana je tako postala u životu učenika mjesto, u kome su spoznali da je Krstitelj bio pr- vremenost, a Spasitelj da je konačnost, konačnost Mesije i Božjeg Sina.

Kakav će dakle biti plan ove homilije?

<u>Tema</u>: Isus posvećuje stvoreni poredak.

<u>Uvod:</u> Ivan Krstitelj i Isus.

<u>Dispozicija:</u> Isus posvećuje stvoreni poredak:

Učestvujući na svadbi u Kani, na koju,

a/ sam pozvan,

b/ vodi svoje učenike:

2. pretvarajući vodu u vino, čime

a/ odstranjuje neprilike mladenaca,

b/ omogućuje nastavak svečanosti.

IV. Nova bi homilija nastala, ako bi se ova opća misao ograničila na brak.

Propovijed bi se odvijala slično netom navedenom planu.

Ali ni time sve mogućnosti još nisu iscrpljene. Sv. Augustin vidi u svadbi u Kani sliku posljednje večere /Sermo III: PL 47, 1146 sl./: U Kani je od vode postalo vino, na posljednjoj večeri od vina postaje krv Otkupiteljeva.

On vidi zatim u čudu u Kani sliku otkupiteljske smrti Kristove /PL 39, 1923/. Vezu između čuda u Kani i otkupiteljske smrti vidi u riječi o njegovom času /"još moj čas nije došao"/, a katexohen njegov čas to je čas njegove smrti. U njemu otkucava posljednji udarac časa, koji je u Kani počeo otkucavati. Tamo će nam pružiti kalež, koga je do konca sačuvao, kalež vina, kome je svadbeno vino bilo tek slaba slika: kalež Novog Zavjeta na krvavoj svadbi na Kalvariji. Polazeći od te misli dobivamo temu: *Č a s I s u s o v, n j e g o v p o č e t a k u K a n i u k o m e s e d e š a v a č u d o s v i n o m, n j e g o v s v r š e t a k k o m e s e k r v a v o č u d o o č i t u j e.*

I treću misao nalazi sv. Augustin iznešenu u čudu u Kani: simbol svadbe Kristove s njegovom zaručnicom Crkvom.

Kako vidimo od velikog je značenja to, da u homiliji ne bude iscrpljena sva dubina i prostranost jednog teksta.

Još jedno pitanje treba riješiti u vezi s propovjedničkom obradbom svetopisamskog teksta: <u>Da li je dopušteno vršiti premještanja u poredaju teksta?</u> Najpozvaniji teoretičari tvrde odlučno da nije. U skladu s biskupom Kepplerom Stingeder piše odrješito: "Ako propovijed ne pokazuje logičke strukture, misaonog slijeda inspirirane riječi, nego slobodno izabrani red, tad nije homilija". No kraj sveg toga teoretskog protivljenja isti pisac veli: Jednako proizlazi otud po sebi, da red u tekstu samo u toliko mora biti obdržavan, koliko to izlaganje zahtijeva. Izmjene koje služe objašnjenju ne protive se homiliji".

Međutim i dublji razlozi govore za dopustivost mijenjanja u poređaju teksta. Po sebi malo je perikopa, koje bi s logičko-govorničkog stajališta bile besprikorne. Ako dakle hoćemo da ih upotrijebimo, sasvim je naravno da potrebne izmjene u tom pravcu provedemo. Pisci

svetih knjiga bili su, kako izgleda, daleko od svih briga oko govorničkih pravila pa što preostaje nego nastojati dovesti u sklad zahtjeve teksta s temeljnim zakonima govorništva. To se mijenjanje reda u tekstu zaneće naročito onda, kad se homilija sintetički obrađuje, t.j. kad homiletička propovijed započimlje s uvodom, kome kasnije mora odgovarati slijed u tekstu.

Primjer će nam to pokazati.

Na treću nedjelju po Epifaniji čita se, uz ostalo: perikopa Mt. 8 + 5-13 o stotniku iz Kafarnauma. Razmišljajući, otkrivamo tri odnošaja kod stotnika: prema Spasitelju, prema sebi, prema podčinjenim drugačije izraženo: visoko cijenjenje Isusa, pravo cijenjenje sebe, cijenjenje bližnjega. Tu još nema nikakva jedinstva, to su naprotiv tek tri ideje. Kako ih sjediniti? Povezavši ih u jednu s dominantnom idejom: "Značajke potpuna kršćanina", odnosno "Stotnik potpun kršćanin".

Uvod: Stotnik je prvi poganin /možda prozelit/, koji dolazi u osobni dodir sa Spasiteljem. Njegov dobri karakter pretvara se vjerom u visoku krepost. I on može nam poslužiti kao uzor potpuna kršćanina /tema/: jer on nosi u sebi bitne njegove zahtjeve /glavni stavak/. - Visoko cijenjenje Isusa, necijenjenje sebe, cijenjenje drugih ljudi /podijela ili particija/.

a) Visoko cijenjenje Isusa. Stotnik dolazi Isusu s molbom, da mu ozdravi slugu stotnik je upoznao Gospodina u Kafarnaumu, prigodice ga slušao kako govori, doznao /Mt.4,23 sl./ za njegova čudesna ozdravljenja i došao do vjere u njegovo Božanstvo. - Stoga zbog odlučnosti te vjere, on zahvalno otklanja ponudu Isusovu: "Ja ću doći i ozdraviti ga". Njegovo: "Gospode, nijesam dostojan ..."; njegov slijed misli /v.g./. I ja sam samo čovjek, zemaljski predpostavljeni; no kad zapovijedam, to mora biti izvršeno, ako i nisam prisutan. Isus je Bog, on vlada svim prilikama, on je dakle svemoguć, dovoljno je dakle, da izrazi svoju volju, da rekne jednu riječ. - Kakva vjera !

Tu vjeru s čuđenjem potvrđuje i Isus /10/ : "Zaista vam kažem, takve vjere ne nađoh u Izraelu". Stoga Isus odmah udovoljava njegovoj molbi /13/ : "Idi, i kako si vjerovao, tako neka ti bude." I u istom trenutku ozdravi sluga njegov". Usporedimo stvar s Herodovim činovnikom i njihovom slabom vjerom. On svakako hoće, da Isus dođe /Iv.4,46 sl./.

O ovoj vjeri svjedoči i čitavo ponašanje stotnikovo /6/ :"Gospode, moj sluga leži uzet kod kuće i teško se muči". Ponizna, puna strahopočitanja molba, bez nametljivosti, a puna pouzdanja.-Primjena

O...

vjersko strahopočitanje prema Bogu, barometar vjere, često i kod katolika nedostaje.- Loše držanje pri molitvi, u službi Božjoj; bojazan od ljudi kod primanja sv.pričesti, kao da bi Isus morao biti sretan da mu se dođe! - Parenetička /pobudna/ primjena /oprezno!/

Još više! Mnogi kršćani upravo kolegijalno nastupaju prema Bogu izražujući svoje nezadovoljstvo: "Ne mogu razumjeti, kako Bog može dopustiti".- "Da sam ja Bog, onda bih to već davno drugačije napravio".- Dakle mjesto poštovanja, nadmetanje! Kakvo pomanjkanje vjere!.- Prijelaz: Naravno, poštovanje Boga opada u razmjeru u kome čovjek obožava sebe i obratno. - Stoga je i skromno mišljenje o samome sebi znak pravoga kršćanstva.

b/ Necijenjenje sama sebe. Kako dirljivo dolazi ono kod stotnika do izražaja. Svoj vanjski položaj označuje on kao zavisan, podređen /9/: "I ja premda podređeni".- Parafraza Ja sam podređeni časnik, i ja moram slušati....kad mi stariji zapovijeda. Ali kad moja volja vrijedi prema običnom vojniku, kako tek tvoja!.

Jednako on malo cijeni svoje zasluge. Po Lukinu izvještaju on je židovima sinagogu sagradio te je omilio narodu. No o svem tomu stotnik ni najmanje ne veli. On samo na ustima ima riječi: Gospode, nijesam dostojan... Primjena: U ovom poniznom mišljenju o samome sebi pokazuje se duh pravoga kršćanina.

Svijet /najprije negativno istaknuti!/izjednačuje takvu poniznost s neopravdanim zatajivanjem vlastitih prednosti, poništavanjem vlastite ličnosti.- Otud danas pomanjkanje suzdržljivosti u govoru i ponašanju, pomanjkanje čednosti...., nastojanje da se napravi utisak, makar i loš bolje nego nikakav! - Kako današnji svijet krivo sudi o poniznosti! /Pozitivno osvijetljenje stvari!/. Stotnik usprkos svoje poniznosti i svoje boli, ne čini dojam satrvene ličnosti.- Naprotiv, u njegovu je biću nešto dostojna, vojnički uspravna. Poniznost nije pretvaranje, nego jednostavno iskrenost.- Stotnik gleda sebe nasuprot Spasitelju, nasuprot Bogu.

Paraneza. Stoga poniznost ne slabi ćudoredne napore, nego ih potiče. Riječi "Gospode nijesam dostojan, da uniđeš..." ne smije kršćanin idući k sv. pričesti tonom tupe resignacije izgovarati, nego sa svetim ponosom, jer zna da je Spasitelj rekao: "Budite savršeni, kao što je savršen Otac vaš na nebesima" /Mt 5,8/.- Poniznost dakle razvija ćudorednu ličnost kršćanina. Prijelaz: Upravo na stotniku glavni cilj tog nastojanja je osvijetljen.

c/ Cijenjenje drugih ljudi. "Moj sluga leži uzet kod kuće i teško se muči". Iz tih riječi odzvanja najplemenitija sućut. - Moj sluga! - Na Istoku oznaka sluga proteže se dakako i na više potčinjenoga. - Je li to bio njegov pobočnik ili jednostavno momak? - Svejedno. On je njegov podređeni, on je bolestan .... I to je dosta da on pokaže svoju ljubav prema njemu. - Primjena: I tu vidimo znak kršćanskih osjećaja, pravog, socijalnog postupka. Auktoritet je potreban pred Bogom. - Ali pred Bogom smo jednaki. On s ljubavlju premosti ponore socijalnih razmaka. - Za kršćane ne postoje ljudi prvog i drugog reda. Pretpostavljeni cijeni podređenoga, osjeća se za nj odgovornim, postupa s njim kao s bratom ili sestrom, i prema sluzi, pomoćniku, naučniku; i prema kućnoj pomoćnici, švelji .....

Ovaj stotnikov duh morao bi pomirljivo djelovati na socijalne slojeve naroda, morao bi izravnati nejednakosti između siromašnih i bogatih, viših i nižih, učenih i neukih. Taj stotnikov duh trebao bi djelovati u uredima, trebao bi osiguravati mir u svijetu i u porodicama. Od istoka do zapada trebao bi on doći i s Abrahamom i Isakom za sto sjesti i provesti sveopće izmirenje naroda.

Svršetak: preostatak perikope: "A sinovi će kraljevstva biti bačeni u tamu najkrajnju. Tu će biti plač i škrgut zubi". Strašna prijetnja na adresu odabranog naroda. - Kako je visoko poganski stotnik iznad toga naroda, koji je Spasitelja odbacio i razapeo.

Mi kršćani stanimo iza ovog stotnika. Ispovjedajmo s njime svoju vjeru u božanstvo Isusovo. Priznajmo svoje siromaštvo pred Bogom i trudimo se, da ga nadoknadimo dokazima djelotvorne ljubavi prema bližnjemu. Tad smo potpuni kršćani, ljudi vjere, poniznosti, ljubavi. Tad će nam i Spasitelj jednom moći otvoriti vrata neba te s priznanjem reći: "Takve vjere ne nađoh u Izraelu". Amen.

U ovoj skici jasno se vidi kako zamišljena raspodjela dominira perikopom i kako joj se perikopa mora prilagoditi. Hoće li teoretičari smatrati to nedostatkom, pogrješkom proti "duhu homilije", to nema važnosti, osnovna je stvar da su pri ovome zadržane bitne značajke homilije: objašnjenje teksta, iscrpiva obradba svih pojedinosti te ograničenost na samu perikopu, i - što je glavno - da se na ovaj način mogu polučiti dobri propovjednički rezultati. K tomu konačno treba pridodati i to, da ovakav način propovjedničkog obrađivanja sv. teksta dopušta veliku raznolikost stajališta te iskorištenje jedne te iste perikope u mnogo pravaca.

Zaključak o homiletičkom načinu propovijedanja. Homilija kao

propovjednički oblik najbliži je slovu, a kad je dobro provođen, i duhu Sv.Pisma. No mora se priznati da je to ujedno i najteži način propovijedanja i naročito obzirom na dvostruke zahtjeve homiletičkih i propovjedničkih /govorničkih/, to se taj oblik osobito u javnim propovijedima koje sve manje i manje. Razlog je tomu vjerojatno i činjenica, da za homiletičke propovijedi traži se slušateljstvo prilično homogeno i dovoljno kršćanski nastrojeno. U suvremenom međutim svijetu, bar dosad, takvih je homogenih skupina bivalo sve manje te je izrazito homiletički oblik bivao sve više i više napušten. I među objelodanjivanim zbirkama propovijedi posljednjih decenija homiletičnih je sve manje i manje. Nasuprot tome, tematske propovijedi postaju sve češće.

T E M A T S K A P R O P O V I J E D

Šta se razumijeva pod tematskom propovijedi?

To ćemo najbolje shvatiti uspoređivši je s homilijom.

Ono po čem se tematska propovijed razlikuje od homiletske to je, ponajprije, da temu homilije određuje svetopisamski tekst, svejedno da li ga sam bira, ili ga nalazi u danoj perikopi. U tematskoj propovijedi, nasuprot, propovjednik sam odabire temu, koju smatra zgodnom bilo obzirom na sistem svoga navještanja riječi Božje, bilo obzirom na kakvu osobitu okolnost ili prigodu. I on dakako može poći od kakva svetopisamskog teksta, ali taj tekst kao takav ne određuje teme. Temu određuje sam propovjednik uvažujući koji od dvaju spomenutih momenata,/kadgod i jedan i drugi/, on sam također odabire cilj, on sam određuje raspodjelu. Sve to može biti dakako sugerirano i tekstom koga je prizvao u pomoć, ali dok je u homiliji propovjednik na tu raspodjelu odnosno cilj strogo vezan, u tematskoj propovijedi nije. U homiliji logička struktura perikope određuje slijed misli. U tematskoj propovijedi, naprotiv, logički slijed misli proizlazi iz same teme.

Što to znači?

Da pri tematskoj propovijedi slijedom misli ... logike ... a ne logike perikope. Po svojoj logičkoj strukturi tematska propovijed odbacuje stoga sve misaone skokove: sve misli također, ma kako lijepe bile, koje po logičkom razvijanju teme ne ulaze u stvar. Jedina je njena briga učiniti stvar ili temu, o kojoj se govori, što bližom slušateljima, dovesti ih do toga, da je što savršenije razumjednu. Nelogičnost svemu tome smeta i slabi učinak istine, i stoga se mora brižno izbjegavati.

To sve dakako ne znači da se slijed misli u propovijedi mora rav-

-nati zakonima znanstvenog obrazlaganja, koje uvažava samo predmet. No Propovijed, uz logički slijed misli, mora uvažavati i psihološke momente ili psihološki slijed. Ti psihološki momenti ne uklanjaju logičkog slijeda, ali daju propovijedi strukturu, koja je uvjetovana svrhom ili ciljem propovijedi. A cilj nije u tom samo, da slušatelji stvar shvate, nego da ih naročito te istina o b u z m e, da njome budu pokrenuti i na djelo potaknuti.

Kako se ovaj cilj postizava? Kako psihološki momenti ravnaju logičkim slijedom? Pojedinosti treba konkretno svaki put vidjeti. No opći je zakon to da se slabiji argumenti stave na početku, jači u sredini i najjači na koncu /po zakonu klimaksa ili sve većeg pojačanja - semper crescat oratio/. Rastući tako propovijed ima izgled - a to je za nju bitno - da sve jače pograbi volju te konačno dovede do odluke, da će propovijedana istina biti prihvaćena kao životna istina.

Uzmimo kao primjer temu: N u ž n o s t v j e r o v a n j a.

Ta se nužnost dade izvesti iz objektivne i subjektivne činjenice. Subjektivna činjenica izražena je time, što je čovjek već u svom naravnom životu upućen na vjeru, upućen na to, da vjeruje ljudima, da vjeruje sebi, da vjeruje u svoju budućnost, pogotovo dakle u svom religioznom životu, da vjeruje Bogu, da vjeruje istine, po kojima njegov život dobiva smisao. Objektivna činjenica izražena je time, što je čovjek obavezan da vjeruje, ako mu je Bog govorio. Činjenica objave stvara tako za nj obavezu vjerovanja. Ove misli možemo shematski ovako prikazati:

Tema: Nužnost vjerovanja.

I. Nužnost, koja se zasniva na čovjeku:
   1. Čovjeku je vjera potrebna u njegovom naravnom životu.
      a/ Vjera u ljude, s kojima ga veže njegov život
      b/ Vjera u sebe, u svoje sile, svoju budućnost, jer ga jača u životu.
   2. Čovjeku je potrebna vjera za njegov religiozni život,
      a/ vjera u Boga, bez koga je njegov život besmislen,
      b/ vjera u svoje vječno određenje, bez koje se njegova težnja za beskonačnim ne može objasniti.

II. Nužnost, koja se zasniva na Bogu:
   1. Bog je čovjeku govorio
      a/ po Starom Zavjetu
      b/ po Novom Zavjetu, svojoj vječnoj, tijelom postaloj Riječi.
   2. Bog je obvezao čovjeka da vjeruje njegovoj riječi:

a/ Tko vjeruje, spasit će se /Mk 16,16/

b/ Tko ne vjeruje, po-ubit će se /MK 16,16/.

To je logički slijed koji se može u propovijedi razviti. On može biti djelotvoran i stvoriti kod ljudi uvjerenje, da su obvezani vjerovati. On može izraziti koji su odlučni temelji nužnosti vjerovanja, naime objava Božja i spasonosno značenje vjere. I bit će sigurno ljudi, na koje će ta činjenica učiniti najdublji utisak. Ipak mnogo, vrlo mnogo ljudi priključit će se zahtjevima propovijedi, kad saznaju, da je vjera nešto /jedna funkcija/, što oni u običnom životu kao po sebi razumljivo vrše, jer bi bez nje vlastiti život kao i život ostalih ljudi bio nepodnosiv, i što u religioznom životu moraju vršiti ako ne će da im život proteče u besmislenosti. Stoga će za volju psihološkog slijeda staviti na prvo mjesto misaoni slijed pod II., a misaoni slijed pod I. na drugo, pa će tako u prvom dijelu obraditi vjeru kao zahtjev Božji a u drugom kao vlastiti ljudski zahtjev, kao Božji zahtjev jer je Bog ljudima govorio i tražio da vjeruju njegovoj riječi, kao vlastiti ljudski zahtjev, što ga on obzirom na ljudsku riječ ispunjava, koga on obzirom na Božju riječ mora ispuniti, ako hoće da ostvari smisao svoga života. Vjera, dakle, nije samo zahtjev Božji, nego zahtjev tvoga vlastitog života.

Izvan svake je sumnje, da ovaj psihološki slijed misli najuspješnije dovodi k cilju propovijedi.

Razlika između tematske propovijedi i homilije.

Po teoretskom i praktičnom izlaganju vidjeli smo koje su značajke homilije a koje tematske propovijedi. Da bismo tu razliku još zornije uočili, promotrit ćemo je na istom primjeru. Uzet ćemo kao polaznu točku evanđeosku perikopu na 15. nedjelju po Duhovima o mladiću iz Naima. Propov-jedniku se čini zgodnim, da u vezi s njom obradi temu: "Kršćanska majka".

Odluči se, da stvar obradi tematski.

Tema je međutim još preširoka. Ona obuhvaća dostojanstvo, dužnosti, prava majke, obveze prema majci; socijalno značenje majke; današnje shvaćanje majčinstva, itd. Propovjednik se stoga ograniči na jednu glavnu misao: "Zadaće kršćanske majke". Iz toga neovisnim razmišljanjem razvije raspodjelu: Kršćanska majka moli, trpi, bori se. I zatim stvar kratko skicira ovako:

Uvod: A t e x t u e v a n g e l i i a/ Moli: Osobne i po svom pozivu majka je upućena na molitvu.- Moć majčine molitve.- Dužnost da prednjači u religioznom životu.- b/ Trpi: Slika je toga udovica iz Naima.- Mali križevi s malom djecom, veliki križevi s odraslom djecom. Slab uspjeh u odgoji.- Bolna odanost djeci.- c/ Bori se: Brani djecu proti opasnostima vremena. - Bori se proti duhu vremena.

Zaključak: Majka će poput udovice iz Naima pobjediv ti priključujući se Isusu, strpljivošću i hr brošću svjesnem odgovornošću.

S svim će drukčije izgledati homiliju.

Tu propovjednik mora prije svega imati pred očima sve sadržajne momente perikope. Najbolje će učiniti, da na list papira napiše slijed misli perikope i označi ih rednim znakom. U našem slučaju to će biti ovako:

a/ Isus se približuje gradskim vratima Naima.
b/ Isusa prate učenici i narod.
c/ Sprovodna povorka napušta gradska vrata.
d/ Mladić je iznešen.
e/ Majka ide iza nosila.
f/ Isus tješi majku.
g/ Uskršenje mrtvaca.
h/ Predavanje mrtvaca majci.
i/ Strah i hvala naroda.
j/ Proširenje glasa o čudu.

Kako je cilj propovijedi "Dužnost /značenje/ kršćanske majke", propovjednik se pita: u kakvom odnošaju stoji majka s ostalim dijelovima perikope?

Samu majku uvodi e/.- Ona dolazi u odnošaj s Spasiteljem, ili bolje on s njom po f,g,h, - Majka je dalje u odnošaju sa sinom. Točke d,e,h potsjećaju na njenu bol i na radost zbog sina. - Konačno dolaze u odnošaj s majkom ostale navođene osobe: učenici, Isusova pratnja i brojni učesnici sprovoda, i to svojom sućuti, strahom, čuđenjem. To su točke b, c, i.

Još su neiskorištene točke a i j. One su zgodne kao uvod odnosno svršetak.

Već ovaj raspored misli, spajanje /slično, međusobno, nerijetko gotovo mehanički vodi raspodjeli. Treba samo još pronađenim odnošajima dati prikladno ime i raspodjela je gotova. Konačno nastaje slijedeća skica homilije:

Uvod: E x a b u n d a n t i a. - Šarolika privlačiva slika u Evanđelju.

Naš pogled ide od skupine do skupine /b,c/, ~~od osobe k osobi~~ /a,c/. On će se danas zaustaviti pri majci /e/.- Ona će nam zorno predočiti dužnost /značenje/ kršćanske majke.

1. Dužnosti prema Spasitelju. Ona upoznaje Isusa.- Ona kod njega nalazi utjehu i pomoć.- I učenici Isusovi pokazuju joj sigurno sućut i zanimanje, - Primjena: Kršćanska mati mora biti religiozno poduče-na i budna, mora sa Spasiteljem i s učenicima, s Crkvom biti iskreno povezana, - Tu nalazi pomoć /e,t,g,h/.

2. Dužnosti prema obitelji. Žalost i radost udove. - Žalost i radost kršćanske majke. - Uspjesi i neuspjesi. - Strpljivost i vjer-nost. - Paraneza: Pouzdavati se u Boga i sve jade prikazati za djecu. Njega i radost u obitelji /f,g,h/.

3. Dužnosti prema zajednici /narodu/. Narod, koji ima sućuti, koji se čudi, hvali Boga, pokazuje prema Njemu počitanje.- Kršćan-ska je majka važna za čitav narod, općinu, državu.- Odgojiteljica velikih ljudi, blagoslovenih, Spasitelja.- Ona mora obitelj,stanicu društva,zdravu održavati.- Ona čuva u narodu strah pred Bogom, slav-ljenje Boga.- Paraneza: Visoko shvaćanje majčinskog poziva /i/.

Zaključak: Preostatak perikope: Vijest se proširi po svoj zemlji-udovica iz Naime tome sigurno doprinosi. - Tako i kršć. majka posta-je apostol Isusov, ako je srdačno povezana i svojoj obitelji vjerno privržena; postaje krasac naroda /odnošenje s 1,2,3/ - To promicati zadaća je majčinog društva /j/;

BITNE OZNAKE
DOBROG NAČINA PROPOVIJEDANJA

Historička vrijednost pa i vrijednost "u sebi" klasičnih oblika propovijedanja ne da se poreći. Oni su kroz decenije pa i stoljeća bili od velike pomoći brojnim propovjednicima.

No ono, što je mnoge odvelo na stramputicu u pogledu načina pro-povijedanja jest upadanje u namještenost, konvencionalnost, podava-nje veće važnosti oblicima i dekoraciji nego onome, š t o j e b i t n o: d o ć i d o d u š e, d o s r c a. To je vjerovanje da su usvojeni oblici sakrosanktni, da nema drugog načina propovijedanja nego je onaj, što ga nalazimo po propovjedničkim udžbenicima proš-lih stoljeća i da propovijed nije uspjela, ako u kom pogledu griješi proti kome pravilu tih oblika. I tako, mjesto da budu od pomoći, klasične forme - inače dosta strane današnjem mentalitetu i stoga rijetko kad posve asimilirane - postale su teretom. Mjesto, da olak-šavaju, one su ugušile izvornost, kočile spontanost, sputavale

snagu izražavanja. One su dovodilo do toga, da se više pazilo na observiranje njihovih propisa, nego na bit stvari: ~~na to da se za~~ ista dobra i uvjerljiva propovijeda.

Stoga su razni auktori proti tomu, sasvim opravdano ustali, Ustao je posebice veliki propovjednik naših vremena Dr Tihomir Toth, u predgovoru svog djela "Deset zapovijedi:

Ne bojmo se otvoreno priznati: mi imamo jedino spasavajuću vjeru, ali nemamo jedinospasavajućih oblika izražavanja. Kroz deset stoljeća homilija je bila jedini oblik duhovnog govora; no ne može se zanijekati, da je topli interes njenih najmlađih pripadnika ne zna više oživjeti. Pa kad već tisućgodišnja homilija nije mogla proživjeti sasvim izmijenjenih vremenâ, zar bi se onda smjeli grčevito držati teorija mnogo mlađih propovjedničkih oblika? Ć ... da timo navješt nje riječi Božje post no slušateljima dugočasno i zastarjelo i ... izbjegavaju propovjedaonicu?

No! Kanoniziranih oblika propovijedanja nema. Pa ako su izvjesna pravila, predaje, formalnosti, koje su u davno minulim vremenima bile dobre danas nadmašene, moramo bez oklijevanja posegnuti za boljima. Berchtold Regensburški navještao je u trinaestom stoljeću istu nauku vjere kao sv.Ivan, sjajni govornik četvrtog stoljeća. A ipak u kako drugačijem obliku! Sv.Bernard iz Clairveauxa propovijedao je isti Credo kao Abraham a Sancta Clara ili Segneri - ali kolika razlika u načinu i metodi!

Propovijedi sv.Bernarda iz Clairveauxa imale su u dvanaestom stoljeću silan uspjeh. A danas? Danas bi on s istim propovijedima teško privukao dvanaest slušatelja, a kamoli da bi mnoštvo oduševio za križarsku vojnu! Uvjereni smo uostalom da bi sv. Bernard iz Clairveauxa u naše dane sasvim drugačije govorio, on bi dakako govorio isto što i onda, ali u sasvim drugom stavu i obradbi, u sasvim drugom obliku.

S istih razloga zvuče neki dijelovi propovijedi jednog od največih i najznamenitijih propovjednika svih vremena, sv.Ivana Hrizostoma, tako strano, jer su u ono doba, u kome su bile održavane, najbolje odgovarale zahtjevima tadanjog stoljeća.

Mi ne oklijevamo to otvoreno reći - uostalom, ako to ne učinimo, uvjerit će nas o tome i odveć jasno žalosna činjenica sve većeg napuštanja i zanemarivanja propovijedi - da, ako mi našu baštinjenu ~~mmx~~ metodu homiletike ne podvrgnem reviziji i ne pokažem hrabrosti, da poduzmemo smionu, znatnu, da, gotovo r e v o l u c i o n a r n u obnovu, otuđenje naših drugova u vjeri od naših propovjedaonica neizmjerivo će se povećavati na štetu Crkve i vjernika. Opomena

sv.Pavla Timoteju vrijedi i za našu temu: "V e r b u m D e i n o n e s t a l l i g a t u m" /2 Tim 2,9/. Navještanje riječi Božje nije vezano ni na kakve oblike.[1]

Obzirom na to htjeli bismo u ovom odsjeku istaknuti neke bitne značajke pravog načina propovijedanja. Istaknuti naime ono, po čem propovijed postaje zbilja privlačiva, zanimljiva i djelotvorna, ostavljajući za posljednji V. dio da to i na konkretnim primjerima pokažemo.

PROPOVIJEDANJE UKLOPLJENO U ŽIVOTNU STVARNOST

Ako hoćemo da naše propovijedanje bude uspješno, moramo ga bezuvjetno u k l o p i t i u ž i v o t n u s t v a r n o s t n a - š e g v r e m e n a. Govoriti ne samo izrazima svojih savremenika, nego i načinom, kojim oni misle, shvaćaju, obrađuju sami stvari, o kojima govore ili pišu.

To je jasno prema svemu dosad rečenome, te proizlazi iz naravi propovijedi, njene svrhe i svega, što je označuje. Ali to postaje još evidentnije, kad promatramo, u kolikoj se je mjeri nestvorena Riječ oslonila u svom propovijedanju na oblike riječi, koje su stvorenjima postale.[2]

K R I S T O V N A Č I N

Bog je propovijedajući na zemlji obuhvatio, možemo mirne duše reći, čitav prirodni okvir, čitav svemir kao i čitavu historijsku, geografsku, društvenu strukturu sredine u kojoj je govorio. Sve od najmanjih pojedinosti kućnog života pa do svemirskog poretka - ništa nije izmaklo njegovoj riječi. U svemu je našao poredbu, prigodu za objašnjenje, tumačenje. A to ne tek u nekim govorima, nego to je bio stalno njegov način izražavanja. Najinteligentniji propovjednik, koji se ikad na zemlji pojavio i među ljudima /koji su daleko od tog, da bi bili među zaostalim rasama!/, tako je govorio. Nije li to samo već silno značajno i ne otkrivaju li se u tom već temeljne koncepcije pravog načina propovijedanja?

Krist je govorio o pticama nebeskim, koje niti siju niti žanju i ne skupljaju u žitnice a ipak Otac nebeski hrani ih /Mt 6,26/; O ljiljanima u polju, koji se ne trude niti predu, a koji su ljepše obu-

1/ Dr.Tihamer Toth, Die zehn Gebote I, str.7-9 /isprekidano citirano/

2/ A šta ujedno najbolje pokazuje kako je neopravdano poput Seirana /Th.Seiran, Die Verkündigung des Wortes Gottes Freiburg i.Br.1943 str.9/ u tri rečenice stvar apsolvirati, da se radi o nečem beznačajnom.

čeni nego Salamon u svoj svojoj slavi /Mt 6,29/, i o vrapcima, od kojih ni jedan ne pada bez volje Oca nebeskoga /Mt 10,19/. O njivama, koje se bijele pred žetvu /Iv 4,34/, o kruhu, o kom čovjek ne živi jedino /Mt 4,5/, o kvascu, koga žena uzme i stavi u tri mjere brašna /Mt 13,33/; o ribarima, koji moraju postati ribarima ljudi /Mt 4,19/; o soli, koja ne vrijedi kad obljutavi /Mt 5,13/ i o gradu na gori, koga se ne može sakriti /Mt 5,14/, o svijeći, svijećnjaku i svijetlosti koja mora svima svijetliti /Mt 5,15,16/; o tamnici iz koje se ne izlazi, dok se sve ne otplati /Mt 5,26/; o udovima ljudskim, o oku zdravu i bolesnu, o obrazu /Mt 5,29,30,39,6-23/; o kabanici i košulji /Mt 5,40/ o uzajmljivanju i pozajmljivanju /Mt 5,42; LK 6,38/, o suncu, koje sja zlima i dobrima, kiši, koja pada pravednima i nepravednima /Mt 5,45,46/, o zbornicama, o raskršćima ulica /Mt 6, 2,5/; o licu tužnom i nagrđenom kao i uređenom, punom vedrine /Mt 6,16,17/; o blagu, koga ništi moljac i rđa, koga tati potkopavaju i kradu i o tjeskobnoj brizi za život, jelu i pilu i odijelu /Mt 6,25/; o danu današnjem i sutrašnjem /Mt 6,34/. O trunu i gredi i biserju i svinjama /Mt 7 4-6/; o vratima na koja se kuca prije nego se uniđe /Mt 7,8/, o kamenu koga se ne daje mjesto kruha, i zmiji koju se ne pruža mjesto zatražene ribe, i škorpijonu, koga se ne daje namjesto jajeta /Mt 7, 9 sl; LK 11,11 sl/; o prostranu putu, kojim mnogi idu /Mt 7,13/; o ovčijem odijelu, o grabežljivim vucima, o trnju s koga se ne bere grožđe i bodljiki, na kojoj nema smokava /Mt 7,15,16/; o drvetu, koje rodi dobrim ili slabim rodom /Mt 7,17 sl/; o kući sagrađenoj na stijeni, na koju kad zapljušti pljusak, navali bujica, dunu vjetrovi, ne ruše je baš zato, jer je na stijeni sagrađena, i onoj, što je sagrađena na pijesku i koja se sasvim razvali /Mt 7,24 - 27/. O plaču i škrgutu zuba /Mt 8,12/; o lisicama, koje imaju jame i pticama koje imaju gnijezd /Mt 8, 20./ O skrivenim mislima u srcu /Mt 9,4/; o ustajanju i hodanju. O postelji, koju treba ponijeti kući /Mt 9,6/, o liječniku, koji je bolesnima potreban /Mt 9,12/, o svatovima, o zaručniku, i neprikladnosti tugovanja u njihovom društvu /Mt 9,15/; o zakrpi, o staroj poderanoj haljini, na kojoj nastaje još veća rupa, kad se komad nova sukna na nju prišije; o vinu i mješinama u koje se ono stavlja /Mt 9,16-17/: o velikoj žetvi za koju ima malo poslenika /Mt 9,38/. O stvarima koje se nose na put u torbi ili u pojasu, o zlatu, srebru, sitnom novcu, dvijema haljinama, obući, štapu /Mt 10,9-10/; o ovcama među vukovima, o golubovima /Mt 10,16/ i o vlasima na glavi /Mt 10,30/; o čaši hladne vode /Mt 10,42/. O pustinjskoj trsci, koju vjetar ljulja, a koju, i

kad je stučena, neće prelomiti /Mt 12,20/, o čovjeku obučenu u meke haljine /Mt 11,8/; o djeci, što sjede na trgu i sviraju ili jadikuju /Mt 11,16,17/; o gradovima, koji se ponosno koče /Mt 11, 20 sl/; o vreći i pepelu, s kojima se čini pokora /Mt 11,21/; o jarmu, kog se uzimlje na se /Mt 11,29/. O ovci, koja padne u jamu pa je valja vaditi /Mt 12,11/; o stijenjku, što se još dimi no nije ugašen /Mt 12,20/; o kraljevstvu ili gradu, koji su iznutra razdijeljeni /Mt 12,25/; o pokućstvu u kući /Mt. 12,29/; zmijskim leglima /Mt 12,34/; o ljudima Ninivljanima, o kraljici juga /Mt 12,41,42/; o kući praznoj, pometenoj,ukrašenoj /Mt 12,44/. O sijaču koji izađe da sije, i sjemenu, što pada sad kraj puta, pa biva pojedeno od ptica, sad na kamen, gdje brzo izraste, ali i uvene, jer korjen nije mogao da duboko zađe u zemlju, sad u trnje, koje ga uguši, a sad opet na dobru zemlju, gdje rađa dobrim rodem /13,1- 10/; o kukolju, što ga netko iz neprijateljstva posije po njivi a koji se poslije veže u snopove i spaljuje i pšenica što se snosi u žitnicu, o sićušnom zrnu gorušičinu, koje međutim uzraste kao drvo pa ptice sjede na granama njegovim /Mt 13,31,32/ i o ognjenoj peći /Mt 13,42/; o blagu sakrivenu u polju i o prodaji svega, da se to polje kupi /Mt 13,41/; o trgovcu, koji traži lijepo biserje /Mt 13,45/; o mreži, što se baca u more pa se njome zahvati od svake vrste riba i koje se onda sjedeći na obali odabiru: jedne se sabire u posude, druge baca napolje /Mt 13,47 sl/; o komori, u kojoj ima starih i novih stvari /Mt 13, 52/; o zavičaju, koji ne zna cijeniti svoga /Mt 13,57/. O hrani koju treba kupiti /Mt 14,15/. O štovanju Boga usnama i srcima, koja su daleko od njega /Mt 15,8/; o stvarima, koje čovjeka kaljaju /Mt 15,11/; o slijepcima i vođama slijepaca /Mt 15,14/; o mrvicama što ih ispod stola jedu psići /Mt 15,27/; o gladnima, koji klonu zbog dugog hodanja i neuzimanja hrane /Mt 15, 32/. O crvenom večernjem nebu, koje navješta vedar sutrašnji dan i crvenom i mutnom jutarnjem nebu, koje je predznak nevremena /Mt 16,2,3/. O pobiračima poreza i carine /Mt 17,25,26/; o stateru i poreznom novcu /Mt 17, 27,12,20 sl/. O djeci poniznoj i malenoj /Mt 18,2 sl/ i o mlinskom kamenu, što ga magare okreće, o dubini morskoj /Mt 18, 6/; o kljastu i hromu i ćoravu /Mt 18,8/; o jednoj izgubljenoj ovci, koju se traži sa svim marom /Mt 18,12 sl/; o uređivanju računa /Mt 18,23 sl/; o ženi i mužu, koji su jedno /Mt 19,4,6/; o tvrdom srcu /Mt 19,8/; o cumusima /Mt 19,12/; o bogatašu i o devi, o iglenim ušima /Mt 19, 22 sl/. O vinogradu, za koji domaćin unajmljuje radnike; o besposlenim radnicima; o isplati radnika nakon posla; o duljem i kraćem radu i o dnevnoj žegi /Mt 20, sl/. O magaretu privezanu uz ogradu /Mt

21,2/ ili vezanom uz jasle, i koga se vodi napojiti /Lk 13,15/; o razbojničkoj špilji /Mt 21,13/; o nejačadi, što još sišu /Mt 21,16/; o sinovima, koje otac šalje da rade u vinogradu /Mt 21,28 sl/; o bivšim bludnicama, koje će se spasiti /Mt 21,32/; ~~o ogradi oko vinograda i kuli,~~ o ~~davanju vinograda u zakup~~ /Mt 21,33 sl/; o kamenu, što su ga graditelji odbacili /Mt 21,42/. O pozivu na svadbu, pripravljenu objedu i svadbenu ruhu /Mt 22,2 sl/; o ženidbi i udaji /Mt 22,30 sl/. O drvetu, koje tri godine nije rodilo pa kao suvišno zauzimlje prostor /Lk 13,7/. O teškim i nesnosnim bremenimâ, koja ljudi tovare na pleća ljudska /Mt 23,4/; o začelju stola na gozbama i prvim mjestima po zbornicima /Mt 23,6/; o načinu pozdravljanja /Mt 23,7/; o ljudima, koji putuju kopnom i morom /Mt 23,15/; o budalama i slijepcima /Mt 23,17/; o oltaru i hramskom zlatu /Mt 23,16, 18/; o desetini od metvice i kopra i kumina /Mt 23,23/; o komarcu, na koga se pazi da ga se ne bi progutalo /Mt 23,25/; o čaši i zdjeli čistima izvana a iznutra prljavima /Mt 23,25 sl/; o grobovimâ, izvana lijepo okrečenim, a u kojima je trulež i smrad /Mt 23,27/ o podizanju grobnica i uređivanju spomenika, /Mt 23,29/; o ubijanju i kamenovanju; o kvočki, što skuplja piliće svoje pod krila /Mt 23,37/. O hramskim zgradama, od kojih kamen na kamenu ne će ostati /Mt 24,2/ o ratovima i glasovima o ratovima; o dizanju naroda proti narodima, kraljevstva proti kraljevstvima /Mt 24,6/. O ljudima na krovu i u poljima; o trudnima, dojiljama /24,17 sl/; o munji, što sijevne od istoka do zapada /Mt 24,17/; o strvini oko koje se kupe orlovi /24, 28/; o pomrčanju sunca i mjeseca, o zvijezdama, o sveopćem plaču /Mt 24,29 sl/; o glasu trublje; o smokvi, koja prolista i navješta dolazak ljeta /Mt 24,31,32/; o mlinu na kom melju dvije žene /Mt 24, 41/; o sluzi, koji vršeći dužnosti čeka dolazak gospodarov i o sluzi pijanici /Mt 24, 45 sl/. O skupini djevica, koje idu u susret zaručniku i njihovim svjetiljkama, u koje ulje treba unaprijed usuti, da se ne nađu u neprilici /Mt 25,1 sl/; o čovjeku, koji daje novac na posudbu da se njime privređuje /25,14 sl/; o gostu, koga se prima na konak, bolesniku i utamničeniku koje se posjećuje i golu, koga se obuče /Mt 25,35 sl/. O dodijavanju ženi, koja je učinila dobro djelo, i siromasima kojih će uvijek biti /Mt 26, 10,11/; o stadu koje bježi /Mt 26,31/, o pijetlu koji pjeva /Mt 26,35/; o svojoj žalosnoj duši /Mt 26, 38/; o ljudima, koji dolaze kao razbojnici s mačevima i toljagama /Mt 26,55/. O rođenju i ponovnom rođenju /Iv 3,3 sl/. O vodi živoj /Iv 4,10/ itd., itd., itd.

NAŠ NAČIN

Iz ovog Učiteljeva načina propovijedanja i izražavanja odvijaju se neka načela koja ćemo ovdje kušati kratko sažeti.

1. Prije svega i nadasve, ako hoćemo da uspijevamo, mi moramo kao i Krist propovijedati: u k l o p i v š i n a i m e s v o j u m i s a o - K r i s t o v u n a u k u - u č i t a v u ž i v u s t v a r n o s t n a š e g vremena. Ne Kristova vremena, ne osebujnosti palestinskog milieu-a prvog stoljeća, ne slika i poredaba, koje našim suvremenicima ništa ne vele ili jedva što vele. Nego stvarnosti, slika, poredaba, izraza,... uzetih iz naše suvremene stvarnosti, bliže današnjem čovjeku i pomoću kojih on sm j e s t a može j a s n o uočiti o čemu se govori.

Uz cijenu dakle vjernosti duhu Učiteljevu, uz cijenu uspjeha za kojim moramo težiti, mi bezuvjetno moramo govoriti načinom kojim je Krist govorio. To je prvi, temeljni i neizbježivi uvjet uspješnog načina propovijedanja. Samo po tom poprimit će naše propovijedi stvaran izgled, samo po tom doprijet će božanska stvarnost do nutrine slušatelja.

2. Osnovne osobine pravog načina propovijedanja nukaju nas također, da poput Krista govorimo s l o b o d n o, n a r a v n o i j e d n o s t a v n o.

Ne mislimo međutim time reći da bi dobar način propovijedanja trebao apstrahirati od svih propisa. Da bi u ime slobode trebao zabaciti sve, što ovaj ili onaj oblik propovijedanja ima o sebi dobra. Ne. Nego to, da propovjednik, v o đ e n D u h o m, ne smije se dati sputati oblicima tako, da oni izvrše pritisak na njegovu misao i zamah. Ostajući dakle u općim okvirima, koje po sebi nameće logičan razvoj misli, propovjednik će izgrađivati svoju propovijed pod vodstvom Duha, djelitelja života, s mišlju da njegove riječi moraju biti prije svega i nadasve nositeljice života, s oznakama spontanosti i naravnosti kao što je spontan i naravan sam život.

Dobra će se dakle propovijed vezati pretežno na duh Sv. Pisma a ne uvijek i nužno na slovo. Zato će svoje misli a osobito svoj način uzimati od svukud: iz čitave stvarnosti Božje i nastojati, da svemu dade što suvremenije ruho. Bit će posve prožet mišlju Božjom, autentičnim sadržajem Sv. Pisma i svetopisamskim gledanjem na stvari, ali će oblike izražavanja birati prema potrebama slušatelja. Udešavat će svoju obradu - s izražajne, stilske i oblikovane strane - s jedinom mišlju: dovesti što sigurnije slušatelja k cilju: predobivanju za stvar.

3. Iz ovih istih razloga suvremen će propovjednik nastojati da bude n a r a v a n i j e d n o s t a v a n. Kao što je naravna i jednostavna u svojoj veličanstvenosti čitava zbilja. Izbjegavat će stoga svaku tendencioznu stilsku ili kompozicijsku teatralnost, Ako od dramatičnosti prikazivanja ne će zazirati, on će je iznositi na vidjelo samo onda, kad je pronađe u stvarnosti, to će zapravo biti d r a m a t i č n o s t s t v a r n o s t i, koja će sama iz njegovih riječi govoriti.

4. On će, također biti s t v a r a n, r e a l a n u svom načinu propovijedanja: ulagat će sve sile, da govori načinom, kojim se govori o stvarima, koje jesu i za koje se više nego i za što vrijedi zanimati. Uz, dakle, posvemašnju suvremenost izražavanja posjedovat će akcenat čovjeka realiste, čovjeka, koji sa svojim riječima sasvim stoji i pada.

S istih također razloga izbjegavat će nerealan - p j e v a j u ć i t o n ili dikciju koja sjeća na glumljenje, kazalište, i sve što sugerira misao da je na propovjedaonici čovjek, koji ima da s više manje spretnosti izvrši neku dužnost, ali koji je sretan da se je čim prije riješi.

U sve namještene stvari, koje o p t e r e ć u j u propovijed spada i jedna udešena "unkcija" koju je već Huysmans pogrdno nazvao " l a v a s e l i n o s a c r é e", za razliku od unkcije, koja sama izbija iz topline riječi i dubine uvjerenja.

Propovjednik, konačno mora biti slobodan i od svih drugih namještenosti o kojima smo govorili u uvodnim retcima ovog IV odsjeka.

Ova sloboda, naravnost, jednostavnost, nenamještenost nameću se s vrlo dubokih razloga.

Stvari o kojima mi govorimo redovno su daleko od misli većine ljudi.- Bog, milost, nebo, nadnaravna stvarnost - to su za mnogo i mnoge vrednote kojima oni jedva da bi dali to ime. One se ne uklapaju lako u njihov, pretežno sjetilni, tok života. Ako im sad još k tome govorimo sputanim, namještenim, nerealnim načinom o njima, onda će ih to samo utvrditi u njihovom naziranju na njih, potaknuti da, [illegible] vjeruju, da su to "nedohvativosti" koje nemaju pravog mjesta u ljudskom životu.

Ovu pak naravnost i jednostavnost nije moguće postići, ako pri izrađivanju propovijedi nemamo trajno pred očima svoga slušateljstva, ako se ne uživimo u to da živim ljudima treba govoriti, z a p r a v o r a z g o v a r a t i s n j i m a, s onoliko barem želje i težnje da nas se razumjedne, s koliko to činimo pri običnim svojim razgovorima: upućujući živu riječ živim ljudima.

Mora se priznati da je ovaj način propovijedanja tek u početcima. Čitav je pokret, kaže Tih. Toth, još u povojima. Dosad se izuzev opreznih pokušaja u novom smjeru nije ništa poduzelo. U velikim metropolama svijeta ovaj ili onaj propovjednik naglašuje novi ton. Tako Pfliegler u Beču, Fahsel i Sonnenschein u Berlinu, Denlers u Münsteru, Mädor u Švicarskoj, Linhardt u Münchenu, Pierre L'Ermite, Jacques Debout, Pierro Lahnde, Thellier de Poncheville u Parizu, Jean Dosgranges u Limogesu E.J. Kerby u Chicagu, o. Day, o.Mac Nab i o.Huge Pope u Engleskoj o. Ruttin u Belgiji, Adalbert Bangha D.I. u Mađarskoj i t.d. To su sasvim očito novi još tapkajući pokušaji stvaranja nove vrste tematske propovijedi. Ali zasad su to sve tek bojažljivi pokušaji, mnogo više praktični nego teoretski da se prebiju ukočeni homiletski oblici.

Ali skrajnje je vrijeme da tome poslu pristupimo!

TAJNA USPJEHA U PROPOVIJEDANJU PREMA TIH.TOTHU

Svetost života.

I. Prva tajna uspjeha u propovijedanju bila je uvijek i bit će uvijek: p r o p o v j e d n i k o v a l i č n o s t, ž a r k a r e v n o s t, b e s p r i j e k o r a n ž i v o t. Svećenik, koji sve žrtvuje za Krista i voli Ga više nego sve, vrši dubok utjecaj na današnje ljude preplavljene valovima materijalizma.

Propovijed, koja ne nosi znaka dubokog uvjerenja uzalud bi bila sastavljena po pravilima najboljeg govorničkog priručnika, ona bi ostala: "mjed, koja ječi, ili praporac, koji zveči" /I Kor 13,1/.

Naprotiv, ako slušatelj osjeća, da propovjednik vjeruje ono, što govori s propovjedaonice, živi u skladu s onim, što naučava i stoji sa svojim besprijekornim životom kao otvorena knjiga pred svojim slušateljima, ako osjeća u njegovim riječima, da je sva njegova radost, sva njegova sreća, sva njegova težnja u tom, da predobije nove vjernike za istinu, tada nemar, zanemarivanje govorničkih postupaka ne će nimalo škoditi uspjehu njegova propovijedanja. S iznenađenjem gledamo, kako se "dapače u svijetu umornu od propovijedanja", slušatelji tiskaju oko propovijedaonice svećenika, koji gori revnošću za slavu Božju, za koga nema ni dana ni noći, kad se radi o predobivanju duša i kojeg život i rad opravdava istinu stare poslovice: " "Jonis nunquam dicit: sufficit".

Neki nevjernik ovako se izrazio o ocu de Ravignanu: "On vjeruje sam, što propovijeda i sve u njemu diše vjerom". Tako žar -

ko uvjeronje nadoknađuju običnu /neizglednu/ spoljašnost i druge nedostatke /primjer: župnik Arski/. Violina ne može uvijek biti Stradivarius, ali Paganini je znao izvesti skladne zvuke iz loše violine. Mogli bismo malo izmijeniti riječi sv. Augustina: "Ama et fac quod vis" primijenivši ih prop vjedniku: "Esto sanctus et praedica quod vis".

Za razliku od profanog govorničkog umijeća, moramo u propovijedanje unijeti slijedeće načelo: Naše će propovijedi imati tim više uspjeha, što bolje budemo uspjeli približiti se vlastitim životom katoličkom idealu.

Propovjednik će dobro učiniti, da često čita riječi sv. Pavla Timoteju i Titu. Šta on nije od njih tražio? /I Tim. 3,2 i sl.; Tit 1,7 i sl./. A zašto sve to? "U t p o t e n s s i t e x h o r t a r i".

"Cujus vita despicitur, restat, ut ejus praedicatio contemnatur" rekao je sv. Grgur Veliki. A sv. Franjo Saleški opet: "Trunak dobra primjera vrijedi više od sto lijepih riječi".

Danas mi toliko živimo u razdoblju "osobnog ugleda", da nije veliki propovjednik" taj, koji ispunja s uspjehom dužnost naviještanja riječi Božje, nego svećenik pobožan i revan. To tako dobro uči Karlo Boromejski u svojim "Pastorum instructiones": "Quemadmodum enim in arca testamenti illi Cherubim ita collocati erant, ut semper mutuo se aspicerent: ita vita concionantis doctrinae ex altera parte respondere debet usque adeo, ut et vitam doctrina collustret, et doctrinam rursus vita corroboret, viresque eidem perpetuo addat..."

Sva ova osobna svojstva propovjednika, što ih priručnici stavljaju pod opći naslov "propovjednikova ličnost" /Svetost života, poniznost, pobožnost, nesebičnost, čistoća duše, uglađenost i pastoralna okretnost/, sve to poprima u naše dane, - kad sve više i više iščezava auktoritet u korist osobnog ugleda, - sve veću važnost za uspjeh propovijedanja.

Za profanog govornika sve to ima manje važnosti, [illegible] ima tim više za posvećena govornika. Profani govornik ne ide za nadnaravnim ciljem, pa mu dakle obični govornički postupci dostaju. Ali nije tako s propovjednikom, koji ima cilj da vodi svoje slušatelje nadnaravnom životu; ma kako sjajna bila njegova rječitost, ona nije dovoljna, nego nadnaravni život sam propovjednika igra odlučnu ulogu pri postizavanju uspjeha.

kako bi propovjednik mogao uzdići svoje slušateljstvo k Bogu, ako sam nije sposoban da se do Boga digne?

Znanstvena konferencija svjedoči o znanju i učenosti predavača. Roman o bogatstvu izraza i spretnosti njegova auktora. Deklamacija o umijeću govornika. A propovijed? O vjeri propovjednika. Treba i za propovijed znanja, učenosti, lakoća dikcije, ali bitno je živa vjera i stvarno uvjerenje. Propovijed uvijek svjedoči o vjeri i o mjeri u kojoj je propovjednik u svojoj duši, u svojim idejama, svojoj osjećajnosti i u svojoj volji, prožet svemoću Božjom. Stoga ne može naići ni na kakav uspjeh propovijed, koja počiva samo na logičkim i retorskim postupcima i koja je proizvod pukog apstraktnog umovanja.

Ne oklijevajmo stoga reći da je svakodnevno razmatranje revna svećenika, izvanredno sredstvo uspjeha. Dobro propovijeda onaj, tko mnogo meditira. "Ex plenitudine contemplationis praedicatio derivatur" /Summa II a II ae q. 188, art. 6/. Naprotiv, "qui non ardet, non incendit".

Gospodin reče jednog dana Ezekijelu: "Audies de ore meo verbum et annuntiabis eis ex me" /3, 17/. I apostoli su sjedinili molitvu i propovijedanje: "Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus" /Dj.Ap.6,4/. Koliko puta sv. Pavao opetuje tu misao: On traži molitve od Efežana: "Ut detur mihi sermo in operatione oris mei, cum fiducia notum facere mysterium evangelii" /Ef 6,19/. On traži molitve od Kološana: "Orantes pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi..... ut manifestem illud; ita ut oportet me loqui" /K 1 4,3-4/. On traži molitve od Solunjana: "Fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat et clarificetur". /II.S 1.3,1/.

Poslušajmo također ove riječi svetog Grgura Velikog: "Prius aurem cordis aporiat voci Creatoris, et postmodum os sui corporis aperiat auribus plebis" /In Ezech. I; I Hom.I./ Sv. Augustin smatra da propovjednik "pietate magis orationum, quam oratorum facultate indiget... Sit orator, antequam dictor.... Priusquam exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet, quod biberit, vel quid impleverit fundat" /De doctrina christ. I,II/.

Umijeće dobrog propovijedanja ne uči se u školama, nego na koljenima.

Suvremenost

II. Važan uvjet uspjeha u propovijedanju je p o z n a v a -

nje modernog života i briga oko suvremenosti. Ali treba dobro razumjeti smisao toga izraza. Varao bi se silno propovjednik, koji bi, ~~da se učini interesantnim~~, bio zaista živo novine, na propovjedaonici istino objelodanjivao sve dnevne vijesti, latio se na usiljeno uspoređivanje, igrao se riječima i idejama, to sve da propovijeda "novim" i "modernim" načinom.

Ne mislimo na to, kad označujem među uvjetima uspjeh u propovijedanju traženje suvremenosti i razumijevanje modernog života. Radi se ovdje o sasvim drugoj stvari. Osobna pobožnost, revnost i dostojan život propovjednika nisu dovoljni, nego je potrebno da on znade kako se religiozne istine učine milima današnjem čovjeku.

Vjernici imadu izvanredno fin osjećaj u tom pogledu i zamijete brzo, da li im se s propovjedaonice pružaju stare tradicionalne istine, bez života i bez duše, pod blještavim frazama i s bujicom riječi, s velikom galamom, ili je naprotiv pred njima brat, čovjek kao i oni, čovjek, koji živi u današnjem svijetu, današnji čovjek, koma duša podrhtava s dušom svih onih, koji traže Boga, čovjek, koji s toplinom i simpatijom, pruža ruke svojoj braći, da ih dovodo do u srce Kristovo, ~~kamo je on, svećenik, već došao i našao~~ sreću.

Ako slušatelji osjećaju snagu duhovnog života, koji se prelijeva iz duše propovjednikove, ako osjećaju kako njegova duša uzdiše, gori, bori se i trne pod strujom nadnaravnog života visoke napetosti, kako nalazi svoje veselje i smatra svojom najsvetijom dužnošću, da razveže malo žarulje svojih slušatelja na Kristovu struju, koja oživljava i oslobađa, ... Isusov, onda je takva propovijed u skladu sa sadanjim stanjom duha.

Tu suvremenost, to prilagođivanje modernom životu tražimo. Propovijedanje, kod koga vjernici opažaju, da se njihov svećenik ne gubi u maglovitom umovanju i mnogim asketskim konsideracijama, u posvemašnjoj udaljenosti od života. "Non ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo" /I Pet 5,3/. Kad bi samo vjernici mogli razabrati, da je kršćanska propovjedaonica također izložena bijesnim burama zemaljskog života i da propovjednik slijedi s toplom simpatijom teške životne borbe, da s dušom punom sućuti pozna najljudska odricanja sadanjog života i posjeduje jasan i bistar pogled, komo oni mogu sa svim mirom prepustiti vodstvo svoje izmučene duše!

Citati u dubinama duša, otkrivati njihove potrebe i njihove in-

time misli tako, a odgovara na njihova najtajnija pitanja, eto propovijedanja prilagođena zahtjevima modernog života. Tako ne može propovijedati svećenik, koji sprovodi život u uredu, tajništvu, biblioteci ili za svojim radnim stolom. Tako može propovijedati samo svećenik koji često ispovijeda i često govori sa svojim vjernicima. Propovijedanje svećenika, koji dnevno sluša gorke tužbe, što se penju s oceana života imat će uvijek kao temu najžarča i najmučnija pitanja i moći će se na nj primjeniti riječi: "Stisnite njegove riječi i izaći će iz njih krvi".

Naravnost

III. Treći uvjet uspjeha je n a r a v n o s t u p r o p o v i j e d i. Propovijedajmo naravno! Moderni čovjek ne podnosi više svečana i ukočena načina naših predšasnika; on ne voli više slušati svećenika, koji na propovjedaonici paradira s govorništvom. Ali on će mu pokloniti svu svoju pažnju, ako svećenik s njime razgovara, s istim tonom, istim izrazima, istim gestama kao dva stara prijatelja, koji se šeću veselo razgovarajući. Najbolji način, da izbjegnemo monotoniji i onome, što se naziva "propovjedničkim tonom" bit će za svećenika da izloži sa svom svojom osobnošću istine, što ih s propovijedaonice navješta. Onaj, tko ozbiljno nastoji da svoje religiozne ideje ucijepi svome slušateljstvu, ne će ga uspavljivati ni zaglušivati također povicima, nego će "razgovarati" s naravnošću i jednostavnošću, to jest paziti će na interpunkcije, naglašavanje, pravit će pauze, izbjegavat će sve, što je afektirano ili pretjerano.

I upravo tako osigurava se uspjeh. Jer propovjednik ima dužnost da utječe na svoje slušatelje, da ih uvjeri. Za to treba tri stvari, što ih traži ne samo moderna psihologija, nego već Cicero: "Tribus rebus omnes ad nostram sententiam perducimus: aut docendo, aut conciliando, aut permovendo" to jest izložiti jasno predmet /dicendo/, učiniti ga simpatičnim /conciliando/ i izazvati zanos /permovendo/. Jer, ako je istina da je "prvi vjernik dobrog župnika on sam", nemanje je istina, da dobra propovijed mora izazvati svoj najdublji učinak na propovjednika sama. Kad propovjednik. za priprave, traži sredstva i mogućnost da u vlastitom životu provede praktične posljedice svoga sujeta i primjeti zapreke, koje mu stoje na putu, njegova propovjed prožme se tom dubinom, tom toplinom, tom snagom koje ne dopuštaju slušateljima da se odupru. Propovjednik, koji je prošao kroz te razne značajne faze i koji s vlas-

titim iskustvom jezna odjeke u tuđoj duši, znat će lako uvjeriti slušatelje, da su istine, što ih on naviješta neophodno potrebne, jer one daju snagu u borbi, utjehu u tuzi, svijetlo u tami i nagradu u pobjedi.

Primjeri.

IV. U interesu uspjeha ne možemo nego odobriti običaj onih propovjednika, koji imaju načelo, da traže u tisućama događaja svagdašnjeg života p r i m j e r e, d a i z b l i ž e g d i r n u d u š u s v o j i h s l u š a t e l j a. Neosporivo je, da je uključivanje primjera i priča proširilo ukočene nekadanje okvire i dalo propovijedanju način izražavanja, koji se više dojima mašte. Ali zar ne bismo također mogli naći primjerâ u načinu Našeg Spasitelja, koji je ne samo na tvrdom tlu, nego i na lađici poučavao ljude. "Uziđe u jednu lađicu, koja je bila Simunova i zamoli ga, da malo otisne od kopna; i sjedavši zatim učaše narod iz lađise" /Lk 5,3/. Ima propovjednika, koji znadu bolje propovijedati slijedeći logički red ideja i držeći se područja silogizma; ali ima ih koji vode s impulzivnom snagom valova života barku svojih vjernika k Bogu.

Klasični su francuski propovjednici načelno izbjegavali upotrebu primjera. Ali onaj, tko voli uspjeh propovijedi više od njezina podudaranja s klasičnim pravilima može mirno upotrebljavati primjere. S mjerom naravno. I jedino svrsihodno.

Bilo koji događaj aktivnog života može biti izvrsnim uvodom u stvar /exordium ab illustratione/, ako odgovara temeljnoj ideji propovijedi. Možemo također dati dojmljiv zaključak, ako raspolažemo s erticom, koja rezimira čitav proučavani predmet. Ali možemo u velikom korišću iskorištavati isto tako istinske priče i primjere kao i alegorije, metafore i parabole, u samom obrazlaganju propovijedi. Dogodi se često dapače naobraženim ljudima, da otvore nedjeljne novine najprije na stranici "Ilustrovani prilog". Moderna je psihologija ustanovila, da i intelektualne misli u slikama a ne samo u apstraktnim idejama; et ... puku ... publike njoj je vrlo teško misliti bez prispjegavanja slikom.

A dapače, ako možemo ilustrirati ovu ili onu apstraktnu istinu dojmljivim, zanimljivim, primjerom posuđenim iz suvremenog života, ne samo da ćemo postići kod svojih slušatelja veću pažnju, koja će učiniti da u njih temeljna ideja dublje prodre, nego, stvar još dragocjenija, oni će vidjeti da je ono, što im propovijedamo

istin i ... se može vršiti.

Upotreba primjera sprečava kadgod logički razvoj misli i tok propovijedi, ali u vidu uspjeha možemo zatvoriti oči na taj nedostatak. I ako naš Gospodin nije prezreo upotrebu primjera, i mi ne trebamo da ih se lišavamo. Jer da je božanski Učitelj bio u svojim govorima tako maglovit i tako apstraktan kao mnogi propovjednici, sigurno ga ne bi bili razumjeli. Ali Naš Gospodin nije tako radio. U njegovim propovijedima klasje se bijeli, smokvino drvo zeleni, ljiljan cvate, svod se nebeski crveni, plamen blista, sve živi, dapače i mrtva priroda.

Upotreba primjera, crtica, priča i parabola nije drugo do ponovno služenje nekadanjom "biblia pauperum". Tim lakše ispunjamo zahtijeve moderne religiozne psihologije i pedagogije, prema kojima se religiozne istine ne smiju samo razumskim načinom izlagati, nego se mora truditi da ih ucijepimo u dušu putem mašte i osjećajnosti./ Samo će tako propovijed postati za duše izvorom života.

A činjenica da je propovijed izvor života za dušu znak je uspjeha propovijedanja.

Psihologija

V. Ali da bismo uspjeli, moramo ispuniti još jedan drugi uvjet, a to je služiti se više psihologijom. Ovaj zahtjev moramo formulirati u dva pravca.

A/ U podučavanju fakultetâ teologije prvo mjesto pripada naravno logici, umovanju i dokazivanju. Budući svećenici moraju dokazivati po pravilima stroge logike, sa svim znacima i argumentima, da sve naše dogme, sve naše moralne obaveze počivaju na čvrstim temeljima te da su istine, o kojima se ne može sumnjati.

Ali pokraj toga postoji opasnost da svećenik nastavi i na propovjedaonici slijediti udžbenike teologije i da njegovi slušatelji budu preplavljeni valom argumenata i silogizama. Uspjeh propovijedi nije siguran činjenicom što smo blistavom jasnoćom dokazali istinu svoga predmeta. Naše će propovijedanje naići na uspjeh, ako ojača volju, ako potakne k pobožnim odlukama. Dapače iza najsjajnije navale rječitosti, slušateljstvu uvijek prijeti ova opasnost: "mirati sunt, conversi non sunt".

Da obratimo, da djelujemo na volju, da potaknemo na pobožne odluke, potrebno je uz logiku dobro dozo psihologije. Psihologije,

koja se ne zadovoljava da insistira na istini obrađivanog sujeta, nego se trudi da djeluje istodobno na osjećajnost i volju, i stoga upravo ističe izvrsne strane sujeta, na pr. ljepotu, uzvišenost, snagu, utjehu, mir, koje susrećemo u dogmi o kojoj se radi, sklad kršćanskog morala s naravlju, ljudskim razumom, dobrom države, dok njegovo, kršenje - vodi opadanju i propasti. Uz moralnu teologiju treba iskorištavati i moralnu psihologiju; uz "theologia mentis", "theologia cordis".

Crkva znade dobro, da čovjek nije samo mozak, nego volja i srce. Ona zna, da čovjek ne postaje dobrim svećenikom samo teološkim studijem, te nameće budućem svećeniku više godina sjemeništa ne jedino da učini oštrim njegov um, nego da formira njegovu volju i njegov značaj. Propovjednik također mora uvidjeti, da istinitost njegova sujeta, usprkos najstrožoj logici ne dostaje da utječe na volju i osjećajnost njegovih slušatelja, Govornik mora voditi računa o tome, da je današnji čovjek pristupačniji historičkim i psihološkim dokazima nego logičkom dokazivanju. Lakše je tog čovjeka osvojiti srcem nego razumom; i ako dobijemo njegovo srce, i njegov je duh naš. U mnogim pitanjima moderni čovjek ne osjeća kao što misli, ali misli kao što osjeća.

Spretni trgovci već su davno otkrili, da nije dovoljno imati najbolju robu, nego da je isto toliko nužno pokazati je i ponuditi je. Debeli svesci pojavili su se pod naslovom: "Psihologija prodavača". I kad se ne bismo bojali da nas se slabo shvati, predložili bismo, da osiguramo uspjeh propovijedi, nasljedovanje domišljata trgovačkog postupka. Kako on u lijepom svijetlu prikazuje svoju robu kupcu! Kako je uslužan i ljubezan! Kako ne prestaje hvaliti kvalitetu svojih artikala! Dok otporna snaga kupca ne popusti i dok klijent ne kupi. Možda čak ono, što nije htio kupiti, možda i ono, što mu ne treba.

Zar bi mogao biti propovjednikom tko bi mirno primao da ga u njegovu radu za vječno kraljevstvo Božje, u podučavanju riječi Božje nadmaši trgovac srdačnijim, življim, spretnijim, uvjerljivijim preporučivanjem prolazno zemaljske robe?

B/ Ali kad govorimo u prilog većeg iskorištavanja psihologije, mislimo i na jednu drugu ideju. Htjeli bismo privući pažnju na izvjestan broj pojedinosti, koje bismo mogli svrstati pod zajedničko ime "Psihološka metoda propovijedanja" i kojih vršenje

pripada također tajni uspješna propovijedanja. Jedna od ovih pojedinosti na pr. stoji u skromnosti stava i držanja propovjednika, jer taština nije nigdje odvratnija nego na propovjedaonici. Treba se u tom strogo držati izvjesnih pravila uljudnosti poznatih pod imenom "decorum". Tako trejanje današnje propovijedi mora voditi računa o nervoznosti naših suvremenika. Treba s mnogo takta obrađivati delikatna i neugodna pitanja. Čovjek ne može uvijek sasvim izbjeći na propovjedaonici da kara, da dosta strogo kritizira opasna mnijenja i da osuđuje krive moralne zasade, ali sve to s najvećom finoćom, s umjerenošću i bez osobnih i uvredljivih aluzija.

Budimo osobito razboriti i pažljivi kad sudimo o izvjesnim težnjama, koje su u dnu dobre i opravdane, a opasne samo svojom pretjeranošću.

Kod pripravljanja svojih propovijedi, koje sadržavaju prigovore ili prijekore, sjetimo se one pripovijesti, u kojoj su dva svećenika igrala ulogu u doba proturobovskog pokreta u Americi. Obojica su govorila s jednakim zanosom proti ropstvu, ali dok su ljudi slušali starijeg, mlađi je nailazio samo na ismjehivanje i prijetnje. Konačno on se potuži svom kolegi i zapita ga: "Ja ne razumijem ništa. Obojica učimo istu stvar, i vas slušaju, dok se meni rugaju". Stariji mu odvrati: "To je stoga, što vi stalno govorite svojim slušateljima: ako činite tu i tu stvar, vi ćete sigurno biti prokleti. Naprotiv, sve što ja kažem: Dragi moji prijatelji, ako u buduće ne budete činili tih i tih stvari, sigurno ne ćete biti prokleti. I vidite, mene slušaju, dok vas otklanjaju".

Metodičan izbor tema.

VI. Ono, što veoma doprinosi uspjehu to je m e t o d i č a n i z b o r t e m e, ili da upotrijebimo suvremen izraz r a c i o n a l i z i r a n i z b o r t e m e.

Na intelektualnom i materijalnom terenu sve se više i više traži racionalizacija i bilo bi šteta ne brinuti se oko tog kod pripravljanja naših propovijedi. Moramo priznati, da birajući, bez metode, na sreću, temu svoje propovijedi, mi gubimo mnogo svojih intelektualnih sila i dajemo mnogo poduka bez uspjeha, jer se ostvaruju riječi Sv. Pisma: "Ceciderunt sacerdotes in bello.... dum sine consilio exeunt in proelium" /I Mak 5,67/.

U naše dane propovjednici s insistiranjem izražavaju želju, da dobiju nove perikope za nedjelje, jer ove, što su sada u uporabi,

sadržavaju tek mali dio naših svetih Knjiga i bile su već obilno iskorištavane u homiletskom propovijedanju. Ali onaj, koji pozna teškoće koje se protive takvoj realizaciji ne će čekati, da obnovi građu svojih propovijedi i poveća njihovu zanimljivost, na vrlo nesigurno ostvarenje te želje, on će uvesti, uz naše sadanje perikope, racionalizaciju u propovijedanju.

I propovjedniku se upravo nudi zaista praktično sredstvo: dosljedan pravac propovijedanja. Zanimljiva je činjenica, da sadanja publika voli slušati radije čitav niz propovijedi o ovoj ili onoj temi, nego poduke bez međusobne veze i koje se odnose na razne teme od nedjelje do nedjelje. Auktor ovih redaka propovijedao je u crkvi sveučilišta Pazmany, pred kultiviranom publikom velikog grada, kroz godinu dana o enciklici "Quas primas", koja se odnosi na Krista Kralja, kroz dvije godine o Zapovijedima, sada /pred par godina!/ govori o Simbolu i zbiljski je dirnut pažnjom i vjernošću, što ih pokazuju njegovi slušatelji slijedeći ove serije propovijedi.

Uostalom zgodnih tema za dulje ili kraće poduke i sposobnih da izazovu zanimanje ne manjka. Evo nekolikih: Čudesa Našeg Gospodina, Parabole, biblijski portreti Starog i Novog Zavjeta, Sakramenti, Sv.Misa, itd. Slušatelji su također silno impresionirani, kad slijedeći sistematsku obradbu ovih propovijedi, mogu zapaziti rad, što ga propovjednik sebi nameće za spas njihovih duša.

Ozbiljna priprava.

VII. Konačno neophodno je potrebno za uspjeh propovijedanja o z b i l j n o s e p r i p r a v i t i. Ne može se dovoljno insistirati na toj točci, da ono, što se zove "dobro ispružen jezik", lakoća govora nije nikakvo jamstvo uspjeha. Uistinu pitanje nije u tom da li govorimo, nego kako govorimo. Onaj, tko se samo brzo i površno pripravlja na propovijed, nema niti najmanje ideje o uzvišenom poslanju propovjednika i teškoj odgovornosti, koja na njem počiva. Oni, koji se hvale, da se lako pripravljaju trebali bi samo uočiti, kako ih se teško razumije. Oni bi dobro morali razmišljati o ovim riječima sv.Pavla: ".... ne cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar" /I Kor 9,27/ i o ovoj Ciceronovoj opomeni: "Quoties dicimus, toties de nobis judicatur".

One propovjednike, koji se pripravljaju tako brzo i tako lako htio bih podsjetiti na jednu zgodu iz života Lacordaire-a, tada

na vrhuncu svoje govorničke slave. Nekog dana, kad je pohodio jedan internat, ravnatelj ga zamoli da upravi "nekoliko riječi" tim mladićima. A slavni propovjednik odgovori: "Da ste me zamolili ranije, ja bih razmislio što trebam reći. Ali ja odveć cijenim javnu riječ da bih govorio bez priprave". Eto, što bi se moglo nazvati "poštovanjem veličanstva riječi", o čem je Msgr Keppler govorio tako snažnim načinom.

Temeljitu pripravu traži ne samo počitanje prema riječi Božjoj, nego i mentalitet onih, koji danas posjećuju Crkvu. Gdje je doba, kad je slušateljstvo slušalo s poštovanjem i pokorno sve riječi, što su dolazile s propovjedaonice istine, dapače, gdje su bile izrečene jednostavno i bez pretencicznosti? Današnja publika razmažena knjigama, novinama, radiom, konferencijama, kritizira strože, važe riječi propovjednika i ako mu dojade banalni izrazi ili slabo pripremljena poduka, on ne ulazi više u Crkvu.

Onaj, tko hoće propovijedati današnjim ljudima, satrvenim brigama, ozlojođenim, nezadovoljnim i neosjetljivim za stvari vječnosti, o nadnaravnom životu i njegovim istinama, taj se treba osobito dobro pripravljati. Moramo dakle biti posve uvjereni, da onaj, koji danas hoće da ispunjava, dapače i s primjerenim uspjehom, tešku dužnost službe riječi Božje pred slušateljstvom, koje ima velike zahtjeve, mora se temeljito i brižno pripravljati. Kroz čitav tjedan mora se neprekidno baviti svojom temom, promatrati i suditi s toga stajališta svjetske događaje i događaje svoje male župe, raditi svoju propovijed, okretati je u ovakom obliku i zatim je pisati /koliko moguće ne zadovoljiti se s nacrtom/ zatim je naučiti napamet i vježbati je, - to sve traži rada, naporna, ozbiljna rada - ali to je izvor uspjeha. Naprotiv, neka se nitko ne čudi, ako se još danas ostvari stara poslovica: "Qui ascendit sine labore, descendit sine honore".

Dok propovjednik pripravlja svoju temu, razmišlja o dogmatskim i moralnim pitanjima oslobođenim od njihovih tehničkih izraza i trudi se da ih obuče u oblike i izraze prilagođene potrebama duša svojih slušateljâ, on ispunjava isti rad, što ga vrši električni transformator, koji omogućuje struji visoke napetosti, što proizlazi iz daleke centrale da bude iskorištena za tekući dnevni potrošak. U tom stoji naporna strana priprave: prijeći od logike psihologiji; dati bezbojnim knjiškim definicijama svježi životni teint, da propovijed ne bude odveć doktrinarna i da se ne izgubi

u oblacima filozofskih apstraktnosti, nego da nam slobodi blijedih apstrakcija da prodre u stvarni život.

No može se nijekati, da sadanja pastoralna služba sa svojim djelima, sastancima svake vrste, zaokuplja tako svećenike, da je on često prisiljen reducirati znatno vrijeme priprave neophodno potrebno za uspjeh propovijedi. To je činjenica duboko žalosna. Ali drugo je pitanje, da li se čovjek može s time zadovoljiti; da li postrane dužnosti pastoralne službe imadu pravo da svećenika odvrate od njegove najvažnije dužnosti propovijedanja riječi Božje? Što se mene tiče, držim, da bi apostoli još i danas bili istog mišljonja kao pred devetnaest stoljeća, kad su đakonima povjerili sporedne službe: "Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus" /Dj Ap 6,4/.

Sigurno, dobra je propovijed uvijek plod ozbiljna i naporna rada. Kao što pčela ide od cvijeta do cvijeta, da iz njih crpe sok, da ga preobrazi, i proizvede iz njeg med, jednako propovjednik treba mnogo da čita, mnogo nauči, mnogo misli na svoju temu, da uhvati ideje, da ih obradi, razvija, daje im konačni oblik, te da ih prepiše. Dok propovijed nije dotjerana, osjećamo tjeskobu, umor, muku stvaralačkog rada. Oni, koji slušaju propovijed ne sluto ni malo koliko je razmišljanjâ, čitanjâ, znoja, intelektualnog i nervnog umora stala. Međutim za revna svećenika ova priprava, što posve obuzimlje, koja se nastavlja iz tjedna u tjedan, kroz desetke godina nije ni teret ni nametnut posao, nego prigoda da čini žrtve nerazdružive od svećeničkog života, ona nije izvor zlovolje, nego zanosan početak križarske vojne u osvajanju duša, jedna od najkorisnijih vježba suvremene svećeničke askeze.[1]

1/ Prevođeno iz Le Symbole des pôtres, première partie. Dieu, La Providence, 2e édition /6e mille/ Mulhouse, Paris 1936. Avant - propos, str. 5-23.

Ja u l a ž e m u s v o j u s n a g u, da o svojim propovijedima mognem reći ono, što je kardinal Peter Pázmány, knez-primas Mađarske na početku sedamnaestog stoljeća o svojim govorima rekao: "U svojim spisima n e o b r a đ u j e m školske oštro umne disertacije, koje nisu potrebne da duh pobude". Može to biti neka temeljna tema, a ja ipak ne govorim o njoj, jer danas nije aktuelna. U doba efeškog koncila moralo se majčinsko dostojanstvo bl. Djevice Marije braniti zvučnim govorima. Ali danas bi bilo bez svrhe navoditi odlučne tekstove Sv.Pisma. ili crkvenih otaca, koji se odnose na nauku o "Filoque". Ili koliko jedinica čini presveto Trojstvo: jednu ili tri? Danas je već i katekizam izdan za tridentskog koncila većim dijelom nadnašen; danas ne trebamo više tako opsežno govoriti o svetoj pričesti pod jednom prilikom, o pravom sakramentalnom karakteru sv.potvrde, govoriti kao onda o čistilištu i drugim detaljnim pitanjima, ali stoga tim više o temeljnim stupovima, osloncima kršćanstva, da i o samim temeljima religije: o svemogućem Bogu, o neumrlosti duše, o vječnom životu, o Božjem pravu, o sniženosti ljudskog stvorenja, o grijehu, o Božjem sudu, o sakramentima,,..

Dakako: od same istine ne smije se ni za dlaku odstupiti. Propovijedajmo o staroj časnoj Bibliji i etici, o starim dogmama, liturgiji i tajnama, no u novoj obradbi, i s novog stajališta, prilagodivši se duhovnim zahtjevima i potrebama modernog čovjeka i njegovom ukusu. Sadržaj je stari, nov je stav prema pitanjima, čitav slijed misli, nove su usporedbe i primjeri.

Od zahtjeva naše svete vjere ne možemo ništa, niti najmanje napustiti, od njenog sadržaja nikakve koncesije "svijetu" učiniti: u ovome smislu ne možemo nikad biti "moderni", ali tim više možemo u obradbi, u formuliranju tema, u postavljanju pitanja.

Od vrlo je velike koristi, ako svećenik temu svoje nedjeljne propovijedi poveže s duhovnim doživljajima minule sedmice. /Religiozna razmatranja, duhovno štivo, adoracija, društvo. /Jer kako iskustvo pokazuje dublje djeluje samo ona propovijed, koja govornika samoga oduševljava.

Slušatelji mora da iz našeg govora steknu uvjerenje: ovaj Božji čovjek ne govori sad zato baš da propovijeda ili jer to njegova službena dužnost traži, nego stoga, jer mu je to pravo veselje srcu, jedna duhovna potreba, jer ga jedna nutarnja moć nagoni i

potiče i jer mu Vječno lijepe riječi sv.Pavla odjekuju u ušima: "Teško meni, ako ne budem navještao Evanđelje" /1 Kr 9,16/. I: Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom... propovijedaj riječ, pristupi s time u zgodno i nezgodno vrijeme, uvjeravaj,moli,opominji,učeći sa svom strpljivošću,....čini djelo evanđeliste /2 Tim, 4,1,2,5/. A onda spada i na ova moderna vremena obećanje Sv.Pisma u ispunjenju: "Nije li moja riječ kao oganj, govori Gospod, kao malj, što razbija stijene?" /Jer 23,29/.

A onda još nešto. Može naša propovijed biti stilski,dogmatski, retorski ma kako savršena, ona na modernog čovjeka ne će usprkos tome nikakva utiska načiniti, ako se ne potrudimo, da i z a z o v e m o d u š o v n e o s j e ć a j e i r a s p o l o ž e n j a, jednom riječju, da od tog učinimo jedan religiozni doživljaj.

Dakako to će samo tada uspjeti, ako sam ja sám prije svega ganut uzvišenošću svoje teme, ako se moja duša pri mom razmišljanju rasplamti. "In meditatione mea exardescet ignis". Po toj nutarnjoj uzbuđenosti govornika poprima tek propovijed pravo pomazanje, neusporedivu,jedinstvenu,izvornu,osobnu notu i obuzme time modernog čovjeka, koji voli snažne riječi ličnosti. Ova osobna ganutost pokazuje propovjedniku temu, način obradbe, prave riječi. Iz srca, koje suosjeća, ključa spontano govor i proizvodi jednake osjećaje. Govornik tako reći glasno i otvoreno u prisutnosti vjernika misli, i to očitovanje njegove duše obuzme i potrese i njegove slušatelje. Stoga bismo ove novolike propovijedi mogli smatrati i "razmatranjima".x/

x/ Prema predgovoru djela: Dr.T.Toth, Die Zehn Gebote, I, 9-17.

V. P R O P O V J E D N I Č K A P R A K S A

1. KONKRETNE UPUTE

Sa svim ovim dosadanjim, iako prijeko potrebnim izlaganjem još nije dovoljno rečeno kako ćemo neposredno pristupiti izradi propovjedi. Kako ćemo izražena načela konkretno pri propovijedi ostvarivati te osigurati uspjeh, koga propovijed hoće da poluči?

Općenito, možemo odmah reći, tog konkretnog ostvarenja i uspjeha ne će biti, ako ne budemo uvažavali činjenice, da je propovijedanje bitno n a r a v n o - n a d n a r a v n a f u n k c i j a koja se bezuvjetno, po samoj svojoj naravi mora oslanjati na elemente naravnog i nadnaravnog reda. Nije dakle dovoljno teoretski poznavati načelo uspješna propovijedanja, potrebno je sasvim iz bliza promotriti primjenu kako naravnih tako i nadnaravnih elemenata na konkretan propovjednički rad.

KAKO TIHOMIR TOTH PRIPRAVLJA SVOJE PROPOVIJEDI

Kad moderni propovjednik pripravlja svoju propovijed mora imati pri ruci Evanđelje i dnevne novine.[1] Šta time osobita hoću da istaknem? Da je svijet vjere neprolazan, dok je svijet ljudi sličan jednodnevnoj muhi, koja živi trenutku, satu - no propovijed mora oboje povezati.

/Evo kako ja činim/

Između svojih slušatelja izaberem u duhu jednoga i dadnem mu mjesto pokraj svoga pisaćeg stola. Tad počnem s izradbom svoga govora, no stalno r a z g o v a r a j u ć i sa svojim zamišljenim gostom.

Vidiš, moj dragi brate u Kristu, o ovoj temi govorim slijedeće nedjelje. Znam vrlo dobro kako ti visoko cijeniš svoje znanje i svoju naobrazbu, i ja ću nastojati također da o tome vodim računa u svojoj propovijedi, kao i o bezbrojnim praznim krilaticama i poluistinama, s kojima je današnja atmosfera prezasićena. Nikakvo čudo, ako je i tebe tu i tamo zarazila. Ja sam svjestan toga, u kolikoj je mjeri moralna ozbiljnost kod ljudi opala, kako se jako izbrisala oštra linija između dobra i zla. Kako jako zemaljske brige i želje stoje naprijed - dapače i u životu vjernih katolika. Kako se je jako u duhovnom životu dapače i revnih posjetilaca crkve misao na Boga, na Božju providnost i pravednost, na vječni život itd. pomutila.

1/ Uvažujući, dakako, naprijed dane napomene o vrstama novina.

Duhovna shvaćanja modernog čovjeka pretrpjelo je strašan slom – činjenica, koju prigodom pripravljanja svoje propovijedi ne smijem smetnuti s uma. K tomu svemu pridolaze tvoje kritike i tvoje sumnje. Promišljam zrelo svaku svoju riječ, da ni dlačice u njoj ne nađeš! "Pobožni slušatelji?" No, baš ne smijem previše na tom insistirati.

A tvoj nervozni nemir? tvoja duhovna neurastenija, uvijek u potrazi za novim, neočekivanim? Kako bih se onda usudio početi poredbe i primjere u svojim propovijedima s riječima: "U četvrtom stoljeću po Kristu....", ili: "Dogodilo se je to u 19.stoljeću...." Ti ćeš sigurno stresti s glavom. Ali samo strpljivosti: "Prije nekoliko sedmica letio je jedan gospodin od Münchena u Beč....." ili: "Kad sam ovih dana prelazio preko mosta na Dunavu..." ili: "Dva čovjeka vozila se u New-Yorškoj podzemnoj željeznici". Vidiš, sad već sa zanimanjem prisluhneš! A ipak je moralna poduka u ovom primjeru ista kao i u onome iz četvrtog stoljeća....Ali za stare poredbe ti više nemaš strpljivosti; stoga ti pripovijedam novo.

I novosti ćeš čuti također u mojim propovijedima i poredbama. Kad bi Gospodin Isus stupio na propovijedaonicu jednog velegrada, tad ne bi ni on u svojim poredbama govorio o mreži, beskvasnom hljebu, o njivama i životinjama, nego o aeroplanima, elektrini, radiu. Ja također nastojim tako postupati. Pojam presvetog Trojstva b i o j e već u slijedećem obliku bliži ljudskom razumu: "Pogledaj sto: on je širok, visok i dug – a ipak cjelina. Promatraj vrijeme: prošlost,sadašnjost,budućnost – a ipak cjelina." Danas ja kažem: misli na elektrinu: ona grije, osvjetljuje, i tjera strojeve a ipak je samo jedna jedina sila. Vrijednost ove nove poredbe nije veća od dviju predašnjih, samo je odijelo suvremenije, više odgovara sadanjem duhu, stoga je rado slušaš.

Sa srebrnim talirom iz doba Marije Terezije ne može se u trgovinama ništa više kupiti. Najviše da ga se u kom muzeju iz pijeteta čuva. Premda u njemu sadržano srebro posjeduje još svoju punu vrijednost, u ovom ipak obliku nema više tečaja. No čim srebro izmijenimo u novac koji je sad u tečaju, postat će stari muzejski komad ponovno mnogo traženi artikl. Isto tako moramo vrednote vječnosti naše, nepromjenive vjerske nauke obući u nove oblike, ako hoćemo da izbjegnemo da kršćanski svjetovni nazor ne zaglibi među muzejskim predmetima s počitanjem preuzetim od pređa. K r š ć a n s k i s v j e t o v n i n a z o r m o r a i z a m o d e r n o g č o v j e k a o s t a t i n o v o, š t o j e o d p o č e t k a č o v j e č a n s t v a

značio: snaga koja pruža i uzdržava život.

"Posegni samo u pun ljudski život, gdje ga pograbiš, on je zanimljiv." Da, dragi brate, htio bih svojim riječima pobuditi tvoje zanimanje.

Tjedne, mjesece prije porazdijelim ja za svaku nedjelju građu svojih propovijedi i hodam okolo otvoreno upravljenim duhom na ove teme. Koliko zanimljivih, vrijednih pojedinosti opažam na svakom koraku na cesti, u tramvaju, u školi, u društvu, u zboru profesora, u novinama, i knjigama. Oživljujem svoje govore s živopisnim poredbama, motivima koji odgovaraju, raznim citatima - naravno bez ikakvih brbljarija - osobito na onim mjestima, gdje bi po svoj prilici teže razumljiv, ili inače odveć suh, suhoparan bio, i gle, tvoja je pažnja odmah probuđena.

Čemu da to niječem? - često klonula duha stojim na propovjedaonici, kad se mojim očima za mojih propovijedi pruža jedan od najuznositijih prizora, što su kome na zemlji dosuđeni: prepuna crkva, glava do glave, tisuće očiju, koje kao očarane u potresnoj tišini bez daha vise o mojim usnama. Svaka nit moga bića to ćuti: ovo poštovanje što gotovo uznemiruje mora čovjek zaraditi, mora čovjek nagraditi. Čovjek ne smije nikakve muke, nikakva vremena štedjeti, da riječi vjere s pobožnošću i uvjerenjem mogne navješćati.

"Postaraj se, da se pokažeš prokušan pred Bogom kao radnik, koji ne treba da se čega stidi, koji pravo ravna riječju istine" /2 Tim. 2,15/.

U takvim trenutcima sine čovjeku kroz pamet riječ Psalmistova: "Strah i trepet nasreću na me, groza se sručuje na me" /Ps 54,6/.

Ne stidim se otvoreno priznati, da je današnji propovjednik zbog zapletenih duhovnih pretenzija svojih slušatelja stavljen pred vrlo teške zadaće, kojima će on samo skrajnje savjesnim, ozbiljnim, brižljivim pripravljanjem moći odgovoriti.

Znam također, da ti zbog tvog prenaglog života, nemaš više strpljivosti za "dugočasne" načine govora starih klasičnih propovjednika. Da, mi prekoračujemo ova vremena s ogromnim koracima. Meni je svejedno: glavno, da me rado slušaš.

Opažam odavna, da u svemu voliš j e d n o s t a v n o s t. Zakovrčani, na dugo razvučeni govor starih propovjednika jednako bi te začudio. "Moji dragi, svetom, dragocjenom krvlju našeg Gospodina Isusa Krista otkupljeni, pobožni drugovi u vjeri!" Tako se govorilo u prošlim vremenima. Danas? "Moja draga braćo i sestre u Kristu!"

tonu

Jednostavno, odrješito, ~~kako odgovara duhu koji danas vlada~~. Ili još kraće: "Draga braćo!"

Ti također polažeš veću vrijednost na j e d a r, r a z u m l j i v s a d r ž a j propovijedi, na j a s n u p o u k u i d o s l j e d n o s t a j a l i š t e, nego na naoifran govor. Upravo stoga ne bih htio na propovjedaonici ni jedne prazne fraze upotrijebiti. Jer znam također, da se ljudi možda dive lijepom-vatrenom..., ali njihova duša od toga nikakve koristi nema. V a ž n o j e i d e j a, stil je samo njeno odijelo. Loše izražena misao ne spada doduše ni na kakvu propovjedaonicu, ali još manje forma bez sadržaja ili misaono prazne govorničke floskule. Znam, kako se ti sam, velikodušni vjerniče, moraš boriti, dok uskladiš narav s nadnaravlju, propisane zapovijedi sa stvarnim životom, svoju vjeru sa znanošću. Osobito u tim težnjama htio bih da te moje propovijedi potpomognu.

Da se na to osobito osvrnem, prisiljen sam pojedine dijelove svojih govora j a č e a p o l o g e t s k i n a g l a s i t i te se č e š ć e p o z v a t i n a p r a k t i č n i s m i s a o o b r a đ i v a n i h t e m a. Naime, da ovo ili ono traži ne samo naša vjera, nego i naše čovječanstvo kao i uredan društveni život. To je danas potrebnije nego ikada.

Ali sve ovo ti hoćeš da čuješ u l a k o r a z u m l j i v i h r i j e č i m a, u s v a k i d a n j e m d r u š t v e n o m t o n u. Na ovu se možda naravnu, u laganom pripovjedalačkom tonu, metodu izlaganja mogu primijeniti riječi sv. Pavla: "Non sumus.... adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur" /2 Kor, 2,17/. Ti bi zasigurno teško slijedio uzvišeni misaoni lijet jednog Bossueta, ... nog Lacordaire-a. Ja bih ti - slušateljstvu, koje dolazi iz ureda ili sudskih dvorana, od štednjaka ili praonica rublja, od strojeva, s ulice - uzaludno govorio o finoj inspiraciji naših mistika, o temeljitosti naših dogmi - ti uopće ne bi slušao. I sv. je Pavao davao svojim "malima" mlijeko a ne tvrdi kruh /1 Kor, 3,2/.

Da, moj dragi brate, ja ne govorim samo ovdje kod pisaćeg stola, nego i za vrijeme propovijedi. Ja govorim i govorim.... tad najednom primijetim, kako kod ovog ili onog mjesta moga govora slušači s punim razumijevanjem kimaju glavom. Gle! Ja sâm, kod sastavljanja svoje propovijedi, nisam toj ideji nikakovo osobito značenje pridavao, no sad bi bilo ipak škoda priliku propustiti i tu misao dalje ne razviti. Dakako tada taj novi dio ide na račun besprijekornu

raspodjela govora. Ne besprijekorna raspodjela nije glavna stvar, nego duhovni dojam što ga ostavljam na moje slušatelje. Uostalom crkveni su oci isto to činili i ravnali su se u svojim govorima prema zahtjevima trenutka. Sv. Augustin na pr. iskoristio bi trenutnu uzbuđenost naroda, koja ga je pri spomenu "smrti" obuzela; sv. Ambrozije nadovezao bi na suze svojih slušatelja; sv. Ivan, sjajni govornik na njihovo sviđanje ili njihovu obuzetost stvarju.

Uostalom to je samo jedna prastara homiletička primjena vrlo cijenjena moderne didaktičke metode: načela radne škole. Sadanju se pedagogiku ne može zamisliti bez tog najmodernijeg načela; primijenimo ga tako i na propovijed! Ako u zbilji i ne mogu razgovarati sa svojim slušateljima, pokušavam barem da im bliže u duhu dođem: očekujem njihove prigovore proti ovom dokazu ili onoj zapovijedi - i odgovaram na sve odmah. Tako podbadam i moje inače pasivno slušateljstvo, da postane aktivnom radnom zajednicom.

Jednom riječju, na ovaj način ili slično razgovaram se ja s mojim zamišljenim gostom kod pisaćeg stola, dok marljivo ispisujem tekst svoga govora. Kad sam gotov, tad osjećam da moj nevidljivi slušatelj spuštene glave moli i njegova je zdrmana i isp[o]drovana duša prepuna dobrih odluka. Bogu hvala! To sam htio postići. U izrađenoj propovijedi fale doduše nekolika pravila iz Kleutgenova "Ars dicendi"; ona ne odgovara također ni Schleinigarovim "Grundzügen der Beredsamkeit," ni Jungmannovim "Theorien der geistlichen Beredsamkeit"; da, ja ne bi mogao pravo ustanoviti, da li je to didaktička ili parergotička propovijed/ jer ne odgovara sasvim ni jednoj od ovih umjetnih vrsta /ali: 1./ja sam naviještao riječ Božju, 2. rado su je slušali i tim su bili potaknuti da se obrate i poboljšaju. A to je važnije nego sve ostalo!

Ne smijemo "propovijedati"...nego toplim, suosjećajnim, prijateljskim tonom o svemu razgovarati sa slušateljstvom. Učiniti stvari bližim slušateljstvu.

Često duboko religiozno nastrojeni, vjerni sinovi Crkve tuže se, da njihova duša ne nalazi mira. S propovijedaonice čujemo često sasvim svijetu strane tvrdnje, pretpostavke, na koje najviše la bi smo mogli odgovoriti: Tome je "gore" lako govoriti o životu, ali on bi trebao okušati moj život...samo jedan dan.

I često je ta tužba opravdana. Ipak da joj ne dadnem nikakova povoda, promatram ja orte pune briga i duboke brazde,- svjedoke tvrdih borbi,- na licu mojih odraslih slušatelja i duševna zbivanja kod mladih, izloženih mnogostrukim kušnjama života. Iz tih

znakova zaključujem na njihove neizražene, ali duboko proćućene prigovore, žalbe, pritužbe i reagiram odmah iz vlastite pobude. Tako propovijed nesamo odgovara sadanjem duhu vremena i nije samo ispunjena svagdanjim životnim problemima, nego nema tipičnih značajki prošlih propovjedničkih epoha: bezosjećajna predavanja baštinjena materijala i posvemašnjeg ignoriranja suvremenih problema. Naprotiv, zaprepašćuje nas, koliko se masa ljudi još danas sakuplja kod ovih u pravom smislu modernih propovijedi, te žedne duše slijedi naše riječi.1/

NADNARAVNO OSIGURANJE PROPOVJEDNIČKIH USPJEHA

Budući da je propovijedanje naravno - nadnaravna funkcija nije dovoljno kod neposredne priprave ostvariti samo naravne uvjete uspjeha nego je b e z u v j e t n o potrebno s nadnaravne strane osigurati njegovu djelotvornost. Pod ovim ne mislimo samo na onaj opći uvjet: svetost života, o čem je prije bilo govora, nego na neposredno osiguranje nadnaravnih momenata.

Kao nadnaravno zbivanje u duši propovjednika i u dušama slušatelja propovijed će biti tim uspješnija, što propovjednik pripravljajući je bude više na tu stvar važnost polagao.

U pogledu molitve ponajprije. Ta čime će bolje i uspješnije čovjek osigurati i sebi i slušateljima potrebnu milost, nego molitvom? Molitvom, koja uzdiže prema Bogu i veže uza nj, otvara njegove poglede na stvar i daje njegovu ljubav prema religioznoj zbilji. Molitvom a d h o c obavljanom, izravno usmjerenom uspjehu propovijedi....

Ali ako čovjek zaista u dubinama stvari promatra, ne će li angažirati i sve moguće druge faktore, da bi što snažniji uspjeh polučio? Ne će li pred silnom ozbiljnošću svega toga pribjeći nadnaravnom iskorištavanju svih onih momenata, koji su u najužoj vezi sa samom izradbom propovijedi? Prihvatiti s poniznošću svu onu muku, koja rezultira iz ozbiljne priprave propovijedi...Onu disciplinu, što je iziskuje pravovremeno spremanje propovijedi; svu rabotu, pravo kulučenje u području traženja, iznalaženja, razmišljanja, komponiranja? Svu onu tjeskobu, koja obuzimlje čovjeka u potrazi za najboljim i najprikladnijim najsnažnijim. Kakvo more nadnaravnih zasluga u jednostavnom, ali trajnom akceptiranju tih teškoća! Nije

1/ Dr Tihamer Toth, Die zehn Gebote I,9-17.

li to samo, silno jaka i s životom povezana askeza, koja može čovjeka uzdići do velikog stupnja svetosti? Kakvu vrijednost, uistinu, u tom svemu, ako sve to prihvaćamo u cilju, da Bogu omilimo i bližnjem istinski koristimo. Jedno temeljito ispitivanje savjesti moglo bi nam dati najveće pobude u tom pravcu.

A ima svećenika kojima i to sve nije dosta pa kroz cio tjedan čine i druge makar male žrtve da osiguraju uspjeh nedjeljne propovijedi. Ako ništa to, da moleći kločeći mole brevijar i druge molitve sasvim ili bar da se pri tom uspravno drže, da mole -ako je moguće - lijepo sklopljenih ruku itd., itd.

Suvišno je spominjati koliko je korisno i druge osobe angažirati u istom smjeru.

Kao izraz poniznosti, priznanje vlastite nemoći, iskrene vjere u silnu ozbiljnost stvari Ovi čini pripravljaju milosti za kojih moć i zamašaj zna samo Bog. A opet pozivanje drugih, da nam pri tom pomognu svojim molitvama i žrtvama nuka nas da i kod najvećih uspjeha sačuvamo poniznost: nikad ne znamo komu dugujemo svoje uspjehe: svojim naporima i molitvama ili siromašnom neukom bratu, koji negdje u kutu crkve kleči i moli da dobro i s uspjehom propovijedamo.

DOBRI I LOŠI PROPOVJEDNICI

Problem, dakle, koji nas sad zanima jest: kako čovjek postaje u praksi dobrim odnosno lošim propovjednikom? Laici su vrlo strogi prema nama i tome se ne treba čuditi. Svatko se danas trudi da što bolje i što ljepše govori, a samo mi da govorimo bilo kako i bilo o čem?

Poznati francuski pisac J u l e s L e m a î t r e opisuje ovako jednog glasovitog propovjednika: "Njegov je govor bio nadut i maglovit uz lijepo oduševljenje. Hoda je u svom snu. odijeljen od stvarnosti". Neki pak novinski kritičar svrstao je ovako suvremene propovjednike: X. "pošten teoretičar i bez sjaja"; Y. slab i površan dialektičar"; Z. "slobodan duh, ali koji ima čudno nadahnuće, da hoće obnoviti propovjedništvo namještenošću". "Što se pak drugih tiče /treba reći/ slava se zaista udaljila od ove govorničke vrste, koja se odvratila od života". List "Le Pays" od 18.II.1918 zaključuje: "Bossuet nema više nasljednika" 1/

1/ R. Plus, Predication "réelle" & "irreelle", str.44 i bilj. 1, na istoj str.

Ako dobro promotrimo sve ove prigovore, vidimo da se oni svode na jednu temeljnu tvrdnju: današnje propovijedi nisu dovoljno s t v a r n e, dovoljno realne, boluju na apstraktnosti i neodređenosti. I e.Plus u tom smislu kaže, da postoje zapravo četiri vrste propovjednika:

Neki kažu n e š t o n e k o m e. Nema ih baš puno.

Neki kažu n e š t o ali ne n e k o m e. Imadu temeljita znanja,ali ne znaju ga prevesti u jezik,koga slušatelji razumiju.

Neki govore vrlo lijepo, ali nemaju šta da kažu,

" nekome, ali ništa ne kažu.

Neki konačno niti šta kažu niti se koma obraćaju.

Da bismo izbjegli sve tri posljednje vrlo česte mane propovjednika, Plus traži nadasve "i n d i v i d u a l i z i r a n j e" propovijedi, jer kako on ispravno primjećuje: " i l n'y a d e r é e l q u e l' i n d i v i d u e l", s a m o j e i n d i v i d u a l n o s t v a r n o. Zato vječne, neprolazne evanđeoske istine treba uklopiti u suvremenu životnu zbilju. Dati im oblik, izgled današnjice. Učiniti ih blizima i slušatljivima današnjem čovjeku. Slavan propovjednik W.B.O' Dowd veli: "A good sermon must be a human sermon", Dobra propovijed mora biti ljudska propovijed. /Nov.dj. str. 30, 45, 39/.

PROPOVJEDNIČKA TEHNOLOGIJA
/Kratka uputa u konkretni rad /

Jedan od razloga, zbog koga je propovijedanje mnogim mladim svećenicima velikim teretom jest nepoznavanje tehnologije propovjedničkog rada ili praktičnih pravila, kojima se treba rukovoditi pri izradi propovijedi. Za uspješan propovjednički rad potrebno je bezuvjetno znati se snaći obzirom na temu i obzirom na građu.

PROBLEM TEME

Općenito, kako smo vidjeli, tema nam se nameće prilikama,vremenom i sl., ili smo je mi sami odredili bilo tako, da smo odabrali jednu određenu temu za danu prigodu bilo tako da smo je formulirali kao dio čitavog jednog niza propovijedi. Usvakom slučaju treba sebi prije početka izrađivanja postaviti o d l u č n o ova pitanja:

1. O čem hoću d a g o v o r i m?
2. Šta hoću d a p o s t i g n e m?

3. Čime ću početi?
4. Čime ću završiti?
5. Kakovo izlaganje, koje argumente predviđam?

Ad 1. Tražiti zanimljivu, n o v u f o r m u l a c i j u starih vječnih istina. Potražiti u tu svrhu inspiraciju i izvana aktualno što zanimljiva....

Ad 2. S a s v i m t o č n o postaviti cilj i povezati razmišljanje o tom s 3. i 4., a razumije se i s 5.

Ad 3. Pronaći zgodan, dojmljiv,privlačiv ili bar jednostavan i topao početak, koji istinski uvodi u stvar.

Ad 4. Pronaći završetak, koji će još pojačati snagu argumentacije i ostaviti što trajniji i jači dojam.

Ad 5. Razmišljajući tražiti nov, snažan,uvjerljiv način obradbe. Voditi čvrsto i nepokolebivo misao između 3. i 4. k cilju.

PROBLEM GRAĐE

Paralelno s problemom teme /a nekad i prije/ postavlja se problem građe. Gdje se ona općenito nalazi, to već znamo. Konkretno, gdje ću naći građu za ovu moju temu? Je li tko o tom ili o čem sličnom govorio? Pribjeći svim tehničkim pomagalima, koja su nam na raspolaganju: knjigama, časopisima,novinama,slikama,prizorima itd. itd... A onda:

a/ Pripraviti prikladne listove papira
b/ Čitati, opažati,
c/ Bilježiti sve što mislimo da bi m o g l o biti iskorišteno /ne žalimo poslije ako sve ne bude!/
d/ Reflektirati o sabranom u vezi s točkama postavljene teme.

Moguće su dakako i druge tehnološke direktive. Evo jedne:

OD INSPIRACIJE K PROVEDBI

Tehnika jednog glasovitog propovjednika.

Prije nego ću sastaviti propovijed pretpostavivši da sam izabrao sujet i da poznam teologiju stvari, nastojim pronaći kakvu sugestivnu knjigu-profanu ili svetu - ali štogod što potiče misao, što će u meni probuditi zaspale virtualnosti.

N.pr. poglavlje E t n e n o s i n d u c a s djela "E t a p e", ako imam govoriti o napasti,

T r i s t e s s e e t S o u r i r e s, ako imam govoriti o odgoju.

Zatim nastojim ograničiti svoj sujet, kako bih što dalje bio od "propovijedi -traktata" ili "propovijedi s velikom tezom".

Kad sam dobro odredio ideju o kojoj ću govoriti, nastojim da je produbim,

da vidim kako ću je jasno izraziti;

apeliram na sve, što je sposobno obogatiti izlaganje, a naročito sve prožeti plamenom.[1/]

Drugi kaže, treba u svakom slučaju:

1/ snažan i jasan nacrt,

2/ spretnu i nijansiranu obradbu,

3/ sretnu mješavinu ravnih i valovitih prevaga prema svim zaokretima duše.[2/]

ZAVRŠNE MISLI

Msgru de la Mothe-u, tada biskupu Amiensa pripisuje se jedno humorističko pitanje što bi ga postavljao svakome svome župniku: "Činite li svoje propovijedi, Est - ce que vous f a i t e s vos sermons?" "Pa, da..." "Mais oui, Monseigneur" - Hoću da reknem da li ih prakticirate? "Je veux dire, est -ce que vous les pratiquez?"

Prakticiramo li ono, što propovijedamo?

Lako je savjetovati mrtvenje a sam ne biti umrtven; govoriti o strpljivosti a sam pokazivati ljutitost; poticati na moralnu obnovu, a sam prema sebi biti vrlo popustljiv; naviještati raspetog Isusa a sam se ne razapinjati s njim.

"Teško onima, koji govore a ne čine", govorila je sv. Angela da Foligno.

Teško, ne samo sa stajališta savršenstva propovjednikova, nego
" " djelovanja na dušo,
" " privlačne moći njegovih propovijedi,
" " prodornosti njegove riječi.

Nas to preveć, izgleda, ne dira.

Spasitelj je počeo najprije činiti. A tek zatim naučavati. Mi se smiješimo, kad u starim analima dominikanskog reda čitamo o onome profesoru kanonskog prava pariške univerze, koji započevši jednog dana propovijed o odricanju[1] opazivši da njegovo vlastito ponašanje nije u skladu s njegovim riječima, siđe s propovjedaonice, ode u susjedni samostan obući dominikansko odijelo i tako

1/ Plus, nav.djelo str.48, 49
2/ " " " " 61.

skromno obučen vrati se dovršiti propovijed.... 1/

Mi se tomu smiješimo.

A ipak je istina, da glavna zapreka uspješnu propovijedanju smo mi sami, naše mane, naše nesavršenosti.

2. PRIMJERI SUVREMENIH PROPOVIJEDI

KRIST KRALJ MODERNOG ČOVJEKA

Msgr Tihamer Toth

Braćo!

Nekog mirnog zimskog popodneva, dok su tiho padale pahuljice snijega, dva su čovjeka išla istim putem: katolički učitelj i socijalistički novinar. Išli su na neki sastanak.

Vi katolici, poče govoriti novinar, vi se stalno tužite da mi socijalisti neprekidno napadamo katoličku religiju. U čemu? Mi njoj ništa ne činimo. Nije uostalom potrebno da u nju zabadamo. Pogledajte ovo raspelo kraj puta. Vidite kako snijeg pada po njemu, doskora će ga posve prekriti. A ljudi odlaze na lijevo i na desno, a sa žurbom za svojim poslom. Tko se još brine za to raspelo pod snijegom? Nije potrebno da ga čovjek napada. Snijeg ga malo po malo prekriva i nitko ga domala ne će primjećivati. To će se upravo dogoditi i katolicizmu.... i novinar se spremao da povuče zaključak iz te poredbe. No, kad je htio nastaviti, najednom nagli žestoki vihor dođe s bukom sa postranog puta, baci im u lice smrznute pahuljice i uskovitlavši snijeg s puta zbaci socijalistu šešir s glave. Kad se udarao vjetra udaljio, na raspelu se pojavi ljubezno i blago lice Isusovo, koje je promatralo dva protivnika.

Da, odvrati učitelj, prah pokriva lice Kristovo u dušama, ali samo dotle, dok ce orkan rata, sloma, kušnje ne sruči s bukom na njih, tada duša plačući traži izbrisani lik Kristov.

Braćo! Prva moja propovijed ovog niza propovijedi bila je usklađena s tim plačom duše. Papa Pijo XI. navijestio je svijetu strašnu bolest: ljudi, vi pogibate! Lice je Kristovo pokriveno prašinom. U svim pojavama društva, ulice, škole, štampe, pojedinačnog ili obiteljskog života, lice je Kristovo izbrisano.

Oluja je velikog rata došla, ali ni ona nije mogla očistiti zaprašene slike. Sada papa pokušava s novom svetkovinom. Svečanošću Krista-Kralja on hoće da obnovi u nama izblijedilu sliku Kristovu.

1/ Plus, nav.djelo, str. 13, 14, 15.

x/ Le Christ et les Problèmes de notre temps, str. 19-27

Moja propovijed posljednje nedjelje trebala je pokazati u kakvoj se neizrecivoj praznini odvija život čovječanstva, kad se oslobodi slatkog i blagog jarma Kristova. Danas bi htio privući vašu pažnju na tri uzroka, koji su izazvali ovo žalosno stanje stvari. Hoću da otkrijem razloge zbog kojih moderni čovjek odbija da se podvrgne kraljevskom vrhovništvu Isusa Krista.

Zašto današnjem čovjeku ne treba više Krista? Ipak, kakva divna slika prizor u Betlehemu: tri kralja kod jaslica! I kad bi uz njih tri moderna kralja: državnik, financijer, industrijalac zauzeli mjesto kod jaslica! To bi bilo vrlo poetično, reći će se. Kako je milo: malo dijete, pastiri, ovce, zvijezde, slama, štala, noć puna tajne. Kakav divan prizor na slici i kako bi se takva slika prilagodila stilu svakoga salona!

Da, sigurno.

Ali to je malo dijete također Sin Boga živoga, Riječ tijelom postala, Gospodar ljudskog roda. Ah! no to je sasvim različito! On je također Kralj, a ne samo dražestan slikarski prizor. Malo dijete, ali također i zakonodavac. On me voli a i strogi je sudac moj. Ljubezan a ipak strahovito ozbiljan. Ako je moj Kralj, ne mogu živjeti tako lakoumno kao prije. A onda, on prodire u naše misli, namjere, poslove, veselja. To je odveć. Tad su štala, jaslice, slama vrlo tvrde tajne. Ne razumijemo, jer ne ćemo da razumjednemo. Bojimo se da ta jednostavnost, to siromaštvo, ta poniznost nisu drugo do protest proti čitavom našem sadanjem životu. Ako Krist ima pravo, nema ni najmanje sumnje da mi imamo krivo. Ima krivo naša oholost, naša neukrotiva slavoljublje, naša žeđa za uživanjem, naše obožavanje zemaljskih stvari, našo klanjanje zlatnom teletu.

Evo nas već na dnu pitanja. Uviđate li zašto se moderni čovjek boji ispovijedati Krista, zašto mu Krist ne može trebati? 1/ Ne treba nam Krist, jer to ponizno malo dijete osuđuje našu oholost; naše utvaranje. 2/ Ne treba nam Krist, jer siromašni Krist osuđuje našu žeđu za uživanjem. 3/ Ne treba nam Krist, jer Krist koji pokazuje nebo osuđuje naše moderno shvaćanje svijeta, koji prezire vrijednost duše i klanja se samo zemlji. Drugim riječima, ako je Krist naš Kralj, ni razum ni užitak ni zlato ne mogu biti našim Bogom.

1/ Ako je Krist naš Kralj, razum ne može biti našim Bogom.

Ako je Krist naš Kralj ne ćemo se klanjati znanosti. Poštujmo znanost, ali ne pravimo od nje Boga. Sama znanost je nedovoljna za

ozbiljan ljudski život. Klanjanje znanosti zamamilo je ljude. Danas samo? Ma već prve ljude. I otad, mnoštvo se klanja svim idejama, čim su znanstveno izložene.

Braćo. Nemojte krivo protumačiti mojih riječi! Nemojte reći da u sveučilišnoj crkvi, sveučilišni profesor propovijeda proti znanosti. Ne, to nije proti znanosti, nego proti idolopokloničkom i slijepom vjerovanju, koje si prisvaja ime znanosti. Kažem samo, i za to sasvim odgovaram, da za uređen ljudski život sama znanost nije dovoljna.

Trebam li to dokazati?

Jesmo li ikad imali toliko škola koliko danas? toliko knjižnica? toliko uljuđenih sredstava? Nikad. A ipak, da li smo ikad imali toliko zločinaca koliko danas? Zar je ikad bila tolika pokvarenost kao što je danas? Znanost, knjiga, kultura same za se nisu sve. Neka barem ne dođu u sasvim prvi red! Zar nije među svima najučeniji anđeo, Lucifer, najdublje pao? Ne čitamo li dnevno da najnaobraženiji, najpresvjećeniji, najistančaniji ljudi postaju najvećim zločincima? Sigurno, mi znamo graditi neboodere, znamo krasno iskorištavati rudnike, znamo biti škrti, pokvareni, baciti se u ponor, ali biti čestiti, ustrajni, živjeti životom oretnim i čovjeka dostojnim, to ne znamo.

Krist je naš kralj. Znate li što to znači? To znači da duša vrijedi više od tijela, ćudoređe više od znanosti, crkva više od tvornice, sveta misa više od kazališnog komada, kršćanin koji moli više od raspuštenika, to nas uči Krist Kralj.

Ne današnjem čovjeku ne treba svega toga; zato mu ne treba ni Krista - Kralja.

2/ A zašto današnjem čovjeku ne treba Krista -Kralja? Jer bi osudio našu modu. Ako je Krist naš Kralj, raspuštena moda ne može biti našim Bogom. Gdje je Krist Kralj, tu ne može vladati lakoumnost. Gdje je Krist Kralj, tu ne može se bludno ni plesati ni razgovarati; kako to današnji neozbiljni čovjek obično činiti.

Mnogi mrmljaju: Što se Crkva ima brinuti za modu? Što se miješa u to pitanje? Što je briga nose li žene kratke ili duge kose, jesu li njihove haljine pet centimetara kraće ili dulje?

Braćo. Ne smijemo ova pitanja tako površno uzimati. Ima temeljit razlog zašto Crkva mora zauzeti stav u ovim pitanjima.

Znate li o čem se radi?

Opet o toj nakaznoj bolesti, o laicizmu, epidemiji, koja tjera

Isus Krista, modernom poganstvu, na koje je Pijo XI. privukao našu pažnju i kojeg se mikrob zavukao u naše nutrine. Jedan od njegovih učenika očituje se u ludosti mode.

Protjerati Krista, istjerati kršćanstvo iz što većeg broja mjesta, lišiti Kralja njegovih podanika, to je cilj za kojim se ide. Može se dakle ovdje govoriti ne samo o porodici, o duši, nego i o tom odlučnom problemu, ako se u modernom životu i njegovim vanjskim pojavama hoće da vodi računa o Kristu ili ne. Eto u tomu je pitanje.

Povelo se u rat proti kršćanstvu sve moguće stvari: znanost, filozofiju, politiku, diplomaciju, framasonariju, literaturu, umjetnost, zakonodavstvo. I to je sve propalo. Nisu uspjeli protjerati Krista. Pribjeglo se onda sasvim novom oružju: ženskoj taštini. Vidite dubokog korjenja pitanja. Borba se razbjesnila proti Kristu. Oh! dopuštam, da većina žena, koje su ropkinje lakoumnosti mode, ne uviđaju to pravo. Nekoć je kršćanstvo odstranilo poganstvo, sad se poganstvo pomiče naprijed. Razgaljena odijela su poganstvo. Besramni plesovi su poganstvo. Griješna popustljivost kupališnih plaža to je poganstvo. Kvarenje duša kinom, raskoši to je poganstvo.

Zato, eto, ne treba Krista Kralja, jer on osuđuje naše moderno poganstvo.

3/ Znate zašto konačno današnjem čovjeku ne može trebati Krist - Kralj? Jer je on osuda našeg materijalističkog i neidealnog života. Ako je Krist Kralj, zlato ni u kom slučaju ne može biti našim Bogom.

Posvud, u starom poganstvu zlatu se i užitku iskazivalo božanska čast. Ali kad je "Slava" odjeknula nad betlehemskim krajem, prijestolje se idola srušilo. A sve sada zlato je ponovno postalo predmetom božanskog klanjanja.

Stavite sebi pred oči poduke prošlog stoljeća. Kako zaboravljamo Krista, kako zaboravljamo Boga, zaboravljamo i vrijednost intelektualne kulture. Ne predosjećate li u tom opasnost? Ne slutite li da tu ima nešto, što nije u redu? Zar biste se usudili reći: sve je potpuno u redu? U istom trenutku, kad se najodličniji učenjaci i umjetnici nalaze u bijedi i ne mogu naći posla, kinoglumac Rudolf Valentino umre i u svim novinama svijeta može se čitati da ostavlja osam auta, dvanaest pasa, pedeset pari cipela i dvije tisuće košulja. Zar je to u redu? Najbolje djevojke uče, radeć ne mogu da se udaju. A u istom trenutku jedna mlada dama preplivа la Manche i primi odmah dvjesto ponuda za brak. Nalazite li da je to u redu? Zar je to u redu, kad prvak boksanja primi za pokazivanje jedne

večeri sve, što sačinjava plaću suca ili profesora kroz šest mjeseci. Zar je to u redu? Kršćanstvo naučava primat duha, aristokraciju uma; danas je on istisnut aristokracijom mišića.

Gdje je Krist Kralj, duša vrijedi više od tvari. I zato danas ne treba kraljevstva Kristova, jer mnogi ljudi nemaju duše; ne uzimlju vremena da imadnu dušu.

Eto današnje situacije.

Kakav je rezultat te civilizacije pronule u tamu? Taj, da smo se odrekli svoje budućnosti, da jurimo prema Aziji. Naročito od rata, raste broj onih, koji zamišljaju da će otkriti lijek našoj slabosti u misterioznoj filozofiji Azije. Od dvije tisuće godina otkad udišemo ozračje Europe, eto, dakle smo došli. Zar niste vidjeli na svim uglovima i svim krajevima ulica našeg grada oglase: Na koljena! Krisnamurthi dolazi! Rabindranath dolazi! Istočna filozofija dolazi!

Je li to moguće? Mogu li nam oni reći nešto nova? Što je dobra kod njih kršćansko je, ali ono što nije kršćansko, zlo je i pogriješno je u njihovoj nauci.

Trebali bismo dakle da bježimo prema Istoku? Život se dakle mora sklonuti pokraj smrti? stvaralačka djelatnost kraj nerada? svijetlo dana kraj tamne noći?

Zar s Istoka, te zemlje maglovitih i tajnovitih sanjâ može izbiti energija sposobna da pridigne narode? Jeste li već vidjeli Budhin kip? Oči su mu zatvorene, one sanjaju. Što one znadu o stvarnom životu? Pred životom Budha bježi u Nirvanu. Kristove su oči dapače i na križu, otvorene: iz njih odsijeva snaga, veselje za rad, optimizam.

Užasne stvari! Čovječanstvo juri strahovitoj katastrofi. A ipak kršćanstvo nema pravo da bude pesimističko. Šta je pesimizam? Zlo koje u klici guši našu energiju.

Šta mi dakle naviještamo? Mi naviještamo kraljevstvo Kristovo. Katolička ideja mora se sijati i donositi plodove ili smo izgubljeni. Sunce mora izaći, kad se pojavi, ponovno će svanuti. Čovjek bi rekao da prvi traci sunca sjaje već iznad brdskih vrhunaca.

Da, mi se odričemo Krisnamurthi-a i Tagore i njihove maglovite teologije. Odričemo se laganog morala indijskih plesačica ili japanskih gejša.

Legenda pripovijeda, da su se posvuda, kuda je prolazio mali Isus bježeći pred Herodom, rušili svi idoli. Treba da ta legenda postane

danas stvarnošću: pred Isusom Kristom svi se krivi bogovi moraju raspasti: pred poniznošću Krista naša oholost, pred siromaštvom Krista naše obilje, pred čednošću Krista naša žeđa za užitkom. I ako ponovno priznamo Krista svojim Kraljem, tada, ali samo tada, ljudsko će društvo biti izliječeno od tisuća zala.

Dođi, Gospodine Isuse, jer bez tebe, pri kraju smo snaga.

BOŽJA DOBROTA I ZLO U SVIJETU

Mgr T.Toth x/

Braćo!

Kako sam vam navijestio u svojoj posljednoj propovijedi, danas ću se baviti predmetom, koji mori i muči duše otkad ljudi ima na zemlji, barem otkad čitamo, u knjizi starej gotovo tri tisuće godina, sedamdeset i drugi psalam, retke u kojim već osjećamo mučnu borbu duše, koja traži da se snađe, da se razazna.

Slušajte nekoliko stihova toga psalma:

Umalo da nisam klonuo,
Jer uzbunih se radi bezbožnika
Videći napredak grješnika.
No znaju za nevolju do smrti,
Tijelo im je zdravo i jako.
Ne kušaju boli smrtnika,
I nisu posađeni kao drugi ljudi.
Zato im je vrat obavijen ohološću,
Obučeni su u nasilje kao u haljine.
Zloća izlazi iz zla srca njihova,
Misli njihovih srdaca izbijaju.
Rugaju se i govore pakosno,
S visine silom se groze.
Usta svoja dižu već i u nebo.
A jezik njihov pruža se po zemlji.
Zato se narod obraća na njihovu stranu,
I pije izobila vodu nauke njihove.
Pa kaže: "Kako će Bog znati?
Zar uopće ima znanja u Višnjega?"
Eto tako je s bezbožnicima:
Uvijek mirni, umnažaju bogatstvo svoje.

x/ Dieu. La Providence, str. 162-176.

Uzalud sam dakle čuvao čisto srce svoje,
Badava sam prao ruke svoje u nevinosti;
Jer svaki dan me pogađalo zlo,
Svako se jutro iznova pridizala bol moja.

Ovako se tužio čovjek pred tri tisuće godina i danas je još ta tužba za nas težak problem. Bog je dobar, neizmjerno dobar, mi to znamo po predašnjoj propovijedi: a l i a k o j e d o b a r, k a k o t o, d a b e z r i j e č i p r o m a t r a t r p n j e, g r i j e h e i z l o č i n e, kojih blatna i bijesna rijeka pokriva zemlju i polja čovječanstva? Koliko zločina, sramota, grijeha i prljavština... i da dobri Bog ne bi imao šta da rekne? Koliko teških udaraca sudbine, trpnji i boli....i dobri Bog da to gleda a da okom ne trene?

Ako je Bog dobar, kako on može gledati, kako On može dopustiti, da zlo vlada u svijetu: 1. m o r a l n o z l o, to jest grijeh, zloća, i 2. f i z i č k o z l o, to jest nesreće, trpnje, boli. Svijet je pun grijeha i muka, svijet, za koga tvrdimo da njime ravna Bog svet i dobar. Kako spojiti to dvije stvari? to je, eto, teški problem današnje propovijedi.

Pozabavimo se dakle prvim pitanjem: p i t a n j e m m o r a l n o g z l a: Kako Bog može mirno promatrati množinu grijeha? Zašto Bog šuti, dok se blatni valovi grijeha dižu gotovo do neba?

I.

Božja dobrota i grijeh

Ponajprije htio bih vas podsjetiti na jednu od mojih predašnjih propovijedi, gdje je bilo govora o "svetosti Božjoj". U njoj smo jasno vidjeli, koliko grijeh vrijeđa svetost Božju, koliko je Bogu on mučan, koliko On želi da grijeha ne bude u svijetu. Tu misao moramo staviti na čelo naše današnje rasprave, jer samo u njenom svijetlu dobit ćemo odgovor na pitanje, koje smo postavili.

Ako Boga grijeh toliko vrijeđa i ako On ipak šuti i gleda s ravnodušnošću kako čovjek griješi, ako Bog to ne sprečava neprekidnim uplitanjem i ne čini nemogućim, onda mora da za to postoji vrlo važan razlog.

1/ Prvi je razlog poštivanje naravi čovjekove, s l o b o d n e l j u d s k e v o l j e. Bog je stvarajući dao čovjeku neuporedivu odliku, slobodnu volju, da ne bude podvrgnut nepomičnim zakonima prirode, kao ostale stvorene stvari, nego da zasluži uzvišeni cilj, što mu ga je Bog postavio, vječni život, s l o b o d n o m s u r a d n j o m s v o j i m v l a s t i t i m o p r e-

d j e l e n j e m i s v o j o m v o l j o m. Bog ne će robova u lancima, ljudi, koje bi tjerao prema sebi potresima zemlje, gromom, poplavama, požarima, ratom, zastrašivanjem, nego duše koje Mu služe i koje ga mole slobodno. Stoga je trebao dati čovjeku uzvišenu odliku: slobodnu volju.

Ljudska međutim volja nije samo odlika, ona može postati za nas i opasnošću. To je divno odlikovanje za čovjeka, ali i pogibao koja uznemiruje. Ja sam čovjek, svi su dakle siledžije svijeta nemoćni da me natjeraju da učinim ono, što ne ću. To je plemićka povelja ljudske volje: sloboda te volje. Nisam prisiljen da činim zlo /jer inače ne bi bilo grijeha na ovom svijetu/, ali nisam prisiljen da činim dobro /inače ne bi bilo ni kreposti ni zasluge/. Bez sumnje Bog ne će da zlorabim svoju volju i da izabravši zlo snizim svoje ljudsko dostojanstvo ispod razine životinje i da to ne učinim On me svojom milošću moćno pomaže; ipak čovjek uvijek može raditi drugačije i eto izvora grijeha.

Svijet nije počeo s grijehom, Bog nije stvorio zla, ni grijeha. Čovjek je izopačio svoje zemaljske puteve, kad je suprotstavio svoju volju božanskoj volji. Čovjek je zlorabio divni dar, koji ga je tako visoko dizao iznad svih stvorenja: slobodu.

Evo dakle prvoga odgovora: G r i j e h p o s t o j i u s v i j e t u, a l i n i j e g a B o g s t v o r i o n i h t i o, n e g o č o v j e k.

Moguće je loše se služiti svojom slobodnom voljom, moguće je počiniti grijeh, ali nije Bog kriv prestupku. Da li sam ja kriv, ako se učenik, koga sam naučio svu silu korisnih stvari, kasnije u životu zlo služi svojim znanjem?

Koliko ljudskih trpnji tu započinje! Koliko su puta ljudi uzrok svojih nesreća! Koliki ljudi ne bi došli na svijet uzetih nogu, bolesni, neurastenični, da neki od njihovih predaka nije, u svojoj mladosti, provodio pokvaren život, i da nije griješio protiv zapovijedi čistoće. Kad bi se iz života mogle protjerati sve gorčine, katastrofe, krađe, ubojstva, ratove, što ih čovjek nameće čovjeku, kako bi život bio podnesiv! D a k l e n e m a m o p r a v a s v a l j i v a t i k r i v n j u z a t o n a B o g a.

" Ali, reći ćete, ako Bog zaista ne će ljudskih grijeha, ako je Njemu zloća mučna, svemogući bi Bog mogao barem spriječiti ljudske grijehe". To je istina, On bi htio spriječiti ljudske grijehe, On

daje za to svoju milost, ali ne upliće se silom, jer On poštiva u nama ono, što je stvorio: On poštuje našu ličnost.

2/ G l e d á l i B o g g r i j e h n e h a j n o? Oh! ne. Bog nam ne oduzimlje svetu odliku nerazdruživu od ljudske naravi, slobodnu volju; ali slobodna ljudska volja ima kao posljedicu to, da će biti grijeha u svijetu, dok bude ljudi. S a m o B o g s e s l u ž i g r i j e h o m i z n a i z v u ć i d o b r o i z z l a.

Tko to uviđa? Onaj koji sijedih kosa može pogledati unazad na svoj život ili onaj koji je temeljito proučavao našu povijest. Koliko li se puta nije dogádilo u prošlosti i koliko se puta sada ne dogodi da ljudi sve predajući se svojim niskim i prostačkim porivima i vršeći svoja zla djela, pogoduju, - da to ni ne opažaju, božanskim naortima! Koliki bi ljudi, došavši do starih godina, mogli reći spletkarima i zlima ono, što je Josip prodan nekoć od svoje braće, podsjetio ih kasnije: "Vi ste mislili učiniti mi zlo, ali Bog je to okrenuo na dobro" /I Mojs. 50, 20/.

Jedva što je Isus Krist uzašao na nebo, Židovi su stali progoniti učenike. Ali Bog je okrenuo to zlo u dobro: kršćani bježeći u svim pravcima nosili su posvud u svijet kršćansku vjeru; oluja otrese drvo, ali istodobno razaspe sjemenje i postane početkom nove šume.

Bog dakle hoće stvarno da se čovjek ne služi za to da čini zlo svojom slobodnom voljom, koju mu je dao. Ako je ipak zlo upotrijebi, da počini zlo i grijeh, tad se Bog još trudi da iz grijeha izvuče malo dobra.

3/ Sigurno to još nije odgovor, koji bi potpuno zadovoljavao obzirom na postavljeno pitanje: Z a š t o B o g š u t i? Ta život je tako prezasićen ljudskim zločinima, da i pobožne duše govore sa srdžbom: "Gospodine, kako sad možeš šutjeti? Kako možeš ostati pukim promatračem?"

Znate li zašto Bog šuti i kad mu čovjek u muci govori: Gospodine, samo jednu riječ, samo jedan udarac gromom, potres zemlje pod nogama zlih?

Bog šuti, jer ne treba da govori. Sve, što nam je trebao reći, da nam saopći svoje misli, svoje naorte i sama sebe, to nam je nekoć saopćio po svojim prorocima i po svome jedinome Sinu i sad nas jasno podučava Svetim Pismom i Crkvom.

On šuti, jer vječni Bog ima uvijek vremena. Njegovi mlinovi melju polako, ali sigurno. Nitko ne može pobjeći pred njim i ako ho-

će da ,r(' njim pobjegnu, prije ili kasnije padne u njegove ruk.

Bog šuti, jer ' glasnik, koji jednog dana takne svoga koga čovjeka i dovede ga pred Gospodina. Ali taj put Bog će prekinuti šutnju.

"Čovječe, dosad sam bio tih i nijem, sad ti imaš da šutiš i slušaš presudu iz usta svoga Gospodina i svoga Boga".

Da, braćo, mi ne možemo spojiti golemu ljudsku zloću s božanskom dobrotom drugačije nego s ovom mišlju da B o g n i j e s a m o d o b a r, n e g o p r a v e d a n i s t r o g s u d a c, p r e d s u d i š t e m k o g a ć e s e s v i g r i j e s i.

I ta naša misao vodi rješenju drugoga pitanja današnje propovijedi.

Dosad smo govorili o grijesima i zlima, koja zbog ljudske izopačenosti moramo podnositi. Sigurno velik dio naših trpnji proizlazi iz ljudske zloće, ali ne sve. Ima nesreća, bolesti, udaraca sudbine, kojima čovjek nije uzrok. Kako ih spojiti s dobrotom Božjom? To je drugo pitanje na koje moram odgovoriti u ovoj podukci.

II

Božja dobrota i trpnja

"Bog je pravedan u svim svojim putevima i milosrdan u svim svojim djelima", kaže Psalmista /Ps 144,17/. Ali zar iskustvo ne opovrgava tu tvrdnju? Ne opovrgava li je bezbroj zalâ i kušnjâ, koje neprestance dovode tužbe na ljudske usne? Seljak se tuži na zlu žetvu; siromah na jaku zimu; bolesnik na nepodnosive boli; dijete, što nema šta obući; mlad čovjek, što je bez namještenja; starac, što mora umrijeti. Samo tužbe i suze; od kolijevke do groba sve je trpnja.

A katastrofe! Plane kino i sedamdesetero djece izgori, čuje se naricanje sedamdeset majki. Desi se eksplozija dinamita u rudniku, trideset ljudi umre. U Lyonu pomicanje tla sruši čitave ulice. Pa sudari vlakova, eksplozije i druge nesreće, o kojima svaki dan čitamo u novinama.

Ah, braćo, kako da čovjek dadne na sve ove stvari odgovor, koji bi zadovoljio i utješio?

Koliko ljudi propadne usprkos svome radu! koliki su neshvaćeni i progonjeni, usprkos njihovoj nevinosti! Koliki bolesni i nemoćni podnose trpnje, koje nisu zaslužili! Šta da reknemo na sve to? Šta da odgovorimo?

1/ Prvi naš odgovor bit će ovaj: Mnoga zla, mnoge nesreće, koje ne može nazvati jednostavno fizičkim zlima, dolaze otud, što je naš svijet o g r a n i č e n, o m e đ e n, s v i j e t u v i j e k u r a z v i t k u i p r e m a t o m e u n e p r e k i d n o m m i j e n j a n j u. Sve počinje, radte i stari u ovom svijetu i ono neprekidno mijenjanje vezano je uz neizrecive boli.

Kako da to jasnije objasnim? Z l o d r ž i s v i j e t z a r u k u. Ne samo da je život maloga djeteta uzrok boli za njegovu majku, nego svaki se život na zemlji rađa u boli. "Ako zrno pšenično padnuvši u zemlju ne umre, ostaje samo; ali ako umre, donosi mnogi rod" /Iv 12,24/.

2/ Osim toga, život je č o v j e k o v n a z e m l j i u k l o p lj e n u o k v i r f i z i č k i h z a k o n a. Ovi su zakoni također djelo Božje, v r š e ć i i h m i h v a l i m o d a k l e B o g a. Hvalimo ga i onda kad zbog tih zakona, ovo ili ono srce prestane kucati. Netko se skija, ali skoči nespretno, padne i slomi nogu i ostat će možda sakat čitavog svog života. Crijep se otkine od krova, po zakonu sile teže padne određenom brzinošću. Ako se dijete igra upravo ispod toga, smrtno ga pogodi i srce njegovih roditelja krvari. Bog bi mogao posebnim zahvatom, zadržati crijep koji pada ili odvrnuti njegovu putanju; ali pitam vas: možemo li to razborito od Boga tražiti? Kad bi Bog intervenirao u redu svijeta svaki put, kad bi ispunjenje prirodnih zakona bilo opasno ili neugodno po čovjeka, ne bi li tad sadanji red se pretvorio u nered, ne bi li otud nastala velika nesigurnost zbog tog, što čovjek ne bi znao više šta ga čeka? Bog bi mogao spriječiti zlo, da čine zlo; ali zar svijet ne bi bio marionetskim kazalištem, gdje bi Boga hvalili ne više slobodni ljudi, nego osobe pokretane uzicom?

3/ No sa svim tim još nemamo rješenja, koje bi zadovoljavalo. R j e š e n j e, k o j e z a d o v o l j a v a s a m o a k o o k r e n e m o p o g l e d k n e b u, ako svoje oči svrnemo k Bogu i ako zla, koja nas stižu prosuđujemo, ne pod kutom našeg zemaljskog života, nego pod kutom vječnog života. Tada, ali samo tada, ne će nas satrti udarci sudbine.

I mali je mornarski učenik bio zbunjen za svoje prve vožnje. "Sinko", reče kapetan, "znaš li se penjati?"

"Da", odgovori ponosno dječak. "Kod kuće penjao sam se na najveće drveće".

Ali kad je bio na vrh jarbola te se lađa stala kotrljati i ljuljati sprijeda i natrag, mali mornar stade drhtati i pobojа se da će pasti. U međuvremenu kapetan je promatrao sve kretnje dječaka. I kad je vidio njegovo blijedo i zaprepašteno lice povikne mu: "Mali, gledaj gore, gledaj gore".

Mali mornar posluša. Pogleda gore i nesvjestica iščeznu, strah i muka nestadoše.

Da; gledajte gore i tad ćete naći uporište iznad bučnog mora života.

a/ Onaj koji gleda gore zna odgovor na ovu pritužbu mnogo puta opetovanu: Sve ide dobro zlima na zemlji, dok su dobri nesretni, gdje je dakle dobrota Božja?

Bez sumnje tjeskoban problem, ali nerješiv samo onima koji ne gledaju gore, prema budućoj i vječnoj sudbi čovjekovoj! Uistinu onaj, tko čvrsto vjeruje da zemaljski život nije posljednji, konačni cilj čovječanstva, tko zna da će sve nepravde, sve nejednakosti ovog života skladno biti rješene kad nepristrani i vječni sudac sve bude sudio, taj se ne može uznemiriti nejednakom raspodjelom zemaljskih dobara.

b/ Onaj tko gore gleda ne će mrmljati: Zašto baš ja? Zašto da ja patim i trpim a ne drugi?

Zašto ne drugi? Ah! ne možete zaroniti svog pogleda u dubine ljudskih sudbâ. Perzijski sagovi, divni stan od osam soba, auto, večere....mislite da tu nema ni nesreće ni kušnjâ, da nema bolesna djeteta, da nema neraspoloženja, da nema brige, da nema tamnih oblaka, da nema oluje. Zar ima ruža bez trnja? Zar postoji trak sunca bez sjene? Ljudsko oko bez suza?

"Vi ste tako siromašni!" Nije siromašan tko ima malo novaca, nego onaj, koji mnogo želi. Ima ljudi koji jedu iz zemljanih posuda, a sretni su isto tako kao da bi jeli iz srebrnih, jednako kao što ima drugih, kojima je stol prekriven bogatim posuđem a koji su daleko nesretniji, nego kad bi jeli iz zemljanih posuda.

Nijeste li nikad čuli da zemaljska sreća pritišće kao prokletstvo čitav život? Quintus - Curtius ističe u pohvalu Aleksandra Velikog, da se ponašao vrlo velikodušno prema majci, supruzi i dvijema kćerima Perzijskog kralja, njegova neprijatelja, kad su pale u njegove ruke. I historičar dodaje: "Njegovo srce nije još bilo iskvareno prigodom. Ali tu

sreću nije mogao dugo podnositi" i njegov pokvareni život doveo ga preranoj smrti /List. Aleks. III, 12/.

Koliki su naprotiv, križem i trpnjom bili privedeni k Bogu, koga su posvema bili zaboravili! Briga za opstanak sasvim je skršila S i m o n a C i r e n c a; on je nosio drva u svoju kuću u Jerusalemu. I evo pred njegovim očima pojavljuje se žalosna povorka: to je Isus Krist vukući svoj teški križ prema Kalvariji. Rimski vojnici zapovijede Simonu da stane i prisile ga da pomogne Spasitelju nositi križ. On to nije rado učinio, "oni ga prisiliše" kaže Sv.Pismo. Ali križ je označavao preokret u njegovu životu. O dobročinstvo križa!

Pod konac prošle propovijedi čitao sam vam nekoliko mjesta dvaju listova. Listova dviju osoba teško kušanih, koje je upravo trpnja vratila Bogu. Sad vam samo postavljam jedno pitanje: Nema li stotina i tisuća, koje bi mogle pisati slične listove? Tisuće bi mogle reći: Bio sam daleko od Boga, zalutao sam od njega. Neka mu je hvala! što me je pozvao k sebi kušnjom i trpnjom.

B o g j e d o b a r. B o g j e n e i z m j e r n o d o b a r.

c/ A sad jesu li ove zagonetke riješene? Nema li više tjeskobna problema? Nažalost! ne. Tko bi mogao dati odgovor, koji posve zadovoljava? Ovo je najteži problem naše vjere. S jedne strane promatram svijet, nalazim u njemu tolike ljepote, veličine, reda, sklada, savršenosti, da nemam nikakva razloga da ne vjerujem; ali s druge strane nalazim se u prisutnosti tamnih zagonetki i bez rješenja te sam prisiljen reći: N e z n a m. N e m o g u d a t i o d g o v o r a. S a m o T i, B o ž e S v e m o g u ć i m o ž e š o d g o v o r i t i, T i s a m t k a š n i t p o v i j e s t i s v i j e t a.

Šta je život? Netko veli: komedija; drugi tvrdi: tragedija. Onoga, tko ga smatra komedijom može zadesiti tragična sudbina; onoga, tko u njoj gleda tragediju može u njoj igrati komičnu ulogu? Što je dakle život? Misterij, tajna, kojoj ćemo kušati naći odgovor i to adekvatan odgovor, ali sam naš odgovor bit će odgovor pjesnika:

V j e r u j e m u d o b r o t u s r c a B o ž j e g, k o j i r a v n a s u d b o m s v i j e t a.

x x x

Braćo, posvud u svemiru vlada divan sklad. Bez sumnje sad ovdje, sad ondje sine kakav nesklad, ali veliko djelo Kompozitorovo nije uništeno. Genijalni muzičari mogu sebi dopustiti da uvedu nekoliko neskladnih nota u redovit tok svoje partiture; ali slušatelji nisu zato nestrpljivi, nimalo ne pokazuju nezadovoljstvo, oni čekaju mirno svršetak, trenutak kad će ruka učitelja ukloniti svaku neskladnost i svršiti svoje djelo u divnom skladu. T a k o m o j a k r š ć a n s k a d u š a č e k a u v j e č n o m ž i v o t u, d a s e s v a k i n e s k l a d z e m a l j s k o g ž i v o t a s v e d e n a h i m n u h v a l e p r e d p r i j e s t o l j e m B o g a, k o j i r a v n a h o d o m s v i j e t a.

Da završimo ne možemo bolje učiniti nego pribjeći još psalmu 72; kako sam na početku ove propovijedi čitao njegov prvi dio, u kome je Psalmista u sukobu s problemom dobrote Božje i ljudske zloće, sad ću vam pročitati posljednji dio i zaključak toga psalma.

Gospode, ja sam uvijek s Tobom.
Ti si mi držao desnicu,
Tvoja me je volja vodila,
I Ti si me primio u svoju slavu.
Šta ima uistinu, za me u nebu?
I što sam želio na zemlji.
Moje tijelo i moje srce su klonuli:
Ti si Bog moga srca i moj dio za vječnost.
I eto oni, koji se udaljuju od Tebe poginut će:
Ti si uništio sve one, koji čine zlo daleko od Tebe.
Sve je moje dobro da prijanjam uz Boga.
I da stavljam u Gospoda nadu svoju,
Da širim hvalu Tvoju
Na vratima kćeri sionske.

P R O P O V I J E D I Z A D J E C U

NAŠA SVETA ZEMLJA

Za svečanost posvete crkve

Tiberius Burger ✱/

Kad je Napoleon iza svoje nesretne vojne u Egiptu prolazio kroz Svetu Zemlju, predstavili su mu u nekom siromašnom malom samostanu u Nazaretu franjevca, koji je nekoć u Ajaccio

✱/ Jugend Kanzel, Eine Sammlung Kinderpredigten 2.Auflage. Verlag Fr. Pustet Regensburg 1930, str.145-147.

sjedio u istoj klupi sa sada tako moćnim čovjekom. Napoleon se veselio tom ponovnom sastanku i izmjenjivao je sa starim saučenikom svakovrsne drage djetinje uspomene. Pri rastanku pozove ga Napoleon milostivo da izrazi neku želju; on je u mogućnosti da je ispuni. Tad, smiješeći se, strese otac glavom i reče: "Visoki gospodine, nemam nikakve želje, dok imam Svetu Zemlju, u kojoj je moj Spasitelj živio".

Da, draga djeco, šta mora kršćanska duša osjetiti, kad kleči na mjestu, gdje se Spasitelj svijeta kao slabo dijete pojavio, kad posjeti mjesta, na kojima Bog - Čovjek naviještao svoju nauku, činio svoja čudesa, kad s počitanjem poljubi zemlju, koja je nekoć pila krv raspetog Otkupitelja. Malo je takvih sretnika, koji na tim mjestima smiju boraviti; većina mora biti zadovoljna da čita i sluša ono, što su sretniji tamo u svojoj duši osjetili.

A ipak, draga djeco, imamo i mi ovdje na zapadu jednu svetu zemlju, koja nam sve daje, što nam može pružiti hvaljena Zemlja na dalekom Istoku: kuća Božja, crkva nam je Betlehem, Nazaret, Jordan i Kana, Genezaret i Tabor, Maslinsko brdo i Kalvarija.

Ulazite u Crkvu. Kao nekoć trima kraljevima čudnovata zvijezda, tako vama vječno svijetlo s crvenim treptajima sja i pokazuje na B e t l e h e m t.j. hrvatski: "k u ć u k r u h a", na svetohranište, u kome Spasitelj kao u bijelim povojima zamotan prisutan je u obliku kruha. Istina, on je sasvim tih, a ipak oko oltara lebde anđeli s laganim treptajem krila i pjevaju kao nekoć, - no tako, da ljudska uha ne čuju, - s nebeskim zvucima: "Slava Bogu na visini". Tu je Spasitelj prisutan kao nekoć u N a z a r e t u i predaje se posve čovječjoj volji, pušta se nositi i primati, /da i obeščastiti/, sasvim onako, kako je u Evanđelju rečeno: "Dođe u Nazaret i bio im je poslušan". I kao što je nekoć Isus na brdu Kalvarije, na oltaru križa predao se kao žrtva pomirnica za grijehe svijeta, tako se još uvijek žrtvuje u svetoj zemlji crkve za nas kod svete mise.

Još i drugo mjesto milosti imamo mi u crkvi, po kojima ona postaje svetom zemljom. Tu teče J o r d a n, izvor krštenja, koji je također oprao s duše dug istočnog grijeha. Tu ključa i ribnjak B e t e s d a u sakramentu pokore, koga takne ne tek ruka anđelova, ne, nego ruka samoga Spasitelja, i često ste se u njem, iako ne nakon 38 godišnje bolesti, okupali i ozdravili. Tu se opetuje i čudo iz Kane, ali u jednu još čudesniju promjenu: iz kruha i

i vina postaje tijelo i krv Kristova. I kao što su se nekoć tisuće u pustinji nasitile s pet hljebova i dvije ribe, tako treba da se i vi često u sv. pričesti jačate s kruhom života, što s neba dolazi, što sve slasti sadržava. I Sion - gorom postala je crkva za većinu od vas u trenutku, kad je Duh Sveti polaganjem biskupskih ruku i molitvom sišao na vas u sv. potvrdi.

Doduše, vi ne čujete zvuk Spasiteljeva glasa, ali propovjedaonica je postala g o r o m, s koje [illegible] je naviještao: "Blaženi koji su čista srca, jer će oni Boga gledati"; ona je postala morskom obalom, na kojoj je govorio svoje najljepše poredbe; postala je Maslinskim brdom, na kome je prorekao strahote posljednjega suda.

Vidite, draga djeco, tako je crkva zaista naša sveta zemlja. Kad je nekoć sveta zemlja tamo na Istoku bila u rukama nevjernika, sabrali su se križari i s poklikom: "Bog to hoće" pošli su na osvajanje svete Zemlje. I vas također pozivaju zvona svake nedjelje u svetu zemlju; tad recite: "Bog to hoće! Idem u svetu zemlju, u kuću Božju!" Ili ćete poziv prečuti i po ulicama i igralištima udovoljavati svojoj radoznalosti? Ali i u radne dane slobodan vam je ulaz u svetu zemlju: dolazite marljivo na školsku misu! I manu, što tamo još uvijek s neba pada revno jedite u sv. pričesti! Ali ostanite u crkvi uvijek svijesni, da boravite u svetoj zemlji, i čuvajte se da nedoličnim ponašanjem ne obeščastite svetu zemlju. Ako se sad ovdje rado u ovoj svetoj zemlji zadržavate, morate se nadati, da ćete jednom smjeti ući u jednu drugu svetu zemlju, kojoj je crkva ovdje tek slaba slika, u obećanu zemlju, tamo gore. Amen

PREMAZANA SLIKA
kao priprava na školsku ispovijed
Tiberius Burger x/

U predvorju samostanske crkve Sv. Emerama u Regensburgu, tamo gdje su nekoć prije mnogo stoljeća pokornici na Veliki četvrtak bili odriješeni od crkvenih kazni, vide se u udubinama dvije prastare slike Isusa i Marije. Istina, one nisu više vrlo svježe, jer su stoljećima ostale pod slojem vapna i vapno je načelo malo boje. Ali kako mora da su nekoć te slike sa svježinom svojih boja sjale! Kako mora da su regensburžani pred sedamsto godina stajali očarani pred tim slikama! Ali tad je došlo jedno doba, koje nije imalo nikakva smisla za tu staru umjetnost. Zato su prevukli stare slike

x/ nav. djelo, str. 170 -171.

vapnom pa još jednom i ponovno, dok se od lijepih boja nije više ništa moglo razaznati. Tako je ostalo, dok pred jedno tridesetak godina prijatelji umjetnosti, koji naslutiše u ovim udubinama stara umjetnička djela, oprezno nožem strugahu i na svoje veselje otkriše krasne slike, ma da zubom vremena jako načete. Sad se časne slike brižno čuvaju i ne smije više doći doba, u kome će ovi svjedoci minulih stoljeća biti ponovno premazani ili čak uništeni.

Slijedećih dana, draga djeco, trebat ćete vi na svojoj duši učiniti nešto slična onome, što su učinili prijatelji umjetnosti - u svetoj ispovijedi.

Da, i vaša je duša jedna krasna slika, prava slika Boga, koji u vašoj duši odrazuje svoju beskonačnu ljepotu, slika, sjajna od crvene krvi Spasiteljeve, blistajući se zlatom milosti, što ih je Duh Sveti preobilno u vas izlio. Ali, jao, kako izgleda ta čudesna lijepa slika kod mnoge djece! Premazana opakom mješavinom svih mogućih boja". Tu vidimo jedan sloj crven kao krv: to su sigurno psovke i udarci, kojim je svadljivi dječak nanio bol drugome: to je drska neposlušnost, kojom je raskrvario roditeljsko srce! Preko tog leži sloj kričavo žut: nije li to ogavna žuta zavist i mrska radost, da se drugom škodi? Tamo siva mrlja, dakle ni crna ni bijela, nešto sasvim neodređena: aha, lijeno dijete, koje nije htjelo imati nikakve ozbiljne volje. A tamo se prelijeva zeleno i plavo i ljubičasto i kojekako još drugačije: to je sigurno lažljivo dijete, koje može lagati u svim bojama, kako mu upravo zatreba. I -šta vidim! - sasvim kao ugljen crnu mrlju! Je li to moguće, da i djeca već smrtnim grijehom sliku Božju u svojoj duši potpuno iskvare, da se je više nikako baš ne može prepoznati? Šteta, strašna šteta za nebeski lijepu sliku!

Ali, draga djeco, tu lijepu sliku mora se ponovno iskopati iz te ružne premazanosti. Sastružimo vapno, da se slika ponovno pokaže u ljepoti krsne nevinosti. Ozbiljno ćemo razmisliti u ispitivanju savjesti, što se sve gadna navuklo na našu dušu. Tada Boga O c a zamolimo za oproštenje, što smo krasnu bjelinu njegove vječne ljepote tako iznakazili! Božanskog S p a s i t e l j a molimo za oproštenje, što smo grimizno crvenilo njegove krvi potamnili! S v e t o m e D u h u kažimo, kako nam je žao, da smo svijetlo zlato njegova hrama pustili potam-

njeti. - Umočimo dakle u iskrenoj ispovijedi ono, što je tako gadno premazano!

Kad duša ponovno zablista urešena posvetnom milošću, tad ponovno osvježimo sliku i umočimo kist u krv božanskog Spasitelja, koji u svetoj pričesti sad ulazi u ponovno obnovljenu dušu . . ., i snažnim pożezima zacrtava sveti uzor božanskog Djeteta iz Nazareta. Ali tada nikad više ne smijemo lijepu sliku iznakaziti; ne, nego svakog dana barem jedan sasvim uspio potez dodajmo, svakog dana štogod dobra učinimo, da kao što sv. Pavao kaže: "preobražavamo se u istu sliku u sve većem sjaju, koji proizlazi iz Duha Gospodnjega"1/ Amen.

DJEČIJA PROPOVIJED

Šezdesetnica

Danas se moram na vas već malo potužiti. Čitavog tjedna moram se u školi mučiti a u nedjelju, koja bi za me morala biti danom počinka, moram vam držati propovijed. Zar među mnogim dječacima i djevojčicama nema nikoga, tko bi me mogao zamijeniti i mjesto mene htjeti propovijed držati? Djeca su grada Rima valjanija od vas. U crkvi A r a C o e l i ona se sakupljaju osam dana između Božića i Nove Godine u pokrajnoj lađi. Tamo je stavljena jedna velika štalica, tamo se također prenese jedna neobično mila slika Djeteta Isusa. U određeni sat uspinju se djeca od četiri do deset godina na jednu malu propovjedaonicu i govore pjesme, ali i drže najljepše propovijedi u čast božanskog Djeteta. A dolje stoje katehete i vesele se da i oni jednom ne moraju držati propovijedi, nego da smiju slušati. Kad bi meni jednom tako lijepo bilo! Ali vas se ne može čisto ni za što upotrijebiti.

Ipak ne, djeco; ne smijem vam nepravdu učiniti. I vi možete propovijedati, izvrsno propovijedati, ako i ne na propovijedaonici; jer ja vam se gore ne bi ni dao popeti. No među sobom možete propovijedati: kod kuće možete kao riječi mnogo dobro zrno posijati. Sad razmislite sa mnom, kako se možete prihvatiti propovijedanja!

Ana ima čitavu kutiju najljepših sličica i njezin brat Ivica gleda ih s uživanjem. Ali on je još odveć neuk i ne razumije ništa o tom. Šta čini Ana? Ona uzme jednu sliku i pokazuje Ivici pa kaže: "Gledaj Ivica, ovdje počiva dragi mali Isus u jasli-

1/ II Kor 3,18.

camaj tu je hladno i slama je tako bodljikava. Ali znaš, to malome Isusu ništa ne smeta, jer te on tako voli. Brzo ga poljubi!" Jeste li čuli propovijed? Je li to teško?

Jedan drugi put Ivica nije nikako dobar. Ali sestra si zna pomoći. Ona mu ne prijeti sa sv. Nikolom ili crnim Krampusom, ona kaže malom tvrdoglavcu: "Tako, šta će dobri Bog kazati! On sve vidi, i on vidi i kako si ti zločest! I kako će sveti anđeo čuvar plakati, što mu tako za inat činiš!" Propovijed je gotova; Ani nije trebalo propovjedaonice.

Slično bi mogli i dječaci činiti, kad ... u njihovom razredu koji nevaljalac svome gospodinu učitelju ili kateheti ogorčava život. Tad bi morao čitav razred ustati i reći nevaljalcu: "Ako ti nas svojim ludorijema ozloglasiš/razred, ne ćemo te više ni pogledati!" U ovoj se propovijedi nije, dakako, govorilo o dragom Bogu; lakoumni dječak jedva da bi to ozbiljno uzeo. Ali mislim, da je ipak djelovalo.

No vi možete propovijedati a da ni riječi ne reknete. Sv. Franjo govorio je jednom bratu Leonu: "Dođi, idemo u grad propovijedati!" Krenuli su na put i išli iz ulice u ulicu. Brat je stalno čekao na propovijed, ali nikakve nije bilo. "Brate Franjo", upita Leon kod kuće, "mislio sam da smo išli u grad propovijedati?" "Naravno", odgovori Franjo; pa zar nismo propovijedali? ... Kad smo tako sabrani, s mišlju na Boga, išli ulicama, zar to nije bila propovijed?" Da, djeco, kad drugima dobro pokazujete, kad molite, prisustvujete misi i u radne dane, primate često svete sakramente, kad ste u školi pažljivi, marljivi, pristojni, to je propovijed i onda, kad ni riječi ne kažete o tom, da druga djeca trebaju činiti kao i vi.

Propovijedati možete i odraslim ljudima. Mogao bih vam govoriti o mnogom djetetu, kojeg roditelji nisu nikako više bili pobožni niti su vjerovali. A počeli su opet vjerovati, jer su od svog djeteta vidjeli i čuli dobro. Ali tako možete i trebate svi vi kao mali propovjednici u svojoj obitelji djelovati. Tolika djeca kad se za to raspitujemo, moraju priznati da se ujutro ne mole. Zašto? Jer se u obitelji to više ne običava. Siromašna, krštena poganska djeco, recite dakle svojoj majci, neka vam pomogne obaviti jutarnju molitvu! Tada će se molitva ponovno u običaj uvesti u vašoj kući, i vi pučkoškolci postat ćete propovjednicima.

U naše dane sije neprijatelj, siju zli ljudi krišom mnogo sjemenje grijeha. Zato moramo svi pomagati. Zato moramo svi pomagati, da puno zbilja dobra zrnja padne u ljudsko srce. Pomozite i vi djeco; božanski će vam Sijač to nagraditi. Amen.

NACRT PROPOVIJEDI

MGR.MILLOT

Plans de sermons de circonstances x/

CRKVA I MLADEŽ

Prizor razgovora između Spasitelja i bogata mladića. Crkva je baštinila od Isusa osobitu ljubav prema mladeži. Koji su tome razlozi.

I.

Crkva u vama ljubi čar života,
koji počinje

Svaki život, koji započinje ima svoj osobiti čar. To je proljeće, - zora života, kome još ništa nije oduzelo svježine. Vi ste u godinama, koje su stari nazivali dobom radosti, l a e t a j u v e n t u s. Taj čar dolazi od netaknutosti vašeg života, koji započinje. Sve je netaknuto u vama! Vi osjećate kako vaša snaga raste. Nadnaravni vas život čitave prožimlje. Vi se pouzdavate u budućnost. Po riječima sv.Franje Saleškog, mladići vjerni svojim dužnostima cvijeće su svijeta.

II.

Crkva u vama ljubi vašu radinost snažnu, punu zanosa i
velikodušnosti

Mladost je zanosna, plamena, puna poduzetnosti. Ona je naravno zanosna, voli borbu, velikodušno daje svoju ljubav i svoju krv i prema tome lakše junačka nego ljudi u ostalim godinama. Dok svijet drijema u navici, mladi su smioni, puni pouzdanja u sebe. Od mladosti tražimo samo tri stvari: da poštiva osobe i nakane, da ne uništava djelo drugih da gradi na njihovu mjestu, da gradi pokraj; sinovsku odanost učiteljstvu.

III.

Crkva ljubi u vama nadu u
stvarnu i plodnu budućnost.

Le comte de Mun obraćajući se jednog dana skupu odabranih mladih ljudi rekao im je divnim načinom: "U trenutku

x/ Paris, 1934.

dok vam govorim čini mi se da vidim pred sobom one, koji će sutra biti elitnim trupama: čini mi se da vidim pred sobom kao u počasnom defileu čitavu sutrašnju Francusku.....i ta me misao diví i uzbuđuje".

Osjećam isto gledajući vas. Mislim da ćete jednog dana dati Isusu Kristu silno ponosno svjedočanstvo svoje vjere, svojih djela, svoje ljubavi.

x

"Križ vas se dotakao", rekao je Lacordaire mladićima koji su se tiskali oko njegove propovjedaonice u Notre-Dame-i. "Djevica bez ljage pojavila se vašem srcu opojenu životom i vjera se okružila vama kao mladom počasnom stražom, koja je brani bolje od prsa mučenika i mača naučavatelja".

USKRSNUĆE I PLEMENITOST KRISTOVA

U crkvi Sv.Katarine u Zagrebu
21.IV.1946.

U predratnom Rimu neka učiteljica bezvjerka govorila podrugljivo pred svojim djevojčicama u školi o jednom "izvjesnom Isusu" i nadovezala na to pitanje, da li one možda u tog Isusa Krista vjeruju. Jedva što je pitanje bilo postavljeno, kad se čitav razred digne i jednoglasno i srčano odgovori "da". Gospođica učiteljica u neprilici reče, da je mislila, da će barem jedna ili druga djevojčica biti njezinog mišljenja; no djevojčice joj ne dadoše ni trenutka dvojiti o tom, da se je sasvim prevarila.

Ovo plebiscitarno glasovanje za Isusa Krista odigralo se mnogo puta u toku stoljeća, i ako se povremeno pokušalo zanijekati njegov opstanak, ismijati njegovo uskrsnuće, uspoređivati ga s plitkim mitima o uskrsnuću Ozirisa i drugih istočnih božanstava, pred nama je jedna tolika plejada učenjaka iz dana najdavnije prošlosti pa do danas, učenjaka, koji su ne samo vjerovali, nego najbjelodanije dokazali opstanak Isusov, da su svi oni, koji su pokušali protivno tvrditi, izašli kao s i ć u š n i p a t u l j c i pred ogromnošću jedne ekrazantne stvarnosti. Od prvih svjedoka očevidaca pa mučenika i crkvenih otaca: Atenagore,Justina, Ireneja, Origena, Tertulijana, Augustina, Krizostoma, preko silnih umova srednjeg vijeka: Anzelma, Petra Lombardskog, Tome Akvinskog, pa do velikih učenjaka modernih vremena: Newtona, Keplera, Kopernika, Boškovića, Linné-a, Ampère-a, osnivača moderne bakteriologije Pasteura, osnivača radio-telefonije Branly-a i Marconija, stotina učenjaka svjetskoga glasa, članova najvećih

današnjih znanstvenih ustanova osnivača nove kvantne fizike, koja je napravila pravu revoluciju u znanosti- sve to vjeruje u Gospodina Isusa Krista tako, da se danas onima, koji tu činjenicu pokušavaju zanijekati, čovjek može samo sažalno nasmijati.

Zato se ne ćemo na njoj zaustaviti.

Nas više zanima što je ono, po čemu je Kristova nauka njegova ličnost prodrla u svijet, zašla u srca i duše. Nastajale su i nestajale bezbrojne religije, dizale se nauke i sistemi i vjerovanja da opet utonu u mrak zaboravi. Samo kršćanstvo i danas, nakon svih kušnja, bojeva i trpnja i dalje živi.

Šta je tajna toga?

Ljudi su oduvijek vjerovali u ljude, zanosili se njima, fanatički umirali za njih, kad su bili na vrhuncu slave. Ali kad im je slava počela tamniti, kad su iščezli s horizonta povijesnice, kad su doživjeli debacle, otišli su u registar povijesnih događaja o kojima se tek u školama uči. Tko danas misli na nekad slavnog Napoleona, koji je samom svojom riječju slao vojnike u najteže bojeve i samu smrt? Teško da se tko sjeti spustiti kitu cvijeća na njegov grob u Dôme des Invalides u Parizu. Kršćanstvo međutim iza najsramotnije smrti, koju su neprijatelji Kristovi uspjeli da mu prirede, živi dalje.

Gdje je tajna toga?

U onome upravo, što je u najužoj vezi sa smrću i uskrsnućem Kristovim. Što najsnažnije izbija iz stava Kristova u svemu tome: ona silna plemenština, ona silna veličina duše, koja je naglavce postavila sve dotadanje shvaćanje o djelovanju među ljudima i uvjetima uspjeha toga djelovanja./Plemenština i veličina duše, o kojima smo i mi dok smo bili još mladi znali čuti govoriti, o ovom ili onom čovjeku, koji je bio gospodin u visokom značenju riječi, koji je na sve nepravde, na sve zloće, na sve možda i odvratnosti, koje su prema njemu bile počinjene znao odgovarati s jednom tolikom noblesom, s tolikom visinom duše, da mu je to davalo nešto svetačkoga. Tolika veličina duše bila je nepoznata u prošlosti. Nju Krist odnosi na zemlju i njome preokreće svijet./

U teškim danima, u danima trpnje, progonstva i tlačenja ljudi su oduvijek smatrali da je jedino sredstvo zgrabiti za oružje i likvidirati ugnjetavača. To su mislili i Izraelci u teškom

razdoblju svoje historije dolaska Kristova. Teška vojnička diktatura pritiskala je bila zemlju. To doduše nije bilo robovanje u Egiptu, to nije bilo ni babilonsko sužanjstvo ni prvo ni drugo, to nisu bili dani, kad se ni ubijene mrtve nije smjelo zakapati. Jedan prividan tračak narodne vlasti postojao je oličen u Herodu. No u zbilji to je bio teški, nepodnosivi jaram nasilnika, jaram kulturni donekle i ideološki. Samo je moliti se bilo slobodno. A i to je kadgod katastrofalno svršavalo po ljude. Pilat je bio diktator. Za najmanje sumnje o pobuni on prosiplje krv stanovnika zemlje. On je već pred dolazak Isusov likvidirao u krvi ustanak nekolikih tobožnjih mesija i od njih se nije više ni traga znalo. Narod je već bio počeo očajati, zdvajati...

A tada se pojavljuje pravi Mesija. On, obećani, on nada Izraela.

"Sve su oči bile uprte u nj" već kad mu je bilo 12 godina". Kad mu je bilo trideset, "izađe glas o njemu po svoj zemlji". On sve oduševljava, "nikada čovjek nije govorio kao što on govori". On dapače ima silnu moć, da ozdravljava, liječi čudesno, on gospodari nad svim stvarima. Sasvim je jasno: on mora biti vođa, on mora povesti narod da strese rimski jaram....O tom su uvjereni apostoli kao i zadnji čovjek iz puka.

Ali šta se događa? Taj tako silni i moćni čovjek, koji bi mogao sve satrti jednom riječju ima mnogo dublje namjere i daleko drugačije sredstva. On kategorički odbija poziv apostola da primijeni silu, oganj s neba, kako oni zatražiše. On, naprotiv, već od svoje propovijedi na gori, gdje govori blago onima, koji progonstvo trpe pravde radi pa do svojih vlastitih praktičnih stavova propovijeda miroljubivost, plemenštinu, veličinu duše. Tako sam konkretno nastupa pred svojim najvećim neprijateljima. U svim prilikama i okolnostima.

Vrhunac te plemenštine, te veličine duše pokazuje prema onima, koji ga muče, pljuju na nj, krune trnjem, razapinju. U najstrašnijim bolima on govori: "Oče oprosti im, jer ne znaju što čine...." Izudaran, ismijavan, sav krvav, on spušta svoj blagi pogled po prolaznicima.

Kakvo čudno držanje! Imati moć pa ne pokazati je! Pokazivati se blagim, kad bi, izgleda, trebalo pokazati najveću strogost, biti milosrdnim, kad bi trebalo pokazati pravednost, pun mekih riječi, kad bi trebalo munje spuštati.....

I konačno izdiše, umire... Zašto, kakvog smisla sve to ima, kakav rezultat svega toga? Nije li to sve ipak takvo držanje najveća besmislica?

Ne. U trenutku, od veličine Kristove plemenštine pucaju stijene, otvaraju se grobovi, zemlja se trese, sunce pomrčava, hramska se zavjesa razdire, otvaraju se srca.....Stotnik, koji je sam sudjelovao u Kristovu razapinjanju već uviđa: "Doista je ovo bio Sin Božji" i s njime drugi udaraju se u prsa....

I kad ga spuste u zemlju, zar će zemlja dopustiti da trune tolika noblesa, toliko plemenito tijelo, tako velika duša? Ne, Krist uskrisava jer tolika plemenština može i mora samo živjeti...

Eto, draga braćo, ako svi događaji iz života Kristova imadu značenje za naš život, onda po ovome vidimo šta nama fali, čega nam nedostaje. Križeva i raspeća imamo dosta, Bog nam ih je u izobilju priskrbio. Šta nam fali to je plemenština, veličina duše u ponošenju tih križeva pa da i naše boli i naše trpnje dovedu do otvaranja grobova, da dovedu otvaranju duša i srdaca.

Na tu gestu našu, na taj naš stav Bog naš čeka!

Možda su srca odveć tvrda danas? Možda su se odveć ukrutila u sisteme, pa više nisu sposobna da zamijete ni tolike veličine duše? Čovjek bi lako htio da pronađe tu ispriku pa da od sebe otkloni napor, što ga traži rad oko tolike plemenštine.

Ali ne smijemo.

Pred više godina bio je u jednom od naših gradova čovjek intelektualac, stariji, otvrdnuo u burama života, daleko od naše vjere. Nije htio ni u ruku ništa uzeti, što bi ga njoj možda bilo moglo dovesti. A ipak znao bi otvoriti svoje prozore, kad bi zvonila zvona katedrale i slušati njihovu tajnovitu zvonjavu. Jedan znanac dobar katolik, koji ga je posjećivao našao bi ga više puta pri tom osluškivanju zvukova zvona. Došao mu je tako i na Uskrs jednom, kad je veliko zvono pozivalo vjernike k misi. Našao ga je kako plače. Iznenađen tim pitao ga je šta je to, a on mu kroz suze odgovori: Mislim da ti zvuci i mene zovu k pravoj vjeri.

Draga braćo, kad i iz naših srdaca odjeknu zvuci Kristove plemenštine, Kristove veličine duše, onda će mnoge oči prosuziti, proplakati suzama udivljenja, onda će se mnogi grobovi otvoriti, onda će se mnoga srca otvoriti, onda će mnogi mrtvi uskrsnuti. Amen.

LITERATURA

U cilju daljnjeg izobražavanja kao i samog praktičnog izgrađivanja u propovjedništvu bezuvjetno je potrebno proučavati propovjedničku literaturu. U velikoj međutim množini djelâ toga područja početniku se dosta teško snaći. Što da čita? Što da uzme ? Praksa će i prilike svakoga vjerojatno voditi svojim vlastitim putem. Zato indikacije koje ovdje pružamo nisu drugo do početni putokazi u tri paralelna smjera. Oni obuhvaćaju: I. Nauku o propovjedništvu; II. Propovjednička djela; III. Zbirke primjera i slično.

I.
NAUKA O PROPOVJEDNIŠTVU

BERTRAM KARD.A., Charismen priesterlicher Gesinnung und Arbeit. XI.Das Schwert des Geistes:Gottes Wort. S.139-165. Freiburg i.Br.,1931.

BESSLER WILLIBRORD O.S.B., Der frohe Prediger.Ein führender Freund unserer Prediger jugend. Freiburg i.Br.,1927.

DOWD O' W.B.Rev., Preaching. Oxford Westminster Library for catholic priest and students.

DUPALOUP F.- STADLER J., Kako valja navieštati rieč Božju /Entretiens sur la Prédication populaire/ Zagreb,1886.

EILERS DR ERWIN O.F.M., Gottes Wort. Eine Théologie der Predigt nach Bonaventura. Freiburg i.Br., 1941./?/
Erster homiletischer Kurs in Wien, 1911.

FREPPEL MGR CHARLES ÉMILE /ancien evêque d'Anger,professeur à la Sorbonne/, Cours D' Éloquence sacrée 13 volumes. Téqui.édit. Paris.

GISBERT B., L'Éloquence chretienne. Paris, 1860.

HABERSBRUNNER P.DIONYS, Ein Weg zur Kanzel. Regensburg, 1933.

HAMON ANDRE JEAN MARIE, Traité de la prédication. Paris, 1844.

HETTINGER DR FRANZ - P.HÜLS, Aphorismen über Predigt und Prediger. Freiburg i.Br., 1907.

ISOARD MGR, De la prédication. Joseph Aubanel. Paris, 1871.

JUNGMANN JOSEPH S.I., Theorie der geistlichen Beredsamkeit.Freiburg i.Br., 4 1908.

-"- -"- , Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung. Regensburg, 1936.

KASTEREN JOH.P.von.S.I., Wie Jesus predigte. 2.u.3 Aufl. Freiburg i.Br.,1923.

KEPPLER P.W.v., Homiletische Gedanken und Ratschläge. Freiburg i. Br., 6 1911.

-"- -"- , Predigt und Heilige Schrift.Vortrag für die homiletischen Kunse in Speyer u. Bonn. Freiburg i.Br.,1926.

KENNARD /Amerikanac/, La force psychique dans la prédication. /le travail le plus suggestif sur la prédication/. Fischbacher. Paris, 1903.

KLEUTGEN JOSEPH S.I., Ars Dicendi XXII. ed. Taurini- Romae, 1935.

KOEPGEN DR.GEORG, Macht über die Hörer. Das Geheimnis der wirksamen Predigt. 158 Seiten Broshh-Mk 2-30. Verlag. F.Schöningh. Paderborn.

KRIEG CORNELIUS - G.r., Homiletik. Freiburg i.Br., 1919.

LONGHAYE P.S.I., La Prédication. Grands maîtres et grandes lois /Un livre pratique,un manuel, un directoire pour les predicateurs/. Tequi,édit. Paris.

MEYENBERG ALBERT, Homiletische und Katechetische Studien. Luzern, 8 1925.

Le Prédicateur dans la Prédication. In "Etudes" 5 août. Paris, 1910.

RAOUL PLUS,.Prédication "réelle" & "viréelle" Notes pratiques pour le Ministère Paroissial. Paris, 1926.

RAHNER HUGO, Eine Thelogie der Verkündigung. Freiburg,2 1939.

SCHLEINIGER NIKOLAUS S.I.-RACKE, Bildung des jungen Predigers nach einem leichten und vollständigen Stufengange. Freiburg i.Br.,6 1908.

-"- -"- " ,Grundzüge der Beredsamkeit mit einer Auswahl von Mustern aus rednerischen Litteratur älterer u.neuerer Zeit. Freiburg i.Br.,6 1908.

-"- -"- " , Das Kirchliche Predigtamt. Freiburg i.Br.,3 188

SCHREINER , Die Verkündigung des Wortes Gottes. Schwerin, 1936.

SCHÜCH-POLZ, Pastirsko bogoslovlje prev.Gjanić-Stričić Homiletika str.42-126. Zagreb, 1917.

SERTILLANGES A.D.O.P., L'Orateur Chrétien. Juvisy, 1930.

SOIRON THADDAUS O.F.M., Die Predigt Heute. Paderborn, 1937.

-"- -"- -"- , Die Verkündigung des Wortes Gottes.Homiletische Theologie. Freiburg i.Br., 1943.

STINGEDER FRANZ, Die Zeitung auf die Kanzel. -1905.

-"- -"- , Wo steth unsere heutige Predigt ? 3 1911

STINGEDER FRANZ, Aus der Predigttheorie für die Predigtpraxis. 1925.

STOLZ ALBAN, Homiletik. Freiburg i.Br., 1913.

UŠENIČNIK DR FRANC, Pastoralno bogoslovje. I.sv.II.del.homiletika.Str.175-306. Ljubljana, 1919.

Vorträge auf dem ersten homiletischen Kurs in Ravensburg., 1910.

II.

PROPOVJEDNIČKA DJELA

O.FRA PAŠKO BARIĆ, Utočište grješnika. Propovj.za svibanj,Šibenik 1937.

BERGHOFF STEPHAN, Ein Gang durchs Evangelium. Sonntagspredigten über Christus. 2. Aufl. Freiburg i Br.,1933.

-"- -"- Der ganze Christ.Predigten für alle Sonn- u. Festtage des Jahres. 2.unveränderte Auflage, Regensburg -Pustet.

BÖSER F. O.S.B., Liturgische Kanzelvorträge. Freiburg i.Br.,1929.

BURGER TIBERIUS, Jugend Kanzel. Eine Sammlung Kinderpredigten 2. Aufl. Regensburg, 1930..

CEZNER ĐURO, Svijetlo dana Gospodnjega. Kratke pouke za sve nedjelje.Tri potpuna godišta. Zagreb, 1934.

-"- -"-, Blagoslovljen Bog u svojim svetima. Pouke za sve svetkovine i razne zgode. 4 godišta. Sarajevo 1939 ?.

DEBOUT JACQUES, L'eglise et la valeur humaine. Conférences. Paris, 1928.

DEDERICHS WILHELM, Predigt - Gedanken.Skizzen uz kurzen Ansprachen für alle Sonn= u. Feiertage.Freiburg i.Br.,1926.

DONDERS A., Die Passion Christi und wir Menschen von Heute, Fastenvorträge. 3.u.4.Aufl. Freiburg i.Br.,1926.

DÖRNER K. , Die Stunde des Kindes. Kinderpredigten. Freiburg i.Br. 1926.

DRINCK P.J. O.F.I., Der Gott unserer Not. Predigten. Paderborn,1932.

EHRLER JOS. G.v. , Kanzelreden. I-IV.Bd Das Kirchenjahr.Pr.über die Glaubenswahrheiten u.Sittenlehren. V-VII. Apologetische Predigten. Freiburg i.Br., 1912-1924.

FAHNENBRUCH F. , Kinderpredigten. Freiburg i.Br., 1923.

FAULHABER KARD. M., Zeitfragen und Zeitaufgaben. Freiburg i.Br., 1923.

-"- -"- " , Rufende Stimmen in der Wüste der Gegenwart. Gesammelte Reden,Predigten...Freiburg i.Br.,1931.

GENGLER DR NIKOLAUS, Heilige Saat. Predigtskizzen für das ganze Jahr

6 Bde /sadržajem bogata djela/Regensburg 1936.

GREEVE P.H.De, Kernige Worte. Fünfminuten- Predigten zu den Sonntags-episteln. Paderborn, 1935.

-"- -"- , Kurz und gut. Fünfminuten - predigten zu den Sonntags-evangelien. 2.Aufl. Paderborn, 1937.

HABERSBRUNNER P.DIONYS O.M.C., Kennst du deine Kirche? Skizzen zu Predigten. Regensburg, 1935.

HÄTTENSCHWILLER JOSEF S.I., Herz = Jesu = Predigten im Anschluss an das Kirchenjahr. Innsbruck, 1935.

HICKEY dom P. O.S.B., Dix Minutes en Chaire. traduits par R.et.A. Prophetie, 2 Series. Paris, 1929.

HLADAČEK H., Katolički propovjednik. Gradište, 1877 i 1881.

HONNEF JOHANNES, Ministerium verbi. Lichtstrahlen des Evangeliums für Predgt u. Prediger. 1965. Kart. Mk. 1.40 Verl.Ferd.Schöningh. Paderborn.

KASTEREN JOH.P.van,S.I., Was Jesus predigte. Eine Erklärung des Vaterunsers. Freiburg i.Br.,1920.

LALLEMANT P., Allocution pour jeunes gens. 4 volumes. Mine précieuse. Recueil d'allocutions courtes,vibrantes.Téqui, édit. Paris.

LANG DR HUGO O.S.B., Christus in unserer mitte. /Aktuelle, mit grossem Beifall aufgenommene Rundfunkansprachen des bekannten Kanzelredners/.Regensburg. Pustet.

LHANDE PIERRE, Radio - Sermons. 11e mille. Spes. Paris.

-"- -"- , Radio - Carême, Paris, 1927.

LINHARDT R. , Brennender dornbusch. Vorträge zur Lebensgestaltung im Geiste des Evangeliums. 2 Bde.Freiburg i. Br.,1928.

-"- -"- , Feurige Wolke. Kanzelvorträge für die Sonn= u Fest-tage des Kirchenjahres. 2 Bde. Freiburg i.Br., 1927.

MATHIEU le CARD. , Sermons pour la première communion.Beauchesne Paris.

MILLOT MGR. , Plans de sermons. pour les fêtes de l'année. 3e édit. Téqui edit. Paris.

NOLA fra KARLO, Duhovni razgovori. Prigodom svih nedjelja u godini, Gospodnjih i Gospinih svetkovina i duhovnih vježba. Split, 1940.

OPEKA DR MIHAEL, Brez vere. Devet govorov o neveri. Ljubljana,1921.

-"- " -"- , Za resnico. Osamnaest obrambnih govorov,Ljubljana, 1921.

KRŽANIĆ FR.KRSTO O.F.M., Marija, Majka i Kraljica. Kratka ... za mjesec svibanj ...

OPEKA DR.MIHAEL, O dveh grehih. ~~Trinajst govorov za moralo. Ljub-~~ ljana, 1922.

-"- " -"- , Začetek in konec. Petnajst govorov o življenju našega življenja. Ljubljana, 1922.

-"- " -"- , Velika skrivnost. Sedamnajst govorov o zakonu. Ljubljana,1923.

-"- " -"- , O ljubezni. Dvanajst samaritanskih govorov. Ljubljana, 1923.

-"- " -"- , Kam greš? Sedem govorov o božjih klicih.Ljubljana, 1923.

-"- " -"- , Vstajenje duše. Petnajst govorov za prerad.Ljubljana,1924.

-"- " -"- , Mesto na gori. Štirinajst govorov o Cerkvi.Ljubljana, 1924.

-"- " -"- , Zgodbe o človeku. Dvajset govorov za smer življenja. Ljubljana, 1925.

-"- " -"- , Žena s solncem. Štirinajst govorov o Mariji.Ljubljana, 1925.

-"- " -"- , Božji dnevi. Šestintrideset govorov za življenje s Cerkvijo. Ljubljana, 1926.

-"- " -"- , Večna knjiga. Deset govorov o Sv. Pismu.Ljubljana, 1927.

-"- " -"- , Memento homo. Petnaest govorov o molitvi,delu in misli na smrt. Ljubljana, 1928.

-"- " -"- , Studenci žive vode. Štiri indvajset govorov o svetih sakramentih. Ljubljana, 1928.

-"- " -"- , Odrešenje. Sedem govorov o Jezusovem trplenju.Ljubljana, 1929.

-"- " -"- , Jagnje Božje. Dvanajst govorov o daritvi sv.maše. Ljubljana,1929.

-"- " -"- , Kralj vekov. Trinajst govorov o Bogu. Ljubljana, 1930.

-"- " -"- , Knjiga postave I - III. Petinštirideset govorov o Božjih zapovedih. Ljubljana,1931.

-"- " -"- , Očetov klic. Sedem govorov o katoliški akciji. Ljubljana 1932.

-"- " -"- , Drobci. Dvainšestdeset petminutnih govorov.Ljubljana, 1933.

-"- " -"- , Raztreseno klasje. Štiriintrideset različnih govorov. Ljubljana,1933.

PENIĆ DR JANKO, Propovijedajte Evanđelje. Propovijedi za sve nedjelje i blagdane u godini. Zagreb, 1942.

PFLIEGLER M. , Homilien der Zeit. auf alle Sonntage.Freiburg i.Br., 1937.

PINARD H.DE LA BOULLAYE S.I., Jesus vivant dans l'eglise. Conférences de Notre -Dame de Paris. Paris, 1937. /Vidi sve konferencije istoga od 1929.dalje/.

FRA KARLO NOLA, Stablo Života.Predavanja za duhovne vježbe i egzorte svećenicima i redovnicima.Šibenik,1941.

III.

ZBIRKE PRIMJERA I SL.

AUGIER, Vade-mecum du Conterencier.Lethiclleux.Paris.Aurifodina storico-biblica.Cagliero.Torino.

BARBIER,Tresori di Corn.A.Lapide.Libr.Ed.Int.Torino.

BERTHIER I.M.S.,Paroles et traits historiques remarquables.

-"- -"- Le pretre dans le ministere de la Predication su le recueil de sermon pour mission et retraites,de prones pour les dimanches et fetes de l'annce. etc. 2 vol.Grave.

BONGIOANNI, Dizionario di similit.Torino.

BUETTI, Esempi Eucharistici.Marietti.Torin.

CALDERONI, Raccolta di esempi.Desclee.Roma.

CASTEGNARO, Il Catechismo agli audulti.Galla.Vincenza.

CHIOCCHI, Prontuario sacro-profane.Marietti.Torino.

COURAT,Le christianisme en exemples.Retau-Bray.Paris.

DUPLESSY, Histoires de Catechisme. 4 vol.Tequi.Paris.

FORMICONI, Note e spunti per l'apostol.A.V.E.Roma.

GILLI, Tesoro dei predicatori.Romano.Torino.

HAUTERIVE D', Grand Catechisme de perseverence.Valzer.Paris.

HONDRY, Bibliot.dei predicatori 14 vol.Antonelli.Venezia,1852.

KOCH ANTON,Homiletisches Quellenwerk.Stoffquellen für Predigt und christliche Unterweisung. 4 Bde.Freiburg i.Br., 1939.

-"- -"- Homiletisches Lehrwerk.Predigtplane und Skizzen zu den Themen des Quellenwerkes.Freiburg i.Br.1940.

LAGHI,Giardino dell catechista.Desclee.Roma.

LAPIDE A, Commentar.in Evangelia.Marietti.Torino.

MARTIN,Repertoire de la doctrine chretienne.Paris.

MERZ, Thesaurus biblicus.Lethielleux.Paris.

MILLOT, Tresor d'histoires.Lethielleux.Paris.

MOTTE, Le tresor de catech.colont.Lethielleux.Paris.

MUZZATTI VINZ.,Fior da fiore.Fatti,spunti,episodi per rendere la parola di Dio gradita ed efficace.300 pag. Marietti.Torino.

-"- -"- Prontuario di sentenze fatti e similitudini. 4 vol.Marietti.Torino.

-"- -"- Florilegio di esempi suz s.cuore.Marietti.Torino.

-"- -"- Raccolta di similitudini per la spiegazi ne del Catechismo.2.vol.Marietti.Torino.

"Riječ Božja". povremena publikacija gotovih propovijedi otaca franjevaca provinc.presv. Otkupitelja. /više godišta/.Makarska-Beograd - Zagreb.

SCHLEINIGER-RACKE, Muster des Predigers.Eine Auswahl von Beispielen aus dem Schatze aller Jahrhunderte. 2.Bde. Freiburg i.Br.,1913.

SCHWIERHOLZ DR W.FR,TRost am Grabe. Regensburg, 1935.

SPIRAGO F., Katolische volkspredigten. izd. 1. i 2. Prag, 1917.

STOLZ ALBAN, Predigten. 3 Bde. Freiburg i.Br., 1912.

SVOBODA P.ROBERT O.S.C. Predigten zur Zeit. Regensburg, 1934.

TOTH DR TIHAMÉR, Die Zehn Gebote. Predigten. 2 Bde. Paderborn,1931.

-"- " -"- , Dieu-la providence. Mulhouse-Paris, 1936.

-"- " -"- , Die Lehre Christi. Predigten.Dritte Auflage.Freiburg i.Br.,1941.

-"- " -"- , Le Christ et les problèmes de Notre temps. sermons et conférences . Mulhouse-Paris, 1933.

-"- " -"- , Der Grosse Gott. Freiburg i.Br., 1933.

-"- " -"- , Das Ewige Leben. Predigten. Freiburg i.Br.,1938.

Vade-Mecum des Prédicateurs. par deux missionnaires. strana 788. P.Téqui, édit. Paris, 1929.

VLAŠIĆ O.PETAR, Naši zaštitnici. III zbirka propovijedi o svecima. Beograd, 1940.

-"- -"- , Život ljudski. I. ciklus propovijedi po sv.Pismu. Dubrovnik, [1]1918, [2]1923.

-"- -"- , U zemlji otajstva. 25 govora na blagdane Gospodnje. II. ciklus prop. po sv.Pismu. Dubrovnik, 1928.

-"- -"- , Čudesa Isusova u prošlosti i sadašnjosti. III.ciklus propovijedi po Sv.Pismu. Beograd, 1927.

-"- -"- , Vjerujem. Katehetske -apologetske propovijedi za sve nedjelje i blagdane u godini. Beograd, 1932.

-"- -"- , Naši uzori /preko 100 propovijedi o svecima / Beograd, 1933.

-"- -"- , Deset zapovijedi Božjih u naše dane. Beograd,1934.

-"- -"- , Ruža otajstvena. O 31.Dj.... za ... Beograd, 1935.

-"- -"- , Liturgijske propovijedi. Beograd, 1936.

"Vzajemnost - Praedicate" /Glasilo za gotove propov. Maribor.

WAGNER DR VJEKOSLAV, Put, istina, život. Propovijedi i predavanja. Zagreb, 1938.

WEIGERT J. , Bauernpredigten. in Entwurfen 2.u.3.Aufl. Freiburg i. Br., 1925.

WEISS A.M.O.Pr. Jesus Christus. Freiburg i.Br., 1922.

ZOLLNER -BUTURAC, Katehetske Propoviedi.sv.1-8. Zagreb,1905/7

MUZATTI VINZ., Florilegio di esempi Mariani.Marietti.~~Torino.~~
NOEL, Spiegaz, del catechismo.Ricci.Savona.
NARDI /DEI/, Il catech.esp.in esempi.Libr.im.Conc.Modena.
OBERHAMER, Nouveaux recueil d'exemples.Salvator.Mulhause.
PALAZZI-SPAVENTA, Il libro dai 1ooo savi.Hoepli.Milano.
PERARDI, La dottrina cattolica, L.I.C.E. Torino.
PERSICHETTI, Dizion.di pens.a sent.Paravia.Torino.
POUSSIN, Catechisme tout en histoires.Mignard.Paris.
ROSATI, Raccolta di esempi catech.Artiagnelli.Trento.
SCHOUPPE, Instr.relig.per esempi.Artiagnelli.Torino.
SUFFLET,Traits d'histoire.Beauchesne.Paris.
SPIRAGO, Racolla di esempi. Marietti.Torino.
STINGEDER FRANZ, Homilet.führer durch das alte Testament.1931.
-"- -"- Wegweiser durch die Predigtschatzkammer alter Meister.1935.
VECCHIA DELLA, Miniera di racconti.Galla.Vincenza.
ZACCARIA, Tesoro di racconti.Galla.Vincenza.

......